TOPH

SALVADOR
DALI

Jurnalul unui geniu

HUMANITAS

ТОРН

SALVADOR DALI — pictor, desenator și scriitor spaniol — s-a născut la 11 mai 1904 la Figueras, în Catalonia, ca fiu al unui notar. Studiază la Academia de Belle-Arte „San Fernando" din Madrid (1921–1925) cu pictorul Moreno Carbonero. După o perioadă neoimpresionistă, Dali se apropie de tehnicile cubiste, apoi de mișcarea suprarealistă, pe care o descoperă o dată cu stabilirea sa la Paris, în 1927. În grupul suprarealiștilor o cunoaște pe viitoarea sa soție, Gala, împreună cu care se va stabili, din 1930, la Cadaqués, în Spania. Dali este creatorul unei iconografii originale, cu dominantă sexuală și morbidă. Titlurile tablourilor conțin adesea aluzii freudiene. Aduce, în cadrul suprarealismului, o metodă pe care o denumește „paranoic-critică".

Salvador Dali a murit în 1989.

A creat costume și decoruri pentru balet (*Labirintul* — 1941, *Tristan nebun* — 1944) și a realizat ilustrații la *Cîntecele lui Maldoror* de Lautréamont și *Don Quijote* de Cervantes. A colaborat cu Luis Buñuel la realizarea peliculelor *Cîinele andaluz* (1929) și *Vîrsta de aur* (1930). Între scrierile sale cele mai cunoscute se numără: *La conquête de l'irrationnel* (1935) *și La vie secrète de Salvador Dali* (1942). Dintre tablourile sale cele mai cunoscute amintim: *Persistența memoriei* (1931), *Girafa în flăcări* (1935), *Presimțirea războiului civil* (1936), *Metamorfoza lui Narcis* (1937), *Fecioara de la Port Lligat* (1949), *Descoperirea Americii de către Cristofor Columb* (1960).

SALVADOR DALI

JURNALUL UNUI GENIU

Introducere și note de
MICHEL DÉON

Traducere de
TANIA RADU

Ediția a II-a

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta colecției
DONE STAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
DALI, SALVADOR
Jurnalul unui geniu / Salvador Dali; trad.: Tania Radu.
Ed. a 2-a. – București: Humanitas, 2001
264 p.; 18 cm. – (Top H)
Tit. orig. (fre): Journal d'un génie.
ISBN 973-50-0175-6

I. Radu, Tania (trad.)

75(460) Dali, S.(0:82 94)

ISBN 973-50-0175-6

Dedic această carte
GENIULUI MEU GALA GRADIVA,
ELENA DIN TROIA,
SFÎNTA ELENA,
GALA GALATEA PLACIDA

INTRODUCERE

De mai mulți ani, Dali ne vorbea despre jurnalul pe care-l ține cu regularitate. La început, a vrut să-l intituleze *Viața mea re-secretă*, ca o urmare la *Viața secretă a lui Salvador Dali* de Salvador Dali. Pînă la urmă, s-a decis să păstreze un titlu mai exact și mai aproape de realitate, adică titlul care împodobește primul dintre caietele de școală pe care și-a scris această nouă operă: *Jurnalul unui geniu*. Într-adevăr, e vorba chiar de un jurnal, căci Dali a turnat aici de-a valma gîndurile, frămîntările de pictor în căutarea perfecțiunii, dragostea pentru soție, relatări despre întîlnirile sale extraordinare, idei estetice, morale, filozofice, biologice.

Dali are conștiința propriului geniu. Pînă la vertij. Pare să fie un sentiment intim foarte reconfortant. Părinții l-au numit Salvador tocmai pentru că era menit să salveze pictura amenințată cu moartea de către arta abstractă, de suprarealismul academic, de dadaism și, în genere, de toate „ismele" anarhice. Jurnalul este deci monumentul pe care Dali îl înalță gloriei personale. Lipsește din paginile lui orice urmă de modestie. În schimb, sinceritatea arde. Autorul se dezbracă de secrete cu o impudoare insolentă, cu un umor fără măsură și cu o vervă strălucitoare. Ca și *Viața secretă*, *Jurnalul unui geniu* este un imn înălțat splendorii Tradiției, Ierarhiei catolice și Monarhiei. Sînt tot atîtea motive pentru care astăzi aceste pagini vor putea trece drept subversive în ochii ignoranților.

E greu de spus ce merită să fie admirat mai întîi: sinceritatea lipsei de modestie ori lipsa de modestie a sincerității. Povestindu-și viața de fiecare zi, Dali își ia biografii prin surprindere și-i face pe comentatorii săi să pară puțin răsuflați. Nu este el oare cel mai în măsură să

vorbească despre sine însuși? E un drept care nu i se poate contesta, mai ales că o face cu lux de amănunte, cu inteligență și cu un lirism de o factură cu totul personală.

În general, toată lumea are impresia că-l cunoaște pe Dali, pentru că a ales, cu un curaj excepțional, să fie persoană publică. Jurnaliștii înghit pe nemestecate tot ce le spune și, în cele din urmă, surpriza plăcută tot de la bunul-simț țărănesc al lui Dali vine, ca în povestea cu tînărul care vrea să reușească în viață și e sfătuit să mănînce caviar și să bea șampanie, ca să nu moară de foame ispășind ca ocnașii. Dar ce-i mai drăguț la Dali sînt rădăcinile și antenele lui. Rădăcinile coboară adînc sub pămînt, în căutarea a tot ce a produs omul mai „suculent" (ca să folosim unul din cuvintele lui favorite) în patruzeci de secole de pictură, de arhitectură și de sculptură. Antenele sînt orientate spre viitor, pe care-l adulmecă, îl prevăd și îl înțeleg cu o repeziciune fulgerătoare. Curiozitatea științifică nepotolită a lui Dali nu va fi niciodată îndeajuns subliniată. Toate descoperirile, toate invențiile își află imediat ecou în opera lui, uneori abia metamorfozate, într-o formă sau alta.

Ba mai mult: uneori Dali o ia înaintea științei, profețind, printr-un ciudat ocol irațional, progresele rațiunii. Nu o dată i-a fost dat să trăiască întîmplări mai puțin obișnuite în viața unui creator: propriile invenții și-au depășit creatorul, evoluînd mai repede decît el, organizîndu-se înainte ca el să fi apucat să bage de seamă. După etapa de început a vieții sale de artist, cînd s-a văzut înconjurat de neîncredere și a suportat anonimatul, a venit vremea ca opera să-i fie atît de cunoscută, încît ai uneori impresia ca o întîlnești pretutindeni. Ideile sale, lansate cu nonșalanță, se descurcă apoi singure, prind viață și dobîndesc contur. Cîteodată, se miră. Sămînța aruncată în grabă a încolțit și Dali îi contemplă fructele în felul lui distrat. Tocmai cînd nu mai crede într-un proiect, se întîmplă că voința unora și intervenția întîmplătoare a altora fac ca acesta să se dezvolte, să se coacă, să izbutească.

Aș mai adăuga: *Jurnalul unui geniu* este opera unui adevărat scriitor. Dali are darul imaginii, arta de a judeca iute și pregnant. Verbalismul său e catifelat, baroc și are acel spirit de Renaștere regăsită care există și în pictura lui. În paginile care urmează nu s-a intervenit decît din punct de vedere ortografic, întrucît Dali folosește scrierea fonetică, indiferent de limba în care se exprimă — fie că e catalană, spaniolă, franceză sau engleză. Nimic din luxurianța verbozității sale, nimic din obsesiile sale n-a fost îndepărtat. Este vorba, așadar, de un document de prim ordin asupra unui pictor cu adevărat revoluționar, a cărui importanță e considerabilă, asupra unui spirit fertil, prodigios, strălucitor. Atît iubitorii de artă, cît și amatorii de senzații tari, ca și psihiatrii, de altfel, se vor apleca asupra acestor pagini cu pasiune. Ele vorbesc despre acela care a zis: „Singura diferență dintre mine și un nebun este că eu nu sînt nebun!"

MICHEL DÉON

PROLOG

Între un om și altul
sînt deosebiri mai mari decît
între două animale din specii diferite.

Michel de Montaigne

De la Revoluția franceză încoace, se dezvoltă o păcătoasă tendință cretinizantă de a gîndi individul global, de a considera că geniile sînt (dincolo de opera lor) ființe obișnuite, mai mult sau mai puțin asemănătoare în toate cele cu muritorii de rînd. Ceea ce nu e adevărat. Și dacă e fals în cazul meu, care sînt, pentru epoca noastră, geniul cu cea mai vastă spiritualitate, un adevărat geniu modern, este cu atît mai puțin adevărat în cazul acelor genii care au întrupat culmile Renașterii, precum Rafael — geniu de sorginte aproape divină.

Această carte va dovedi că viața de fiecare zi a unui geniu, somnul lui, digestia, extazele, unghiile lui, gripele lui, sîngele, viața și moartea lui sînt esențialmente diferite de ale celorlalți oameni. Această carte unică este deci primul jurnal scris de un geniu. Și încă de unicul geniu care a avut șansa unică de a se fi însurat cu geniala Gala — unica femeie mitică a zilelor noastre.

Desigur, nu totul va fi spus acum. În acest jurnal, care acoperă anii '52–'63 din viața mea re-secretă, vor fi și pagini albe. La rugămintea mea și cu acordul editorului, anumiți ani și anumite zile trebuie să rămînă încă inedite. Regimurile democratice nu sînt apte să primească revelațiile năucitoare pe care obișnuiesc să le fac. Paginile inedite vor apărea mai tîrziu, în cele opt volume care vor urma primei serii a *Jurnalului unui geniu*, dacă împrejurările o vor îngădui; iar dacă nu, în cea de-a doua serie, atunci cînd Europa își va fi redobîndit monarhiile tradiționale. În așteptarea acelor vremi, vreau să-mi țin citi-

torul cu sufletul la gură și să-l fac să cunoască tot ce poate fi cunoscut despre atomul Dali.

Acestea sînt motivele unice și minunate, dar nu mai puțin adevărate, pentru care ceea ce urmează, de la început și pînă la sfîrșit (și fără vreo contribuție din partea mea), va fi genial în fiece moment și într-un fel ineluctabil, pentru simplul motiv că e vorba de Jurnalul fidel al credinciosului și umilului dumneavoastră servitor.

1952

MAI

Port Lligat, 1

„Erou este acela
care se împotrivește autorității paterne
și o învinge."

Sigmund Freud

Ca să scriu cele ce urmează, mi-am pus niște pantofi de lac pe care nu i-am putut încălța niciodată prea mult timp, pentru că mă strîng cumplit. De obicei, mi-i pun înainte de vreo conferință. Strînsoarea lor dureroasă asupra picioarelor îmi ascute la maximum virtuțile oratorice. Durerea asta acută și teribilă mă face să cînt ca o privighetoare sau ca acei cîntăreți napolitani care poartă, și ei, pantofi prea strîmți. Voluptatea fizică viscerală, tortura cotropitoare pe care mi-o provoacă pantofii mei de lac mă obligă să storc din cuvinte adevăruri condensate, sublime, cărora suprema inchiziție a durerii din picioare le conferă valoare generalizantă. Îmi pun deci pantofii și încep să scriu în chip masochist, pe îndelete, despre cum am fost exclus din grupul suprarealiștilor. Mă doare-n cot de calomniile pe care le-ar putea scorni despre mine André Breton, care nu-mi iartă că sînt ultimul și singurul suprarealist; dar trebuie să știe toată lumea într-o bună zi — cînd vor apărea aceste pagini — cum s-au petrecut de fapt lucrurile. Pentru asta, sînt nevoit să mă întorc în copilărie. N-am reușit niciodată să fiu un elev mediocru. Cînd păream opac la orice fel de învățătură, dovedind spiritul cel mai obtuz cu putință de pe fața pămîntului, cînd mă aruncam cu frenezie în studiu, cu o răbdare și o plăcere care derutau pe toată lumea. Dar pentru ca zelul să-mi fie stimulat, aveam nevoie să fac numai lucruri plăcute. O dată stîrnit, arătam o foame devorantă de învățătură.

Întîiul meu profesor, Don Esteban Trayter[1], mi-a repetat vreme de un an de zile că Dumnezeu nu există. El mai adăuga hotărît, că religia e o „treabă de muieri". În ciuda vîrstei mele fragede, ideea m-a cucerit. Mi se părea de o evidență strigătoare la cer. Puteam s-o verific în fiecare zi în familie, unde numai femeile se duceau la biserică, în vreme ce tata refuza cu încăpățînare s-o facă, declarîndu-se liber-cugetător. Și ca să-și apere și mai bine libertatea de gîndire, își presăra toate frazele, cît de scurte ar fi fost, cu enorme și pitorești înjurături. Iar dacă se găsea careva să se indigneze, se mulțumea să repete o vorbă a prietenului său, Gabriel Alamar: „Nu există podoabă mai frumoasă pentru limba catalană decît înjurătura."

Am povestit în altă parte tragica viață a tatălui meu. E demnă de Sofocle. Tata este într-adevăr omul pe care nu numai că l-am admirat, dar l-am și imitat cu înverșunare, cu toate că l-am făcut atîta să sufere. Mă rog lui Dumnezeu să-l aibă în paza și în slava Lui — unde nici nu mă îndoiesc că se găsește deja —, căci în ultimii trei ani de viață a trecut printr-o profundă criză religioasă, care i-a adus mîngîierea și iertarea ultimei împărtășanii.

Dar în vremea aceea a copilăriei, cînd spiritul meu căuta să atingă cunoașterea, nu găseam în biblioteca tatei decît cărți ateiste. Răsfoindu-le, am învățat, temeinic și fără să trec cu vederea nici o dovadă posibilă, că Dumnezeu nu există. I-am citit cu o răbdare incredibilă pe Enciclopediști, pe care azi îi găsesc insuportabil de plicticoși. Fiecare pagină din *Dicționarul filozofic* al lui Voltaire mi-a pus la îndemînă alte și alte argumente de ordin juridic (foarte asemănătoare cu ale tatei, care era notar) referitoare la inexistența lui Dumnezeu.

Cînd am deschis pentru prima oară un volum de Nietzsche, am fost profund șocat. Nietzsche îndrăznea să

---

[1] În *Ma vie secrète* (Editions de la Table Ronde), Dali a povestit despre acest bizar profesor care a reușit, în primul an de școală, să-l dezvețe de puținul pe care-l știa: ceva alfabet, cîteva cifre.

afirme, negru pe alb, că „Dumnezeu a murit"! Cum!? Eu tocmai învățasem că Dumnezeu nu există și iată că acum cineva îmi anunța decesul lui! Așa s-au născut primele mele îndoieli. Zarathustra mi s-a părut un erou măreț. Îi admiram tăria de caracter, dar, în același timp, găseam că se trădează prin puerilități, pe care eu, Dali, le depășisem. Cîndva, aveam să fiu mai mare decît el! Chiar a doua zi după prima mea lectură din *Așa grăit-a Zarathustra* îmi făcusem deja o idee asupra lui Nietzsche. Era o ființă slabă, care nu avusese tăria să nu înnebunească, deși, în acest domeniu, esențial este tocmai să nu înnebunești. Din aceste reflecții s-a născut și prima mea deviză, care avea să devină tema vieții mele: „Singura diferență dintre mine și un nebun este că eu nu sînt nebun!" În trei zile l-am asimilat pe Nietzsche. O dată încheiat acest dejun sălbatic, nu mi-a mai rămas decît un singur oscior de ronțăit din personalitatea filozofului: mustățile! Federico Garcia Lorca, fascinat de mustața lui Hitler, avea să proclame mai tîrziu că „mustața reprezintă constanta tragică a chipului bărbătesc". Or eu, pînă și prin mustăți, aveam să-l întrec pe Nietzsche! Ale mele nu vor fi așa de deprimate, de catastrofice, așa de copleșite de muzică wagneriană și de cețuri. Nu! Vor fi subțiri, imperialiste, ultra-raționaliste și vor ținti către cer, ca misticismul vertical, ca sindicatele verticale spaniole.

Dacă Nietzsche, în loc să-mi adîncească și mai tare ateismul, mi-a trezit, dimpotrivă, primele întrebări *și* îndoieli de natură pre-mistică, a căror glorioasă încoronare avea să fie anul 1951, cînd am scris *Manifestul*[1], personalitatea lui în schimb, sistemul lui hirsut, atitudinea lui intransigentă față de virtuțile plîngăcioase și sterilizante ale creștinismului au contribuit, interior, la dezvoltarea instinctelor mele antisociale șl antifamiliale, iar exterior, la conturarea profilului meu. De cum am citit *Zarathustra*, mi-am lăsat niște favoriți imenși, care mi-au acoperit obrazul pîna la colțurile gurii, iar părul meu de abanos a crescut lung, ca al femeilor. Nietzsche a trezit în mine

---

[1] *Manifeste mystique*, de Salvador Dali (Pariš, 1952).

ideea de Dumnezeu. Dar, în același timp, arhetipul pe care el îl propunea admirației mele și pe care-l imitam, a fost de ajuns ca să mă arunce în afara familiei. Am fost alungat pentru vina de a fi studiat prea conștiincios buchea ateismului anarhist din cărțile tatei; or, tata nu putea accepta totuși să-l întrec aproape în toate, și mai ales, la înjurături — mult mai afurisite ca ale lui.

Am petrecut cei patru ani dinaintea alungării mele din familie într-o stare de „subversiune spirituală" constantă și intensă. Patru ani cu adevărat nietzscheeni. Dacă n-aș plasa-o în acea atmosferă, existența mea de atunci ar părea de neînțeles. Aceea e și epoca întemnițării mele la Gerona. Atunci mi s-a respins și un tablou la Salonul de toamnă de la Barcelona, pe motiv că era obscen. Tot atunci am scris, împreună cu Buñuel, acele scrisori injurioase la adresa medicilor umaniști și a celor mai prestigioase figuri ale Spaniei, inclusiv la adresa premiatului Nobel, Juan Ramon Jimenez. În marea lor majoritate, aceste manifestări erau absolut nedrepte, dar așa înțelegeam eu să-mi afirm „voința de putere" și să-mi demonstrez mie însumi că eram încă imun la remușcări. Supra-omul meu avea să fie pur și simplu o femeie, supra-femeia Gala.

Cînd au văzut suprarealiștii, în casa tatei de la Cadaqués, tabloul pe care tocmai îl pictasem și pe care Paul Eluard l-a botezat *Joc lugubru*, au fost scandalizați, din pricina elementelor scatologice, anale ale imaginii reprezentate. Gala, mai ales, mi-a făcut praf lucrarea, cu o vehemență care atunci m-a scos din sărite, dar pe care mai tîrziu am învățat s-o ador. Mă pregăteam să intru în grupul lor; le studiasem cu atenție, puricîndu-le, lozincile și temele. Mă socoteam edificat: era vorba de transcrierea spontană a gîndului, fără nici un control din partea rațiunii, a esteticii sau a moralei. Și uite că înainte chiar de a face parte din grupul lor, cu cea mai bună-credință din lume, se și exercitau asupra mea constrîngeri care semănau cu ale familiei mele. Gala a fost prima care m-a avertizat că mă așteaptă același fel de contestări printre suprarealiști ca oriunde în altă parte și că, în

fond, nu erau decît niște burghezi. Credea că trebuie să rămîn deoparte de orice grupare artistică ori literară dacă vreau să-mi conserv puterea. Cu o intuiție care o depășea atunci pe a mea, Gala mai credea și că originalitatea metodei mele de analiză paranoic-critică ar fi făcut din oricare membru al grupului un șef de nouă școală, de sine stătătoare. Dar dinamismul meu nietzschean n-a vrut s-o asculte. Am refuzat categoric să-i consider pe suprarealiști drept un grup literar și artistic ca oricare altul. Credeam că sînt capabili să elibereze omul de tirania „lumii practice raționale". Aveam să devin un Nietzsche al iraționalului. Eu, raționalistul înrăit, eram singurul care știa ce vrea: n-aveam să mă las îngenuncheat de irațional de dragul iraționalului, de iraționalul narcisiac și receptiv așa cum îl practicau ceilalți, ci, dimpotrivă, aveam să dau marea bătălie pentru „cucerirea iraționalului"[1]. În vremea asta amicii mei puteau să se lase pradă iraționalului, cedînd, ca atîția alții, inclusiv Nietzsche, în fața acestei slăbiciuni romantice.

Așadar, bine îmbibat de tot ce publicaseră suprarealiștii, de Lautréamont și marchizul de Sade, mi-am făcut intrarea în grup, înarmat cu buna mea credință foarte iezuită, dar cu gîndul ascuns de a ajunge repede lider. De ce m-aș fi împiedicat în scrupule creștine față de noul meu părinte, André Breton, cînd n-o făcusem nici cu tatăl care într-adevăr îmi dăduse viață?

Am luat deci suprarealismul în serios, fără să neglijez nici sîngele, nici excrementele de care erau pline ochi toate diatribele lor. Așa cum mă silisem să ajung un ateu desăvîrșit citind cărțile tatei, am fost un ucenic atît de studios într-ale suprarealismului, încît, în scurtă vreme, am devenit singurul „suprarealist integral". Într-atît încît am fost expulzat din grup pentru că eram prea suprarealist. Motivele invocate mi s-au părut a fi de același soi cu acelea pentru care fusesem exclus din familie. Gala-Gradiva, „cea care înaintează", „Imaculata intuiție"

---

[1] *La Conquête de l'irrationnel*, de Salvador Dali (Editions surréalistes, 1935).

avusese încă o dată dreptate. Azi, pot să spun că, dintre toate certitudinile mele, numai două nu se explică prin propria mea voință de putere: credința în Dumnezeu, regăsită după 1949, și faptul că Gala va avea întotdeauna dreptate cînd e vorba de viitorul meu.

Cînd Breton a descoperit pictura mea s-a arătat șocat de elementele scatologice care o „maculau". Am fost uimit de una ca asta. Debutam în plin c...., ceea ce, din punct de vedere psihanalitic, putea fi interpretat ca o bună prevestire relativă la aurul care amenința — din fericire! — să mă acopere. Viclean, am încercat să le bag în cap suprarealiștilor că amănuntele mele scatologice aveau să poarte noroc mișcării. Degeaba am invocat, ca argument, întreaga iconografie digestivă prezentă în toate epocile și la toate civilizațiile: găina cu ouăle de aur, delirul intestinal al Danaei, măgarul care făcea balegă de aur, nu s-au lăsat convinși. Eu eram însă hotărît. Dacă nu voiau să accepte c..... pe care atît de generos li-l ofeream, aveam să-mi păstrez bogăția și aurul numai pentru mine. Faimoasa anagramă inventată cu mare caznă, douăzeci de ani mai tîrziu, de Breton — „Avida Dollars" — ar fi putut fi lansată încă de atunci, ca profeție.

Mi-a fost de-ajuns o săptămînă petrecută în grupul suprarealist ca să descopăr că Gala avea dreptate. Pînă la un punct, mi-au tolerat elementele scatologice. În schimb, alte cîteva lucruri au fost declarate „tabu". Recunoșteam interdicțiile de altădată ale familiei mele. Sîngele era permis. Puteam să adaug și puțin caca. Dar n-aveam dreptul la caca pur și simplu. Puteam să pictez sexuri, dar nu fantasme anale. Anusul era foarte rău văzut! Le plăceau destul lesbienele, nu și pederaștii. În vise, sadismul, umbrelele și mașinile de cusut puteau fi folosite la discreție, în schimb — excepție făceau doar profanii —, orice element religios era interzis, chiar dacă avea aspect mistic. Dacă îți apărea în vis o Madonă de Rafael nu puteai să pomenești de ea fără un pic de blasfemie...

Deveneam, cum am mai spus, suprarealist sută la sută. Conștient de buna mea credință, m-am hotărît să împing experiența pînă la ultimele consecințe — contradictorii. Eram gata să acționez cu ipocrizia aceea medite-

raneană și paranoică de care numai eu sînt capabil, cînd e vorba să fiu pervers. Pentru mine, la vremea respectivă, cel mai important lucru era să păcătuiesc, să păcătuiesc cît mai mult, deși fusesem deja tulburat de poemele Sfîntului Ioan al Crucii, pe care încă nu le știam decît din recitările exaltate ale lui Lorca. Presimțeam deja că problema religioasă avea să se pună din nou, cîndva, în viața mea. Aidoma Sfîntului Augustin, care se deda desfrîului și plăcerilor de tot felul în timp ce-l implora pe Atotputernicul să-i dea credință, eu invocam cerul, spunînd: „Da, dar nu chiar acum. Puțin mai tîrziu..." Înainte ca viața mea să ajungă ceea ce este astăzi: un model de ascetism și de virtute, voiam să mă agăț, măcar cîteva clipe încă, de suprarealismul meu închipuit, de pervers prefăcut, așa cum, dormind, cauți să mai reții puțin ultimele frînturi ale unui vis dionisiac. Dionysos al lui Nietzsche m-a însoțit pretutindeni, ca o doică răbdătoare și în curînd aveam să constat că-i crescuse chica și că pe mînă purta o banderolă cu zvastică. Afacerea începea să se cam îmbîrlige — pardon! —, să se împută, mai ales în cazul celor care începuseră deja să pută...

Nu i-am refuzat niciodată fecundei și mlădioasei mele imaginații procedeele de cercetare cele mai riguroase. Nu au făcut decît să dea țicnelii mele congenitale un soi de rigiditate. Așa se face ca m-am dat peste cap zi și noapte să strecor în sînul grupului suprarealist idei și imagini în totală contradicție cu „gustul suprarealist". Într-adevăr, tot ce aduceam eu era în perfectă opoziție cu preferințele lor. Lor nu le plăceau anusurile! Eu strecuram nenumărate, prin înșelăciune, bine mascate și de preferință, anusuri machiavelice. Dacă se întîmpla să construiesc vreun obiect suprarealist în care să nu fie prezentă nici o fantasmă de soiul ăsta, atunci funcția simbolică a acestui obiect era tocmai cea a unui anus. Înlocuiam automatismul pur și pasiv cu gîndirea activă a faimoasei mele metode de analiză paranoic-critică. În locul entuziasmului față de Matisse și față de tendințele abstracte, tehnica ultra-retrogradă și subversivă a lui Meissonier. Ca să falimentez obiectele sălbatice, am lansat obiectele

ultra-civilizate ale Modern'style-ului. Le colecționam împreună cu Dior. Mai tîrziu, aveau să revină în centrul atenției, o dată cu moda „new look".

Chiar în perioada în care Breton nu voia să mai audă de religie, eu mă străduiam — cum altfel? — să inventez una nouă, care să fie în același timp sadică, masochistă, onirică și paranoică. Ideea unei religii personale mi-a venit citindu-l pe Auguste Comte. Grupul suprarealist era poate pe cale să desăvîrșească ceea ce nu reușise filozoful pe de-a-ntregul. Mai întîi, a trebuit să cîștig interesul pentru Mistică al viitorului mare preot: André Breton. Mă gîndeam să-i explic că, deși ideile noastre erau juste, era absolută nevoie să le dăm o nuanță mistică, religioasă. Mărturisesc că presimțeam încă de atunci că ne vom întoarce pur și simplu la adevărul religiei catolice, apostolice și romane, a cărei glorie mă cucerea treptat. Breton răspundea cu cîte un surîs și se întorcea mereu la Feuerbach, a cărui filozofie, știm astăzi, a avut și scurte momente idealiste, lucru de care pe vremea aceea habar n-aveam.

În vreme ce îl citeam pe Auguste Comte, ca să-mi așez noua religie pe baze cît mai solide, Gala se dovedea de departe cea mai pozitivistă dintre noi. Stătea toată ziua pe la negustorii de vopseluri, prin anticariate și ateliere de restauratori ca să-mi cumpere pensule, culori și tot ce mi-ar fi ajutat în ziua cînd m-aș fi hotărît să nu mai lipesc la nesfîrșit fragmente de litografii și bucăți de hîrtie pe pînzele mele și m-aș fi apucat să pictez cu adevărat. Evident, nici nu voiam să aud de tehnică, în acel moment cînd cream cosmogonia daliniană cu ceasurile ei moi, care profețeau dezintegrarea materiei, cu celebrele ouă pe farfuria fără farfurie, cu halucinantele și angelicele fosfene — frînturi ale paradisului intrauterin pe care-l pierdusem în ziua nașterii mele. De altfel, nici n-aveam timp să pictez totul cum se cade. Era destul să se înțeleagă ce vreau să spun. Generația următoare avea să se ocupe de terminarea și migălirea operei mele. Gala era de altă părere. Ca mamele ale căror copii n-au poftă de mîncare, repeta mereu:

— Hai, micul meu Dali, încearcă materialul ăsta rarisim. E ambră lichidă, ambră nearsă. Se zice că și Vermeer o folosea.

Îmi luam o mutră dezgustată și visătoare:

— Mda, nu-i rea. Dar știi bine că n-am timp de fleacuri dintr-astea. Am lucruri mai importante de făcut. Am o idee! O idee care va scandaliza toată lumea și mai ales pe suprarealiști. Nimeni n-o să poată zice nici pîs: l-am visat de două ori pe noul Wilhelm Tell, pe Lenin. Vreau să-l pictez, cu o fesă de trei metri lungime, sprijinită într-o cîrjă. Pentru asta am nevoie de o pînză de cinci metri și jumătate... Am să-i pictez și apendicele liric, chiar dacă mă expulzează suprarealiștii. În brațe o să țină un băiețaș, care sînt eu. Dar are să mă privească cu ochi de canibal, iar eu o să strig: „Săriți, mă mănîncă!..."

„Evident, asta n-o să i-o spun lui Breton", am adăugat, scufundîndu-mă în reverii de-o asemenea înălțime speculativă încît, cum mi se întîmplă adesea în asemenea situații, mi-am muiat izmenele!

— Bine, murmura duios Gala. Am să-ți aduc mîine niște ambră dizolvată în ulei de levănțică. E enorm de scumpă, dar țin s-o folosești pentru noul tău Lenin.

Spre marea mea decepție, fesa lirică a lui Lenin nu i-a scandalizat pe amicii mei suprarealiști. Însă tocmai această decepție m-a încurajat. Puteam să merg deci și mai departe... Puteam să încerc imposibilul. Singur Aragon s-a indignat de mașina mea de gîndit împodobită de căni cu lapte cald.

— M-am săturat pînă peste cap de excentricitățile lui Dali! a strigat el furios. De-acum înainte, laptele va fi pentru copiii șomerilor.

Breton mi-a ținut partea. Aragon s-a făcut de rîs. Pînă și familia mea ar fi rîs de-o asemenea idee, numai că Aragon era deja prizonierul unei idei politice fixe, care avea să-l ducă exact unde se află acum, adică aproape nicăieri.

În vremea asta, Hitler hitlerea liniștit, așa că într-o zi am pictat o doică nazistă, tricotînd așezată, din greșeală, într-o băltoacă enormă. A trebuit să-i șterg brasarda cu zvastica, la insistențele celor mai intimi amici ai mei

suprarealiști. Niciodată nu mi-aș fi închipuit ce valuri avea să facă această cruce îmbîrligată. Treptat, am făcut o obsesie. Delirul mi se fixase pe personalitatea lui Hitler, care-mi apărea întotdeauna ca femeie. Parte din tablourile pictate atunci au fost distruse cînd au năvălit nemții în Franța. Eram fascinat de popoul moale și rotofei al lui Hitler, întotdeauna bine strîns în uniformă. De cîte ori începeam să pictez breteaua din piele care, plecînd de la centură, trecea pe umărul opus, moliciunea cărnii lui Hitler, comprimată în tunica de stofă, stîrnea în mine un soi de extaz gustativ, lăptos, hrănitor și wagnerian, care făcea să-mi bată tare inima — emoție foarte rară, pe care n-o trăiam decît cînd făceam dragoste. Îmi imaginam carnea aceea plinuță a lui Hitler ca pe trupul celei mai divine femei, cu pielea ca zăpada și asta mă fascina. Îmi dădeam seama însă că succesiunea aceasta de deliruri avea o componentă psihopatologică, de aceea îmi repetam singur, cu încîntare:

— De data asta, da, cred că sînt aproape de adevărata nebunie!

Iar către Gala:

— Să-mi aduci ambră în ulei de levănțică și pensulele cele mai fine din lume. Mă tem că nu există nici un instrument suficient de fin ca să pictez în maniera ultraretrogradă a lui Meissonier delirul supra-nutritiv, extazul mistic și carnal care mă stăpînește atunci cînd pictez urma bretelei din piele fină în carnea lui Hitler.

Cu toate că mi-am repetat mult și bine că vertijul meu hitlerist era absolut apolitic, că opera care se năștea în jurul imaginii feminizate a Führer-ului era de un echivoc scandalos, că aceste reprezentări aveau același umor negru ca și cele ale lui Wilhelm Tell sau Lenin, cu toate că am repetat-o de mii de ori prietenilor mei, degeaba, nimic nu se schimba. Această nouă criză prin care trecea pictura mea devenea din ce în ce mai suspectă în ochii suprarealiștilor. Totul s-a agravat o dată cu zvonul că lui Hitler îi plăcuse ce pusesem eu în unele din tablourile mele cu lebede, singurătate, megalomanie, wagnerism, boschism.

Mulțumită spiritului meu de contradicție înnăscut, conflictul a luat proporții. I-am cerut lui Breton să convoace de urgență grupul în ședință extraordinară, ca să discutăm despre mistica hitleristă din punctul de vedere al iraționalismului nietzschean și anticatolic. Speram ca aspectul anticatolic al discuției să-l atragă pe Breton. În plus, eu îl credeam pe Hitler un masochist absolut, obsedat de ideea fixă de a declanșa războiul spre a-l pierde apoi în mod eroic. De fapt, el se pregătea să facă exact unul dintre acele acte gratuite atît de prețuite pe atunci de grupul nostru. Insistența mea de a privi mistica hitleristă dintr-un unghi suprarealist, ca și încercările de a da sens religios conținutului sadic al suprarealismului — agravate, și una și celelalte, de dezvoltarea metodei mele de analiză paranoic-critică, prin care aveam de gînd să demolez automatismul și narcisismul inerent — au dus treptat la o serie de rupturi, la certuri repetate cu Breton și prietenii lui. Aceștia din urmă începeau de altfel să ezite — într-un mod alarmant pentru șeful grupului — între mine și el.

Am pictat un tablou profetic al morții Führerului și l-am intitulat *Enigma lui Hitler.* M-am ales cu excomunicarea din partea naziștilor și cu laude din partea antinaziștilor, deși tabloul — ca de altfel toată opera mea, și asta o s-o repet pînă la sfîrșitul zilelor mele, — e lipsit de orice semnificație politică deliberată. Acum cînd scriu aceste rînduri, mărturisesc că nici eu n-am ajuns să dezleg faimoasa enigmă.

Grupul suprarealist a fost convocat într-o seară ca să mă judece pentru așa-zisul meu hitlerism. A fost o ședință extraordinară, dar, din păcate, am uitat majoritatea amănuntelor. Dar dacă Breton va vrea să mă revadă cîndva, mi-ar plăcea să-mi arate procesul-verbal care trebuie că s-a făcut atunci. S-a nimerit că aveam un început de angină în ziua cînd urmau să mă expulzeze din grupul suprarealist. Și cum mă sperii întotdeauna ca un laș la cel mai mic semn de boală, am apărut cu un termometru în gură. Cred că mi-am luat temperatura de cel puțin patru ori în timpul procesului, care a durat pînă spre dimineață, căci se lumina de ziuă cînd m-am întors spre casă.

În timpul pledoariei mele *pro domo,* am căzut de mai multe ori în genunchi, nu pentru a-i implora să nu mă excludă, cum s-a zis, ci dimpotrivă, ca să-l conving pe Breton că fixația mea pe Hitler era strict paranoică și deci apolitică. Le-am explicat, de asemenea, că nu puteam să fiu nazist, căci dacă Hitler ar cuceri Europa ar pune să fie stîrpiți toți istericii de teapa mea, așa cum făcuse în Germania cu „degenerații". Pe urmă, rolul feminin și irezistibil tembel pe care-l dădusem personalității lui Hitler ar fi fost de ajuns ca să fiu considerat iconoclast de către naziști. Ca și fanatismul meu exacerbat de Freud și Einstein — și unul și celălalt alungați din Germania de Hitler — și care demonstra foarte bine că Führerul nu mă interesa decît ca obiect al delirului meu și pentru că-i găseam o valoare catastrofică incomparabilă.

Pînă la urmă, s-au convins că sînt nevinovat, dar m-au silit să semnez un document în care, printre altele, declaram că nu sînt dușmanul proletariatului. Am semnat bucuros, întrucît n-am avut niciodată nici un fel de sentimente, nici „pro" nici „contra" proletariatului.

Adevărul, unul și indivizibil, se vedea cu ochiul liber: n-aveam cum să fiu un suprarealist integral în interiorul grupului, pentru că grupul se ghida numai după rațiuni politice partizane, și asta în toate privințele, în jurul lui Breton, ca și în jurul lui Aragon.

Unul ca mine, care se pretindea nebun de-adevăratelea, nebun viu și cu metodă, de o precizie pitagoreică în sensul cel mai nietzschean al cuvîntului, un astfel de om nu putea să existe. Așa că s-a întîmplat ceea ce trebuia să se întîmple: Dali, suprarealistul integral, care postula absoluta lipsă de constrîngere estetică ori morală, Dali cel însuflețit de „voința de putere nietzscheană", a declarat că orice experiență poate fi împinsă pînă la ultimele consecințe, dar fără să existe o soluție de continuitate. Îmi ceream pur și simplu dreptul de a face să-i crească lui Lenin o bucă de trei metri, dreptul de a-i împodobi portretul cu cărnurile gelatinoase ale lui Hitler, fie și asezonîndu-le cu ceva romano-catolicism la nevoie. Fiecare om e liber să devină el însuși sau să lase în urmă-i o ființă nouă: pederast, coprofag, virtuos sau ascet scu-

fundat în extaze digestive ori fosfenomatice. Perversul polimorf care fusesem în adolescență a atins un adevărat zenit isteric: fălcile mele o zdrobeau pe Gala, cădeam îndrăgostit lulea de cei mai puturoși măgari transcendental împuțiți care există. Mirosurile trupești au ajuns pentru mine, firește, un fel de chestii liturgice. Sentimentele umanitariste au împiedicat năvala tuturor miasmelor și extazelor anale (fără anusuri), fie ele chiar curate și uscate, ca și încîlcelile duble, triple și cvadruple ale mațelor. Deasupra, au apărut imensele chipuri extenuate și buhăite ale vestiților Mari Masturbanți, împopoțonați de lăcuste cu cap de comunist, cu burți napoleoniene și crupe hitleriste feminizate care mi se agățau de buze. Și cînd te gîndești că nu era decît începutul!

Dar Breton l-a negat pe Dali! Pe undeva, avea și dreptate, simțea nevoia măcar să poată deosebi binele de rău, binele și răul în tot acest talmeș-balmeș... În același timp, n-avea dreptate pe de-a-ntregul fiindcă era poate preferabil să te complaci în melanjul acesta dalinian, pe cît de truculent, pe atît de suculent, fie și păstrîndu-ți libertatea de alegere. Greșea totuși pe undeva, pentru că Dali ținea să cunoască iraționalul pînă la capăt, ca un raționalist absolut ce era, și asta nu ca să descopere un nou repertoriu literar și uman, ci tocmai, dimpotrivă, ca să adune la un loc și să supună iraționalul abia cucerit. Ciclotronul fălcilor filozofice ale lui Dali avea o imensă foame de tot, voia să mestece, să sfărîme, să bombardeze totul cu artileria neutronilor lui intra-atomici, pînă ce mizerabilul conglomerat visceral și amoniacal al biologicului — la care aveai acces prin intermediul visului suprarealist — va fi devenit energie mistică pură. Atunci cînd colcăiala fetidă va fi total și definitiv spiritualizată, misiunea și rațiunea de a fi a omului pe acest pămînt vor fi cu adevărat împlinite, iar viața va deveni tezaur.

Tocmai atunci se găsi și sirena kierkegaardiană să cînte ca o privighetoare amărîtă și puturoasă. Și deodată, toți șobolanii latrinelor existențialiste, care păcătuiseră prin canale în vremea ocupației, și-au scuipat în gura mare dezgustul față de resturile festinului suprarealist,

pe care le lăsasem în ei ca la lada de gunoi. Totul era extraordinar de abject, iar omul însuși era inutil!

Nu! a strigat Dali. N-o să faceți asta înainte ca totul să fi fost transformat în chip rațional. Nu înainte ca fiecare din spaimele noastre libidinoase să fi fost înnobilată, sublimată prin frumusețea fără de pereche a morții, înaintînd astfel pe drumul ce duce la perfecțiune spirituală și la asceză. O asemenea misiune nu putea fi dusă la bun sfîrșit, printre cele mai demonice și mai oribile descoperiri din cîte s-au făcut pe fața pămîntului decît de un spaniol. Totul trebuia curățat, trebuia inventată o geometrie metafizică.

A trebuit să ne întoarcem spre acea demnitate de nuanța oxidului de argint și verde oliv a lui Velásquez și Zurbaran, la realism și la misticism, devenite dintr-o dată asemănătoare, consubstanțiale. Realitatea transcendentă a trebuit să fie integrată într-un fragment oarecare, ales la întîmplare din realitatea pură, așa cum apare ea în imperialismul vizual absolut al lui Velásquez. Numai că asta presupune deja prezența necontestată a lui Dumnezeu care este singura realitate supremă!

Această încercare daliniană de aducere la rațiune a început timid și aproape inconștient în revista *Le Minotaure*. Picasso vorbise cu editorul Skira să fac eu ilustrațiile la *Cîntecele lui Maldoror*. Așa că Gala a organizat un dejun cu Skira și cu Breton. În felul ăsta a ajuns la conducerea revistei, iar *Le Minotaure* s-a născut sub auspicii incerte. Astăzi, cea mai tenace încercare de aducere la rațiune îi aparține, în alt plan, lui Père Bruno, pe care îl admir nespus pentru superbele lui *Etudes carmélitaines*. Despre ce a devenit *Le Minotaure*, care paște azi pe pășunile materialiste de la *Verve*, să nu mai vorbim.

Am stat, ipocrit, de două ori consecutiv de vorbă cu Breton despre religia mea viitoare. Nu pricepea nimic. N-am mai insistat. Relațiile dintre noi s-au răcit. Cînd a ajuns la New York, în 1940, i-am telefonat chiar în ziua sosirii ca să-i urez bun venit și să-i cer o întîlnire. A fixat-o pentru a doua zi. La telefon, îi vorbisem despre o nouă platformă ideologică pentru ideile noastre. Ar fi

urmat să lansăm o mare mișcare mistică — prin care experiența suprarealistă să fie ridicată la alt nivel — îndepărtînd-o definitiv de materialismul dialectic. Numai că exact în aceeași seară am aflat, în casa unor prieteni, că Breton mă calomniase din nou, de curînd, că mă făcuse hitlerist. Era prea nedrept și mult prea primejdios atunci să mai accept să-l întîlnesc. De atunci, nu ne-am mai văzut.

Și totuși, datorită anilor care au trecut și datorită intuiției mele de veritabil căutător de aur simt că Breton este din ce în ce mai aproape de mine. În ciuda tuturor aparențelor, activitatea lui intelectuală valorează mult mai mult decît succesele cabotine și episodice ale existențialiștilor.

Suprarealismul, așa cum îl înțelegeam noi, a murit în ziua cînd am refuzat să-l mai văd pe Breton. Chiar a doua zi, cineva de la un mare ziar mi-a cerut să dau o definiție a suprarealismului iar eu am răspuns: „Suprarealismul sînt eu!". Și chiar cred asta, pentru că sînt singurul care îl continuă. N-am renegat nimic, dimpotrivă, am reafirmat, sublimat, ierarhizat, raționalizat, dematerializat, am spiritualizat totul. Misticismul meu nuclear de acum nu e altceva decît fructul — inspirat de Sfîntul Duh — al experiențelor demonice și suprarealiste de la începutul vieții mele.

Ca să se răzbune, Breton a construit meticulos o anagramă pe baza minunatului meu nume. A ieșit „Avida Dollars". Nu era neapărat o reușită poetică, dar trebuie să recunosc aici, în biografia mea, că se potrivea destul de bine cu ambițiile pe care le nutream în acel moment. Într-adevăr, Hitler tocmai murise la Berlin, într-o manieră absolut wagneriană, în brațele Evei Braun. De cum am aflat, am stat și-am cumpănit șaptesprezece minute[1] înainte de a lua o hotărîre irevocabilă: Salvador Dali avea să devină cea mai mare divă a epocii lui. Și am deve-

---

[1] În clipa aceea, Dali își lua temperatura. Gala i-a spus: „Două minute sînt de-ajuns!" „Ca să fiu mai sigur, o să mai țin termometrul încă cincisprezece", a răspuns el.

nit. Așa se întîmplă cu tot ce-mi propun eu să realizez cu furie paranoică.

După moartea lui Hitler, o nouă eră mistică și religioasă se pregătea să devoreze toate ideologiile. Pînă atunci aveam însă o misiune. Vreme de zece ani aveam să văd ridicîndu-se împotriva mea arta modernă, acest rest prăfos al materialismului, moștenit de la Revoluția franceză. Așa că trebuia neapărat să pictez *bine*, lucru ce nu avea să intereseze absolut pe nimeni. Era însă neapărat nevoie să pictez bine, căci misticismul meu nuclear n-ar fi putut să triumfe, la timpul potrivit, decît întrupat în suprema frumusețe.

Știam că cel mai glorios piedestal pentru un Salvador Dali izolat în mijlocul abjectei noastre epoci de decorativism și de existențialism amator avea să fie chiar arta abstractă — a inșilor care nu cred în nimic și prin urmare nu pictează *nimic*. Eram sigur de asta. Dar ca să reușesc, trebuia să fiu mai tare ca oricînd, să am bani, să fac bani, cît mai repede și cît mai mulți, ca să dureze. Bani și sănătate! Am încetat cu desăvîrșire să mai beau și-am început să mă îngrijesc, pînă la obsesie. În același timp, am răsfățat-o pe Gala în fel și chip, am făcut-o cît am putut de fericită, purtîndu-i de grijă chiar mai mult decît mie însumi, căci, fără ea, totul s-ar fi sfîrșit. Cu bani, aveam să ne împlinim toate dorințele, în ceea ce privește frumusețea și bunătatea. A fi „avida dollars" nu era chiar așa de complicat. Dovada cea mai bună e chiar ceea ce se întîmplă astăzi...

Ce-mi place mie cel mai mult la Auguste Comte e tocmai momentul în care, înainte de a pune bazele noii sale „religii pozitiviste", îi așază în vîrful ierarhiei personale pe bancheri, pe care-i consideră foarte importanți. Aici se vede poate vîna mea de fenician Ampurdan, pentru că, de cînd mă știu, am fost fascinat de aur, sub toate formele. Eram adolescent cînd am aflat că Miguel de Cervantes a murit în mizerie, după ce scrisese nemuritorul *Don Quijote*, dăruindu-l gloriei nepieritoare a Spaniei, că și Cristofor Columb, după ce descoperise Lumea Nouă, a sfîrșit

în aceleași condiții, ba, pe deasupra, și la închisoare, înțelepciunea m-a îndemnat degrabă să fac două lucruri:

1. Să-mi fac închisoarea cît mai devreme cu putință. Și am făcut-o.
2. Să devin, pe cît posibil, nițeluș multimilionar. Am făcut-o și pe-asta.

Cea mai simplă metodă de a evita să fii cumpărat cu bani e să-i ai chiar tu. Avînd bani, nu mai e nevoie să fii „angajat". Un erou nu se angajează în nimic! E exact contrariul unui servitor. După cum bine-a zis filozoful catalan Francesco Pujols: „În plan social, cea mai înaltă aspirație a omului e sacra libertate de a trăi fără să fie nevoit să muncească." Dali completează aforismul, adăugînd că libertatea aceasta e chiar condiția eroismului omenesc. Materia nu poate fi spiritualizată decît dacă o torni în aur.

Sînt fiul lui Wilhelm Tell, care a transformat în aur mărul pe care părinții săi, André Breton și Pablo Picasso, i-l așezaseră pe rînd pe creștet, în echilibrul periculos al „canibalisticei" lui ambivalențe. Pe creștetul fragil și mult-adorat al lui Salvador Dali! Da, cred că sînt salvatorul artei moderne, singurul capabil să sublimeze, să integreze, să raționalizeze în chip imperial și în deplină frumusețe toate experiențele revoluționare ale timpurilor moderne, în marea tradiție clasică a realismului și misticismului care sînt misiunea supremă și glorioasă a Spaniei.

Căci țara mea are un rol de căpătîi în marea mișcare a „misticii nucleare" ce va marca vremurile noastre. America va furniza dovezile empirice (să zicem chiar fotografice, ori microfotografice) ale acestui nou misticism, grație progresului ei tehnic nemaipomenit.

Prin Freud și Einstein, geniul poporului evreu îi va conferi, fără să vrea, posibilități dinamice și antiestetice. Franța va avea mai ales un rol didactic, căci va redacta, probabil, actul de constituire al „misticismului nuclear", pentru care finețea inteligenței sale o recomandă. Dar, repet, Spania va fi cea care va înnobila totul prin credință și frumusețe.

Pentru mine, anagrama „avida dollars" a fost un talisman. Datorită ei, am avut parte de o ploaie de dolari neîntreruptă, dulce și monotonă. Am să povestesc cîndva tot adevărul despre cum am ajuns eu să adun toată această binecuvîntată risipă a Danaei. Va fi însă într-o altă carte, probabil capodopera mea, care se va chema „Despre viața lui Salvador Dali ca operă de artă".

Pînă atunci, o anecdotă: mă întorceam acasă, în apartamentul meu de la hotelul San Regis din New York, după o seară plină de succes. Imediat ce am plătit taxiul, am auzit un zgomot metalic în pantofi. M-am descălțat și am găsit în fiecare pantof cîte o monedă de o jumătate de dolar. Gala tocmai se trezise și m-a strigat din camera ei:

— Micul meu Dali! Tocmai visam că te zăresc prin ușa întredeschisă... Erai cu niște domni și cîntăreați aur...

M-am închinat pe întuneric și am murmurat copleșit de emoție:

— Să dea Dumnezeu! Apoi am sărutat-o pe

talantul meu
comoara mea
balanța aurului meu!

IUNIE

Port Lligat, 20

Copiii nu m-au interesat niciodată în mod special. Dar ce mă interesează și mai puțin sînt tablourile făcute de copii. Pe de-o parte, copilul-pictor știe că ceea ce face nu e bine făcut, și, pe de alta, copilul-critic știe de asemenea că el știe că tabloul e rău pictat. Atunci copilul pictor-critic care știe că el știe că el știe că tabloul e rău pictat nu are altă ieșire decît să spună că tabloul e foarte bun.

29

Mulțumită lui Dumnezeu, în această epocă a vieții mele, *dorm* și *pictez* chiar mai bine și cu mai multe satisfacții decît de obicei. Așa că trebuie să fiu atent și să evit iritațiile care-mi apar uneori la colțurile gurii, consecință fiziologică ineluctabilă a salivei acumulate prin plăcerea pe care mi-o procură aceste două divine abandonări de sine: somnul și pictura. Chiar așa, dormind și pictînd, salivez de plăcere. Evident, aș putea să mă șterg, cu un gest leneș sau iute, cu dosul palmei, atunci cînd mă trezesc din somnul meu îngeresc ori cînd cobor din raiul picturii. Numai că mă abandonez atît de total acestor delicii vitale și intelectuale, încît n-o fac! E o problemă morală pe care n-am rezolvat-o. Trebuie oare să las să se adîncească aceste semne ale voluptății sau, dimpotrivă, trebuie să-mi șterg saliva la timp? Pînă voi găsi o soluție, am inventat o nouă metodă somniferă, care-și va găsi cîndva locul în catalogul invențiilor mele. De regulă, oamenii iau somnifere dacă nu pot să doarmă. Eu fac exact invers. Iau somnifere — nu fără oarecare cochetărie — exact în perioadele cînd dorm foarte bine și somnul atinge un maximum de regularitate și un fel de paroxism vegetal. Atunci, într-adevăr, fără nici o metaforă, dorm buștean și mă trezesc complet întinerit, cu inteligența mustind de-o sevă nouă, care continuă să mă hrănească pînă la

înflorirea celei mai tandre idei. Așa a fost și azi dimineață, fiindcă aseară luasem o pastilă, tocmai ca să fac să dea pe-afară preaplinul echilibrului meu actual. Ah, și ce deșteptare am avut, la unsprezece și jumătate, pe terasă, unde mi-am sorbit cafeaua cu lapte și mierea, la soare, sub un cer fără nori și fără să fiu incomodat de nici cea mai slabă erecție!

Siesta mi-am făcut-o de la două și jumătate pînă la cinci. Somniferul continua să-și facă efectul și să-mi stimuleze salivația, pentru că, deschizînd ochii, am văzut perna udă:

— Nu, mi-am zis totuși, n-ai să începi să te ștergi chiar azi. E duminică! Mai ales dacă te-ai hotărît că va fi pentru ultima oară. Așa că trebuie s-o faci lată, să savurezi pe-ndelete eroarea biologică și să-i reții cu de-amănuntul, pe viu, toate urmările.

Așadar, am fost trezit la cinci. Sosise meșterul zidar Prignau să mă ajute să trasez cotele geometrice ale tabloului meu. Ne-am închis în atelier pînă la ora opt. Eu am stat așezat și am dat ordine:

— Mai fă un octaedru, dar mai aplecat. Și acuma încă unul, concentric și așa mai departe.

El, silitor, agil ca un prozaic ucenic florentin de altădată, executa totul îndată aproape în ritmul în care-mi veneau ideile. S-a înșelat de trei ori la calcule și, de fiecare dată, după ce m-am uitat cu atenție, am slobozit cîte un „Kikiriki" strident, care cred că l-a cam pus pe gînduri. „Kikiriki" e strigătul prin care-mi exteriorizez eu paroxismele. Dar cele trei erori s-au dovedit a fi de natură sublimă. Ele realizau instantaneu exact ceea ce mintea mea tocmai dibuia. Cînd a plecat Prignau, am rămas în penumbră, visînd. Am scris apoi cu cărbune pe marginea pînzei aceste cuvinte pe care le transcriu în jurnal. Transcriindu-le, mi se par din ce în ce mai minunate:

„Aproape întotdeauna greșelile au ceva sacru. De aceea, nu încerca nicicînd să le îndrepți. Dimpotrivă, conștientizează-le, înțelege-le pînă la capăt. Ai să le poți apoi sublima. Preocupările geometrice tind către utopie și influențează negativ erecția. De altfel, e știut că toți geometrii sînt extrem de puțin excitabili."

Încă o zi îndeosebi lăsată spre salivare. Mi-am terminat micul dejun la șase dimineața și, cum mă simțeam prea neliniștit ca să mă apuc de cerul Înălțării, mi-am impus să pictez mai întîi, meticulos, un singur solz, cel mai strălucitor, cel mai argintat posibil, dintr-un pește-rîndunică pe care-l pescuisem cu o zi înainte. Nu m-am oprit decît atunci cînd am văzut cu adevărat strălucind solzul, ca și cum ar fi fost aprins de lumina din vîrful pensulei mele. Așa visa Gustave Moreau să vadă aurul țîșnind din vîrful penelului său.

Acest fel de exercițiu mă face să salivez în mod cu totul și cu totul special, așa că am simțit cum mi se umflă mica iritație de la gură și cum mă înțeapă, strălucind și aprinzîndu-se simultan cu solzul ce-mi servește de model. După-masă, am pictat cerul, pînă la asfințit. Și cerul mă face să salivez abundent. Iritația îmi dă o senzație de arsură. Ca și cum colțul gurii mi-ar fi ros de un vierme mitic; asta mă duce cu gîndul la una din figurile alegorice ale *Primăverii* lui Botticelli, încărcată de fascinante vegetații întunecate. Aceeași vegetație crește și fermentează și în buba mea, luînd ritmul unei cantate de Bach, pe care am pus-o de îndată, foarte tare, la fonograf.

Juan, copilul de zece ani pe care mi l-am luat de model, a venit să mă cheme la o partidă de fotbal pe chei. Ca să mă încînte, a luat o pensulă și a dirijat finalul cantatei, cu gesturile cele mai îngerești pe care le-am văzut vreodată. Am coborît pe chei cu Juan. Se însera. Gala, un pic melancolică, dar mai bronzată, mai frumoasă și mai minunat ciufulită ca niciodată, a găsit imediat un licurici, care strălucea precum solzul meu de dimineață.

Descoperirea ei mi-a amintit de prima compoziție literară din viața mea. Aveam șapte ani. Povestirea era cam așa: un copil se plimbă cu mama lui, într-o noapte de sfîrșit de iunie. Ploaie de stele căzătoare. Copilul adună o stea de pe jos și o ia în căușul palmei. Acasă, o pune pe noptieră, sub un pahar așezat cu gura în jos. Dimineața țipă îngrozit: un vierme îi ronțăise în timpul nopții steaua!

Tata — Dumnezeu să-l ierte! — a fost foarte tulburat de poveste, pe care, de atunci înainte, a considerat-o mai frumoasă și mai adîncă decît *Prințul fericit* al lui Oscar Wilde.

Astă seară, voi adormi în plină continuitate daliniană, sub imensa mea boltă a *Înălțării*, pictată sub lumina strălucitoare a solzului de pește putrezit... de la colțul gurii mele.

Trebuie să notez că toate astea se petrec în timpul turului ciclist al Franței. Îl ascult, la radio, pe Georges Briquet vorbind despre diverse incidente: favoritul cursei, Bobet, s-a lovit la genunchi și e o căldură toridă. Aș vrea ca întreaga Franță să urce pe biciclete, ca lumea toată să pedaleze strălucind de sudoare, cățărîndu-se cu toții, ca niște nebuni neputincioși, pe stînci inaccesibile, în timp ce divinul Dali pictează grozăviile cele mai delicioase, în calmul său sibaritic de la Port Lligat. Da și iarăși da, turul ciclist al Franței îmi procură satisfacții atît de mari încît saliva mi se scurge în mici valuri, imperceptibile dar tenace, zgîndărind rana sîngerie de la colțul gurii, rîcîind iritația cretinizantă, creștină, stigmatizantă a bubei mele spirituale!

IULIE

Port Lligat, 1

În iulie — nici femeie, nici melc.[1]

M-am trezit la 6 și primul gest a fost să-mi ating buba cu vîrful limbii. S-a uscat în timpul acestei nopți deosebit de calde și voluptuoase. Totuși mă minunez cît de repede se usucă, iar dacă o ating cu limba, pare un corp dur care stă să se desprindă, ca o coajă. „Ce-o să ne mai distrăm", îmi zic. N-o s-o desprind imediat, ar însemna să risipesc neatent deliciile unei zile de lucru plină de rîvnă și răbdare, în timpul căreia mă pot juca cu buba mea uscată. De altfel, în această zi avea să mi se întîmple unul dintre cele mai teribile lucruri din viață, întrucît am devenit PEȘTE! Merită să povestesc.

După ce mi-am impus, preț de vreun sfert de oră, ca și în ziua precedentă, să fac să strălucească pe tabloul meu cîțiva solzi din peștele zburător, am fost nevoit să mă întrerup, din pricina unui roi de muște mari (cîteva erau din cele aurii) atrase de mirosul fetid de mortăciune. Muștele zburau împrejurul putreziciunii, ajungînd pînă la fața și mîinile mele și silindu-mă să-mi dublez atenția și îndemînarea, căci, dincolo de dificultatea propriu-zisă a lucrului, trebuia să nu mă las tulburat de gîdilăturile lor, să continuu să pictez cu migală, imperturbabil, evitînd fără să clipesc vreun solz pe care, în frenezia ei, tocmai s-a lipit o muscă, acoperindu-l în timp ce alte trei se îngrămădeau chiar pe model. Eram nevoit să mă folosesc de cea mai mică schimbare de poziție a muștelor pentru a-mi continua observațiile, asta ca să nu mai vorbesc de o muscă pe care o lovise dragostea de coaja mea de la buză. Nu puteam s-o alung decît mișcînd din cînd în cînd

[1] Fără să știe de ce, Dali îi trimite în fiecare an, în jur de 1 iulie, o carte poștală lui Picasso, amintindu-i de acest proverb.

colțurile gurii, strîmbîndu-mă ca dracu', dar suficient de grațios pentru a nu deranja mișcările pensulei pe care o aplicam pe pînză, ținîndu-mi răsuflarea. Uneori mi se întîmpla s-o țin și să nu-i dau drumul, decît atunci cînd o simțeam zbătîndu-se pe rană.

Dar nu acest nemaipomenit martiriu m-a făcut să mă opresc din lucru; dimpotrivă, problema supraomenească de a picta astfel devorat de muște mă fascina și mă împingea la minuni de îndemînare, pe care nu le-aș fi atins niciodată dacă n-ar fi fost muștele. Nu! Ceea ce m-a decis să mă opresc a fost mirosul atît de împuțit al peștelui, încît era cît p-aci să vomit micul dejun. Am pus deci să fie luat de-acolo modelul și am început să-l pictez pe Cristos. Dar muștele, care pînă atunci se împărțeau între mine și pește, au năvălit toate pe pielea mea. Eram complet gol, iar corpul mi-era stropit de conținutul unei sticle cu fixativ, care se spărsese din greșeală. Bănuiesc că tocmai acest lichid le atrăgea, căci, altfel, eu sînt destul de curat. Acoperit de muște, am continuat să pictez din ce în ce mai bine, apărîndu-mi buba cu limba și cu răsuflarea. Cu limba, ridicam și înmuiam coaja exterioară, care părea deja gata să cadă. Cu răsuflarea o uscam la loc, potrivindu-mi expirațiile în ritmul pensulei. Era foarte uscată și n-aș fi reușit să mai desprind cîte o bucățică folosindu-mă numai de limbă, așa că mai adăugam și cîte o strîmbătură (pe care o executam ori de cîte ori luam culoare de pe paletă). Bucățica asta pe jumătate desprinsă semăna întocmai cu un solz de pește! Repetînd la nesfîrșit operațiunea, izbuteam deci să desprind din mine solzi de pește. Buba mea devenise un adevărat șantier solzos, ca o piatră de mică. De cum îndepărtam o lamelă, apărea alta în loc, la colțul gurii.

Prima bucățică am scuipat-o pe genunchi. Șansă unică. Am avut senzația că m-a înțepat, că mi s-a înfipt în carne. M-am oprit imediat din pictat și am închis ochii. Mi-a trebuit toată voința de care sînt în stare ca să rămîn nemișcat, căci fața mi-era plină de muște hipervioaie. Îngrozită, inima a început să-mi bată cu putere și pe loc am înțeles că devenisem una cu peștele împuțit, a cărui înțepeneală începea deja să pună stăpînire pe mine.

— Dumnezeule, mă prefac în pește!!! am strigat.

Această realitate mi se impunea cu brutalitate. Solzul bubei îmi ardea genunchiul și se multiplica. Simțeam cum, una după alta, coapsele, apoi și pîntecul se acopereau de solzi. Am vrut să gust pînă la capăt această minune, drept care am continuat să-mi țin ochii închiși cam vreun sfert de oră:

— Acuma, mi-am zis încă neîncrezător, am să deschid ochii și-o să mă văd prefăcut în pește.

Eram leoarcă de sudoare și căldura soarelui în asfințit îmi inunda trupul. În sfîrșit, mi-am desprins pleoapele...

Aoleu! Eram acoperit de solzi scînteietori!

Dar mi-am dat imediat seama despre ce era vorba: urmele cristalizate ale fixativului. Chiar atunci intră și servitoarea. Îmi aducea gustarea: pîine prăjită, înmuiată în ulei de măsline. Cum mă văzu, rezumă scurt situația:

— Sînteți ud ca un pește! Și nu pot să pricep cum puteți picta chinuit în halul ăsta de muște!

Am rămas singur, visînd pînă spre asfințit.

O, Salvador, metamorfozarea ta în pește — simbol creștin — n-a fost decît un mod tipic dalinian și țicnit de a te identifica lui Cristos în timp ce-l pictai; și asta datorită muștelor!

Cu vîrful limbii iritate de munca de peste zi, desprind în sfîrșit crusta întreagă și nu doar unul din finii ei solzișori. Cu o mînă scriu, iar cu cealaltă prind, foarte precaut, coaja între degete. E moale, dar dac-aș îndoi-o, s-ar rupe. O duc la nas și o miros. Nu simt nimic. O las o clipă agățată între nas și buza de sus, cu ajutorul unei grimase care rezumă întocmai mania mea analitică. Trupul meu se lasă cuprins, încet-încet, de o epuizare extatică...

M-am îndepărtat de masă. Coaja vrea să cadă. Am cules-o de pe genunchi și am pus-o pe o farfurie. Ceea ce n-a schimbat nimic din starea mea de prostrație. Am continuat să mă strîmb, schimonosindu-mi gura, ca și cum ar fi urmat să rămîn așa pentru totdeauna. Din fericire, bucuria că mi-am găsit coaja m-a smuls din torpoare. Am căutat-o în farfurie, brusc cuprins de panică, dar acolo nu mai era decît o pată brună printre nenumărate firimituri de pîine prăjită. La un moment dat am crezut

c-o găsisem și am luat-o din nou între degete ca să mă joc cu ea. Dar m-a năpădit o îndoială cumplită: nu mai eram sigur că e chiar buba mea. M-a cuprins o dorință nestăvilită de reflecție. Aveam de a face cu o enigmă asemănătoare cu cea a solzilor ieșiți din nas. De vreme ce mărimea, înfățișarea și lipsa de miros sînt aceleași, ce mai contează dacă e sau nu aceeași coajă? Comparația mă scoate din sărite căci ar putea să însemne pur și simplu că acest Cristos, pe care-l pictez sub supliciul muștelor, n-a existat niciodată!

Furia îmi crispează gura îngrozitor și, prin propria-mi voință de putere, îmi provoacă o mică sîngerare la colțul gurii. O picătură ovală roșie alunecă pînă pe bărbie.

Da, ce-i drept, îmi semnez nebuniile în manieră tipic spaniolă: cu sînge! Așa cum voia Nietzsche!

3

Ca de obicei, la un sfert de ceas după micul dejun, îmi prind o floare de iasomie după ureche și merg la closet. Nici nu m-am așezat bine și deja am scaun, unul aproape nemirositor, așa încît hîrtia igienică parfumată și firul de iasomie continuă să domine de departe atmosfera. Acest eveniment îmi fusese poate anunțat deja de visele fericite și extrem de voluptuoase ale nopții, care, la mine, anunță de regulă defecări suave și inodore. Scaunul de azi a fost însă fără îndoială cel mai pur dintre toate, dacă se poate folosi acest adjectiv în asemenea context. Pricina trebuie că este ascetismul meu cvasiabsolut. Îmi amintesc cu scîrbă și aproape cu groază de scaunele pe care le aveam în vremea orgiilor mele de la Madrid cu Lorca și cu Buñuel, pe cînd aveam douăzeci și unu de ani. O infecție pestilențială, discontinuă, spasmodică, plină de spume, convulsivă, infernală, ditirambică, existențialistă, iritantă și sangvinolentă față de ce e azi. Această continuitate cvasifluidă m-a făcut să mă gîndesc toată ziua la mierea harnicelor albine.

Am avut o mătușă care avea oroare de tot ce avea legătură cu domeniul scatologic. Numai ideea că ar fi putut să scape vreun pîrț și o făcea să plîngă. Faptul că

nu i se întîmplase așa ceva nici măcar o dată în viață era pentru ea o chestiune de onoare. Azi, treaba asta mi se pare în mult mai mică măsură o exagerare. Într-adevăr, am observat că în perioadele de ascetism și de viață spirituală intensă, aproape nu dau vînturi. Afirmația, mereu reluată în textele sfinte, unde se spune că sfinții anahoreți n-au excremente, mi se pare din ce în ce aproape de realitate, mai ales dacă ținem seama de ideile unor Philippus, Theophrastus, Bombast von Hohenheim[1], care explică faptul că gura nu e de fapt o gură, ci un stomac și că, după ce mesteci mult hrana fără s-o înghiți, ești oarecum hrănit chiar dacă scuipi ce ai în gură. Anahoreții mestecă rădăcini și lăcuste și apoi le scuipă. Credința lor și impresia naivă că se află deja în ceruri le dau o stare de euforie.

Nevoia de a înghiți — am scris despre asta mai demult în studiile mele asupra canibalismului[2] — corespunde mai degrabă unei nevoi de constrîngere afectivă și morală decît uneia de hrănire propriu-zisă. Înghițim spre a ne identifica total în modul cel mai absolut cu ființa iubită. La fel înghițim și împărtășania, fără să mestecăm. De unde și antagonismul între a mesteca și a înghiți.

Sfinții anahoreți tind să le socotească două lucruri total diferite. Pentru a-și îndeplini pînă la capăt rolul terestru, rumegător (în sens filozofic privind lucrurile), ei tind să se rezume numai la mestecat pentru a supraviețui, lăsînd actul înghițirii în seama lui Dumnezeu.

4

Viața mea e ordonată de un ceasornic foarte precis. Totul e coincidență. Exact la ora la care am terminat de pictat, au venit doi vizitatori cu escortă. Unul e editorul lui Dali de la Barcelona, din timpurile cele eroice, L.L., care-mi spune (cum cred că spune de fapt tuturor cunoscuților lui

---

[1] Altfel spus, Paracelsus (1493–1541).

[2] Într-adevăr, Dali a pomenit despre aceste lucruri în *La vie secrète*, dar studiul în întregime abia urmează să apară, în două sau trei volume.

mai importanți) că a venit special din Argentina ca să mă vadă, iar celălalt este Pla. Sosit primul, L. ... îmi vorbește despre intențiile sale. Are de gînd să publice patru noi cărți de-ale mele sau despre mine în Argentina.

1. O carte foarte groasă a lui Ramón Gómez de la Serna, pentru care i-am promis un document inedit și, bineînțeles, extraordinar.
2. *Vie Resecrète*[1], pe care tocmai o scriu în acest moment.
3. *Fețele nevăzute*, tot de Goméz de la Serna, pe care tocmai a terminat-o la Barcelona.
4. Niște desene enigmatice ale mele, care să ilustreze textele literare ale lui Goméz de la Serna.

Acesta din urmă a dorit să-i fac eu ilustrațiile. Numai că, după părerea mea, el e cel care va ilustra volumul meu.

Cît despre Pla, de cum a sosit începe să repete fraza de la ultima vizită: „Mustățile astea or să dea gaură pînă la urmă!" Mari drăgălășenii între el și L. Pe scurt, Pla a scris un articol în care se ocupă, cu un acut simț al observației, de nebuniile mele. Îmi zice:

— Mai povestește-mi și altele și-am să scriu cîte articole vrei tu.

— Ai scrie despre mine o carte cum nimeni nu e în stare să scrie.

— O s-o scriu!

— Și eu o public, strigă L. De altfel, Ramon e pe cale să termine una despre Dali.

— Bine, zice Pla revoltat, dar Ramon nici nu-l cunoaște personal pe Dali[2].

Casa mi s-a umplut pe dată de amici de-ai lui Pla. Are o groază de prieteni, foarte greu de descris. Două amănunte îi caracterizează: în general au sprîncene groase și

---

[1] E vorba, de fapt, despre *Journal d'un génie*, pe care Dali tocmai începea să-l țină cu regularitate.

[2] Din toate aceste proiecte, numai unul s-a realizat; volumul de fotografii intitulat *Dali Moustache*, în care Dali și-a putut cataloga fiecare fir de mustață, grație fotografiilor lui Halsman.

au veșnic aerul că au fost luați cu forța de pe terasa vreunei cafenele unde zăceau de cel puțin zece ani.

La plecare, conducîndu-l pe Pla, îi spun:

— Da, mustățile astea or să dea gaură pînă la urmă! Uite că într-o jumătate de ceas s-a hotărît că vor apărea cinci cărți de-ale mele sau despre mine! Strategia mea chiar asta e: să se facă nenumărate studii asupra personalității mele și, lucru de căpetenie, mustățile mele antinietzscheene trebuie să se înalțe veșnic spre cer, precum turnurile catedralei din Burgos. Dată fiind natura personalității mele, lumea va fi obligată, mai devreme sau mai tîrziu, să se ocupe și de opera mea. E un demers mult mai eficient decît acela de a bîjbîi prin operă după personalitatea autorului. Ce mi-ar fi plăcut mie mai mult și mai mult, ar fi fost să știu totul despre persoana lui Rafael.

5

În ziua în care bunul poet Loten, căruia îi făcusem multe servicii, mi-a făcut cadou cornul meu gelatinos de rinocer, i-am spus Galei:

— Cornul ăsta îmi va salva viața!

Azi, afirmația începe să se adeverească. În timp ce-l pictez pe Cristos, îmi dau seama că, de fapt, se compune din coarne de rinocer. Pictez, ca un posedat, fiecare detaliu anatomic, ca și cum ar fi vorba chiar de un corn de rinocer. Cînd cornul va fi desăvîrșit, și numai atunci, anatomia lui Cristos va fi și ea perfectă și divină. Bag apoi de seamă că fiecare corn presupune un altul, întors, așa că mă apuc să le pictez îmbucate. Dintr-o dată, totul devine și mai divin, și mai desăvîrșit. Sînt fermecat de descoperire și cad în genunchi, mulțumindu-i lui Cristos, de-adevăratelea, fără metaforă. Ar trebui să mă vedeți căzînd în genunchi aici, la mine în atelier, ca un nebun.

De cînd lumea și pămîntul, ne batem capul cum să surprindem forma și s-o reducem la volume geometrice elementare. Leonardo voia să construiască ouă, care, după Euclid, reprezintă forma perfectă. Ingres prefera sferele, iar Cézanne cuburile și cilindrii. Numai Dali a găsit, grație meandrelor ipocriziei sale paroxistice, adevărul cel adevărat, care l-a făcut să fie obsedat numai și

numai de rinoceri. Toate suprafețele puțin curbe ale corpului uman au un același loc comun geometric. El se regăsește în acest con rotunjit la vîrf și curbat către cer sau către pămînt, acest con de esență angelică, această topire în perfecțiunea absolută care este cornul de rinocer!

6

O zi cu căldură îngrozitoare. Plusînd, pun Bach la picup, dat la maximum. Capul stă să-mi plesnească. De trei ori am îngenuncheat să mulțumesc Domnului pentru că tabloul Înălțării începe să se închege. În amurg, se iscă un vînt cald dinspre sud, iar colinele din fața casei parcă sînt în flăcări. Gala s-a întors de la pescuit de languste și-mi transmite prin servitoare să privesc incendiul care colorează marea în ametist, apoi în roșu aprins. Îi fac semn de la fereastră că văd. Gala stă la prora vaporului ei vopsit în galben de Neapole. Astăzi mi se pare mai frumoasă ca niciodată. Pe plajă, pescarii privesc și ei peisajul incandescent. Îngenunchez încă o dată mulțumind lui Dumnezeu că Gala e o făptură la fel de frumoasă ca făpturile lui Rafael. Pe dumnezeul meu, e greu să percepi asemenea frumusețe și nimeni n-a văzut-o vreodată mai adînc decît o văd eu, grație extazelor prealabile avute în fața coarnelor de rinocer.

7

Gala e și mai frumoasă!

Am primit o invitație să asist la misterele de la Elche[1], pe 14 august. Cupola bisericii se va deschide printr-un sistem mecanic și îngerii o vor purta pe Fecioara Maria la cer. Poate ne ducem. De la New York mi se cere un articol despre Fecioara din Elche[2]. Tot ceea ce e important coincide: acest sătuc cu Fecioara lui unică și acest unic

---

[1] Elche, în provincia Alicante.

[2] Bust în gresie, descoperit în secolul al XIX-lea, în timpul săpăturilor la ruinele feniciene.

mister ascensionist, pe care au vrut să-l interzică, dar pe care Papa tocmai l-a integrat în dogmă. Și în privința mea totul coincide, dînd greutate și gravitate fiecărei zile. Primesc tot acum textul despre Înălțare care apare în *Etudes carmélitaines*. Père Bruno îmi dedică revista. Mă recitesc și mărturisesc că îmi plac nespus aceste pagini. Gîndindu-mă la sîngele rănii mele de la gură, îmi zic:

— Am promis și m-am ținut de cuvînt!

Înălțarea reprezintă punctul culminant al voinței feminine de putere, în sens nietzschean. Este super-femeia care urcă la ceruri prin forța virilă a anti-protonilor săi!

8

M-au vizitat doi domni idioți și ingineri. Îi auzisem vorbind în timp ce coborau panta. Unul îi explica celuilalt cît de mult îi plac brazii.

— Port Lligat e prea golaș, zicea. Mie îmi plac brazii, nu atît pentru umbră, că nu stau niciodată la umbră. Dar îmi place să-i privesc. O vară în care n-am văzut nici un brad nu e vară pentru mine.

Îmi zic: „Așteaptă tu nițel, că ți-arăt eu brazi!" Îi primesc foarte amabil, silindu-mă să port o conversație plină sută la sută cu locuri comune. Se arătau foarte recunoscători, dar, la plecare, cînd i-am condus pe terasă, au dat cu ochii de monumentalul meu craniu de elefant.

— Ce reprezintă asta? întreabă unul.

— Un craniu de elefant, spun eu. Îmi plac foarte mult craniile de elefant. Mai ales vara. Nu m-aș putea lipsi de ele. Nu concep o vară fără un craniu de elefant.

9

Mă simt consumat în chipul cel mai delicios de dorința de a face lucrurile cele mai frumoase și nemaipomenite. Această divină insatisfacție e semn că în străfundul sufletului meu se întîmplă ceva. Ceva ce-mi aduce mari satisfacții. În amurg, o privesc pe Gala pe fereastră și mi se pare și mai tînără decît ieri.

Se apropie în vaporul ei nou-nouț. Încearcă să mîngîie, din mers, cele două lebede ale noastre care stau cocoțate pe o bărcuță. Dar una își ia zborul, iar cealaltă se ascunde sub proră.[1]

10

Primesc o scrisoare de la Arturo Lopez. S-ar zice că sînt cel mai iubit prieten al lui. O să vina cu iahtul, căruia i-a refăcut decorația cu chinezării stil Ludovic al XV-lea și cu măsuțe din porfir. O să mergem să-l întîmpinăm la Barcelona, apoi ne întoarcem la Port Lligat pe vaporul lui, așezați probabil în fața măsuțelor de porfir. Șederea lui aici va avea o însemnătate istorică, fiindcă trebuie să hotărîm asupra execuției caliciului din aur emailat și mozaic pentru Tempietto a lui Bramante, de la Roma. Voi scrie deci despre vizita sa memorabilă în 2 august, cu minuția unui cronicar de clasă, lucru de care sînt perfect capabil, cînd vreau.[2]

12

Toată noaptea am avut numai vise creatoare. Într-unul, inventam o colecție completă de modă, care mi-ar fi putut asigura ea singură o avere pentru vreo șapte stagiuni, cel puțin. Numai că am pierdut comoara: am uitat visul. Abia am izbutit să reconstitui două rochii, pe care le va purta Gala în iarna asta la New York. Dar ultimul vis era foarte clar. Era vorba de o metodă de „ascensiune" fotografică. Am să folosesc procedeul în America. Treaz, visul mi se pare tot atît de nemaipomenit ca și în somn. Rețeta e următoarea: ai nevoie de cinci saci cu boabe de fasole, pe care-i îndeși în alt sac mai mare; lași apoi boabele să cadă de la o înălțime de zece metri; cu o lumină electrică îndeajuns de puternică, proiectezi imaginea

---

[1] Însuși Dali a adus lebedele la Port Lligat și a reușit să le aclimatizeze acolo.

[2] Vai! De această dată, Dali nu s-a ținut de cuvînt. În 2 august 1952 jurnalul său e mut. Îl vom reîntîlni pe Arthur Lopez și suita lui în 1953.

Sfintei Fecioare peste ploaia de boabe; fiecare bob, distinct în spațiu de un altul, exact ca și corpusculii atomici, va înregistra o părticică din imagine; proiectezi pe urmă imaginea de-a-ndoaselea; datorită accelerației gravitaționale, căderea inversă a boabelor va provoca iluzia unei mișcări ascensionale; procedînd astfel, obții o imagine ascensională corespunzătoare celor mai pure legi ale fizicii. Inutil să mai spun că experimentul e unic.

Pentru mai mult rafinament, boabele pot fi tratate cu o substanță care să le confere calitățile unui ecran cinematografic.

13

Îi scriu azi lui Pla această scrisoare:

Dragă prietene,

La plecare, L. mi-a spus că o carte despre mine semnată de dumneata ar avea un succes enorm în Argentina și s-ar putea traduce în mai multe limbi. Cum știu că lucrezi la multe cărți în acest moment, socotesc tocmai nimerit să mai începi una. Important e să găsești modalitatea de a scrie fără efort. Vreau să spun, deci, că această carte ar trebui să se scrie singură. Problema am rezolvat-o chiar prin titlu: *Atomul lui Dali.* Prologul e deja scris, o dată cu această scrisoare, în care cădem amîndoi de acord că, cel puțin în regiunea Ampurdan[1], singurul atom pe cale de a fi produs este atomul lui Dali, de unde și importanța acestei cărți. Astfel, în timp ce alții rătăcesc prin bălării, dumneata te-ai putea concentra asupra unui singur atom dalinian, ceea ce va fi absolut suficient pentru un studiu. Ori de cîte ori ne vom întîlni, am să-ți dau noi informații despre atomul meu, fotografii și documente referitoare la el. N-ai avea de creat decît ambianța, ceea ce, la sublimul dumitale talent descriptiv, e floare la ureche. Atomul meu e atît de activ că lucrează neîncetat. Repet, atomul va scrie cartea și nu noi. Pentru un atom, și mai ales un

[1] Regiune din Costa Brava unde se află Cadaqués și Port Lligat.

atom dalinian, o carte se naşte ca o nevoie naturală. Aş zice chiar că el se odihneşte scriind. Darămite o carte consacrată unui lucru greu de definit cu exactitate, cîtă vreme nu prea ştim despre ce e vorba. Cît despre mine, ca paroxist înrăit al preciziunilor imperialiste, nimic pe lume nu-mi pare mai suav, mai plăcut şi mai odihnitor, mai graţios chiar, ca ironia transcendentală pe care o presupune principiul incertitudinii al lui Eisenberg.

Vino să dejunăm împreună. O să-ţi pregătim ceea ce-ţi place sau se potriveşte mai bine regimului dumitale.

Al dumitale,

14

Visez doi cavaleri. Unul e gol, celălalt, de asemenea. Ei dau să intre pe două străzi absolut simetrice. Ridicînd acelaşi picior, caii lor pătrund fiecare pe strada lui, numai că una e inundată de o lumină supărător de obiectivă, iar cealaltă, de o lumină limpede, ca aceea din tabloul lui Rafael *Logodna fecioarei*, iar fundalul e şi mai transparent. Deodată, una din străzi e năpădita de o ceaţă deasă, care se îngroaşă progresiv, pînă ce ajunge să semene cu o prăpastie de nepătruns, neagră ca plumbul. Cavalerii sînt doi Dali. Unul e cel al Galei, celălalt e Dali dacă n-ar fi cunoscut-o pe Gala.

15

Nu te sili să fii modern.
E singurul lucru pe care, orice-ai face,
nu-l poţi evita.

Salvador Dali

Îi sînt şi-acum recunoscător lui Sigmund Freud şi proclam mai sus ca oricînd adevărurile sale. Eu, Dali, cufundat într-o introspecţie neîntreruptă şi în analiza profundă a

gîndurilor mele cele mai fugare, am descoperit deodată că toată viața n-am pictat altceva decît coarne de rinocer, și asta făra să-mi fi dat seama. La zece ani, slab ca un țîr, mă prosternam deja în patru labe în fața unei mese din corn de rinocer. Da, pentru mine rinocerul exista încă de pe atunci! Îmi revăd în minte toate tablourile și sînt uimit de cantitatea de rinoceri din opera mea. Pînă și faimoasa mea pîine[1] este tot un corn de rinocer, așezat cu delicatețe într-un coș. Acum înțeleg entuziasmul meu din ziua cînd Arturo Lopez mi-a dăruit faimosul baston din corn de rinocer. Îndată ce l-am luat în stăpînire, am fost cuprins de o iluzie absolut irațională. M-am legat de el cu un fetișism nemaipomenit, mergînd pînă la obsesie, încît într-o zi, la New York, am lovit un frizer care era să mi-l rupă, din neatenție, coborînd prea brusc fotoliul cu basculă de care-l rezemasem cu grijă. Furios, l-am lovit brutal peste umăr cu bastonul, ca să-l pedepsesc, dar i-am dăruit apoi imediat un bacșiș suficient de gras ca să-i treacă supărarea.

Rinocerule, rinocerule, cine ești tu?

16

Ținuta e un lucru esențial dacă vrei să învingi. În viața mea sînt extrem de puține ocazii cînd am acceptat să mă umilesc în civil. De regulă, port uniforma Dali. Azi am primit vizita unui tînăr mai degrabă bătrîn, care vine să mă roage să-i dau ceva sfaturi privind o călătorie în America. Problema mă interesează, așa că m-am îmbrăcat și am coborît să-l primesc. Iată cazul lui: vrea să plece în America să-și facă o carieră, indiferent în ce domeniu, numai să reușească. Mediocritatea vieții în stil american îl depășește. Îl întreb:

— Aveți tabieturi? Vă place să mîncați bine?

---

[1] Tablou din 1945, actualmente aflat în proprietatea Galei Dali. „Vreme de șase luni, spune Dali, n-am făcut decît să încerc să recuperez tehnica vechilor maeștri, să ajung la o imobilitate pre-explozivă a obiectului. E cel mai riguros tablou al meu în ceea ce privește pregătirea geometrică."

Îmi răspunde lacom:

— Pot să trăiesc cu orice! Fasole uscată cu pîine, zi de zi, pot s-o țin așa ani de zile!

— Rău! îi spun gînditor și luîndu-mi un aer preocupat.

Se miră. Îi explic:

— Ca să mănînci fasole cu pîine în fiecare zi îți trebuie bani. În schimb, dacă te obișnuiești numai cu caviar și șampanie, asta costă mai nimic.

Zîmbește ca un cretin, crezînd că glumesc.

— Eu n-am glumit niciodată în viața mea! țip autoritar.

Dintr-o dată, s-a făcut mic.

— Caviar și șampanie e ceea ce vei primi gratis din partea anumitor doamne distinse, minunat parfumate și înconjurate de cele mai încîntătoare piese de mobilier din lume. Dar pentru asta trebuie să fii exact pe dos decît ești dumneata, care vii să-l vezi pe Dali avînd unghiile murdare, în timp ce eu te primesc în uniformă. Du-te și mai gîndește-te la problema cu fasolea. E problema dumitale. De altfel, ai ceva prematur îmbătrînit în dumneata, care te face să semeni cu fasolea uscată. Cît despre verdele spanac al cămășii pe care o porți, e tocmai culoarea celor îmbătrîniți înainte de vreme și a rataților.

17

Nu vă temeți de perfecțiune.
N-o s-o atingeți nicicînd!

Salvator Dali

Port în mine în fiecare clipă ideea că tot ceea ce se leagă de persoana și de viața mea e unic și rămîne marcat pentru totdeauna de un caracter absolut excepțional, total și truculent. Cît timp îmi iau micul dejun, privesc soarele urcînd pe cer și realizez că sînt, în fiecare dimineață, cel dintîi spaniol care atinge soarele, deoarece Port Lligat este, geografic vorbind, punctul cel mai oriental al Spaniei. Într-adevăr, pînă și la Cadaqués, care e la zece minute de aici, soarele ajunge mai tîrziu.

Mă gîndesc și la poreclele pitorești ale pescarilor din Port Lligat: marchizul, ministrul, africanul. Sînt și trei Cristoși. Nu cred să fie multe locuri pe lumea asta — la fel de neînsemnate — unde să se găsească laolaltă trei Cristoși!

18

Quien madruga, Dios ayuda[1].

Proverb spaniol

Deși Înălțarea mea avansează masiv și glorios, observ cu groază că e deja 18 iulie. Timpul trece pe lîngă mine zburînd, în fiecare zi mai grăbit și, cu toate că trăiesc din zece în zece minute, savurînd fiecare clipă la maximum și transformînd sferturile de ceas în bătălii cîștigate, în vitejii și fapte de arme spirituale una mai însemnată ca alta, săptămînile trec prin mine și mă cuprinde un fel de furie de a mă agăța cu și mai integrală vitalitate de fiecare fragment al timpului meu adorat și extrem de prețios.

Deodată, apare Rosita cu micul dejun, aducîndu-mi o veste care mă aruncă într-un extaz fericit. Mîine va fi 19 iulie și e chiar ziua cînd Domnul și Doamna au sosit de la Paris acum un an. Scot un țipăt isteric.

— Deci n-am sosit încă! N-am sosit. Abia mîine voi sosi la Port Lligat. Anul trecut pe vremea asta nici măcar nu începusem să-l pictez pe Cristos! Și iată că acum, înainte chiar să fi sosit la Port Lligat, Înălțarea e aproape gata, îndreptată spre cer.

Alerg îndată la atelier și lucrez pînă la extenuare, trișînd și profitînd de faptul că n-am ajuns încă; încerc să fac *maximum maximorum* pînă la momentul sosirii. Întregul Port Lligat prinde de veste că încă nu sînt aici și seara, cînd cobor la cină, micul Juan îmi strigă, pișicher:

— Domnul Dali vine mîine seară! Domnul Dali vine mîine seară!

Și Gala mă privește cu o duioșie învăluitoare, pe care numai Leonardo a reușit s-o picteze și iată că tocmai mîine se împlinesc cinci sute de ani de la nașterea lui.

---

[1] Dumnezeu îl ajută pe cel care se scoală de dimineață.

Cu toate stratagemele de a savura cu acuitate delirantă ultimele momente de absență, iată-mă totuși aici, definitiv sosit la Port Lligat. Și cu ce bucurie, pe deasupra!

20

Rosita mă aruncă în noi delicii temporale, aducîndu-mi aminte că anul trecut l-am început pe Crist la patru zile după ce am sosit. Am scos un al doilea strigăt, mai isteric decît cel de alaltăieri, în așa hal încît cîțiva pescari care se găseau destul de departe pe mare în bărcile lor au rămas o clipă cu capetele ridicate și cu privirile îndreptate spre casa mea. Mă credeam deja prins între ghearele timpului și uite că mai pot încă să scap patru zile; îmi trece prin cap că, dacă zilnic aș afla cîte o noutate de genul ăsta, aș putea urca fluviul timpului împotriva curentului. Orice ar fi, mă simt întinerit și al dracului de capabil să-mi închei opera, Înălțarea.

21

Cum aș putea oare să mă îndoiesc că tot ce mi se întîmplă e absolut excepțional? La ora 5 după-amiază, tocmai analizam figuri octogonale desenate de Leonardo da Vinci. Cred că ele ar trebui să domnească în mod absolut asupra dogmei Înălțării. Deodată, ridic capul să privesc una dintre cele mai caracteristice figuri ale operei mele: un opt uriaș, solemn și ascensional. Abia îl observasem, cînd Rosita îmi aduce corespondența. Printre scrisori e și una din partea primarului de la Elche, care-mi trimite programul misteriului liturgic, liric și oarecum acrobatic care va avea loc la 14 august, pentru prima oară după Eleusis. Într-una din fotografii se vede uriașa roșcovă de aur care coboară, deschisă, din cupolă. În ea sînt îngerii care o vor purta pe Sfînta Fecioară. Brusc, mă apuc să număr: unu, doi, trei, patru, cinci, șase, șapte, OPT! Roșcova e octogonală! Iar orificiul din centrul cupolei funcționează aproape ca în tabloul meu. Cînd o să vină Arturo, o să-i propun să facem un conclav de amici capabili să intre în extaz. Vom merge cu toții la Elche cu vaporul.

22

Sfînta Fecioară nu urcă la cer rugîndu-se. Ci prin forța propriilor ei anti-protoni. Dogma Înălțării este o dogmă nietscheană. Spre deosebire de sfînta neputință — cum greșit și din neputință o numește marele și mult-admiratul filozof Eugenio d'Ors — înălțarea e paroxismul voinței de putere a eternului feminin, pe care pretindeau elevii lui Nietzsche că l-ar fi atins. În vreme ce Cristos nu e supra-omul, cum cred unii, Fecioara e cu siguranță supra-femeia și, dacă ne luăm după visul cu cei cinci saci cu boabe de fasole, va cădea în cer. E o dovadă că mama Dumnezeului nostru rămîne în paradis cu trup și suflet, prin propria sa greutate, care e egală cu cea a lui Dumnezeu-tatăl în persoană. Așa cum Gala ar fi trebuit să se întoarcă în casa tatălui meu!

23

Trei mii de cranii de elefanți!

În amurg, a venit să mă viziteze un colonel francez. Cînd ajungem la craniul de elefant, îi spun:

— Am deja cinci!

— Dar pentru ce atîtea cranii de elefant? exclamă el.

— Am nevoie de trei mii. De altfel, le voi avea! Un prieten de-al meu, care e maharadjah, o să-mi aducă, sper, un vapor întreg. Pescarii au să le descarce chiar aici, în dreptul digului. Le voi porunci să le presare pretutindeni în geologia planetară a Port Lligat-ului.

— O să fie frumos, ceva dantesc! zice colonelul.

— În orice caz, e lucrul cel mai nimerit. În peisajul ăsta nu poți planta nimic fără să-i strici armonia. În nici un caz nu trebuie plantați brazi. Efectul ar fi îngrozitor. Craniile de elefant sînt tot ce poate fi mai adecvat.

25

E ziua Sfîntului Iacob, sărbătoare la Cadaqués. Bunicuța mea, cea întotdeauna atît de curată, nu uita niciodată să recite aceste versuri de ziua Sfîntului Iacob, pe vremea cînd eram copil:

Zi de Sfîntul Iacob,
Douăzeci și cinci
Fost-a sărbătoare
În piața de tauri
Toți au fost prea răi
Uite pentru ce
Au ars mînăstirile.

Mi se pare că poezia asta rezumă perfect inconsecvența fundamentală a felului de a fi al spaniolului.

Astă-seară am presimțit că ne apropiem de una din acele nopți reci și senine ale verii după asfințitul solemn și foarte lung. Nu departe de casă, au răsunat dintr-un cort de excursioniști inevitabilele cîntece, începînd cu „El Solitero de la Cardina".

Cîntăreții improvizați îmi procură o delectare neașteptată, de o intensitate languroasă și emotivă incomparabilă. Fiecare melodie mă face să retrăiesc, în toată limpezimea sentimentală și vizuală, verile adolescenței, cînd stăteam și eu prin corturi și cîntam cu prietenii. Cu adevărat, călătorii ăștia modești mi-au oferit clipe minunate. Dar aș porunci să fie pedepsiți fiecare cu cîte două sau cinci lovituri de baston, dac-aș putea! Pentru că nu sînt cum eram eu. Îi simt tîmpiți, sportivi și buni. La vîrsta lor, eu îl luam pe Nietzsche în cort și începusem deja să-mi consum creierul — al meu și al altora deopotrivă.

26

Dacă ești mediocru,
chiar dacă te strădui să pictezi prost,
foarte prost, se va vedea că ești mediocru.

Salvador Dali

La sfîrșitul unei zile de lucru extenuante, primesc o telegramă prin care mi se confirmă că cele o sută de ilustrații pentru *Divina Comedie* au ajuns cu bine la Roma. Editorul Janes îmi aduce apoi volumul *Dali gol*. Stăm la masă și bem o șampanie minunată, pe care o degust cu plăcere

paroxistică. Sînt primele două pahare de șampanie pe care le beau după 8 ani.

27

De dimineață, defecație excepțională: două mici excremente în formă de corn de rinocer. Mă îngrijorează totuși acest scaun așa de puțin abundent. Credeam că, dimpotrivă, șampania — cu care nu mai sînt obișnuit — o să aibă efect laxativ. Dar după mai puțin de o oră sînt nevoit să merg iar la toaletă unde am, în fine, un scaun normal. Cele două coarne de rinocer erau așadar numai finalul unui alt proces. Am să revin asupra acestei probleme de interes primordial.

28

Toată ziua a plouat peste craniul meu de elefant și, bineînțeles, și în rest. La ora siestei, două tunete. Cînd eram mic, mi se spunea: cineva mută mobile la etajul de deasupra. Azi mă gîndesc c-ar fi poate nimerit să instalez un paratrăsnet pe casă. Seara, în bucătărie, văd un castron de lut plin cu melci. Intrasem deja în extaz în fața acestor delicii umede ale zilei. Toți acești culbeci cuibăriți în cochilii se odihnesc parcă într-un soi de amidon etanș, turgescent și mătăsos. Tonurile cenușii sting negrul corb, iar petele alb-lăptoase te fac să te gîndești la burta de potîrniche.

29

Piet[1]: mai puțin ca un pîrț
și un pic mai mult de-o unghie de geniu.

Din pricina unui pîrț foarte lung, dar foarte lung și, la drept vorbind, foarte melodios, pe care l-am slobozit la trezire, mi-am amintit de Michel de Montaigne. Acest

---

[1] Pictor abstracționist, pe care de ani de zile Dali îl folosește drept cal de bătaie. A se vedea *Les cocus du vieil art moderne*, editat de Fasquelle și, în anexă, tabelul comparativ al valorilor, după o analiză daliniană.

scriitor povestește că sfîntul Augustin a fost un faimos pîrțoman și că izbutea să interpreteze adevărate partituri.[1]

30

Mare bucurie! După ce servitoarea mă făcuse să cred că ne aflăm în ultima zi a lunii, aflu înainte de cină că mîine nu va fi decît 31. Asta înseamnă că am timp să pictez chipul Galei în tabloul cu Înălțarea. Va fi chipul cel mai frumos și mai asemănător dintre toate pe care le-am pictat cu a mea

rediviva și ascensionista!

[1] Dali se desparte foarte rar de o prețioasă înregistrare: un microsion, pe care sînt înregistrate performanțele unui club american de pîrțomani. De asemenea, recitește mereu cu încîntare prețioasa cărticică *L'art de péter*, a contelui de la Trompette, din care un lung extras se găsește în anexă.

AUGUST

1

În seara asta, privesc cerul înstelat pentru prima oară după mai bine de un an. Mi se pare mic. Oare cresc eu sau universul se micșorează? Sau poate și una și alta? Cîtă deosebire față de contemplările siderale atît de dureroase din adolescență. Prin ele mă simțeam absolut fărîmițat, topit în elementul în care credeam la modul romantic pe vremea aceea: insondabilele, infinitele imensități ale cosmosului. Eram stăpînit de melancolie fiindcă tot ce simțeam era absolut de nedefinit. Acum, dimpotrivă, emoțiile mele sînt atît de definibile, încît le-aș putea face mulajul. Pe loc mă și hotărăsc să-mi comand unul, din ghips, care să reprezinte cu maximum de fidelitate emoția contemplării bolții celeste.

Sînt recunoscător fizicii moderne, căci a confirmat, prin cercetările sale, această plăcută idee, sibaritică și absolut antiromantică: „spațiul este finit". Emoția mea are forma perfectă a unui *continuum* cu patru fese, ea are însăși tandrețea cărnii din care e plăsmuit Universul. Cînd merg să mă culc, zdrobit de oboseala lucrului de peste zi, încerc să-mi păstrez, în pat, emoția și mă liniștesc încet-încet spunîndu-mi că, la urma urmei, Universul — deși capabil de expansiune prin materia lui mai mult sau mai puțin abundentă — nu e altceva decît vînare de vînt[1]. De fapt, sînt atît de mulțumit să văd în sfîrșit cosmosul restrîns la aceste proporții mai rezonabile, încît îmi vine să-mi frec mîinile de bucurie, numai că un asemenea gest îngrozitor e ceva tipic anti-dalinian. Dimpotrivă, înainte de a mă cufunda în somn, am să-mi sărut mîinile — în loc să mi le frec în chip abominabil — cu bucuria cea mai curată, repetîndu-mi că, aidoma oricărui lucru

[1] Aluzie la un proverb catalan, foarte greu de tradus, și care semnifică ceva de genul „a număra boabe de fasole ca pe bani".

material, Universul arată grozav de meschin și de neîncăpător, dacă-l compari, de pildă, cu înălțimea unei frunți pictate de Rafael.

20

Mi se aduce, în sfîrșit, mulajul de ghips al emoției mele și decid să fotografiez acest *continuum* cu patru fese. Jos în grădină s-au adunat cîțiva prieteni. Una dintre femei urcă pînă la mine. O privesc — eu privesc toate femeile — și deodată am o iluminare: ființa din fața mea, care tocmai îmi întoarce spatele, are exact două din fesele *continuum*-ului meu. O rog să se apropie de mulaj și-i spun că poartă la spate viziunea mea despre univers. Aș putea oare s-o fotografiez? Acceptă cu cea mai mare naturalețe, își dezbumbă rochia și, aplecîndu-se peste balustradă ca să le spună ceva prietenilor care se află jos, pe terasă, și nu bănuie absolut nimic, îmi oferă fesele, să confrunt mulajul cu însăși carnea lui.

Imediat ce termin, își așază rochia la loc și-mi întinde o revistă pe care o păstrase în poșetă pentru mine. E o revistă veche, murdară și ruptă, în care descopăr, beatificat, reproducerea unei figuri geometrice identică mulajului meu: o suprafață cu o curbură totală constantă, care se obține în experiențele asupra segmentării mecanice a unei picături de ulei.

Atîtea evenimente tipic daliniene petrecute într-un timp atît de scurt îmi confirmă că am atins culmea geniului meu.

SEPTEMBRIE

1

Înălțarea e un ascensor.
Ea urcă la cer
grație trupului greu și mort al lui Crist.

Eu cel dintîi sînt uimit de lucrurile unice și extraordinare care mi se întîmplă în fiecare zi, dar trebuie să mărturisesc că în această după-amiază, după o binevenită siestă de un sfert de ceas, s-a prăvălit asupra mea evenimentul cel mai neobișnuit al vieții mele.

Încercînd să dau jos *Înălțarea*, ca să pictez părțile de sus, și văzînd că mecanismul nu culisează bine, am forțat și tabloul s-a desprins căzînd cu zgomot, de la cel puțin trei metri înălțime, în golul podiumului pe care îl țin de obicei suspendat, ca să-i pot regla înălțimea. O clipă am fost convins că se va zgîria, că poate se va și rupe și că se vor fi dus pe apa sîmbetei trei luni de muncă; sau că, în cel mai bun caz, aveam să pierd o groază de timp cu plicticoase încercări de a o reface. Strigătele mele au adus-o în fuga mare pe servitoare, care m-a găsit palid ca moartea! Îmi și vedeam expoziția de la New York amînată, dacă nu cumva chiar anulată. Aveam nevoie de cineva care să coboare în interiorul practicabilului și să scoată resturile capodoperei mele neterminate. Din păcate, la ora asta, toată lumea din Port Lligat își face siesta. Am urcat în fugă panta pînă la hotel, ca un nebun. Pe drum, o espadrilă mi-a căzut din picior, dar nici nu m-am obosit s-o iau de jos. Cred că arătam îngrozitor, cu părul și mustățile răvășite. O tînără englezoaică a scos un strigăt și a rupt-o la fugă să se ascundă cînd m-a văzut. Cu chiu, cu vai, l-am găsit pe proprietarul hotelului, pe Rafael, și l-am rugat să vină să m-ajute. A venit și a coborît în gaură, la fel de palid ca mine; cu precauții extreme, am reușit să ridicăm tabloul. Miracol! Era intact. Nici o zgîrietură, nici

măcar un pic de praf! Nimeni din cei care au încercat să reconstituie întîmplarea nu înțelege cum de a fost posibil să fie așa — dacă excludem intervenția îngerilor[1].

Și uite așa mi-am dat seama că prăbușirea tabloului mi-a făcut cadou toată luna august! Da, îmi era teamă să lucrez tocmai din pricina perfecțiunii operei mele; încetineam, băteam pasul pe loc. Acum, după ce am crezut-o distrusă, aveam să lucrez repede și fără temeri. Restul zilei mi-a ajuns ca să schițez deja cele două picioare, să-l pictez chiar, pe dreptul și să termin sfera care preînchipuie lumea. Lucrînd, m-am gîndit tot timpul la Sfînta Fecioară care cădea spre cer din cauza propriei ei greutăți. Exact cum s-a întîmplat cu Fecioara mea coborîtă în fundul mormîntului. Am reușit să realizez din punct de vedere material, moral și simbolic glorioasa ei ascensiune. O singură persoană, sînt sigur, este capabilă de asemenea minuni: Salvador Dali, dacă e să-l numesc. Pentru asta, mulțumesc lui Dumnezeu și îngerilor săi cu toată umilința de care sînt în stare.

2

Cel mai prost pictor de pe fața pămîntului,
din toate punctele de vedere
și fără nici o urmă de îndoială, se numește Turner.

Salvador Dali

Și azi dimineață, pe cînd mă aflam la closet, am avut o intuiție de geniu. Scaunul era, de altfel, neverosimil de unic, de fluid și de nemirositor. Mă gîndeam la problema longevității umane, și asta din cauza unui octogenar care studiază subiectul și care tocmai și-a dat drumul deasupra Senei cu o parașută din mătase roșie. Intuiția e că, dacă am izbuti să facem ca excrementele umane să aibă fluiditatea mierii, viața omului s-ar prelungi, căci (după Paracelsus) excrementul nu e altceva decît firul vieții și

---

[1] Dali are relații personale și cu totul speciale cu îngerii. În anexă se afla un articol de Bruno Froissart despre această preadelicată temă.

orice întrerupere sau pîrț e de fapt o clipă care-și ia zborul. Echivalentul, în timp, al foarfecelor celebrelor Parce, care taie firul vieții, îmbucătățind-o și consumînd-o. Nemurirea în timp trebuie căutată în deșeu, în excrement și nicăieri în altă parte... Și fiindcă cea mai înaltă misiune a omului pe pămînt este aceea de a spiritualiza totul, excrementul este, în mod deosebit, elementul care are cel mai mult nevoie de așa ceva. De aceea, am început să disprețuiesc din ce în ce mai mult glumele scatologice și orice formă de frivolitate pe această temă. Dimpotrivă, sînt uimit de lipsa de apetit fiziologic și metafizic pe care a dovedit-o spiritul omenesc asupra acestui subiect capital care este excrementul. Și ce grozăvie să vezi că sînt atîția oameni de spirit care-și fac nevoile ca oamenii de rînd. În ziua cînd voi scrie eu un tratat general pe această temă, lumea întreagă va fi fără îndoială uimită. Va fi, de altfel, exact opusul celui scris de Swift despre latrine.

3

Azi e aniversarea balului Beistegui. Amintirea acelui 3 septembrie de anul trecut, la Veneția, mă inundă cu o angoasă ultimissimă. Îmi spun însă că astăzi trebuie să termin piciorul stîng și să încep „radioloarul"[1], globul terestru de angoasă rinocerontică. În două zile voi începe să pictez în perspectivă „nisoidele"[2]. Atunci îmi voi oferi deliciosul lux al unei reverii retrospective despre balul Beistegui. O să am nevoie de ea ca să mă pot pierde în corpusculii luminoși și venețieni ai gloriosului corp al Galei mele.

4

Trebuie să lupt cu curaj și fără întrerupere ca să nu îngădui balului Beistegui să pună stăpînire pe curgerea vîscoasă a reveriilor mele. Reușesc să mă apăr de imaginile

---

[1] Radioloarele se aseamănă pînă la identitate cu faimoasele sfere armilare, reprezentate de regulă pe armele regilor Portugaliei.

[2] Nisoidele sînt elementele corpusculare care compun Corpuscularia Lapislazulina lui Dali.

balului exact cum făceam cînd eram copil și mă învîrteam în jurul mesei cîte o oră întreagă, mort de sete, înainte de a bea un pahar cu apă rece, exasperîndu-mi așteptarea pînă la deliciile dureroase ale setei mele delirante și insațiabile.

5

Continuu să țin la distanță reveria Beistegui, de data aceasta așa cum îți reții urina, țopăind și inventînd pe loc o coregrafie inedită în fața tabloului meu. La fel îmi rețin și „nisoidele".

6

Exact în clipa cînd mă pregăteam să-mi las adoratul creier de Salvador să-și înceapă în fine reveria despre balul Beistegui, își anunță vizita un notar. Rog să i se explice politicos că lucrez și că nu-l pot primi decît la opt. Fixarea unei limite pentru multașteptata mea reverie îmi produce însă un sentiment de nemulțumire. Și iată că servitoare vine din nou să-mi spună că notarul insistă, pentru că a venit cu un taxi. Motivul mi se pare stupid, căci taxiurile nu sînt trenuri, pot să aștepte. Îi repet Rosinei că reveria mea și corpusculii gloriosului trup al Galei nu pot fi deranjate înainte de opt seara. Dar, notarul pretinzînd că e bun prieten cu mine, intră în bibliotecă, dă la o parte cărțile de artă rarisime, îmi răscolește calculele matematice, desenele originale și atît de prețioase încît nimeni nu are îngăduința să le atingă și începe să și scrie actul notarial prin care spunea că am refuzat să-l primesc. Îi propune apoi servitoarei să-l semneze. Ea refuză, începe să-și facă griji și vine să-mi comunice situația. Cobor deci, rup în bucăți toate hîrtiile pe care notarul a îndrăznit să le înșire pe masă[1], apoi îl dau pe ușă afară cu un picior în fund — un picior absolut simbolic, fiindcă nici măcar nu l-am atins.

---

[1] Mai tîrziu, Dali și-a dat seama că rupsese și „matrița" notarului, act la fel de originar precum păcatul, ceea ce înseamnă atentat la lege.

Mă cufund într-o stare de pre-reverie extatică, prin care pregătesc reveria propriu-zisă despre balul Beistegui. Simt deja corespondențele proustiene dintre Port Lligat și Veneția. La ora 6 observ proiecția unei umbre pe muntele unde se află turnul. Mi se pare perfect sincronizată cu cea pe care o lasă ferestrele laterale ale bisericii Santa Maria della Salute peste Grand Canal. Totul e colorat în același roz ca și ziua balului, cam pe la ora șase, în jurul postului de grăniceri.

M-am hotărît: de mîine încep „nisoidele" și îmi îngădui reveria asupra balului Beistegui.

8

În fine! Am început „nisoidele", sublime culori supraadăugate pînă la paroxism. Verde, oranj, roz somon. Iată în sfîrșit frumoasele mele nisoide corpusculare. Plăcerea pe care o trăiesc e mult prea mare, așa că amîn reveria cu balul Beistegui pentru mîine. Dimineața voi face „nisoide" fără reverie, în perfectă libertate de gîndire, dar după masă mă voi dărui cu o furioasă precizie truculentă reveriei balului. Am să-mi epuizez pînă-n măduva oaselor amintirile languroase, pînă la extenuare.

9

Azi m-aș fi lăsat cu siguranță dus de valurile reveriei despre balul Beistegui, dacă nu m-ar fi împiedicat o convocare la poliție pentru ziua de 11 septembrie. E urmarea incidentului cu notarul și mi se spune că mă poate costa chiar 12 luni de închisoare. Amîn reveria pe mai tîrziu. Ne aruncăm în Cadillac pînă la G., să-l vizităm pe ambasadorul M., ca să-i cer sfatul. Se arată drăgăstos și foarte devotat față de mine; telefonăm la cel puțin doi miniștri.

10, 11, 12, 13, 14

Ca să nu mă mai deranjez, mi se face lectura unui document birocratic, într-o după-amiază. Toate aceste zile s-au consumat cu problema notarului! De acum înainte,

am să fiu de o placiditate de ploșniță supersonică față de această speță de funcționari publici sau mai știu eu cum. De fapt, ăsta a și fost dintotdeauna punctul meu de vedere. Dacă m-am abătut atunci de la el, a fost pentru că sublimele mele „nisoide" mă inspirau tot atît cît îl inspiră un os pe cîinele înfometat. Ba nu, mai mult. Inspirația mea era de natură cosmică și e de la sine înțeles că un notar nu poate pricepe așa ceva. În momentul în care am fost deranjat, tocmai simțeam apropierea corpusculilor extazului.

15

Teama de cele 12 luni la închisoare, de pe urma poveștii cu notarul, îmi dă un gust acut de provizorat. Pe Gala o ador mai mult chiar decît aș fi crezut vreodată că sînt în stare. Așa că m-am pus pe pictat, cum se pune privighetoarea pe cîntat. Chiar și canarul meu a început deodată să lanseze triluri peste triluri — ceea ce e curios, pentru că era mut de multă vreme. Micul Juan doarme în camera noastră. E o adevărată corcitură de Murillo cu Rafael. Am desenat trei schițe în creion roșu cu Gala goală, rugîndu-se. De trei zile facem focul în șemineul cel mare din camera noastră. Cînd stingem lumina, buștenii aprinși ne luminează! E grozav de bine că nu sînt încă la închisoare, așa de bine încît îmi mai acord încă o zi de vacanță — mîine — înainte de a mă lăsa să alunec în marea, epuizanta, suprema, delicioasa reverie despre balul Beistegui. Isprăvesc mîinile și brațele Fecioarei.

16

Am început să schițez primii corpusculi ai *Înălțării*. Pentru moment, nu se aude nimic în legătură cu închisoarea, ceea ce mă face să degust paroxistic închisoarea acceptată de bună voie în casa mea din Port Lligat. Mă pregătesc sufletește să-mi încep mîine, la trei și jumătate punct, reveria despre balul Beistegui.

17

Ei bine, nu! Reveria despre balul Beistegui n-a avut loc. Am început să-mi dau seama că din dificultatea de a

încropi o stare de reverie care îmi procură încă dinainte o plăcere nespusă, fie și numai cînd mă gîndesc la ea, rezultă ceva tipic paradoxal și dalinian, ceva, în același timp, cu totul și cu totul unic. Totodată, îmi pare că simt o ușoară durere în zona ficatului, care se datorește, cred, spaimei cu notarul. În cele din urmă descopăr că, de fapt, am limba încărcată. De ani și ani nu mi s-a mai întîmplat, sînt surprins. Am luat o jumătate de doză de purgativ. Purgația e mult prea suavă. Am îndoieli acum că reveria va avea loc mîine. Totuși, gîndul ascuns că nu eram „pregătit" să-mi încep marea, halucinanta, preaiubita reverie se explică probabil prin această limbă neobișnuit de încărcată. E evident că o stare stomacală proastă nu e lucrul cel mai potrivit cu euforia supremă ce trebuie să preceadă, din punct de vedere fiziologic, orice act de exacerbare și extaz al imaginației.

Gala vine să mă sărute înainte să adorm. Este cel mai dulce și mai minunat sărut din viața mea.

NOIEMBRIE

Port Lligat, 1

De îndată ce o persoană foarte importantă,
sau măcar importantă, moare,
am un acut sentiment aiurit și liniștitor în același timp,
că mortul a devenit sută la sută dalinian,
protejînd, de aici înainte, desăvîrșirea operei mele.

Salvador Dali

Azi e zi hărăzită gîndurilor pentru cei morți și pentru mine. Ziua în care mă gîndesc la moartea lui Federico Garcia Lorca, împușcat la Granada, mă gîndesc la sinuciderea lui René Crevel la Paris și a lui Jean-Michel Franck la New York. La moartea suprarealismului. La prințul Mdivani, ghilotinat de propriul său Rolls Royce. La moartea prințesei Mdivani, la cea a lui Freud, exilat la Londra. La dubla sinucidere a lui Stefan Zweig și a soției sale. La moartea prințesei de Faucigny-Lucinge. La moartea pe scenă a lui Christian Bérard și a lui Louis Jouvet. La moartea Gertrudei Stein și a lui José-Maria Sert. La moartea lui Missia și a lui Lady Mendel. A lui Robert Desnos și a lui Antonin Artaud. A existențialismului. La moartea tatălui meu. La cea a lui Paul Eluard.

Am certitudinea că aptitudinile mele de analist și de psiholog sînt superioare celor ale lui Proust. Nu doar fiindcă, dintre numeroasele metode pe care el nu le cunoștea, eu folosesc psihanaliza, ci mai ales pentru că structura spiritului meu e una de tip paranoic, așadar exact dintre cele mai indicate pentru acest soi de îndeletnicire, în timp ce a lui era una de nevrotic, de depresiv, adică tipul cel mai puțin apt pentru așa ceva. Lucrul e lesne de observat în stilul deprimant *și* distrat al mustăților lui Proust, care, întocmai celor ale lui Nietzsche — și mai deprimante —, reprezintă opusul bacchantelor alerte și vesele ale lui Velásquez ori, și mai bine,

opusul mustăților ultrarinocerontice ale genialului și umilului dumneavoastră servitor.

E drept că mi-a plăcut întotdeauna să mă folosesc de pilozitate — fie din punct de vedere estetic, ca să determin numărul de aur, care depinde de implantarea firelor de păr pe cap, fie în domeniul psihopatologic al mustății, această constantă tragică a caracterului și, cu siguranță, însemnul cel mai truculent al chipului bărbătesc. Nu e mai puțin adevărat că, deși ador să întrebuințez termeni gastronomici ca să fac mai ușor de înghițit stufoasele mele idei filozofice, cer totuși întotdeauna acestor idei o sălbatica limpezime, pînă la detaliu. Nu pot accepta nici cea mai vagă lipsă de claritate.

De aceea, îmi place să spun că Marcel Proust a reușit, cu introspecția lui masochistă, cu decorticarea lui anală și sadică a societății, a reușit un fel de ghiveci-cu-raci, minunat impresionist, suprasensibil și aproape muzical. Nu lipsesc decît racii, fiindcă din ei nu pare să se fi folosit decît ideea. Salvador Dali reușește să va ofere, dimpotrivă, o mîncare nemaiîntîlnită și fără un fir de cunoaștere, de fapt, nimic altceva decît raci-de-adevăratelea, înotînd, cît se poate de concreți și de lucioși, articulați precum armura comestibilă a realității — într-adevăr, asta sînt; și asta, grație esențelor și chintesențelor celor mai imponderabile ale auto-decorticărilor lui sau ale altora, care niciodată nu se aseamănă între ele.

Proust face muzică dintr-un rac, Dali, dimpotrivă, alcătuiește un rac cu ajutorul muzicii.

Dar acum să vorbim despre moartea celor pe care i-am cunoscut și care mi-au fost prieteni. Cel dintîi sentiment — și cel mai liniștitor de altfel — este că ei toți devin atît de dalinieni, încît vor ajunge să lucreze chiar la izvoarele operei mele. Mă încearcă însă și un altul, neliniștitor și paradoxal: mă simt de parcă eu aș fi pricina morții lor!

Fără să vreau, această interpretare paranoic-delirantă îmi pune la dispoziție dovezi amănunțite ale vinovăției mele criminale. Dar cum, din punct de vedere obiectiv, totul e absolut fals și cum, pe de altă parte, eu planez pe deasupra tuturor lucrurilor grație unei inteligențe aproa-

pe supraomenești, pînă la urmă lucrurile se aranjează. Vă pot deci mărturisi, cu melancolie și fără nici o rușine, că moartea prietenilor mei, rînd pe rînd, amestecată cu straturi foarte fine de „false culpabilități", sfîrșește prin a alcătui un fel de pernuță pufoasă, pe care adorm seara, mai proaspăt și mai puțin angoasat ca niciodată.

Împușcat la Granada, poetul morții celei mai cumplite, Federico Garcia Lorca!

Olé!

Cu acest strigăt tipic spaniol am primit la Paris vestea morții lui Lorca, a celui mai bun prieten al adolescenței mele atît de agitate.

Am scos această exclamație — specifică, la modul biologic, tuturor amatorilor de coride, ori de cîte ori matadorului îi reușește vreo „pasă" frumoasă, sau țîșnind din gîtlejul celor care-i ațîță pe cîntăreții flamenco — vrînd să arăt, la moartea lui Lorca, în ce măsură i se împlinea lui destinul prin această reușită tragică și absolut spaniolească.

Lorca pomenea de moarte cel puțin de cinci ori în fiecare zi. Noaptea, nu putea să adoarmă dacă nu ne duceam, mai mulți dintre noi, la el „să-l culcăm". În pat, găsea mereu alte subterfugii ca să lungească la nesfîrșit conversațiile cele mai poetice și transcendentale din cîte s-au purtat în acest secol. Aproape întotdeauna, sfîrșea prin a pomeni de moarte și mai ales de moartea lui.

Lorca imita și cînta orice lucru despre care vorbea și îndeosebi propria-i moarte. Făcea o adevărată pantomimă, o punere în scenă: „Iată, zicea, cum o s-arăt în clipa morții mele!" Pe urmă făcea un soi de balet orizontal, care voia să reprezinte mișcările sacadate ale trupului din timpul îngropăciunii, cînd coșciugul avea de coborît vreo pantă abruptă, cum sînt atîtea din Granada. Ne arăta apoi cum o să-i fie chipul la cîteva zile după moarte. Trăsăturile lui, care nu erau din cale-afară de frumoase, căpătau dintr-o dată o aură de frumusețe necunoscută și chiar de o nemaipomenită drăgălășenie. Atunci, sigur de efect, zîmbea plin de triumful pe care i-l procura această absolută stăpînire lirică asupra spectatorilor.

Scrisese:

El rio Guadalquivir tiene las barbas granates
Granada tiene dos rios, uno llanto, el otro sangre.[1]

Tot astfel, la sfîrșitul odei pe care i-o închinase lui Salvador Dali (așadar de două ori nemuritoare), Lorca face o aluzie directă la propria-i moarte și mă îndeamnă să nu întîrzii, atîta vreme cît viața și opera îmi sînt în floare.

Ultima dată l-am văzut pe Lorca la Barcelona, cu două luni înainte de izbucnirea războiului civil. Gala, care nu-l cunoștea, a fost tulburată de acest fenomen „lipicios", de un lirism total. De altfel, sentimentul a fost reciproc: fermecat, Lorca n-a vorbit trei zile decît despre Gala. La fel și Edward James, poetul imens de bogat și tot atît de suprasensibil ca o pasăre-muscă, a rămas prins, imobilizat în pasta lipicioasă a personalității lui Federico. James purta un costum tirolez mult prea încărcat de broderii, cu pantaloni scurți și cămăși de dantelă. Lorca zicea că seamănă cu o pasăre-muscă deghizată într-un soldat din vremea lui Swift.

În timp ce luam masa la restaurantul „Canarul de la Garriga", o insectă minusculă, extraordinar de elegant îmbrăcată, a traversat fața de masă în pas de gîscă. Lorca a recunoscut-o îndată și a scos un strigăt, dar, oprind-o cu degetul, l-a împiedicat pe James s-o mai vadă. Cînd l-a retras, nici urmă de insectă. Ei bine, această mică insectă-poet, îmbrăcat în dantele tiroleze, era singurul care ar fi putut schimba destinul lui Lorca.

Într-adevăr, James închiriase Villa Cimbrone, lîngă Amalfi, unde Wagner avusese ideea lui Parsifal. Ne invita să stăm acolo, pe Lorca și pe mine, oricît am vrea. Prietenul meu s-a zbătut trei zile în fața alternativei angoasante: să meargă sau să nu meargă? Își schimba hotărîrea din sfert în sfert de oră. Tatăl lui, bolnav de inimă, tocmai era pe moarte la Granada. Pînă la urmă Lorca a promis că vine și el imediat ce-și va fi văzut părintele. Între timp, a izbucnit războiul civil. Lorca a fost împușcat, iar tatăl lui trăiește și în ziua de azi.

---

[1] „Fluviul Guadalquivir cel cu barbă roșcată, Granada are două fluvii: unul de lacrimi și altul de sînge."

Wilhelm Tell? Rămîn la ideea că, de vreme ce n-am reușit să-l luăm cu noi, caracterul psiho-patologic anxios și indecis al lui Federico l-ar fi împiedicat oricum să vină vreodată la Villa Cimbrone. Acesta este totuși momentul cînd s-a născut în mine un acut sentiment de culpabilitate față de el. Nu insistasem îndeajuns să-l smulg din Spania. Dacă aș fi vrut-o cu tot dinadinsul, aș fi reușit să-l aduc în Italia. Dar pe atunci scriam un mare poem liric, „Mîncînd-o pe Gala" și, mai mult sau mai puțin inconștient, eram de fapt gelos pe Lorca. Voiam să fiu singur în Italia, dinaintea teraselor cu chiparoși și portocali, lîngă solemnele temple de la Paestum, de altfel, spre norocul și fericirea mea de megaloman și de însetat de singurătate, nici măcar nu mi-au plăcut. Da, în acel moment al descoperirii daliniene a Italiei, raporturile mele cu Lorca, schimbul violent de scrisori dintre noi seamănă, printr-o stranie corespondență, cu faimoasa ceartă dintre Nietzsche și Wagner. În același timp, era vremea cînd făceam apologia tabloului *Vecernia* de Millet și cînd scriam cea mai bună carte a mea, încă inedită: *Le Mythe tragique de l'Angelus de Millet*[1] Lucram atunci și la cel mai bun dintre baletele mele, încă nepus în scenă, intitulat *L'Angelus de Millet*, pentru care mă gîndisem la Arleziana de Bizet și la ceva muzică inedită de Nietzsche. Nietzsche însuși scrisese această partitură cu puțin timp înainte de a înnebuni, într-una din crizele lui antiwagneriene. A găsit-o contele Etienne de Beaumont, cred, într-o biblioteca din Basel și, chiar fără s-o fi auzit vreodată, eram încredințat că era singura muzică potrivită pentru baletul meu.

Roșii, semi-roșii, rozaliii și chiar movuliii cei mai palizi au profitat din plin de moartea lui Lorca, printr-o propagandă deșănțată și demagogică, șantajînd în mod infect. Au încercat și mai încearcă încă și azi să-l transforme în erou politic. Dar eu, care i-am fost cel mai bun prieten, pot să depun mărturie în fața lui Dumnezeu și în fața Istoriei că Lorca, poet sută la sută, era prin aceasta

---

[1] Apărută, în fine, în 1963 la editura J.-J. Pauvert.

ființa cea mai apostolică pe care am cunoscut-o. A fost pur și simplu o victimă ispășitoare a intereselor personale, ultrapersonale, locale și, înainte de orice, a fost prada inocentă a confuziei omnipotente, convulsive și cosmice care a fost acest război civil spaniol.

În orice caz, un lucru e sigur. De fiecare dată cînd, din străfundul singurătății mele, izbutesc să-mi storc din creier vreo idee genială sau cînd reușesc să pun pe pînză o trăsătura de penel îngeresc de miraculoasă, aud parcă vocea răgușită și dulce-stinsă a lui Lorca strigîndu-mi: Olé!

Moartea lui René Crevel e o altă istorie. Ca s-o iau de la început, trebuie să povestesc pe scurt ce a fost cu *Asociația Scriitorilor și Artiștilor Revoluționari* — îmbinare de cuvinte care are meritul de a nu însemna aproape nimic. Pe atunci, suprarealiștii erau însuflețiți de o imensă generozitate idealistă și tentați de caracterul echivoc al acestei titulaturi; s-au înscris în bloc și alcătuiau majoritatea în această asociație de birocrați mediocri. Ca toate asociațiile de acest soi, menite să se piardă în neant și atinse de o nulitate congenitală, cea dintîi grijă a A.S.A.R.-ului a fost să inaugureze lucrările unui „Mare Congres Internațional". Cu toate că era ușor de bănuit ce scop avea un asemenea congres, am fost singurul care l-am denunțat: era vorba de lichidarea tuturor scriitorilor și artiștilor de oarecare valoare și, mai ales, a celor ce puteau fi bănuiți de vreo idee cu adevărat subversivă și deci revoluționară. De regulă, congresele sînt niște monștri bizari, înconjurați de culise în care se tîrăsc făpturi adaptate din punct de vedere fiziologic acestei activități, adică sînt persoane culante. Or, Breton are multe cusururi, dar rămîne un bărbat integru și rigid ca o cruce a Sfîntului Andrei. Cînd e vorba de culise, și mai ales de culisele unui congres, el devine brusc cel mai inoportun și cel mai inasimilabil „corp străin". Nu se poate nici tîrî, nici lipi de ziduri. Acesta a fost unul dintre principalele motive pentru care cruciada suprarealistă nu s-a putut apropia nici măcar de pragul congresului *Asociației Scriitorilor și Artiștilor Revoluționari*, așa cum, cu înțelepciune și fără nici un efort cerebral, prevăzusem eu de la bun început.

Singurul din grup care a crezut cu adevărat în eficacitatea prezenței suprarealiștilor la acest Congres Internațional al A.S.A.R. a fost René Crevel. Ca un amănunt extraordinar și plin de semnificații: Crevel nu alesese să se numească nici Paul, nici André, ca toată lumea, nici măcar Salvador, ca mine. Așa cum în catalană Gaudi[1] și Dali înseamnă „a se bucura" și „a dori", pe Crevel îl chema René, ceea ce ar fi putut să vină de la participiul verbului *renaître* (a renaște). Își păstrase însă și numele de familie Crevel, ceea ce presupunea activitatea de „a crăpa" *(crever)* sau, cum ar spune unii filozofi mai filologi, „elanul vital de a crăpa". René a fost singurul care a crezut în șansele A.S.A.R.-ului, al cărei avocat fervent devenise și pe care și-o făcuse, într-un fel, trambulină. Avea morfologia unui embrion sau, mai exact spus, a unui mugur de ferigă surprins exact în momentul cînd se sparge și începe să desfoaie micile spirale ale frunzelor viitoare. Ați văzut desigur cît de mult seamănă ghemul spiralat al mugurelui de ferigă cu fața boțită a unui înger rău, surd și beethovenian! Dacă nu v-ați gîndit pînă acum la așa ceva, priviți-l cu atenție și-o să vedeți exact ceva semănînd cu mutra, protuberantă de bebeluș retardat a drăguțului René Crevel. Pentru mine, el reprezenta în vremea aceea cel mai viu simbol al embriologiei, pentru ca să devină azi imaginea perfectă a unei foarte noi științe, numită fenixologie; despre ea o să vă vorbesc dumneavoastră, tuturor celor care aveți norocul să mă citiți. E foarte probabil să nu știți încă nimic. Fenixologia ne învața pe noi, ființele vii, ce minunate șanse de a deveni nemuritori ni se arată chiar din timpul acestei vieți terestre; și asta grație posibilităților noastre ascunse de a regăsi starea embrionară și de a putea astfel renaște cu adevărat și pentru totdeauna din propria-ne cenușă, întocmai ca pasărea mitică Fenix; numele ei a botezat această foarte nouă știință, care pretinde a fi cea mai specială dintre cele mai speciale științe din epoca noastră.

---

[1] Arhitect, inventator al goticului mediteranean, autor al bisericii neterminate numite *Sagrada Familia* din Barcelona, al unei grădini publice și al unui mare număr de clădiri de locuit.

Nimeni n-a „crăpat" atît de des și nu a „renăscut" de atîtea ori în viață ca René Crevel al nostru. Existența lui s-a derulat într-un du-te-vino prin sanatorii. Se ducea acolo aproape mort, și revenea aproape înfloritor, nou, strălucitor și euforic ca un nou-născut. Numai că ținea puțin. Frenezia autodistrugerii îl cuprindea repede și reîncepea cu spaimele, cu opiumul, cu chinul insolubilelor probleme ideologice, morale, estetice și sentimentale, fără să doarmă, plîngînd pînă la epuizare. Se privea ca un obsedat în toate oglinzile maniacilor impulsivi ai Parisului deprimant și proustian de atunci, și-și repeta de fiecare dată: „Arăt ca un mort, am o față de mort", pînă cînd — la capătul puterilor — le spunea prietenilor: „Prefer să crăp decît să mai continuu o singură zi în felul ăsta." Era trimis la sanatoriu pentru dezintoxicare și, după cîteva luni de îngrijiri asidue, René renăștea din nou. Îl vedeam răsărind iarăși în Paris, debordînd de viață ca un copil fericit, îmbrăcat ca un gigolo superior, eclatant, super-ondulat, plesnind deja de un optimism care-și dădea frîu liber în generozități revoluționare. Apoi, treptat și inevitabil, se apuca iarăși să fumeze opium, să se tortureze singur, crispat, încovrigat ca un embrion de ferigă fără șanse de supraviețuire.

René și-a petrecut cele mai crunte perioade de euforie și de „dez-crăpare" aici, la Port Lligat, în acest loc demn de Homer și care e numai al Galei și al meu. Au fost cele mai frumoase luni din viața lui, după cum singur a spus-o în scrisori. De altminteri, șederile aici i-au prelungit viața. Îl impresiona ascetismul meu și, cît a locuit la noi, la Port Lligat, a trăit ca un anahoret, încercînd să mă imite. Se scula înaintea mea, înainte să se lumineze de ziuă, și își petrecea zilele complet gol în grădina cu măslini, sub cerul cel mai aspru și mai lapislazulian din toată Mediterana, în locul cel mai extrem meridional dintr-o Spanie extremistă de moarte. Mă iubea mai mult decît pe oricine pe lume, dar o prefera pe Gala, pe care, ca și mine, o numea măslină, repetînd că dacă nu-i e dat să găsească și pentru el o Gala — o măslină — n-are altă ieșire decît s-o sfîrșească rău. La Port Lligat, René a scris: *Les pieds dans le plat*, *Le clavecin de Diderot* și *Dali et l'an-*

tiobscurantisme. De curînd, Gala, amintindu-și de el, comparîndu-l cu unii dintre contemporanii noștri mai tineri, a oftat gînditoare: „Nu se mai nasc azi băieți ca el!"

Deci a fost odată ca niciodată ceva numit A.S.A.R. Crevel începuse să aibă o mină îngrijorător de proastă. Credea că nu există nimic mai grozav pe lume decît congresul scriitorilor și artiștilor revoluționari și se deda la toate excesele afrodisiace și extenuante ale frămîntărilor și contradicțiilor ideologice. Suprarealist, el a crezut totuși din toată inima că puteam merge mînă-n mînă cu comuniștii, fără să fim siliți la concesii. Cu toate astea, cu mult înainte de deschiderea lucrărilor congresului, s-au declanșat intrigi dintre cele mai josnice și delațiuni scîrboase, care au asigurat pur și simplu lichidarea platformei ideologice pe care urma s-o susțină grupul nostru. Crevel făcea naveta între comuniști și suprarealiști, încercînd din răsputeri concilieri disperate, pentru care, epuizat, murea și învia. În fiecare seară — o dramă și o speranță. Drama cea mai mare a fost cearta iremediabilă cu Breton. Ca un copil, Crevel a venit cu lacrimi în ochi să-mi povestească. Nu l-am încurajat pe drumul comunist. Dimpotrivă, m-am străduit, conform obișnuitei tactici daliniene, să provoc maximum de antagonisme insolubile în fiecare situație, pentru a extrage maximum de suc irațional din toate aceste ocazii. A fost tocmai momentul cînd obsesia mea „Wilhelm Tell-pian-Lenin" a fost înlocuită cu cea a lui „Mare-paranoic-comestibil", adică Adolf Hitler. Am răspuns lacrimilor lui Crevel spunînd că singura concluzie practică și rațională a congresului A.S.A.R. era să se voteze o moțiune, în care să se recunoască lirismul poetic irezistibil al privirilor și al dosului dolofan al lui Hitler, ceea ce nu excludea lupta împotriva lui pe plan politic, ba dimpotrivă. Îi împărtășeam lui Crevel și îndoielile mele privind canonul lui Policlet[1] și anume faptul că eram aproape sigur că Policlet fusese fascist. René a plecat zdrobit. Și fiindcă avusese

[1] Sculptor grec din secolul al V-lea a. Chr.

dovada acestor afirmații, zilnic, în timpul șederilor la Port Lligat, Crevel era cel mai convins dintre prietenii mei că sub stratul nebuniilor mele celor mai pitorești și mai tragice se afla întotdeauna un strat de adevăr, cum zicea Raimu. După o săptămînă, m-am simțit apăsat de o cumplită vinovăție. Trebuia să-i telefonez lui Crevel, altfel m-ar fi crezut de partea lui Breton, deși acesta din urmă era departe de a-mi împărtăși lirismul hitlerist, ca și ceilalți din congres, de altfel. În săptămîna aceea, plină de așteptări, Breton a fost împiedicat, prin intrigi de culise, să citească măcar raportul grupului suprarealist. În locul lui, a fost însărcinat Paul Eluard să prezinte o formă redusă și îndulcită a textului. La sfîrșitul acelor zile, Crevel era probabil sfîșiat între sarcinile de partid și exigențele grupului suprarealist. Cînd, în sfîrșit, m-am hotărît să-l sun, la capătul firului mi-a răspuns o voce bizară, cu un dispreț olimpian: „Dacă sînteți cît de cît prieten cu Crevel — mi s-a spus — urcați-vă într-un taxi și veniți imediat. E pe moarte. A încercat să se sinucidă."

M-am aruncat într-o mașină. Cînd am ajuns pe strada lui, am fost uimit cîtă lume era acolo. O mașină de pompieri stătea parcată în fața casei. N-am înțeles ce legătură putea să fie între pompieri și sinucigaș, bănuind, printr-o asociație de idei tipic daliniană, că s-or fi brodit în aceeași casă un incendiu și o sinucidere. Am intrat în camera plină de pompieri a lui Crevel. René sugea din tubul de oxigen cu o lăcomie de sugar. N-am mai văzut pe nimeni agățîndu-se de viață în felul acesta. După ce se omorîse cu gazul Parisului, încerca acum să renască prin oxigenul de la Port Lligat. Înainte să se omoare, își atîrnase la încheietura mîinii un cartonaș pe care scrisese cu litere mari și ferme: RENÉ CREVEL. În vremea aceea nu știam prea bine să folosesc telefonul, așa că m-am dus repede la vicontele și vicontesa de Noailles, buni prieteni cu Crevel, de unde am putut să anunț suficient de discret și într-o manieră adecvată vestea ce avea să bulverseze Parisul și pe care eu o aflasem cel dintîi. În salonul luminat de bronzuri aurite, pe fondul negru-măsliniu al tablourilor de Goya, Marie-Laure a spus cuvinte excesiv

de inspirate despre Crevel; ele au fost de altfel de îndată uitate. Jean-Michel Franck, care avea să se sinucidă și el nu peste multă vreme, a fost cel mai afectat de moartea lui Crevel și a traversat mai multe crize de nervi în zilele următoare. În seara cu pricina, ne-am plimbat la întîmplare pe bulevarde, am văzut un film cu Frankestein. Ca toate filmele pe care le văd și conform sistemului meu paranoic-critic, și acesta ilustra pînă în cele mai mici amănunte necrofilia și obsesia morții pe care le avea Crevel. Frankestein îi semăna și fizic. Scenariul se baza chiar pe ideea morții și renașterii, ca un fel de presimțire pseudoștiințifică despre fenixologia noastră.

Realitățile mecaniciste ale războiului aveau să măture toate frămîntările ideologice. Crevel era una dintre acele frunze de ferigă răsucite care nu se pot desfășura decît pe lîngă vîrtejurile limpezi, spumoase și leonardești ale eleșteelor ideologice. După Crevel, nimeni n-a mai pus în discuție în mod serios materialismul dialectic, nici materialismul mecanicist și nici nimic altceva. Dar Dali vă asigură aici că, mai tîrziu, cînd spiritul își va fi regăsit podoabele sale cele mai fin cizelate, cuvintele „monarhie, misticism, morfologie, fenixologie nucleară" vor redeveni importante în lume.

René Crevel, Crevelera, îți strig: Crevel, renaști. Și tu îmi răspunzi, în manieră spaniolă și în castiliană:

— *Presente!*

A fost odată ca niciodată ceva care se numea A.S.A.R.!

1953

MAI

Port Lligat, 1

Mi-am petrecut iarna la New York, ca de obicei, adunînd o grămadă de succese de tot felul. Ne-am întors la Port Lligat de o lună și astăzi, exact ca anul trecut, m-am hotărît să-mi reiau jurnalul. Celebrez un 1 Mai dalinian prin muncă frenetică, împins de o dulce angoasă creativă. Mustățile nu mi-au fost niciodată mai lungi ca azi. Trupul îmi e complet închis în veșminte. Afară de mustăți.

2

Cred că, pentru orice pămîntean, cea mai suavă formă de libertate e aceea de a trăi fără a fi nevoit să muncească.

Din zori și pînă-n noapte, am desenat șase chipuri de îngeri, matematici, explozivi, de o frumusețe atît de mare încît, la urmă, eram extenuat, absolut stors. La culcare, mi-am amintit de Leonardo, care compară venirea morții, la capătul unei vieți împlinite, cu apropierea somnului la sfîrșitul unei zile de muncă.

3

În timp ce lucrez, sînt cutreierat de nesfîrșite reverii legate de „fenixologie". Tocmai eram pe cale să renasc pentru a treia oară, cînd am auzit la radio vorbindu-se despre o invenție de la concursul Lépine. Cică s-ar fi găsit metoda de a-ți schimba culoarea părului fără să-ți mai asumi riscurile obișnuite ale vopsitului. O pudră microscopică, încărcată cu electricitate de semn contrar celei din firele de păr, provoacă modificarea culorii. Dacă o să fie nevoie, aș putea să-mi păstrez părul, de un negru superb, ca să fiu pregătit pentru realizarea utopiilor mele „fenixologice". Această perspectivă m-a umplut de o vie bucurie co-

pilăroasă, mai ales în această primăvară cînd mă simt întinerit din toate punctele de vedere.

4

La intrarea în Cadaqués, Gala a dat peste o stînă. Ar vrea s-o cumpere și s-o transforme; i-a vorbit despre asta ciobanului.

5

În motto-ul cărții mele despre meșteșuguri[1] am scris: Van Gogh și-a tăiat urechea; înainte să v-o tăiați și dumneavoastră, citiți această carte. Citiți acest jurnal.

6

Totul poate fi bine făcut sau rău făcut. Lucru valabil și pentru pictura mea!

7

Să știți că cea mai teribilă dintre viziunile minții dumneavoastră poate fi pictată cu meșteșugul unui Leonardo da Vinci ori al unui Vermeer.

8

Pictorule, nu ești un orator! Deci pictează și taci!

9

Dacă refuzați să studiați anatomia, arta desenului și a perspectivei, estetica matematică și știința culorii, dați-mi voie să vă spun că e mai degrabă vorba de lene decît de geniu.

10

La naiba cu capodoperele crescute din lene!

---

[1] *50 secrets of magic craftmanschip*, de Salvador Dali, The Dial Press, New York, 1948.

11

Începeți prin a desena și a picta precum vechii maeștri, apoi faceți cum vă taie capul — veți fi întotdeauna respectat.

12

Gelozia celorlalți pictori a fost întotdeauna termometrul succesului meu.

13

Pictori, fiți mai degrabă bogați decît săraci. Și pentru asta, urmați-mi sfatul.

14

Pe cinstite... nu pictați necinstit!

15

Henry Moore e englez!

16

Precum Voltaire cu Bunul Dumnezeu, cu Braque mă salut, dar nu ne vorbim!

17

Matisse: triumful gustului burghez și al promiscuității.

18

Pierro della Francesca; triumful monarhiei absolute și al castității.

19

Breton: cîtă intransigență față de o decădere așa de măruntă!

20

Aragon: ce mult arivism și ce puțin folos!

21

Eluard: cît noroi ca sa rămîi așa de curat.

22

René Crevel: troțkismul lui bonapartist o să-l renecreveleze, cu siguranță.

23

Kandinski? E lucru sigur: în el nu vei găsi niciodată un pictor rus. Kandinski ar fi făcut minunate mînere de baston în email cloisonné, cum e cel pe care mi l-a dăruit Gala de Crăciun.

24

Pollock: „marseillezul", revoluționarul abstracțiunii. Romanticul serbărilor galante și al focurilor de artificii, cum a fost și cel dintîi tașist senzual, Monticelli. E mai puțin prost ca Turner. Fiindcă e și mai nul decît el.

25

Oare revenirea în actualitate a artei africane, lapone, bretone, letone, majorcane sau cretane nu înseamnă pur și simplu o cretinizare de tip modern? E numai chinezărie și singur Dumnezeu știe cît de puțin îmi place mie arta chineză!

26

Am avut din fragedă pruncie obiceiul absolut vicios de a mă socoti altfel decît muritorii de rînd. Acum, chestia e pe cale să-mi reușească.

27

Pe primul loc: Gala și Dali
Pe locul doi: Dali
Pe locul trei: toți ceilalți, inclusiv noi, bineînțeles.

28

29

30

A trecut momentul cel mai nefast pentru Meissonier.

IUNIE

1

Acum o săptămînă, am descoperit că tot ce există în viața mea, inclusiv filmul, are o întîrziere de circa doisprezece ani. Sînt unsprezece ani de cînd mă gîndesc să fac un film în mod integral, totalitar, sută la sută hiperdalinian. După calculele mele, acest film se va turna probabil în anul ce vine.

Eu sînt exact invers decît ciobanul din fabula lui La Fontaine: *Ciobanul și lupul*. În vreme ce în viața mea am realizat atîtea lucruri extraordinare, încă din adolescență, iată ce mi se întîmplă acum: orice aș anunța — de pildă corida liturgică în care niște preoți curajoși trebuie să danseze în fața unui taur care, în final, va fi ridicat la cer de un elicopter — toată lumea, mai puțin eu, crede în acest proiect, care, lucru uimitor, va sfîrși prin a prinde viață, inevitabil.

La douăzeci și șapte de ani, am făcut două filme în colaborare cu Buñuel, în vederea instalării mele la Paris: *Cîinele andaluz* și *Vîrsta de aur*. Pe urmă, Buñuel a continuat să lucreze singur, realizînd alte filme. Mi-a făcut astfel inestimabilul serviciu de a arăta lumii, pe această cale, cine era geniul și cine spiritul primar în *Cîinele andaluz* și în *Vîrsta de aur*.

Dacă va fi să fac filmul, vreau să fiu sigur că, de la un capăt la altul, va fi un șir de minunății, altfel nici nu merită să te deranjezi ca să vezi un spectacol. Cu cît va avea un public mai numeros, cu atît va aduce mai mulți bani autorului — atît de nimerit poreclit „Avida Dollars". Dar pentru ca un film să pară senzațional în ochii spectatorilor, ei trebuie făcuți să creadă cu adevărat în minunile ce li se arată. Și singura metodă e să renunți, de la bun început, la folosirea respingătorului ritm cinematografic actual, la retorica plicticoasă și convențională a mișcării aparatului de filmat. Cum poți să crezi, măcar o secundă,

fie și în cea mai banală melodramă, cînd aparatul îl urmărește pe asasin peste tot, în travelling, pînă și la baie, unde intră să-și spele mîinile mînjite de sînge? De aceea, chiar înainte de a-și începe filmul, Salvador Dali va lua măsuri severe de imobilizare a camerei de luat vederi, care va fi bătută în cuie pe pămînt, precum Cristos pe cruce. Acțiunea iese din cadru? Cu atît mai bine! Publicul are să aștepte angoasat, exasperat, anxios, cu răsuflarea tăiată, tropăind extaziat sau, poate, plictisit, ca acțiunea să revină în „cîmpul vizual". Numai dacă nu cumva vor veni să-i țină de urît imagini superbe și absolut fără legătură cu acțiunea filmului, defilînd sub ochiul imobil, priponit și hiperstatic al camerei daliniene reduse, în sfîrșit, la adevărata ei menire — aceea de sclavă a prodigioasei mele imaginații.

Filmul meu va fi exact contrariul a ceea ce se înțelege printr-un film-experiment, de avangardă și, mai ales, complet altceva decît ceea ce se numește în ziua de azi „creator", adică nimic alta decît o slugarnică supunere față de toate locurile comune ale prea-tristei arte moderne. Filmul va povesti istoria adevărată a unei femei paranoice, îndrăgostită de o roabă. Obiectul roabă preia, rînd pe rînd, toate atributele ființei iubite, pentru al cărei cadavru slujise drept mijloc de transport. Din acest motiv se va numi *Roaba de carne*. Toți spectatorii vor fi siliți, fie că sînt spirite subțiri ori mediocre, să ia parte la delirul meu fetișist, pentru că este vorba despre un caz absolut real, relatat așa cum nici măcar un documentar n-ar fi reușit s-o facă. În ciuda realismului său categoric, opera mea cinematografică va conține scene cu adevărat miraculoase și nu mă pot împiedica să nu deconspir cîteva cititorilor mei, cu unicul scop de a-i face să saliveze de poftă. Spectatorii vor vedea cinci lebede albe explodînd una cîte una, într-o serie de imagini minuțios de lente, dezvoltîndu-se în virtutea celei mai riguroase euritmii angelice. Lebedele vor fi îmbuibate dinainte cu grenade și explozibil, așa încît să se poată observa în detaliu împroșcarea măruntaielor și proiectarea fragmentelor

metalice în evantai. Schijele vor atinge norul de fulgi, iar spectatorul va putea să-și imagineze că se izbesc unii de alții corpusculi luminoși. În experiența mea, bănuiesc că fragmentele de metal vor avea o doză de realism comparabilă cu tablourile lui Mantegna, iar fulgii vor semăna cu aburul care l-a făcut celebru pe pictorul Eugène Carrière[1].

În filmul meu va mai fi și o scenă reprezentînd Fontana di Trevi din Roma. Diverse case, ferestre care se vor deschide și șase rinoceri care vor cădea în apă unul după altul. La fiecare rinocer căzut, se va deschide o umbrelă neagră izbucnind din fundul fîntînii.

În alt moment, se va vedea Place de la Concorde, în zorii zilei, traversată încet, în toate sensurile, de două mii de popi pe biciclete, purtînd pancarte cu chipul aproape șters, dar încă recognoscibil, al lui Georges Malenkov. Și, eventual, voi mai arăta și o sută de țigani spanioli care ucid și măcelăresc un elefant pe o stradă din Madrid. Nu vor lăsa decît scheletul gol, refăcînd astfel o scenă africană despre care am citit cîndva într-o carte. În momentul în care încep să se vadă coastele animalului, doi dintre țigani, care, în ciuda freneziei lor sălbatice, n-au încetat o clipă să cînte flamenco, intră în burta lui și smulg măruntaiele cele mai frumoase, inima, rărunchii etc. ... Încep să se bată pe ele cu cuțitele, în vreme ce țiganii rămași afară continuă să tranșeze elefantul rănindu-i din cînd în cînd pe bătăușii care umplu, într-o jubilație oribilă și contondentă, interiorul animalului devenit o uriașă cușca sîngerîndă.

Dar nu trebuie să uit și de o scenă muzicală în care Nietzsche, Freud, Ludovic al II-lea al Bavariei și Karl Marx își vor cînta doctrinele cu o inegalabilă virtuozitate, dîndu-și replica unul altuia, acompaniați de o muzică de Bizet. Scena se va derula pe malul lacului Vilabertran, în mijlocul căruia, tremurînd de frig în apa pînă la brîu, o

---

[1] Pictor și litograf francez, cf. Larousse, născut la Gournay. În lucrările lui, chipurile se detașează întotdeauna pe un fond cețos (1849–1906).

femeie foarte bătrînă, îmbrăcată în torrero, va purta, în echilibru, pe capul perfect ras, o omletă cu verdeață. Ori de cîte ori omleta va aluneca, picînd în apă, un portughez va fi acolo ca să așeze alta în loc.

Spre final, se va vedea un glob de candelabru, cînd mai mic, cînd mai mare, acoperindu-se progresiv de ornamente, apoi ofilindu-se brusc, reînflorind dintr-o dată, cînd lichefiat, cînd tare etc... Mă gîndesc de vreun an că întreaga istorie politică a umanității materialiste poate fi redată simbolic prin metamorfozele unui simplu dovleac — exact cel deghizat în imaginea candelabrului globular. Acest studiu minuțios și atît de lung durează exact un minut în filmul meu și corespunde viziunilor unui om orbit de lumina soarelui, care închide ochii, apăsîndu-și dureros pleoapele cu dosul mîinii.

Toate acestea, pe care numai eu le pot realiza, sînt bineînțeles inimitabile, cîtă vreme eu, împreună cu Gala, sînt singurul deținător al secretului de a face film fără să fie nevoie de montaj. Numai secretul în sine și va prilejui cozi uriașe în fața cinematografelor unde va rula filmul meu. Căci, contrar așteptărilor naive, *Roaba de carne* nu va fi doar un film genial, ci și cel mai comercial din cîte s-au făcut în această epocă. Toată lumea se va uimi, la unison, în fața unicei lui calități: miraculosul!

AUGUST

1

Am așezat urîțenia pe genunchi și numaidecît m-am simțit obosit.

2

Sîntem cu toții înfometați și însetați de imagini concrete. Probabil ca arta abstractă la așa ceva servește: să-i redea artei figurative virginitatea.

3

Visez o metodă care să vindece toate bolile, sau măcar pe cele psihice.

6

Vara alunecă și se fărîmițează. Între fălcile mele, strînse ca într-o criză de tetanie. Sîntem deja în 6 august. Cum tabloul meu cu *Corpus hypercubicus*[1] e atît de perfect și mă tem de orice adăugire, îmi vine o idee tipic daliniană. Spaima mea cea mai mare e lipsa de virilitate. În schimb, ceea ce-mi prisosește, sînt dinții strînși pînă la scrîșnet. Așa se face că după-amiază m-am ocupat cu două lucruri foarte diferite, dar nu lipsite de legătură: unul, testiculele torsului de Fidias și celălalt, buricul de pe același tors de Fidias. Rezultatul: nu mai am aproape nici o spaimă! Bravo, bravo, Dali!

7

Sosirea iahtului lui Arturo Lopez, „Gaviota", cu Alexis și prietenii lui. M-am sculat tîrziu și m-am îmbăiat

---

[1] *Cristos pe cruce*, donat de Chester Dales lui Metropolitan Museum of Art din New York.

îndelung în marea tremurînd ca o pădure de măslini. Închideam ochii și aveam impresia că înot prin lichidul frunzelor de măslin. Noaptea, în așteptarea vaporului, am visat o mare acoperită cu pete de acuarelă de toate culorile. Printr-un radar special, de invenție proprie, le aranjam în așa fel încît să iasă un minunat tablou „în radar". Am degustat pe îndelete fiecare moment din această zi a cărei temă principală a fost: sînt una și aceeași ființă cu adolescentul de altădată, care nu îndrăznea nici măcar să traverseze strada sau terasa din casa părinților săi de rușinos ce era. Vedeam femei și bărbați, pe care îi socoteam extrem de eleganți și roșeam în așa hal, încît mă apuca amețeala și eram uneori în pragul leșinului. Astăzi sîntem fotografiați, superdeghizați. Arturo, în costum persan și purtînd în jurul gîtului un colier gros de diamante cu emblema iahtului său. Eu, ultra-revizionistul, în pantaloni de turc turcoaz și mitră de arhiepiscop. Primesc drept cadou niște șalvari și un fotoliu, copie a unei sănii a lui Ludovic al XIV-lea, cu spătarul făcut din carapacea unei țestoase, cu o semilună de aur deasupra. Asta, probabil, din cauza aerului oriental de care sînt impregnate cele o mie și una de nopți vii ale biologiei galaniene a casei noastre cu flori catalane, cu cele două paturi în care dormim, cu mobilierul de Olot[1] și cu samovarul nostru rarisim. Expediția catalanilor în Orient e triumfător prezentă în locuința noastră unde prea-albul rege Arturo Lopez a venit să ne dreagă. Am dejunat în mijlocul portului (mijloc pe care l-am determinat foarte exact, cu ajutorul radarului), între șampanii de lux și o colecție de diamante și bijuterii din aur și email. Inelul baronului de Rédé, superb, a fost desenat de Arturo. Îmi amintesc că l-am și văzut o dată într-unul din visele mele megalomaniace.

După plecarea lui Arturo, stîncile dinspre Cadaqués s-au stilizat, vreme de o jumatate de ceas, într-o lumină de Vermeer. Cred că e timpul ca, după toate aceste întîm-

[1] Orășel lîngă Figueras, de unde Gala a cumpărat cîteva piese de mobilier stil, ce împodobesc casa de la Port Lligat.

plări, catalanii să se întoarcă în Orient. Am propus așadar o croazieră în Rusia cu „Gaviota". Grație ultimelor evenimente politice[1], optzeci și patru de fecioare m-ar aștepta la debarcare. M-aș lăsa rugat. Ele ar insista. În fine, aș ieși și-ar izbucni dintr-o dată o furtună de aplauze.

8

Prefir în minte dejunul de ieri și, în același timp, mă pregătesc să am luni, adică poimîine, o ședință de lucru virginală, ca și cum ar fi cea dintîi din viața mea. N-am simțit nicicînd atîta plăcere pictînd. Vom merge să ne scăldăm la Junquet, îmi place din ce în ce mai mult apa. E o dovadă că tehnica mea picturală se află pe drumul cel bun, pentru că reușesc chiar să și înot și, se știe, pentru un filozof, a înota echivalează cu a-și ucide un fiu. De-aceea, ori de cîte ori înot, caut să mă identific cu *Wilhelm Tell*. Ce frumos ar fi să vezi o sută de filozofi înotînd și încercînd să-și miște mîinile în ritmul ariilor din *Wilhelm Tell* de Rossini!

Duminica, drum al perfecțiunii! Duminica totul trebuie să fie MAI BINE! Îi vom întîlni de două ori în vara asta pe soții Lopez. Cristul meu e cel mai frumos. Mă simt mai puțin obosit. Mustățile mele sînt sublime. Gala și cu mine ne iubim din ce în ce mai mult. Totul trebuie să fie și mai bine! Sînt tot mai lucid, cu fiecare sfert de ceas care trece și sfărîm din ce în ce mai multă perfecțiune între dinții mei încleștați. Voi fi Dali, voi fi Dali! Trebuia ca visele să mi se populeze cu imagini din ce în ce mai frumoase și mai suave ca să-mi hrănească gîndurile din timpul zilei.

Trăiască Dali și Gala!

Da sau nu, sînt oare menit să fac minuni?

Da, da, da, da și da!

10

Privesc spătarul din carapace de broască țestoasă al fotoliului dăruit de Arturo Lopez. Mica semilună de aur de deasupra lui nu poate avea decît o singură semnifi-

---

[1] Moartea lui Stalin.

cație: cel mult într-un an vom putea merge în Rusia, altfel de ce-ar fi venit să se instaleze tocmai în camera noastră de la Port Lligat acest fotoliu-săniuță, cu semiluna lui cu tot ?

Malenkov are înfățișarea, materia și calitatea unei gume marca Elephant. Comunismul tocmai urmează să fie șters. Galatka pregătește Cadillacul ca să meargă-n Rusia; și „Gaviota" se pregătește.

Stalin, cel definitiv șters, cine-a fost?

Și unde-i e mumia?

11

Tocmai cînd mă pregăteam să-ncep lucrul, cu sentimentul că trebuie să profit de orice clipă liberă, pentru că sînt în întîrziere cu tabloul, Gala îmi spune că ar fi foarte nefericită dacă, în mod excepțional, n-aș merge cu ea în excursie la capul Creus. E cea mai calmă și cea mai frumoasă zi a verii și Gala ține să profit de ea. Prima reacție e să-i spun că mi-e imposibil, dar tocmai de aceea și ca s-o fac fericită, accept. E o voluptate să rămîi inactiv exact atunci cînd ești mai grăbit! Dorința de a picta mi se va accentua și simt că tocmai din cauza acestor întreruperi neprevăzute tabloul meu se va încheia, în mod latent.

Petrecem o după-amiază demnă de zei. Toate aceste stînci sînt torsuri de Fidias în formare. Cel mai frumos loc din Mediterana se află exact între capul Creus și roca de la Tudela. Frumusețea supremă a Mediteranei e înrudită cu cea a morții. Stîncile paranoice de la Cullaro și Francalos sînt cele mai moarte din lume. Nici una din formele lor n-a fost vreodată vie sau actuală.

Întorcîndu-ne din aceasta promenadă filozofică, ne simțim exact ca și cum am fi petrecut o după-amiază moartă.

Voi numi această zi — zi istorică: întoarcerea ținutului marilor simulacre moi, care de fapt sînt tari.

12

Seara, mare serbare cu lansări de baloane. Unul are forma unui țăran catalan. Aproape că ia foc, apoi se pierde în infinit. Cînd se mai vede doar cît un purice, cîțiva zic:

„Uite-l că se mai vede încă!" iar alții: „Nu se mai vede!" Și totuși, tot timpul mai e cîte unul care crede că-l vede încă. Asta mă face să mă gîndesc la dialectica lui Hegel, tristissimă, fiindcă acolo totul se pierde în infinit. Cu fiecare zi, vom avea tot mai multă nevoie de spațiul finit.

Vedem căzînd pe cer o stea verde veroneze, cea mai mare din cîte am văzut vreodată și o compar cu Gala, care pentru mine a fost cea mai strălucitoare stea căzătoare, cea mai limpede și mai finită!

13

Philips e un tînăr pictor canadian, un fanatic dalinian. Un înger mi l-a trimis. I-am făcut atelier dintr-o baracă. Desenează deja cu mare acuratețe tot ce-i cer și asta îmi îngăduie să mă eternizez pe detaliile care-mi plac cel mai mult, simțindu-mă mai puțin vinovat. De la 6 dimineața, Philips e jos, desenînd vaporul Galei așa cum i-am cerut.

Port Lligat e galben și arid. Cînd simt urcînd în mine din străfundul ființei setea aceea atavică și arabă, o iubesc cel mai mult pe Gala.

14

Din spaima de a atinge chipul Galei am să sfîrșesc prin a învăța să pictez! Trebuie să pictezi în forță, repede, să aștepți ca tonurile antagonice să se topească în romburi avînd contururi bine definite și apoi să pui culoarea în cele luminoase, ca să le forțezi să devină mediumnice.

Trebuie să abordez cu tot curajul chipul întreg al Galei.

15

Degust după-amiaza acestei zile a Sfintei Fecioare. Tună și plouă. Încep supra-pictura de la coapsa stîngă, apoi întrerup, din lipsă de lumină. Gîndit la nevoia de a găsi dogme pline de certitudini asupra vieții de dincolo. Am intuiția că în opera lui Raymundus Lullus am să găsesc cîndva motivele în stare să mă convingă. Pînă atunci,

am o tehnică așa de avansată, încît nu pot să-mi permit nici măcar în gînd gluma de a muri. Chiar dacă aș fi foarte bătrîn.

Înapoi, păr alb! Înapoi, păr alb!

După ce am inventat faimoasele ouă daliniene pe farfuria fără farfurie, acum rezultă că sînt „anti-Faustul fără farfurie".

16

În această duminică descopăr culoarea de alună submarină a ochilor Galei, culoare care, împreună cu cea a măslinilor marini, mă emoționează întreaga zi. Mi-e tot timpul dor să contemplu acești ochi care, după Gradiva, Galarina, Leda, Gala Placida, sînt fără îndoială exact cei ai capului de un metru pătrat din viitorul meu tablou, intitulat „Septembrenel". Va fi cel mai vesel tablou din lume. Așa de vesel, încît am de gînd să reușesc total, în mod sigur, să pictez tablouri care, prin intențiile lor ironice, pur și simplu să stîrnească rîsul, rîsul fizic și zgomotos.

Philips pictează meticulos la tabloul meu. Nu-mi rămîne decît să stric totul ca să-l termin.

Simt o forță eroică în mine, pe care vreau s-o dezvolt așa de mult încît să ajung să nu-mi mai fie frică de nimic!

Din exces de prudență, pun atît de puțină culoare în coapsa dreaptă, încît, vrînd să adaug, pătez tabloul. De afară, aud urcînd ca o muzică celestă murmurul de admirație al oamenilor care stau în jurul casei. Secretul cel mai ultrasecret este că pictorul cel mai faimos din lume, adică eu, încă nu știe să picteze. Sînt cu toate astea foarte aproape de a afla și am să pictez dintr-o dată un tablou mai presus decît cele ale Antichității. Insist la testiculele lui Fidias[1], ca să-mi refac curajul...

Ah! dacă nu mi-ar fi frică să pictez! În cele din urmă, doresc ca fiecare trăsătură de penel să atingă absolutul

---

[1] În același an cu *Cristos pe cruce*, Dali a pictat un tors de bărbat inspirat de Fidias.

și să dea cea mai desăvîrșită imagine a testiculelor picturii, care nu sînt și ale mele.

Dobitocii consideră că ar trebui să țin cont de sfaturile pe care le dau altora. Mi-e imposibil, fiindcă eu sînt cu totul altceva...

18

„Cum ies, scandalul se ține după mine."

Don Juan, Tirso de Molina

Întocmai ca în cazul lui Don Juan, scandalul se aprinde oriunde apar. La ultima campanie din Italia, numai ce am debarcat la Milano, că niște inși total absurzi mi-au și făcut un proces din pricina expresiei „mistică nucleară", pretinzînd că le-am furat invenția.

O prințesă italiană a venit, cu o întreagă suită și la bordul unui iaht, să mă vadă. Mi se spune din ce în ce mai des „maestre", dar ce e absolut delirant e că măiestria mea este strict mentală!

Liniște! Cred că mîine seară testiculele lui Fidias mă vor ajuta să pictez la perfecție, mai ales în ce privește brațul stîng.

19

Grație testiculelor lui Fidias, pictez sublim coapsa stîngă. Frizez perfecțiunea, ceea ce vrea să spună că perfecțiunea e încă imens de departe, ca orice „frizează". Dar „frizează" și înainte nu „friza".

Niște tineri cercetători, specialiști în fizică nucleară, au venit astăzi să mă vadă. Au plecat fermecați, după ce mi-au promis că-mi trimit cristalizarea cubică a sării fotografiată-n spațiu. Țin ca sarea — simbol al incombustibilității — să perfecteze, ca mine și ca Juan de Herrèra[1], ideea de *Corpus hypercubicus*.

---

[1] Arhitectul spaniol care a făcut Escurialul, autor al unui Discurs asupra formei cubice, care l-a inspirat pe Dali în al său *Corpus hypercubicus*.

20

Îmi repet încă o dată — dacă nu mi-aș spune-o singur, nu știu cine ar mai face-o — că încă din adolescență m-am deprins să socotesc în chip vicios că îmi pot îngădui orice numai fiindcă mă cheamă Salvador Dali. De atunci și pînă astăzi, de-a lungul întregii mele vieți, am continuat să mă port în acest fel și mi-a reușit.

Privesc tabloul și observ un defect la coapsa stîngă. Se datorește încrederii mele nelimitate în capacitatea de fuziune a pastei. Mai precis, trebuie să presez și să întind pasta pînă la fuziunea perfectă a contururilor.

Foarte important: culoarea riscă să se topească la contururi pînă la dispariție. Trebuie plecat din centru și estompat spre margini. Petele înseamnă culoare neamestecată și nelucrată.

22

Secretul zilei de azi e că nu trebuie să galopez în fața verii, care-mi scapă printre dinții încleștați. În zadar i-am strîns cît am putut, ca să nu las practic nici un fel de libertate timpului, dar tot îi las iluzia că poate să-mi scape. Timpul se prinde mereu în jocul ăsta, pe care Heraclit cel obscur l-a definit în mod clar atunci cînd a spus: „Timpul e un copil." Azi totul se verifică prin constatarea că timpul este de negîndit în afara spațiului.

Mîncăm struguri muscat. Totdeauna am crezut că, dacă pui un bob la ureche, auzi un fel de muzică. De aceea am obiceiul ca, la sfîrșitul mesei, să-mi pun cîte un bob de strugure din soiul ăsta în urechea stîngă. Răcoarea lui mă încîntă și deja mă gîndesc cum să folosesc misterul acestei încîntări.

23

Plecăm la Barcelona, unde Serge Lifar, domnul M. Bon și baronul de Rotschild aduc machetele pentru baletul meu. Sper că muzica va fi foarte proastă. Ideea baletului concepută de Rotschild e deplorabilă. Voi putea deci

să fac o groază de nebunii daliniene de unul singur, convins că Bon și Lifar nu vor pune condiții.[1]

Pe drum, am să mă pot bucura de popularitatea mea în continuă creștere.

24

Trăiesc împreună cu Gala un fel de lună de miere. Relațiile noastre sînt mai idilice ca niciodată. Simt că treptat dobîndesc acel curaj care-mi lipsește încă și anume, să fac din viața mea eroică o capodoperă. După asta, ar urma să fiu erou în fiecare clipă, neîncetat.

La Barcelona, îl întîlnesc pe Lifar. Creez pe loc decorul, format din niște pompe de aer cald. Umflîndu-se, pompele ridică o masă cu un candelabru.

Pe masă, voi instala adevărata pîine franțuzească, de 80 de metri lungime.

25

Întoarcerea la Port Lligat. În timp ce-mi pregătesc cu cea mai mare plăcere paleta, sînt cuprins de crampe la stomac, care durează și nu mă lasă să dorm. Presimt că această întîmplare e providențială. Întîrzierea la care sînt silit mă decide și mai mult să termin *Corpus Hypercubicus*.

26

Zi ploioasă. Crampele au dispărut. Dorm toată după-amiaza și-mi pregătesc lucrul pentru mîine. Cu siguranță, toate aceste întîrzieri sînt bine venite. Casa e plină de tube-roze, de parfumuri minunate. Acum stau în pat. *El gatito bonito*[2] toarce, făcînd exact același zgomot ca pîntecul meu agitat de tulburări intestinale. Cele două zgomote lichide și sincrone îmi provoacă vii satisfacții. Am să adorm simțind cum mi se adună saliva-n colțul gurii.

---

[1] Este vorba despre *Sacre de l'Automne*, pe muzica lui Henri Sauguet.

[2] Drăgălașa pisicuță.

Suflă Tramontanul, semn că mîine voi avea parte de o lumină paradisiacă-n zori, ca să-mi reiau supra-pictura la *Corpus hypercubicus*.

27

Bravo!

Boala asta a fost un dar al bunului Dumnezeu! Nu eram încă pregătit. Nu eram demn să pictez pîntecul și pieptul acestui *corpus hypercubicus* al meu. Exersez la coapsa dreaptă. Trebuie să-mi vindec burta și să am din nou limba curată de tot. Mîine am să lucrez la testiculele din torsul lui Fidias, în așteptarea purificării. Și apoi, trebuie să învăț să așez desăvîrșit pasta pornind de la mijloc spre margini.

28

Mulțumescu-ți ție, Doamne, că mi-ai trimis indigestia asta. Era tocmai ce lipsea din balanța echilibrului meu. Septembrie o să înceapă să septembrească. La vremea asta, oamenii se îngrașă, în vreme ce, după statistici, în iulie se sinucid și înnebunesc. Am adus un cîntar de la Barcelona. Am să-ncep să mă cîntăresc.

Gala și Juan așază o pălarie din blană de tigru, cu pană galbenă, pe capul lui *gatito bonito* și îl deprindem să se culce într-un leagăn geodezic adus de la Barcelona. Amurgul și răsăritul lunii se armonizează perfect cu mieunatul simfonic al pisicii și al intestinelor mele. Această armonie viscerală și lunară mă învață să-mi fac prețiosul *Corpus hypercubicus* definitiv incoruptibil. Va fi ceva frămîntat și format în tiparul incoruptibil al pîntecului și al minții mele.

29

Spaimă mare! Am febră mare și sînt nevoit să stau în pat după-amiază. Pîntecul nu mai ghiorăie, nici pisica nu mai toarce. „Văd" această febră ca și cum ar fi opalescentă, irizată. Va fi ea oare curcubeul pe cerul bolii mele?

Porumbeii[1], tăcuți în zilele din urmă, uguie acum luînd locul pîntecului meu bolnav și zgomotos, exact așa cum a luat oaia locul lui Isaac pentru sacrificiu.

I-am dat o iasomie lui Andrés Sagara, care a venit să mă vadă împreună cu Jones și Foix. Am fost și eu de față la un banchet prelungit în onoarea poetului și umanistului Carlos Ribas. S-a dansat *sardana**. Carlos Ribas și-a petrecut toată viața studiind Grecia, încercînd să înțeleagă ce-a însemnat ea pentru Antichitate. Ca de altfel toți umaniștii din vremea noastră[2].

30

Slavă domnului, boala s-a dus. Mă simt purificat. Poimîine voi putea să reîncep lucrul la *Corpus hypercubicus*.

Îmi vine un gînd dalinian: singurul lucru care nu-i va prisosi niciodată omenirii este exagerarea. Asta a fost marea lecție a Greciei antice, pe care cred că, pentru prima dată, ne-a lămurit-o Friedrich Nietzsche. Într-adevăr, în Grecia, spiritul dionisiac a întrecut orice măsură și orice exagerare, deși spiritul apolinic atinsese în același timp cea mai înaltă măsură universală. Pentru a vă convinge, nu aveți decît să vedeți mitologia lor tragică. De aceea îi iubesc eu pe Gaudi, Raymundus Lullus și Juan de Herrera, pentru că sînt făpturile cele mai exagerate din cîte mi-a fost dat să cunosc.

31

Astăzi, Salvador Dali a avut pentru prima oară în viață această angelică bucurie: s-a îngrășat. Dimineața am fost trezit de zgomotul aripilor unui porumbel, care intrase în odaia noastră prin horn. Trebuie că n-a fost chiar o

---

[1] Într-un porumbar, plin de bețe-suport pe care să se așeze porumbeii, Dali crește vreo 20 de exemplare.

* dans catalan jucat de mai mulți dansatori, care fac un cerc (*n. t.*).

[2] Dali a notat, pe marginea Jurnalului său, că a avut aceeași neplăcere gastrică și nouă ani mai tîrziu exact în aceeași zi. Să ne amintim; nouă este cifra cubică prin excelență.

întîmplare. E semn că într-adevăr uguitul burții mele s-a și exteriorizat. Trilurile păsărilor vin să-mi confirme intuiția: încep să mă ascult în afară, în loc să continuu să mă ascult înăuntru.

A venit vremea ca Gala și cu mine să construim un „afară". La îngeri, totul este „în afară". Ei nu mai pot fi percepuți decît prin ceea ce le este exterior.

Astăzi debutează dermo-scheletul sufletului lui Dali.

Dalsy Fellowes, însoțit de un milord cu pantaloni de un roșu superb, cumpărați de la Arcachon, a venit la cină.[1]

---

[1] Nouă ani mai tîrziu, Dali va nota pe margine, cu un scris foarte diferit: „În mod sincronic, hotărăsc în acest an 1962 să construiesc ziduri pline cu mașini cibernetice, întrucît creierul meu nu mai poate încăpea nici în capul meu, nici în casă. Am să le ridic în afara casei. În locul uguitului intestinelor, din anii '53, va funcționa creierul meu, ale cărui circumvoluțiuni vor avea aspect de intestine."

SEPTEMBRIE

1

Septembrie va septembri zîmbetele și corpusculii Galei. *Corpus hypercubicus* va octombri. Septembrie este mai ales luna hiper-galatării.

Pictez partea superioară a pieptului lui Crist. În timp ce lucrez, aproape nu mănînc. Doar puțin orez. Vara viitoare am de gînd să-mi fac un costum hiper-imaculat special pentru lucru. Devin din ce în ce mai curat. Voi sfîrși prin a nu-mi mai îngădui decît mirosul sublim și aproape imperceptibil al picioarelor mele, amestecat cu mirosul firului de iasomie de la ureche.

2

Mă perfecționez. Găsesc mereu noi resurse tehnice.

Astăzi după-amiază am refuzat să primesc un domn necunoscut, dar, ieșind din casă ca să mă bucur de amurgul ce cobora peste Port Lligat, îl găsesc așteptînd, în speranța că mă va vedea totuși. Îi vorbesc și aflu că e, de meserie, pescar de balene. De îndată, îi cer să-mi trimită mai multe vertebre de balenă. Promite, cu cea mai mare solicitudine, s-o facă.

Capacitatea mea de a profita de orice e practic nelimitată. În mai puțin de o oră am inventariat șaizeci și două de întrebuințări ale acestor vertebre: un balet, un film, un tablou, o filozofie, o decorație terapeutică, un efect magic, un procedeu halucinatoriu, liliputan și psihologic, cauzat de așa-zisele fantasme ale grandorii, o lege morfologică, proporții supraumane, un nou fel de a urina, o perie. Totul în formă de vertebra de balenă. Încerc în continuare să reconstitui amintirea olfactivă a unei balene putrezite, pe care m-am dus s-o văd cînd eram copil, la Puerto de Llansa.[1] De cum îi regăsesc mirosul, revăd în străfundul

[1] Mic port la nord de Cadaqués, pe Costa Brava.

ochilor închiși, în plină stare hipnagogică, o forma care devine treptat un fel de Avraam sacrificîndu-și fiul. Forma are culoarea gri a unei balene, ca și cum ar fi fost tăiată chiar în carnea cetaceului.

Adorm legănat de o melodie despre frumoasa Elena. Frumoasa Elena și balena se amestecă fonetic în subconștientul meu.

3

Contele de G., veritabil protagonist dalinian, spunea: balurile sînt pentru cei neinvitați. Deși am primit o droaie de telegrame care mă imploră să vin la balul marchizului de Cuevas, rămîn la Port Lligat, dar ziarele, mereu atente și informate, nu uită să pomenească de prezența mea la Biarritz. Cele mai reușite baluri sînt acelea despre care poți vorbi mult fără să fi fost de față. Oul pe farfuria fără farfurie al balului fără Dali e chiar Dali.

Seara, Gala cade în admirație în fața tablourilor mele. Mă culc fericit. Fericite tablouri ale vieții noastre himeric de reale. Iubit septembrie, frumoasele tablouri ne înfrumusețează. Mulțumesc Gala! Sînt pictor datorită ție. Fără tine, nu mi-aș fi luat niciodată în serios talentul! Dă-mi mîna! Adevărul e că te iubesc din ce în ce mai mult...

4

În timp ce stau de vorbă cu un pescar, care-mi spune cîți ani are, am dintr-o dată sentimentul că aș avea 54 de ani[1]. Cît a durat siesta, sînt îngrozit de acest gînd. Îmi spun apoi că poate am numărat invers! Îmi aduc aminte chiar că, după ce publicasem viața mea secretă, tata mi-a zis că m-am făcut cu un an mai mare. E posibil deci ca în realitate să am doar 48 de ani! Anii ăștia — 53, 52, 51, 50, 49 — ani cîștigați, îmi aduc o mare ușurare și pictez dintr-o dată mult mai bine decît mă așteptam pieptul lui *Corpus hypercubicus*. Am să aplic acum o tehnică nouă: să fiu fericit de tot ceea ce fac și s-o fac fericită pe Gala, așa încît totul să fie și mai bine pentru noi. O să lucrăm mai mult ca niciodată?

---

[1] Dali, născut în 1904, avea deci în realitate 49 de ani.

Necazuri și tu, păr alb, înapoi!
Sînt unealta nebună, fără farfurie și fără ou!

5

În anul care vine am să fiu cel mai desăvîrșit și mai rapid pictor din lume.

Am crezut la un moment dat că se poate picta cu vopsea semiopacă lichidă, dar nu se poate. Vopseaua lichidă e absorbită de ambră și totul devine galben.

6

În fiecare dimineață, experimentez la trezire o plăcere supremă, pe care abia azi am descoperit-o: plăcerea de a fi Salvador Dali. Mă întreb fermecat ce minuni va mai face azi acest Salvador Dali. Cu fiecare zi, mi-e tot mai greu să pricep cum pot trăi alții fără să fie Gala ori Salvador Dali.

7

Duminică hiper-sferică. Gala și cu mine mergem pînă la Portolo, împreună cu Arturo, Joan și Philips. Debarcăm pe insula Blanca[1]. E cea mai frumoasă zi din an.

Galateea, galanimfa geologiei marine pure și gigantice, se întrupează încet dar sigur în elanul rafaelic-nuclear al viitorului și sublimului meu tablou.

Seara, vine să mă vadă un fotograf de la Paris. Îmi spune că Juan Miró a dezamăgit pe toată lumea. Abuzează de tușe pe pînză, ca și de fierul de călcat culori. Abstracționiștii se numără astăzi cu miile. Picasso a îmbătrînit enorm în cîteva luni.

Vremea este din ce în ce mai frumoasă. Înainte să adormim, Galateea mănîncă o enormă bomboană în formă de hering! De asemenea, această duminică avea să se încheie cu un imens ou de zahăr marin geologic, de o puritate rafaelică, galateeană și daliniană, în vreme ce la Paris rahatul artistic supra-existențialist tocmai se prăbușește.

---

[1] Mică insulă în larg, în dreptul capului Creus.

8

În fine, pictez chipul Galei într-o manieră absolut satisfăcătoare.

9

Am lucrat la drapajul galben cu cea mai mare hotărîre.

Seara, au venit să cineze Margarita Alberto, Dionisio și soră lui. Gala purta un colier de corali. Margarita ne-a povestit balul marchizului de Cuevas și incidentul dintre prințul de Irlonda și regele Iugoslaviei. Am vorbit pe urmă despre moarte. Numai Gala nu se teme de ea. Doar că își face griji cum am să trăiesc eu fără ea. Dionisio, foarte confuz, a recitat totuși cu limpezime în pasaj din *Viața e vis* a lui Calderon. Are o vagă idee sau chiar încearcă să creadă că a scris-o chiar el, întrucît se crede o reîncarnare a lui José Antonio.

Ne culcăm foarte tîrziu, de aceea nu reușesc să adorm și asta mă hotărăște să pictez iarăși mîine brațul lui *Corpus Hypercubicus*. Vizita prietenilor mei a fost ca umbrele dulci ale toamnei. Totul se estompează din ce în ce mai mult în jurul Galei și al lui Salvador Dali. În curînd, vom fi unicele ființe reale și transcendente din epoca noastră. Dionisio mi-a făcut un portret în ulei, deghizat în chinez.

Balul Cuevas a trecut ca umbra unor fantome travestite. Numai Gala și Dali sînt travestiți de o mitologie deja indestructibilă. Iubesc atît de mult acest „noi"...

Interzis să mai reprezint vreodată o paiață.[1]

10

Amintește-ți de asta... Înmoaie cu ambră, apăsînd tare, ambră bine dizolvată în esență de terebentină. Greșeala

---

[1] „Rîzi deci, paiață" este titlul unui eseu aflat în pregătire de ani de zile. Dali vrea să demonstreze acolo că mecanismul care declanșează cel mai sigur rîsul și emoția spectatorilor e clovnul care primește o lovitură morală sau fizică în cap. A se vedea finalul *Îngerului albastru*.

a fost că ai pus astăzi prea multă ambră. Cu lichidul acesta trebuie să înmoi o pensulă foarte lungă și subțire. Așa vei reuși să colorezi tabloul fără să pătezi, căci petele vin din excesul de materie, foarte greu de adunat de pe margini. În privința lichidului, îl dozezi cum vrei. Pentru părțile tari, ai nevoie mai ales de culori lichide, pentru tușele ultime — foarte lichide...

Vremea s-a schimbat. A plouat nițel și bate vîntul. Servitoarea pregătește o Gala prăjitură în fața mea. Sînt pe cale de a ști tot ce trebuie ca să pictez magnific. Curînd toți or să exclame: „E senzațional ce pictează Dali!" Și totul se va datora răbdării și echilibrului pe care mi-l creează Gala, ca și acestui *Corpus hypercubicus* și testiculelor lui Fidias, în care văd valori supreme.

11

Refac coapsa stîngă. După ce se usucă, apar iarăși pete. Pata trebuie tratată cu cartof și re-pictată pur și simplu hipercubic, fără frotiuri, nici estompări.

12

Refăcut faldurile galbene, care ies din ce în ce mai bine.

Astăzi, lucru unic! Pentru prima oară în viață resimt o dorință reală, vitală, de a vizita un muzeu de pictură.

13

Dacă aș fi pictat bine toată viața, n-aș mai fi putut fi vreodată fericit. Acum, mi se pare că am atins acel nivel de maturitate al lui Goethe, care, ajungînd la Roma, exclama: „În sfîrșit, mă voi naște!"

14

Optzeci de tinere fete îmi cer să mă arăt la fereastra atelierului. Mă aplaudă, eu le trimit o sărutare. Mă simt cel mai sublim Charlot, dacă Charlot o fi fost sublim. Mă retrag de la fereastră cu capul plin de gînduri deloc noi: „Ce trebuie făcut pentru a ști în sfîrșit să pictezi foarte bine?"

15

Eugenio d'Ors, care n-a mai venit la Cadaqués de 50 de ani, trece să mă vadă, înconjurat de prieteni. E atras de mitul Lydiei de la Cadaqués.[1] Fără îndoială va fi posibil ca lucrările noastre, amîndouă cu același subiect, să apară simultan. În tot cazul, a lui, vagamente estetică și pseudo-platoniciană, nu va face decît să pună și mai bine în lumină scheletul realist și hipercubic al „planturoasei" mele cărți.

16

Sînt trezit tîrziu. Plouă tare și e atît de întunecat afară, încît nici n-aș putea să pictez. Realizez dintr-o dată ce eșec tehnic reprezintă acest septembrie. Tocmai cînd pictam mai bine ca oricînd faldurile drapate, am încercat, dintr-o dorință himerică de perfecțiune absolută, să pictez aproape fără culoare suprafețe saturate de ambră. Voiam să ajung la cea mai desăvîrșită măiestrie, la maximum de chintesență și dematerializare. Rezultatul a fost dezastruos. Timp de o oră bucățica pictată era sublimă, dar apoi, uscîndu-se, ambra absorbea culoarea și totul devenea culoare ambră închis, acoperită de pete. Această înnegurare a lui *corpus hypercubicus* și-a găsit ecoul în furtuna plumburie a acestui 16 septembrie. Timp de o după-amiază, viața mi-a fost cotropită de negură. Spre seară însă, mi-am dat seama de originea originalissimă a greșelilor mele. Le savurez. Gala știe că totul se poate rezolva ușor, frecînd pînza cu un cartof înainte de a o repicta. Voluptatea mea constă însă în a descoperi toate adevărurile tehnicii mele picturale exact prin aceste greșeli episodice și de moment. Mai gust încă o clipă păcatul absolut, apoi cer să mi se aducă un lucru foarte

[1] În *Viața secretă*, Dali a povestit despre această matroană catalană, care l-a primit împreună cu Gala atunci cînd tatăl său îi izgonise de acasă. Lydia cea planturoasă nutrea o dragoste închipuită pentru Eugenio d'Ors, pe care îl zărise o singură dată, în tinerețe.

relativ și totodată foarte real, un cartof, ca să-i zic pe nume. Cînd îl văd așezat pe masă, las să-mi scape un suspin, precum Goethe. În sfîrșit, mă voi naște!

Ce bine e să-ncepi să te naști într-o zi cu furtună!

17

Pictez faldurile și umbra brațelor. În Mexic, tocmai a murit un bărbat de o sută cincizeci de ani, lăsînd un orfan de o sută și un an. Cît mi-ar plăcea să depășesc această vîrstă! Încă mai aștept din partea științei (cu ajutorul lui Dumnezeu, bineînțeles) o prelungire considerabilă a vieții. Pînă atunci, „a începe să te naști", cum mi s-a întîmplat mie ieri, e deja un mod de-a nu muri. Persistență a memoriei, ceas lichid al vieții mele, mă recunoști?[1]

Gala a plecat la Barcelona cu Joan. Vom pescui lilieci pe cerul amurgului, înarmați cu bețe lungi, care au agățate la capăt șosete negre de mătase, șosetele serilor noastre de gală de la New York.

Bună seara, Gala, bat în lemn ca să nu ți se-ntîmple ceva. Tu ești eu, tu ești lumina ochilor mei și ai tăi.

18

Un electrician a urcat să vadă *Corpus hypercubicus*. După o tăcere siderată, a exclamat: *Cristu*! În catalană, asta echivalează cu o înjurătură superlativă, categorică și copleșitoare.

Pictez mai sigur ca oricînd o bucată mare din drapaj și desenez pînza care urmează să acopere sexul lui *corpus hypercubicus*. Totul în ciuda scîrbelor de întreruperi ale curentului electric.

---

[1] Aluzie la un tablou foarte cunoscut al lui Dali, proprietate a dlui și dnei Reynold Morse, căruia autorul i-a dat următoarea definiție; „După 20 de ani de totală nemișcare, ceasurile lichide s-au dezintegrat în mod dinamic, în timp ce cromozomii continuă devenirea ereditară a genelor din atavismele mele prenatale arabe."

Pictez supra-pictura cubului, cu umbra lui stîngă. Seara, pictez ce desenasem în ajun, adică pînza care acoperă sexul lui *corpus hypercubicus*. Sînt în pat. Gala a plecat la pescuit de creveți cu prietenii.

Deschid un număr vechi din 1880 din revista *La Nature* și citesc o istorie sută la sută daliniană. Un înghițitor de săbii și lame ascuție s-a simțit foarte rău după ce, la un chef cu amicii, i-a alunecat în stomac o furculiță. Un anume doctor Polaillon i-a scos-o printr-o operație spectaculoasă. Istoria ar fi fost două sute la sută daliniană dacă în loc de furculiță ar fi fost un rahat. O modific în acest sens, dîndu-i maximum de concretețe și respectînd toate detaliile sale exasperante:

„O comunicare extrem de interesantă a fost făcută la Academia de Medicină de către doctorul Polaillon în cadrul ședinței din 24 august a.c. Redăm cîteva fragmente:

Am onoarea să prezint Academiei un rahat, pe care l-am extras ieri printr-o incizie stomacală. Numitul Albert D., de 25 de ani, de profesie barcagiu, se deda la exerciții scatologice împreună cu o prietenă a lui, arăboaică. Pe 8 august, aflîndu-se la Luchon, s-a distrat cu cîțiva amici înghițind rahați uscați, de tot felul. Unul i s-a blocat în esofag și era cît pe-aci să se sufoce, drept care, după o inspirație profundă, a leșinat. Revenindu-și, a încercat de mai multe ori să scoată rahatul băgîndu-și degetele pe gît. N-a izbutit. Rahatul a coborît tot mai mult în esofag și a pătruns în stomac. A scuipat de cîteva ori cu sînge, probabil din pricina zgîrîieturilor pe mucoasa faringelui și esofagului, dar a doua zi și-a reluat exercițiile scatologice. După cîteva zile, a simțit o jenă în epigastru și s-a dus la mai mulți doctori. Doctorul Lavergne l-a trimis la Paris, la mine. S-a internat în secția mea de la Pitié, pe 14 august, la șase zile după accident.

Albert C. are o statură peste medie. E musculos, deși cu membre fragile. Are pîntecul supt, fără pic de grăsime și sub piele i se pot vedea conturîndu-se protuberanțele sau zonele mai plate ale mușchilor abdominali. Sexul este

foarte mic, dar nesătul de satisfacție. Omul explică foarte coerent că rahatul a pătruns în stomac cu extremitatea rotunjită și că-l simte în partea de sus a pîntecului. Crede că e așezat oblic pe o linie imaginară care ar trece puțin deasupra ombilicului, de la stînga la dreapta și de jos în sus; extremitatea ascuțită ar fi astfel înfiptă profund în hipocondrul stîng, iar cea rotunjită, puțin mai jos de ombilic, în regiunea hipocondrului drept.

Rahatul este extrem de tare și de mari dimensiuni. Bolnavul a observat că-l doare mai ales cînd stomacul e gol. Așa că e silit să mănînce foarte des, ca să-și diminueze suferința. De altfel, funcțiile stomacale și intestinale se prezintă normal. N-a avut nici expectorări sangvinolente, nici vărsături...

Introducerea unei sonde esofagiene cu alenă metalică n-a dat nici un rezultat. Această sondă, creată de dl Collin, are rolul de a transmite urechii doctorului un zgomot caracteristic îndată ce alena atinge vreun corp străin aflat în stomac. Pentru că instrumentul nu ne-a transmis nimic, începusem să avem oarecari îndoieli privind existența rahatului în stomac. Îndoielile păreau și mai justificate, întrucît bolnavul s-a arătat foarte neliniștit la ideea de a fi sondat. Ni s-a părut neverosimil ca un om obișnuit să înghită rahat să se sperie așa de tare de înghițirea unei mici sonde esofagiene.

Ca să mă lămuresc, am recurs la dl Trouvé, care, cu amabilitatea sa bine cunoscută, a pus să se execute o sondă esofagiană după principiul stiletului său cu sonerie electrică. Ea ar fi urmat să ne semnaleze prezența rahatului în țesut. Cînd capătul sondei a ajuns în stomac, unul dintre internii mei, dl Trouvé, și cu mine am auzit zgomotul respectiv al bateriei electrice, timp de o fracțiune de secundă. El a fost însă atît de fugitiv și, în plus, imposibil de reprodus, încît tot nu eram convins.

Explorările ulterioare, conduse după ideea dlui Trouvé, au elucidat complet diagnosticul:

1. Un ac magnetic extrem de sensibil se orienta spre regiunea stomacală a bolnavului, de îndată ce acesta se apropia de el. Dacă bolnavul se mișca, acul magnetic îi urmărea mișcările.

2. Un electromagnet de mari dimensiuni, așezat la cîțiva milimetri de peretele abdominal, provoca o ușoară bombare a pielii atunci cînd era conectat la curent electric, ca și cum, înăuntru, un corp ar fi tins către electromagnet.

Dacă era suspendat de un cordon, astfel încît să stea în dreptul stomacului bolnavului, electromagnetul oscila lipindu-se de piele ori de cîte ori era conectat la curent.

Aceste curioase experiențe au arătat cu claritate că, într-adevăr, un corp străin, un rahat, se afla în partea superioară a cavității abdominale.

Coroborînd această concluzie experimentală, pozitivă, cu spusele și cu senzațiile pacientului, cu propriile noastre observații la palparea abdominală și prin sondare esofagiană electrică, am avut certitudinea existenței unui rahat uscat în stomac.

O dată pus diagnosticul, mai rămînea să extragem corpul străin. Și cum chirurgii n-au reușit niciodată să extragă un corp străin atît de voluminos cu ajutorul penselor sau al altor instrumente introduse prin esofag, n-am mai făcut nici un fel de încercări de acest fel și m-am hotărît să practic o incizie stomacală.

Incizia stomacului, făcută după principiile doctorului Labbé, s-a executat la 23 august și rahatul a fost extras: doctorul Polaillon a făcut, de altfel, unele simplificări în metoda operatorie.

La sfîrșitul acestei comunicări, dl baron Larrey a reamintit că stomacul se operează de foarte multă vreme și că își amintește să fi citit într-o carte veche despre înghițirea unui rahat de către o fetiță. Cîteva luni mai tîrziu, rahatul produsese o umflătură în epigastru. Ghidîndu-se după această umflătură, chirurgul a incizat peretele abdominal și stomacul și, găsind rahatul, l-a putut extrage."

1954

1

[1] În ciuda aparențelor, acest an 1954 nu a fost un an gol, ci, dimpotrivă, unul dintre cei mai plini din viața lui Dali. Acum a scris, de altfel, o piesă de teatru în trei acte: *Delirul erotic mistic*, cu trei personaje. După cum e de presupus, această dramă lirică de un erotism verbal accentuat nu va putea fi niciodată reprezentată, decît, cel mult, în strictă intimitate. Dali a mai scris acum *și Cele 120 de zile ale Sodomei divinului marchiz de-a-ndoaselea* și a început să lucreze la filmul intitulat *Minunata poveste a dantelăresei și a rinocerului*.

1955

DECEMBRIE

Paris, 18

Aseară, apoteoză daliniană în templul Științei, în fața unei mulțimi fascinate. Abia sosit în Rolls Royce-ul meu plin cu conopide și salutat cu mii de flash-uri fotografice, am luat cuvîntul în amfiteatrul cel mare de la Sorbona. Asistența fremăta, așteptînd cuvintele decisive. Și le-a avut. Mă hotărîsem să fac publică cea mai delirantă dintre comunicările vieții mele aici, la Paris, pentru că Franța este țara cea mai inteligentă din lume, cea mai rațională. Iar eu, Salvador Dali, vin tocmai din Spania, care e cea mai irațională și mai mistică dintre țări... Încă de la primele cuvinte, au izbucnit aplauze, fiindcă nimeni nu e mai sensibil la complimente ca francezii. Inteligența, am zis, nu duce decît în ceața diferitelor nuanțe ale scepticismului; ea are drept principal efect să le reducă pentru noi la coeficiente de incertitudine gastronomică și supergelatinoasă, proustiană și fezandată. De aceea e bine, și chiar necesar ca, din timp în timp, spanioli ca Picasso și ca mine să vină la Paris și să mai pună sub ochii francezilor și cîte o halcă proaspătă și sîngerîndă de adevăr.

Aici, au fost ceva foieli în sală, cum mă și așteptam. Cîștigasem!

Atunci am spus pe nerăsuflate: Matisse a-fost desigur unul dintre ultimii pictori moderni importanți, dar el reprezintă exact ultimele consecințe ale Revoluției franceze, adică triumful burgheziei și al gustului burghez. Tunete de aplauze!!!!!!

Am continuat: consecințele artei moderne sînt că, la ora actuală, s-a ajuns la maximum de raționalism și la maximum de scepticism. În ziua de azi, tinerii pictori moderniști nu mai cred în NIMIC. Și e absolut normal ca, atunci cînd nu crezi în nimic, să sfîrșești prin a picta aproape nimic; este exact situația picturii moderne, inclusiv cea abstractă, estetizantă, academică, cu o singură excepție: un grup de pictori americani din New York, care,

din lipsă de tradiție și datorită unui paroxism instinctiv, se apropie de un fel de credință pre-mistică, ce va lua amploare abia atunci cînd omenirea va fi în sfîrșit conștientă de ultimele consecințe ale științei nucleare. În Franța, la polul diametral opus față de școala de la New York, nu văd decît un singur exemplu demn de a fi pomenit, acela al prietenului meu Georges Mathieu care, din cauza atavismelor sale monarhiste și cosmogonice, a îmbrățișat cea mai critică atitudine față de academismul picturii moderniste.

Aici s-au auzit iarăși bravo-uri intense, care mi-au subliniat revelațiile. Nu-mi mai rămînea decît să le trîntesc comunicarea pseudo-științifică pe care-o cloceam în minte. Evident, nu sînt un orator, nici măcar vreun om de știință, dar bănuiesc că în public se aflau și ceva savanți și mai ales morfologi, care vor fi putut judeca aspectul creativ și perfect valabil al delirului meu.

Le-am povestit despre mine, la nouă ani: mă aflu la Figueras, orașul meu natal și stau în sufragerie, aproape gol. Mă sprijin cu coatele de masă și mă prefac că dorm, pentru ca servitoarea cea tînără să se uite la mine. Pe masă sînt firimituri uscate, care-mi intră în carne[1]. Durerea pe care mi-o produc e un fel de extaz liric, pregătit de cîntecul privighetorii, care mă răvășise pînă la lacrimi. Imediat după acest episod, am ajuns să fiu obsedat, într-un fel aproape delirant, de *Dantelăreasa* lui Vermeer, a cărei reproducere era atîrnată pe unul din pereți în biroul tatălui meu. O priveam prin ușa întredeschisă și mă gîndeam, concomitent, la cornul de rinocer. Prietenii mei au găsit, mai tîrziu, că vedenia ține de delir, dar era absolut reală. Eram tînăr cînd am pierdut la Paris o reproducere după *Dantelăreasa*. Am fost bolnav de supărare și nici n-am putut mînca pînă ce nu mi-am făcut rost de alta...

Asistența mă asculta fără să respire. Puteam deci să continuu și să le explic că preocuparea mea obsedantă

---

[1] Dali a precizat și altă dată că, la el, toate marile emoții se fac simțite prin cot. Niciodată prin inimă!

pentru Vermeer și pentru *Dantelăreasa* lui s-a transformat treptat într-o hotărîre majoră. Am cerut permisiunea să pictez o copie după tablou, la Luvru. Am sosit la muzeu, avînd în minte coarnele de rinocer. Spre surprinderea amicilor și a muzeografului șef, pe pînza mea au apărut niște coarne de rinocer.

Respirația imperceptibilă a asistenței s-a transformat într-un imens hohot de rîs, repede sufocat de aplauze.

Trebuie spus, am conchis, că mă cam așteptam la așa ceva.

Pe ecran s-a proiectat o reproducere cu *Dantelăreasa* și am putut arăta ce mă tulbură pe mine mai mult în acest tablou: totul se leagă de un ac, care nu se vede, ci e doar sugerat. I-am simțit nu o dată ascuțișul în carne, în cot, mai bine zis, de pildă cînd mă trezesc brusc din cea mai paradisiacă dintre sieste. Pînă acum, se considera că *Dantelăreasa* e un tablou calm, liniștit. Pentru mine însă, el pare posedat de o forță estetică violentă, comparabilă numai cu antiprotonul recent descoperit.

Am cerut apoi operatorului să proiecteze copia făcută de mine. Sala s-a ridicat în picioare, aplaudînd și strigînd: „E mai bun! Se vede că e mai bun!" Le-am explicat că nu înțelegeam nimic din *Dantelăreasa* asta pînă să nu-i fi făcut copia și că mi-a trebuit o vară întreagă de studiu asupra problemei ca să-mi dau în cele din urmă seama că, din instinct, desenasem curbe perfecte, logaritmice. Și acum, cînd mi se întîmplă să ating firimituri de pîine, corpusculi adică, îmi vine în minte imaginea *Dantelăresei*. Mai tîrziu, am crezut că sînt dator să termin tabloul: ideile mele rinocerontice erau așa de evidente, încît i-am trimis o telegramă prietenului meu Mathieu, în care-i spuneam: „De data asta, fără Luvru. Trebuie să mă așez în fața unui rinocer adevărat."

Ca să mai destind atmosfera și să-mi readuc auditoriul cu picioarele pe pămînt, fiindcă începuse să se cam clatine amețit, am pus să se proiecteze o fotografie a mea cu Gala, scăldîndu-ne la Cabo Creus, împreună cu o *Dantelăreasă*. Alte cincizeci erau răspîndite prin grădina mea de măslini și mă invitau mereu la alte și alte re-

flecții asupra acestei chestii cu implicații nesfîrșite; toate astea se petreceau în timp ce mă ocupam cu studiul morfologiei florii-soarelui, despre care Leonardo da Vinci trăsese deja concluzii extrem de interesante pentru epoca lui. În vara lui 1955 am descoperit că în înfășurarea spiralelor din care e formată floarea-soarelui există neîndoielnic și curba perfectă a cornului de rinocer. Se pare că morfologii din ziua de azi nu sînt deloc siguri că e vorba chiar de spirale logaritmice. Seamănă, dar, de fapt, sînt fenomene de creștere, ceea ce face să nu fi putut fi niciodată măsurate cu exactitate riguros științifică; de aceea, morfologii nu se pot pune de acord pentru a afirma dacă sînt sau nu spirale logaritmice. În schimb, ieri am putut să-mi asigur publicul de la Sorbona că nicicînd natura n-a zămislit exemplu mai desăvîrșit de spirale logaritmice decît curba cornului de rinocer. Mi-am continuat studiul asupra florii-soarelui, selecționînd și urmărind mereu curbele mai mult sau mai puțin logaritmice și mi-a fost extrem de ușor să disting acolo silueta foarte evidentă a *Dantelăresei*, pieptănătura ei, pernița ei, oarecum în stilul unui tablou divizionist de Seurat. Am găsit în fiecare floare a soarelui cam cincisprezece *Dantelărese* diferite, unele mai aproape ca altele de originalul lui Vermeer.

Iată de ce, mi-am continuat eu expunerea, prima oară cînd am putut privi alături o imagine a *Dantelăresei* și un rinocer viu, mi-am dat seama că, într-o înfruntare, *Dantelăreasa* ar fi învingătoare, fiindcă, morfologic, ea e chiar un corn de rinocer.

Rîsete și aplauze au salutat această primă parte a conferinței. Nu-mi mai rămînea decît să le arăt un biet rinocer purtînd în vîrful nasului o *Dantelăreasă* mititică, în vreme ce *Dantelăreasa* însăși era un imens corn de rinocer posedat de maximum de forță spirituală, pentru că, departe de a avea bestialitatea animalului propriu-zis, *Dantelăreasa* era, în plus, simbolul monarhiei absolute a castității. O pînză de Vermeer este exact contrariul unei pînze de Henri Matisse, care, la rîndul lui, e prototipul exemplar al slăbiciunii; în ciuda talentului, pictura lui nu e castă, ca a lui Vermeer care nu-și atinge niciodată obiec-

tul. Matisse violentează realitatea, o transformă și o reduce la o simplă proximitate bahică.

Avînd grijă tot timpul să nu-mi las auditoriul furat de alte reflecții decît ale mele, am proiectat o imagine a lui *Christ hypercubicus*, arătînd astfel tuturor un tablou aproape normal, în care amicul meu Robert Descharnes — care tocmai lucrează la un film intitulat *Histoire prodigieuse de la Dentelière et du rhinocéros* — a descoperit că, evident, chipul Galei e alcătuit din 18 coarne de rinocer...

De astă dată perorația nu mi-a mai fost salutată cu bravo-uri, ci cu adevărate urale, reînnoite cînd am adăugat că unii au descoperit un raport euharistic evident între pîine și genunchii lui Crist, atît din punct de vedere material, cît și din perspectiva morfologiei formelor. Toată viața mea am fost obsedat de pîine, am pictat-o de un număr incalculabil de ori. Dacă analizăm anumite curbe ale lui *Corpus hypercubicus*, regăsim și acolo curba cvasidivină a cornului de rinocer, care stă la baza oricărei estetici caste și violente. Aceleași coarne — am spus, arătînd spre ecranul unde era proiectat tabloul meu cu ceasurile moi — se regăsesc deja în această primă operă daliniană.

— Dar de ce sînt moi? a întrebat cineva din auditoriu.

— Moi sau tari — am răspuns —, n-are nici o importanță. Important e că arată ora exactă. În tabloul meu sînt simptome de corn de rinocer, care se detașează făcînd aluzie la dematerializarea constantă a acestui element care, la mine, devine tot mai mult un element mistic.

Nu, e lucru sigur, cornul de rinocer n-are nici origine romantică, nici dionisiacă. Dimpotrivă, e apolinic, așa cum l-am descoperit eu în Rafael, cînd studiam forma gîtului personajelor din portretele sale. Prin analize repetate, am descoperit că totul e compus din cuburi și cilindri. Rafael picta numai cu cuburi și cilindri, forme asemănătoare curbelor logaritmice ale cornului de rinocer.

Drept confirmare, am pus să proiecteze imaginea unor còpii pe care le făcusem după un tablou în care Rafael era vizibil influențat de obsesiile mele rinocerontice. Tabloul — era o crucificare — reprezintă unul dintre

cele mai bune exemple de organizare conică a suprafeței. Nu mai e cornul de rinocer din Vermeer (acolo, cornul are o putere mult mai mare), nu, e vorba de cornul de rinocer așa-zis neoplatonic. După acest tablou s-a tras o grafică, în care se vede foarte bine esențialul, adică un plan în care toate figurile sînt repartizate conform divinei proporții monarhice a lui Lucas Pacelli. În estetica lui, se folosea mereu cuvîntul „monarhic", tocmai pentru că cele cinci corpuri perfecte sînt în întregime guvernate de principiul monarhiei absolute a sferelor.

Auditoriul era din nou ochi și urechi. Era tocmai momentul să-i mai trîntesc vreo cîteva adevăruri calde. S-a proiectat imaginea unui fund de rinocer, pe care tocmai o analizasem foarte subtil cu puțin timp înainte, observînd că nu e altceva decît o floarea-soarelui îndoită la mijloc. Rinocerul nu se mulțumește numai să poarte pe vîrful nasului una dintre cele mai frumoase curbe logaritmice, dar își mai pune și la spate această galaxie de curbe logaritmice în formă de floarea-soarehii.

Imediat au izbucnit strigăte de bravo! Țineam publicul în mînă: ne aflam, cu toții, în plin dalinism. Era momentul profețiilor.

După studierea morfologiei florii-soarelui — am zis — am simțit că vîrfurile, curbele și umbrele ei au un aer taciturn, ceva ce seamănă cu melancolia profundă a lui Leonardo da Vinci însuși. M-am întrebat: nu e oare o deducție prea mecanică? Masca dinamismului florii-soarelui mă împiedica să văd în această plantă *Dantelăreasa*. Tocmai studiam chestiunea, cînd, din întîmplare, am dat peste fotografia unei conopide... Revelație: morfologia conopidei este identică cu cea a florii-soarelui: amîndouă sînt alcătuite din veritabile spirale logaritmice. Dar inflorescențele au un soi de forță expansionistă aproape atomică. O înmugurire de tensiune asemănătoare cu fruntea încăpățînată și meningitică a *Dantelăresei* pe care atîta o iubesc. Venisem la Sorbona într-un Rolls Royce încărcat cu legume, dar, din păcate, nu e anotimpul conopidelor uriașe. Sînt nevoit să mai aștept pînă în martie. Atunci am de gînd să iluminez și să fotografiez dintr-un anume unghi cea mai mare conopidă. Și pe cuvîntul

meu de spaniol, această fotografie, o dată developată, va arăta lumii întregi o adevărată *Dantelăreasă*, executată chiar în tehnica lui Vermeer.

Sala fu cuprinsă de frenezie! Nu-mi mai rămînea decît să le spun și cîteva anecdote. Am ales-o pe cea cu Genghis Han. Mi s-a povestit că, într-o zi, Genghis Han ar fi auzit o privighetoare cîntînd, chiar pe locul unde dorea să fie înmormîntat. A doua zi, a visat un rinocer alb, cu ochii roșii, un albinos. Crezînd că e o prevestire, a renunțat să mai cucerească Tibetul. Nu e oare aceasta o perfectă analogie cu amintirea mea din copilărie care începe, dacă vă mai amintiți, tot cu trilul unei privighetori — preludiu al obsesiei *Dantelăresei*, firimiturilor și coarnelor de rinocer? Iată însă că, tocmai cînd studiam viața lui Genghis Han, secretarul general permanent al Centrului Internațional pentru Studii Estetice, dl Michel Genghis Han, mi-a solicitat exact această conferință. Cu imperialismul meu congenital atît de evident, pot spune că a fost un veritabil hazard obiectiv.

Altă anecdotă: acum două zile, s-a petrecut un alt hazard obiectiv, cum nu se poate mai tulburător. Cinam cu Jean Cocteau[1] și-i povesteam subiectul conferinței mele, cînd, deodată, îl văd pălind:

— Am ceva care te va uimi...

Și, în fața unei asistențe fascinate, aflată în paroxismul curiozității, am scos „obiectul“: amnarul cu care aprindea focul la cuptor brutarul lui Vermeer. Pentru că n-avea bani să-și plătească brutarul, Vermeer îi dădea din cînd în cînd tablouri și obiecte. Așa că brutarul își aprindea cuptorul cu acest obiect de Delft, în care se găsesc, laolaltă, și pasărea, și cornul, nu de rinocer, dar oricum, mai mult sau mai puțin logaritmic. E o piesă rarisimă, pentru că Vermeer este o ființă absolut misterioasă. Nu se știe nimic despre el, tot ce s-a păstrat e acest amnar.

Sala reacționase cînd am pomenit de Jean Cocteau și am fost nevoit să precizez că ador academicienii. A fost de ajuns ca toată lumea să aplaude. Ador academicienii,

---

[1] Aici, rumoare în sală.

mai ales de cînd unul dintre cei mai iluștri ai Spaniei, filozoful Eugenio Montes, a spus ceva care mi-a plăcut grozav, fiindcă eu dintotdeauna m-am considerat genial. A zis: „Dali e ființa cea mai apropiată de Angelicul Raymundus Lullus."

Citatul a fost întîmpinat cu ropote de aplauze.

Am potolit sala cu un singur gest, după care am adăugat: „după comunicarea mea din această seară, cred desigur că pentru a trece de la *Dantelăreasă* la floarea-soarelui, de la floarea-soarelui la rinocer și de la rinocer la conopidă, trebuie să ai într-adevăr ceva în cap."

1956

MAI

Port Lligat, 8

Ziarele, posturile de radio aniversează cu mare vîlvă încheierea războiului în Europa. Sculîndu-mă fix la 6, m-a trăsnit ideea că s-ar putea ca însuși Dali să fi cîștigat acest ultim război. Gîndul m-a făcut fericit. Nu l-am cunoscut personal pe Adolf, dar, teoretic, aș fi putut să-l întîlnesc cel puțin în două împrejurări înainte de Congresul de la Nürnberg. În ajunul congresului, prietenul meu intim Lord Berners mi-a cerut să-mi pun autograful pe cartea mea *La conquête de l'irrationnel* și să i-o dăruiesc personal lui Hitler, care găsea că pictura mea are o atmosferă bolșevică și wagneriană, mai ales prin felul în care reprezintă chiparoșii. Exact cînd mă pregăteam să semnez exemplarul întins de Lordul Berners, am căzut într-o curioasă perplexitate și, amintindu-mi de țăranii analfabeți care veneau în biroul tatălui meu și semnau actele făcînd o cruce, m-am mulțumit la rîndu-mi să fac o cruce. Am fost astfel conștient (cum de altfel sînt în tot ceea ce fac) că trebuie să fi fost un moment foarte important, dar niciodată, niciodată n-am bănuit că tocmai acest semn avea să provoace sublima catastrofă hitleristă. Într-adevăr, Dali, specialistul în cruci (cel mai mare din cîți au existat vreodată), a reușit, numai cu două linii calme, să exprime grafic, în mod magistral — ce zic eu? în chip miraculos și concentrat — cea de-a cincea esență a contrariului total al zvasticii, crucea dinamică, nietzscheană, îmbîrligată, hitleristă.

Desenasem o cruce stoică, cea mai stoică, cea mai velasqueziană și mai antizvastică dintre toate, crucea spaniolă a serenității dionisiace. Adolf Hitler, care precis avea slăbiciune pentru magie, pentru horoscoape, trebuie că s-a înspăimîntat îndelung, pînă cînd a murit în bunker, de prevestirea mea. Ce e sigur e că Germania, în ciuda eforturilor sale supraomenești a pierdut războiul pentru

că a fost învinsă, în vreme ce Spania, fără să ia parte la conflict, fără să facă nimic, omenește singura, grație credinței ei dantești și ajutorului lui Dumnezeu, a fost cea care a cîștigat;'cîștigă și va continua să cîștige din punct de vedere spiritual acest război. Diferența față de Germania masochistului de Hitler constă în faptul că noi, spaniolii, nu sîntem germani și că sîntem chiar un pic contrariul.

Dezantropizez hazardul. Pătrund din ce în ce mai mult în matematicile contradictorii ale Universului. Am încheiat în ultimii doi ani patrusprezece pînze, una mai sublimă ca alta. Fecioara cu pruncul Isus strălucesc în toate tablourile mele. Chiar și pentru ei aplic cea mai riguroasă matematică: cea a arhicubului. Cristos pulverizat în opt sute optzeci și opt de scîntei care se topesc într-un nouă magic. Acum am să încetez să pictez cu nemaipomenita mea minuție și cu imensa-mi răbdare. Repede, repede, o să dau măsura întregii mele valori, dintr-o dată, cu putere, cu lăcomie. Așa am făcut cînd am fost la Luvru și am pictat *Dantelăreasa* lui Vermeer în mai puțin de o oră. Am ținut s-o reprezint între patru bucățele uscate de pîine, ca și cum s-ar fi născut dintr-o joncțiune moleculară, pe principiul continuum-ului meu cu patru fese. Toată lumea a putut vedea astfel un nou Vermeer.

Intrăm în era marii picturi. Ceva s-a încheiat în 1954, o dată cu moartea acelui pictor al algelor, numai bun să ușureze digestia burghezilor — l-am numit pe Henri Matisse, pictor al revoluției de la 1789. Aristocrația artei renaște în delir. De la comuniști și pînă la creștini, toți au fost împotriva ilustrațiilor mele la Dante. Toți sînt în urmă cu o sută de ani! Gustave Doré vedea infernul ca pe o mină de cărbune, eu mi l-am închipuit sub un cer mediteranean, într-o oroare exacerbată.

Se apropie vremea filmului meu, despre care am vorbit deja destul în acest jumal: *Roaba de carne*. De cînd mă tot gîndesc la el, i-am cizelat scenariul pînă la perfecțiune: femeia îndrăgostită de roabă va trăi cu ea și cu un copil frumos ca un zeu. Roaba va ține locul tuturor atributelor lumii.

10

Sînt într-o continuă stare de erecție intelectuală și totul vine în întîmpinarea dorințelor mele. Corida mea liturgică prinde contur. Mulți se întreabă deja dacă nu cumva ea a și avut loc. Unii preoți curajoși se oferă să danseze în jurul taurului dar, date fiind condițiile hiperiberice și hiperestezice ale arenei, cea mai teribilă excentricitate va fi să înlocuiesc tîrîrea taurului, tras de niște măgari obișnuiți, în jurul arenei, cu o înălțare, grație unui autogir, instrument mistic prin excelență și care-și trage puterea din el însuși, după cum o arată și numele. Pentru a mări și mai mult tensiunea spectacolului, autogirul va trebui să ridice cadavrul foarte sus, să-l ducă foarte departe, de pildă pe muntele Montserrat, spre a fi devorat de vulturi; numai așa această coridă, cum n-a mai fost alta pe lume, se va împlini în mod pseudo-liturgic.

Adaug că decorarea arenelor — absolut daliniană, deși nițel plagiată după Leonardo — va consta în plasarea discretă dincolo de *contrabarrera* a două tuburi, care vor lua diverse forme (de preferință intestinale). La un moment dat, tuburile urmează să intre în erecție, în mod spectaculos și apoteotic, datorită presiunii unui jet foarte puternic de lapte fierbinte și, dacă se poate, brînzit.

Trăiască misticismul spaniol vertical, care, de la submarinul abisal al lui Narcis Monturiol[1], s-a ridicat drept la cer mulțumită elicopterului!

11

În fiecare an — e regulă! — cîte un tînăr cere să mă vadă ca să-i spun secretul succesului. Celui de azi dimineață i-am zis:

— Ca să dobîndiți un prestigiu tot mai mare și mai statornic în societate, e bine, mai ales dacă dispuneți de talent, să dați societății pe care o iubiți, cît sînteți tînăr, un șut zdravăn în fluierul piciorului drept. Apoi, fiți

---

[1] Narcis Monturiol, compatriot al lui Dali, era născut la Figueras și, se spune, inventator al submarinului.

snob. Ca mine. Mie snobismul mi se trage din copilărie. Încă de atunci aveam mare prețuire pentru clasa socială superioară, care, în ochii mei, era întruchipată de o cucoană pe nume Ursula Mattas. Era argentiniancă și-o iubeam mai întîi fiindcă purta pălărie (în familia mea nimeni nu purta) și apoi pentru că locuia la etajul al doilea. Mai tîrziu, snobismul a renunțat să mi se mai oprească la etajul doi. Am dorit întotdeauna să fiu și mai sus. Cînd am venit la Paris, eram obsedat să aflu dacă o să fiu invitat pretutindeni unde socoteam eu că trebuie să mă aflu. De îndată ce primeam invitația, snobismul mi se calma, așa cum îți trece o boală imediat ce intră doctorul pe ușă. Mai tîrziu, dimpotrivă, de multe ori nici nu mă mai duceam unde eram poftit. Ori, dacă mă duceam, făceam așa un scandal, că mă remarcam imediat și tot imediat dispăream. Dar pentru mine, mai ales în perioada suprarealistă, snobismul era curată strategie, pentru că, în afară de René Crevel, eram singurul care ieșea în lume și care era primit în societate. Ceilalți suprarealiști nu erau acceptați și nu cunoșteau aceste cercuri. În fața lor, puteam să mă ridic oricînd aferat și să zic: „Merg la un dineu în oraș", lăsînd să se creadă (n-aveau cum să afle decît a doua zi și ideal era să se afle prin terțe persoane) că era vreun dineu la Faucigny-Lucinge sau la alții asemenea, pe care-i considerau un fel de fruct oprit, fiindcă nu erau niciodată invitați la ei. De cum soseam la tipii cu pricina, practicam un alt soi de snobism, mult mai dur. Ziceam: „Trebuie să plec imediat după cafea, am o întîlnire cu suprarealiștii", pe care-i prezentam ca pe un grup mult mai greu accesibil chiar și decît aristocrația, decît toți cunoscuții lor la un loc, căci suprarealiștii îmi trimiteau scrisori injurioase, găsind că oamenii de lume sînt niște tîmpiți care nu înțeleg absolut nimic... Pe vremea aceea, cel mai mare snobism era să poți zice dintr-odată: „Mă grăbesc în Place Blanche, la o întrunire foarte importantă a suprarealiștilor." Efectul era teribil. De-o parte erau oameni de lume, foarte intrigați că eu mă duc acolo unde ei nu au acces; de cealaltă parte, erau

suprarealiștii. Mă duceam întotdeauna undeva unde ceilalți nu se puteau duce. Snobism înseamnă să te poți plasa mereu într-o poziție inaccesibilă celorlalți, ceea ce le dă un sentiment de inferioritate. Există întotdeauna o posibilitate de a fi complet stăpîn pe situație, în toate relațiile interumane. Asta era politica mea în legătură cu suprarealismul. Mai trebuie să adaug ceva: mi-era imposibil să fiu la curent cu toate cancanurile *și* nu știam niciodată cine e de fapt cu cine. Exact ca Harry Langdon, comicul, ajungeam mereu acolo unde n-ar fi trebuit să merg. De pildă, familia Beaumont era certată cu familia Lopez, din cauza mea și a filmului meu *Vîrsta de aur.* Toată lumea știa că erau certați, că nu se mai salutau și nici nu se mai vedeau, din pricina mea. Eu, Dali, imperturbabil, mă duceam la Beaumont, pe urmă la Lopez, fără să știu absolut nimic din toate astea sau, cînd știam, fără să le dau atenție. La fel era și cu Coco Chanel și Elsa Schiaparelli, între care se ducea un război civil în domeniul modei. Eu luam dejunul cu cea dintîi, ceaiul cu cealaltă, iar seara cinam tot cu prima. Asta făcea valuri de gelozie. Sînt una dintre puținele persoane care reușeau să trăiască simultan în mediile cele mai bizare, cele mai închise unele față de altele. Puteam intra și ieși dintr-unul într-altul după bunul meu plac. O făceam din pur snobism, adică dintr-o frenetică dorință de-a fi mereu văzut în cele mai inaccesibile cercuri.

Tînărul mă privea cu ochi rotunzi ca de pește.

— Ce mai e? l-am întrebat.

— Mustățile dumneavoastră. Nu seamănă cu cele pe care le aveați în prima zi cînd v-am văzut.

— Se schimbă tot timpul. Nu sînt niciodată la fel o zi după alta. Acum, de pildă, sînt puțin decadente, fiindcă m-am înșelat cu un ceas în legătură cu venirea dumitale. Încă n-au lucrat. De abia se dezmeticesc. Ies din regimul oniric.

Gîndindu-mă mai bine, cuvintele mi s-au părut cam banale pentru Dali și m-a cuprins un fel de nemulțumire care m-a împins către o invenție unică. I-am spus:

— Așteaptă puțin!

Și am alergat să-mi lipesc două fibre vegetale în vîrful mustăților. Aceste fibre au rara proprietate de a se înfășura și desfășura fără încetare. M-am întors și i-am arătăt tînărului șmecheria. Inventasem mustățile radar.

12

Critica e un lucru sublim. Ea e demnă numai de genii. Singura persoană care putea scrie un pamflet despre critică eram eu, pentru că eu sînt inventatorul metodei paranoic-critice. Și am și făcut-o[1]. Numai că nici acolo, după cum nici în acest jurnal, nici în *Vie secrète*, n-am spus totul, am avut grijă să mai păstrez cîteva ouă stricate, să le clocesc ca grenade explozive; și dacă, de pildă, mă întreabă cineva care e ființa cea mai mediocră de pe lume, o să zic: Christian Zervos. Dacă mi se spune că la Matisse culorile sînt complementare, am să răspund că da, într-adevăr, ele nu încetează să-și facă întruna complimente. Am să repet apoi că ar trebui să se acorde mai multă atenție picturii abstracte. Din cauză că a devenit abstractă, și valoarea ei financiară va deveni foarte curînd ceva la fel de abstract. Există o gradație în nefericirea picturii nonfigurative: există mai întîi arta abstractă, cu un aer îngrozitor de trist; apoi, și mai trist este un pictor abstracționist; un lucru chiar mai jalnic e să ai de-a face cu un amator de pictură abstractă; dar cel mai rău, cel mai sinistru lucru, e să fii critic și expert în domeniul picturii abstracte. Uneori se întîmplă ceva aiuritor: critica afirmă într-un glas că un lucru e bun sau că altul e rău. Cînd se întîmplă așa, poți să fii sigur că totul e fals! Trebuie să fii ultimul dintre cretini ca să afirmi că, dacă părul albește, e tot așa de normal ca și colajele să îmbătrînească.

Mi-am intitulat pamfletul *Les cocus du vieil art moderne*, dar n-am spus acolo că păcăliții cei mai puțin interesanți sînt chiar încornorații de dadaiști. Au îmbătrînit, au

---

[1] Dali tocmai scrisese în aprilie, în timp ce traversa Atlanticul la bordul vasului „S. S. America", remarcabilul său pamflet *Les cocus du vieil art moderne*, editura Fasquelle, 1956.

albit, dar fac încă pe nonconfonniştii teribili, le place grozav să primească cine-ştie-ce medalii la mai-ştiu-eu-ce bienală, pentru o operă fabricată cu cea mai arzătoare dorinţă de a displace tuturor. Există totuşi şi păcăliţi chiar mai puţin magnifici ca aceşti bătrînei şi anume stupizii care i-au dat lui Calder premiul pentru sculptură. Calder nici măcar n-a fost dadaist, deşi toţi l-au crezut aşa, şi nimeni nu s-a gîndit să-i spună că lucrul cel mai mărunt care se poate cere unei sculpturi e să nu se mişte!

13

Un ziarist vine special de la New York să mă întrebe ce cred despre Gioconda lui Leonardo. I-am spus:

— Sînt un mare admirator al lui Marcel Duchamp, omul care a făcut faimoasele transformări pe faţa Giocondei. I-a desenat nişte mustăţi foarte mici, deja daliniene. În josul fotografiei a adăugat cu litere foarte mici, abia descifrabile: „I.E.C.L.C." Îi e cald la cur! Am admirat întotdeauna isprava asta a lui Duchamp, care, la vremea respectivă, se lega de o problemă şi mai importantă: Luvrul trebuie sau nu trebuie ars? Eu eram deja pe atunci un înfocat admirator al picturii ultraretrograde, pe care o întruchipa marele Meissonier. Pe acesta din urmă l-am considerat întotdeauna drept un pictor mult mai mare decît Cézanne. În consecinţă, eram printre cei care susţineau că Luvrul nu trebuie ars. Văd că pînă acum s-a ţinut cont de părerea mea: muzeul Luvru n-a fost încă ars. Evident că, dacă se decide, pe neaşteptate, incendierea lui, ar trebui salvată Gioconda şi, în acest caz, transportată repede în America[1]. Şi asta nu numai pentru că e de o mare fragilitate psihologică. În lume există, o veritabilă giocondolatrie. Mulţi au atentat la ea, în special prin lapidare, acum cîţiva ani — genul tipic de agresiune

[1] În 1963, s-ar fi putut spune că Dali a fost ascultat: Gioconda a făcut o călătorie în SUA. Cu toate acestea, prilejul n-a fost folosit pentru a se da foc muzeului şi, la întoarcere, Mona Lisa şi-a regăsit casa neatinsă.

împotriva propriei mame. Dacă știi ce gîndea Freud despre Leonardo da Vinci, tot ce arta acestuia ascundea subconștient, înțelegi că era îndrăgostit de propria sa mamă în timp ce-o picta pe Gioconda. Inconștient, Leonardo a pictat o ființă cu toate atributele materne sublimate. Are sîni mari și se uită la cei ce-o privesc cu o privire absolut mămoasă. Are cu toate acestea un surîs echivoc. Toată lumea a observat și mai observă încă și astăzi o doză însemnată de erotism în surîsul ei Or, ce i se întîmplă nefericitului stăpînit de complexul lui Oedip, adică de complexul celui îndrăgostit de propria mamă? Intră într-un muzeu. Un muzeu este o clădire publică. Deci, în subconștientul omului nostru, un bordel. Și-n acest bordel el găsește reprezentarea prototip a imaginii tuturor mamelor. Prezența angoasantă a mamei, care-i aruncă o privire duioasă și-un zîmbet echivoc, îl îndeamnă la crimă. Comite un matricid, apucînd primul lucru care-i vine la îndemînă, o piatră, și sfărîmă tabloul. E o agresiune tipică pentru un paranoic.

Ziaristul mi-a spus la plecare:

— A meritat să fac drumul pînă aici!

Te cred și eu c-a meritat! L-am privit cum urca panta gînditor. În mers, s-a aplecat și a ridicat o piatră[1].

---

[1] În *Art News* din martie 1963, Dali a revenit asupra acestei teme cu mai multe precizări, invitîndu-i pe cei care ar fi putut da alte explicații atacurilor asupra Giocondei să-i arunce mai bine lui piatra. El o s-o ia de jos, spunea, și cu ea va continua să construiască Adevărul.

2

Primesc o telegramă de la prințesa P. Își anunță sosirea pentru mîine. Bănuiesc că-mi aduce și „vioara masturbantă chinezească" pe care soțul ei, prințul, a promis că mi-o face cadou din ultima lui călătorie în China. După cină, sub un cer propice tuturor locurilor comune de grandoare cosmică, visez la vioara chinezească și la apendicele ei vibrator. Acest apendice se introduce mai întîi în anus, iar apoi, și mai ales, chiar în partea cealaltă. Cînd a intrat bine, un muzicant priceput ia un arcuș și-l plimbă pe coarde. Evident, nu cîntă la întîmplare, ci o partitură scrisă anume în scopuri masturbatorii. Prin frenezii savante, urmate de acalmii vibratorii, amplificate de apendice, muzicantul aduce femeia pînă în pragul leșinului, exact în momentul în care și partitura marchează notele extazului.

Complet absorbit de reveriile mele erotice, nu aud decît vag conversația celor trei barcelonezi care, bineînțeles, încă mai caută să audă muzica sferelor. Își spun unul altuia la nesfîrșit povestea stelei stinse acum milioane de ani și căreia noi încă îi zărim lumina călătoare etc. ... etc. ... etc. ...

Și pentru că nu reușesc să împărtășesc nici una din uimirile lor „cabotine", le spun că nu mă miră absolut nimic din ce se întîmplă în univers și chiar așa și este. Unul dintre barcelonezi — un ceasornicar foarte cunoscut, ajuns la capătul răbdării îmi zice:

— Nu vă miră nimic! Bine. Să ne imaginăm că e miezul nopții și că la orizont se vede o geană de lumină, ca și cum ar fi zorile. Priviți atent și chiar vedeți rasărind soarele. La miezul nopții! Nici asta nu v-ar mira?

— Nu, răspund, cîtuși de puțin.

Ceasornicarul barcelonez strigă:

— Ei bine, pe mine m-ar mira! Și încă așa de tare, încît aș crede c-am înnebunit.

Atunci Salvador Dali a lăsat să cadă unul din acele răspunsuri lapidare al căror secret el singur îl deține:

—Da' de unde!? Eu aș crede că soarele a-nnebunit!

3

Prințesa sosește fără să-mi aducă vioara anală chinezească. Pretinde că, de cînd i-am vorbit de leșinul voluptuos produs de vibrațiile în anus, i s-a făcut frică gîndindu-se la frontieră, căci nu prea-și închipuia cum o să poată explica unor vameși la ce folosește instrumentul. În locul viorii îmi aduce însă o gîscă de porțelan, pe care o vom așeza în mijlocul mesei. Gîsca se deschide printr-un capac, plasat pe spinare. Îi povestesc prințesei lucruri divine, pe care singur Dali le știe despre *jeu de l'oie**, dar sînt cuprins deodată de o fantezie subită. Îmi imaginez că îl pun pe sculptorul pe care l-am pus să adauge un sex la torsul lui Fidias să taie gîtul gîștei cu un ferăstrău. La ora cinei, am să închid o gîscă vie în cea de porțelan. Nu i se vor vedea decît gîtul și capul. Dacă gîgîie, o să-i punem o agrafă de aur să-i țină pliscul. Îmi imaginez apoi încă un orificiu care să corespundă anusului gîștei. La ora celor mai agreabile prăjiturele, un japonez mărunțel, în chimono, are să intre în odaie cu vioara și apendicele vibrator, pe care-l va introduce în anusul gîștei. Cîntînd muzică de desert, el va provoca leșinul gîștei, leșin care se va întîmpla pe fondul conversațiilor de la masă...

Scena va fi luminată de candelabre foarte speciale. Maimuțici sandviș, vii, vor fi închise în jumătăți de maimuță de argint, în așa fel încît singura parte adevărată și vie a maimuțelor-candelabru să fie fețele lor urlătoare și crispate de chinul cizelat. Mă voi delecta enorm privindu-le cozile care se agită exasperate din cauza aceleiași constrîngeri. Cozile vor lovi convulsiv în masă, în timp

---

* Joc în care fiecare jucător, după ce a dat cu zarul, își mută pionul pe o tablă pe care sînt desenate gîște într-o anumită ordine (*n. t.*).

ce, mai prostite decît toate maimuțele din lume, sandvișurile mele vor fi silite să poarte în mod demn lumînările hiperliniștite.

Chiar în acea clipă, un fulger jupiterian îmi despică viziunea: cea mai grozavă înscenare, de două trilioane de ori mai grozavă decît păcălirea maimuțelor, ar fi să-l prostești chiar pe regele animalelor, pe leu. Ei bine, voi lua un leu și-l voi înfășura în splendide curele din piele lucrată la Hermès. Aceste curele vor fixa în jurul corpului lui vreo zece cuști pline cu granguri și cu alte bunătăți nemaivăzute, dar în așa fel încît leul să nu poată ajunge la nici una din sibariticele ofrande care-l împopoțonează. Printr-un joc de oglinzi, leul ar vedea bunătățile și asta l-ar face să se topească pe picioare, să slăbească văzînd cu ochii, pînă ce va muri. Agonie edificatoare de fapt și care ar putea avea o valoare subversivă și morală incomparabilă pentru cei care ar privi, clipă de clipă, o moarte atît de exemplară.

Serbarea leului mort de foame ar trebui să se celebreze la fiecare cinci ani de către toate primăriile sătești, cinci zile după Epifanie, spre a servi drept program cibernetic pentru marile orașe moderne și industrializate.

4

În acest patru septembrie (septembrie septembrit, luni și lei de mai), s-a petrecut, la ora patru, un fenomen pe care-l socotesc divin. Căutam într-o carte de istorie o poză cu un leu cînd, deodată, a căzut pe jos, exact de la pagina unde era leul, un mic plic cu banderolă de doliu. L-am deschis. Era o carte de vizită de la Raymond Roussel[1], prin care-mi mulțumea că i-am trimis una din cărțile mele. Roussel, mare nevrotic, s-a sinucis la Palermo exact în momentul în care și eu, care mă dăruisem lui trup și suflet, suferam de asemenea angoase, încît începusem să cred că înnebunesc. Spaima m-a copleșit din nou, brusc,

---

[1] Raymond Roussel (1877–1933), personaj foarte agreat de suprarealiști, autor al lucrărilor *Impressions d'Afrique, La doublure, Locus Solus.*

acum cînd îmi amintesc toate astea și cad în genunchi, mulțumind lui Dumnezeu pentru acest avertisment.

Îngenuncheat, zăresc pe geam vaporul galben al Galei sosind la debarcader. Ies și alerg să-mi îmbrățișez comoara. Tot Dumnezeu mi-o trimite. Seamănă mai mult ca niciodată cu leul de la Metro Goldwin Mayer. Și niciodată n-am avut mai mult chef s-o mănînc, așa cum am acuma. Însă orice idee despre agonia leului s-a risipit. O rog pe Gala să mă scuipe de deochi, ceea ce și face imediat.

5

Din neatenție, m-am lovit zdravăn la cap. Apoi am scuipat repede de cîteva ori, amintindu-mi ce-mi spuneau părinții, că dacă fac așa, efectul loviturilor dispare. Dacă apeși ușor un cucui, simți o durere la fel de dulce și de morală ca melancolicele prune „reine-claude", care se coc la 15 august.

6

Ne ducem cu mașina la tîrgul Figueras, unde cumpăr zece căști de protecție. Sînt din pai, ca acelea pe care le poartă copiii mici ca să le amortizeze loviturile cînd cad. La întoarcere, așez fiecare caschetă pe cîte un scaun de altă mărime, din cele pe care le-a cumpărat Gala. Priveliștea cvasiliturgică a acestui aranjament îmi produce un început vag de erecție. Urc în atelier ca să mă rog și să-i mulțumesc lui Dumnezeu. Dali nu va fi niciodată nebun. Ce făcusem era mai armonios decît toate combinațiile posibile. Iar pentru cei — psihanaliști sau nu — care vor scrie volume peste volume despre înțelepciunea triumfătoare a delirului acestei prime săptămîni sacre a lui septembrie, trebuie să adaug, ca să se bucure toată lumea, că pe fiecare scaun se mai găsea și cîte o pernuță umplută cu puf de gîscă. Vai de cel care n-a văzut încă în fiecare fulg de gîscă imaginea unei veritabile viori anal-cibernetice, mașină daliniană de gîndit viitorul.

7

Azi e duminică. Mă trezesc foarte tîrziu. Cînd mă uit pe fereastră, văd coborînd dintr-o barcă pe unul dintre

negrii care și-au așezat corturile prin împrejurimi. E plin de sînge și duce în brațe una din lebedele noastre, rănită de moarte. O harponase un turist, crezînd că a descoperit cine știe ce pasăre rară. Spectacolul îmi provoacă o tristețe în mod bizar agreabilă. Gala iese în fugă să îmbrățișeze lebăda. În aceeași clipă tresărim la auzul unui zgomot. Tocmai fusese răsturnată încărcătura unui camion plin cu cărbune pentru foc. Acest camion devine agentul catalizator al mitului. Dacă ești atent, în zilele noastre, poți distinge prezența lui Jupiter în chiar prezența camioanelor, obiecte suficient de masive ca să nu poată trece neobservate.

8

Îmi telefonează niște prieteni să-mi spună că Regele Umberto al Italiei va veni să ne viziteze. Angajez orchestra de *sardane* să cînte în onoarea lui. Va fi cel dintîi care va călca pe drumul repavat. Acest drum e mărginit de rodii. La ceasul siestei, adorm gîndindu-mă la sosirea regelui, care-mi va prinde în vîrful fiecarei mustăți cîte o floare de iasomie. Visez un vis de neuitat. O lebădă umplută cu rodii* explozive care-o aruncă în aer. Disting pînă și cele mai mici fărîme de viscere, ca într-un film stroboscopic. Zborul fiecărui fulg ia forma unei minuscule viori zburătoare.

La trezire, mulțumesc în genunchi Sfintei Fecioare pentru acest vis euforic și care va deveni cu siguranță „aureofic".

9

10

Trebuie să povestesc tot, chiar dacă e incredibil. Personalitatea mea exclude orice idee de glumă ori de mistificare, pentru că eu sînt un mistic, iar mistic și mistificare

---

* Joc de cuvinte: în limba franceză, *grenade* înseamnă „rodie", dar și „grenadă" (*n. t.*).

sînt opuse din punct de vedere formal, prin legea vaselor comunicante.

Ieri dimineață m-a vizitat un bătrîn prieten al tatălui meu, venit să-i identific un tablou de demult al meu, pe care-l avea în colecția familiei. I-am spus că e autentic. S-a mirat că pot să-l identific așa, fără măcar să văd pînza. Dar îmi era de ajuns să-l văd pe el. A insistat să mi-l arate, îl lăsase în antreu.

— Hai să-l vedem... L-am lăsat lîngă ursul împăiat[1].

— Imposibil, i-am zis. Majestatea sa Regele tocmai se schimbă de costumul de baie în spatele ursului. Ceea ce era perfect adevărat.

— Ah, face el, nu fără o urmă de reproș în voce, dacă n-ai fi cel mai mare farseur de pe fața pămîntului, ai fi ajuns cel mai mare pictor!

Și totuși nu-i spusesem decît adevărul adevărat. Asta îmi amintește acum de vizita mea la Sanctitatea sa Papa Pius al XII-lea, acum doi ani. Într-o dimineață, la Roma, coboram în grabă scările de la Grand Hotel, ținînd în mînă o bizară cutie legată cu sfori sigilate de peceți de plumb. Cutia conținea una din picturile mele. În hol ședea René Clair, citind un ziar. A ridicat ochii, ochii aceia ai lui mereu neîncrezători, încercănați, cum bine se știe, de rana congenitală și nevindecabilă a păcălelii carteziene. Mi-a zis:

— Unde alergi la ora asta trăgînd atîtea sfori?

Am răspuns scurt și cu maximum de demnitate:

— Mă duc să-l văd pe Papa și mă-ntorc. Așteaptă-mă aici.

Fără să creadă o iotă, René Clair mi-a zis cu un ton teatral și prefăcîndu-se foarte serios:

— Salută-l respectuos din partea mea.

Fix peste trei sferturi de oră eram înapoi. René Clair era tot acolo, în hol. Cu un aer amărît și învins mi-a arătat ziarul pe care-l citise. Imediat după plecarea mea descoperise o știre publicată de Vatican, prin care se anunța

---

[1] În antreul casei de la Port Lligat, Dali a așezat în colț un enorm urs împăiat, pe care l-a acoperit de bijuterii.

vizita mea la papă, de unde tocmai mă întorsesem. Cutia cu sigilii conținea efigia Galei în chip de Madona de la Port Lligat, pe care i-o arătasem suveranului pontif.

Dar ce n-a aflat niciodată René Clair era că printre cele trei sute de scopuri ale vizitei mele la papă, numărul 1 era să obțin o autorizație pentru a mă căsători cu Gala la biserică. Era greu, fiindcă primul ei soț, Paul Eluard, era, spre fericirea tuturor, încă în viață.

Ieri, 9 septembrie, am făcut calcule contabile spre a vedea dacă genialitatea mea a mai crescut, ținînd cont că cifra nouă este cel din urmă cub al unui hipercub. Chiar așa stau lucrurile! Și uite că astăzi aflu dintr-o scrisoare că un colecționar american posedă exemplarul din *Conquête de l'irrationnel*, pe care i-l făcusem cadou lui Adolf Hitler, avînd în loc de dedicație o cruce.

De unde și oarecare temeiuri să cred că mi-aș putea recupera talismanul magic care l-a făcut pe Hitler să piardă războiul, sau, cel puțin, ultima bătălie.

În plus, n-am depășit eu oare printr-o stratagemă angelică (deci genială) amenințările fățișe ale nebuniei mele culminînd în visul filozofic și euforic cu lebedele explozive?

Ieri am primit vizita unui rege și am hotărît definitiv să mă căsătoresc cu splendida Hélène Gala, pentru a-l repăcăli pe René Clair[1], simbolul amical al Saint Tropez-ului voltairian.

Cubul numărul nouă al preaplinului dens al vieții mele este net superior lui nouă, cel de anul trecut. Comparîndu-le, nu văd acolo nici un rege, nici un război european cîștigat. Numai curajul era ceva mai mare! În locul lui René Clair, era o altă spunere, de nespus, terminată în *„oie"*!!!

---

[1] Căsătoria avea să se celebreze în 1958.

1957

MAI

Port Lligat, 9

Cînd mă trezesc, sărut urechea Galei, ca să simt pe vîrful limbii grosimea minusculului relief de pe lobul urechii ei. În clipa aceea îl simt, amestecat cu propria mea salivă, pe Picasso, omul cel mai viu din cîți am cunoscut și care are o aluniță pe lobul urechii stîngi. O aluniță mai mult măslinie decît roșcată, aproape plată și plasată exact în același loc ca alunița soției mele Gala. Ar putea fi considerată o copie perfectă. Foarte adesea, cînd mă gîndesc la Picasso, mîngîi infima protuberanță din colțul lobului stîng al urechii Galei. Și asta se întîmplă des, căci, după tata, Picasso e omul la care m-am gîndit cel mai mult. Amîndoi sînt, într-un fel, Wilhelm Tell-ii vieții mele. Împotriva autorității lor m-am revoltat eroic și fără nici o ezitare, încă din fragedă adolescență.

Această aluniță a Galei e singura parte din trupul ei pe care o pot cuprinde cu totul între două degete. Ea mă încredințează, în mod inconștient, de imortalitatea ei fenixologică. O iubesc mai mult decît pe mama, mai mult decît pe tatăl meu, mai mult decît pe Picasso și chiar mai mult decît iubesc banii!

Spania a avut întotdeauna onoarea de a oferi lumii cele mai impunătoare și mai violente contraste. În secolul al XX-lea, ele sînt întruchipate în persoana lui Pablo Picasso și, respectiv, a umilului dumneavoastră servitor. Cele mai importante evenimente care i se pot întîmpla unui pictor contemporan sînt două:

1. Să fie spaniol.
2. Să se numească Gala Salvador Dali.

Exact aceste două lucruri mi s-au întîmplat mie. Așa cum o arată și numele meu, Salvador, sînt menit nici mai mult nici mai puțin decît să scap pictura modernă de trîndăveală și de haos. Mă cheamă Dali, ceea ce în catalană înseamnă „dorință" și o am pe Gala. Picasso e spa-

niol, firește, dar din Gala nu are decît o umbră biologică în colțul urechii stîngi și se numește doar Pablo, ca Pablo Casals, ca papii, adică are un nume ca toată lumea.

10

Din cînd în cînd, dar repetat cu o anume monotonie, întîlnesc în lume femei foarte elegante, deci destul de drăguțe, dar cu oasele coccisului aproape monstruos dezvoltate. De mai mulți ani aceste femei se usucă de dorul de-a mă cunoaște, în carne și oase. De regulă, conversația noastră decurge astfel:

FEMEIA COCCIS

Vă cunoșteam după nume, desigur.

EU, DALI

Și eu.

FEMEIA COCCIS

Ați băgat probabil de seamă că v-am privit tot timpul. Vă găsesc fascinant.

EU, DALI

Și eu.

FEMEIA COCCIS

Mă flatați! Nici nu m-ați observat.

EU, DALI

Vorbesc de mine, doamnă.

FEMEIA COCCIS

Mă întreb întruna cum faceți să vă stea mustățile în sus.

EU, DALI

Curmale!

FEMEIA COCCIS

Ce?

EU, DALI

Curmale. Da, curmale, fructul palmierului. La desert, cer întotdeauna curmale, le mănînc și, înainte de a-mi șterge degetele, îmi ung mustățile. Așa se face că stau bățoase.

FEMEIA COCCIS

!!!!!!

EU, DALI

Un alt avantaj e că sucul dulce al curmalelor atrage inevitabil toate muștele.

FEMEIA COCCIS

Ce oroare!

EU, DALI

Ador muștele. Nu mă simt fericit decît gol, stînd la soare și acoperit de muște.

FEMEIA COCCIS

(deja convinsă, grație tonului extrem de natural cu care i-am spus toate astea)

Dar cum poate cuiva să-i placă să stea acoperit de muște? Sînt atît de murdare!

EU, DALI

Am oroare de muștele murdare. Nu-mi plac decît muștele hipercurate.

FEMEIA COCCIS

Dar cum puteți deosebi muștele curate de cele murdare?

EU, DALI

A, le văd imediat. Nu suport musca murdară, de oraș sau chiar de la țară, cu pîntecul galben ca maioneza și umflat, cu aripile negre, parcă muiate în vreun lugubru rimel necrofilic. Îmi plac numai muștele curate-curate, super-vesele, cu costume mititele de alpaga gri, făcute la Balenciaga, strălucitoare precum un curcubeu uscat, clare ca foița de mică, cu ochii vișinii și pîntecul pictat în nobilul galben de Neapole, ca minunatele musculițe de măslin de la Port Lligat, unde nu locuiește nimeni altcineva decît Gala și Dali. Musculițele astea binevoiesc să se așeze zi de zi pe partea argintie a frunzei de măslin. Ele sînt zînele Mediteranei. Ele îi inspirau pe filozofii greci, care-și petreceau viața stînd la soare, acoperiți de muște... Aerul dumneavoastră visător mă face să cred că sînteți

deja cucerită de muște... Ca să concluzionăm, am să vă spun că în ziua în care, gîndind, mă voi simți deranjat de muștele care mă acoperă, voi ști că ideile mele nu mai au forța acestui val paranoic care este semnul geniului meu. În schimb, dacă n-am să le observ, va fi semnul cel mai bun că sînt perfect stăpîn pe situația spiritului.

FEMEIA COCCIS

În fond, tot ce spuneți pare să aibă sens! Atunci e adevărat că mustățile dumneavoastră sînt de fapt antene cu ajutorul cărora vă captați ideile?

La această întrebare, divinul Dali se eschivează depășindu-se pe sine. Brodează pe toate temele lui favorite, brodează dantele din Vermeer, atît de fine, de ipocrite, de fermecătoare și de gastronomice, încît din femeia coccis nu mai rămîne decît coccisul cubanez. Adică, vă dați seama, pura concubină îmbobinată care, prin procedeul meu cibernetic, își înșală masculul, concubinul concubitei.

11

Am spus deja, cînd am povestit întîlnirea mea cu el, că Freud avea un craniu asemănător cu un melc de Bourgogne.[1] Ce decurge de aici e evident: dacă vrei să-i mănînci ideile, trebuie să le extragi cu ajutorul unui ac. Numai așa ies pe de-a-ntregul. Dacă nu, se fărîmițează și nu mai e nimic de făcut, nu le mai dai de capăt niciodată. Azi, cînd evoc moartea lui Freud, am să adaug că melcul de Bourgogne, scos din cochilie, seamănă izbitor, absolut paralizant, cu un tablou de El Greco. De asemenea, El Greco și melcul de Bourgogne sînt două lucruri care nu au un gust al lor, personal. Din punct de vedere pur gastronornic, nu sînt cu nimic mai gustoase decît o gumă de șters.

---

[1] În *Ma vie secrète*, Dali se referă din nou la o problemă spinoasă. Detractorii au tot spus că nu l-ar fi întîlnit niciodată pe Freud. Dar în cartea sa *Dali, la vie d'un grand excentrique*, Fleur Cowles a dovedit, printr-o irefutabilă scrisoare a lui Freud, că pictorul și doctorul s-au întîlnit într-adevăr la Londra, la începurul verii lui 1938.

Cei cărora le plac melcii protestează deja. Trebuie să mai fac unele precizări. Dacă melcul și El Greco nu au gust propriu, posedă în schimb, și ne-o oferă, această rarisimă virtute cvasimiraculoasă care este „mimetismul gustativ transcendent". El constă în a se absorbi pe sine însuși și a da întîlnire (grație felului lor de a fi atît de fad) tuturor savorilor care îi pregătesc pentru a fi mîncați cu condimente. Cei doi sînt vehicule magice pentru combinarea tuturor gusturilor. Așa se face că aromele cu care sînt gătiți și El Greco și melcul de Bourgogne pot atinge o perfecțiune limpede și simfonică.

Dacă melcul ar avea un gust al lui anume, ar mai avea vreodată cerul gurii umane prilejul să ia cunoștință, la modul atît de pitagoreic, de ceea ce reprezintă în cadrul civilizației mediteraneene această semilună lividă, lunară și agonică de euforie extatică numită cățel de usturoi? Usturoiul, care iluminează pînă la lacrimi cerul fără nori al aromei fade, fără nici o savoare, al melcului.

Tot așa e și cu savoarea lui El Greco, la fel de insipidă ca și cea a melcului de Bourgogne fără condimente. Dar — atenție! — ca și melcul, El Greco posedă virtutea vehiculară, această putere unică de a transforma toate savorile în orgie. Cînd a plecat din Italia, era mai rumen, mai senzual și mai gras ca un „negutător din Veneția". Iată-l însă sosit la Toledo cum se impregnează deodată de toate aromele, substanțele și chintesențele spiritului ascetic și mistic spaniol. Și așa devine mai spaniol decît înșiși spaniolii, fiindcă — masochist și fad ca un melc — El Greco e făcut să devină receptacol, carne pasivă, pregătită să primească stigmatele cavalerilor sefarzi înnobilați. De aici vin nuanțele lui de negru și gri, cu gust unic de credință catolică și metalele militante ale sufletului, acest super-cățel-de-usturoi în formă de lună la pătrar, descrescînd din argintul agonic al lui Lorca. E chiar luna care luminează priveliștile din Toledo, cutele și cutulițele complicate ale Înălțării, una din figurile cele mai alungite din El Greco și care seamănă, în toate detaliile, cu silueta curbă a unui melc de Bourgogne condimentat, dacă-l priviți cu atenție cînd se derulează și se lungește în vîrful acului! Nu vă va mai rămîne atunci decît să vă

închipuiți că forța gravitațională care-l trage spre pămînt ar fi, dacă am răsturna imaginea, forța care l-ar face să cadă spre cer!

Aceasta este, reducînd totul la o singură imagine vizuală, dovada pe care o aduc în sprijinul tezei mele încă inedite, conform căreia Freud nu e decît un „mare mistic pe dos". Căci, dacă creierul lui greu, condimentat de toate vîscozitățile materialismului, în loc să fie tras, în mod depresiv, de către forța gravitației a celor mai profunde mlaștini ale străfundurilor pămîntului, ar fi tras, dimpotrivă, spre celălalt vertij, al abisurilor cerești, acest creier, repet, în loc să semene cu melcul cvasiamoniacal al morții, ar semăna foarte bine cu glorioasa Înălțare pictată de El Greco, despre care am vorbit puțin mai sus.

Creierul lui Freud, unul dintre cele mai savuroase și mai importante din epoca noastră, este prin excelență melcul morții terestre. Tocmai aici rezidă esența constantei tragedii a geniului evreiesc, permanent privat de acest element primordial: Frumusețea, condiție absolut necesară pentru deplina cunoaștere a lui Dumnezeu, care nu poate fi decît o supremă frumusețe.

Se pare că proorocisem moartea terestră a lui Freud, cu un an înainte de a se întîmpla, în portretul în creion pe care i l-am făcut atunci. Avusesem de gînd să realizez un desen pur morfologic al geniului psihanalizei și nu propriu-zis portretul unui psiholog. O dată încheiat, l-am rugat pe Stefan Zweig, care fusese interpretul meu la întîlnirea cu Freud, să i-l arate, apoi am așteptat cu nerăbdare comentariile. Am fost deosebit de flatat de ce-a spus după întîlnirea noastră:

— N-am mai văzut un prototip atît de perfect de spaniol Ce fanatic!

Așa i-a spus lui Zweig, după ce mă studiase îndelung, cu încrîncenare. Și totuși n-am primit de la Freud un comentariu asupra portretului decît patru luni mai tîrziu, cînd, însoțit de Gala, i-am revăzut pe Stefan Zweig și pe soția lui la un dejun în New York. Eram atît de nerăbdător, încît n-am mai așteptat nici cafeaua ca să-i întreb ce reacție a avut Freud văzînd portretul meu.

— I-a plăcut mult, a spus Zweig.

Am insistat totuși, vrînd să aflu dacă Freud a avut vreo observație anume, un comentariu cît de mic și care pentru mine ar fi fost extrem de prețios. Dar Stefan Zweig mi s-a părut evaziv, ori poate distrat, cu gîndul aiurea. Pretindea că Freud apreciase mult „finețea trăsăturilor", după care a revenit la ideea lui fixă: ținea neapărat să mergem să-l vedem în Brazilia. Ar fi fost, spunea el, o călătorie minunată, care ar fi adus o schimbare bine venită în existențele noastre. Ideea aceasta și obsesia persecuțiilor la care erau supuși evreii în Germania au fost laitmotivele neîntrerupte ale monologului său la acel dejun. Reieșea că, efectiv, trebuia să plec în Brazilia dacă voiam să supraviețuiesc. Mă împotriveam, mi-era groază de tropice. Un pictor nu poate trăi, mă apăram eu, decît înconjurat de griurile măslinilor și de roșul nobil al țărînei de Siena. Oroarea mea de exotism l-a aruncat pe Zweig într-o consternare înlăcrimată. Mi-a spus atunci cît de mari sînt fluturii din Brazilia, în timp ce eu scrîșneam din dinți: fluturii sînt și așa prea mari pretutindeni. Zweig era nefericit, total disperat. I se părea că numai în Brazilia Gala și cu mine am fi putut fi pe deplin fericiți.

Familia Zweig ne-a lăsat adresa lor, scrisă detaliat. El nici nu concepea că aș putea rămîne pe mai departe la fel de recalcitrant și de căpos. Pur și simplu, ai fi zis că plecarea noastră în Brazilia era o chestiune de viață și de moarte pentru acest cuplu!

Două luni mai tîrziu am aflat de dubla lor sinucidere în Brazilia. Probabil luaseră hotărîrea într-o clipă de perfectă luciditate și după ce-și scriseseră unul celuilalt.

Fluturii sînt prea mari?

Numai după ce am citit concluzia cărții lui Stefan Zweig apărută postum — *Lumea de mîine* — am aflat în sfîrșit adevărul despre desenul meu: Freud nici nu-și văzuse portretul. Zweig, milos, mă mințise. După el, portretul prefigura așa de clar apropiata moarte a lui Freud, încît nu avusese curajul să i-l arate. Se temea să nu-l tulbure inutil, căci îl știa deja bolnav de cancer.

Pe Freud îl așez, fără ezitare, printre eroi. El a deposedat poporul evreu de cel mai mare și mai faimos dintre

toți eroii săi: Moise. Freud a demonstrat că Moise era egiptean și, în prologul cărții lui despre Moise — cea mai bună și mai tragică dintre toate scrierile lui — își avertizează cititorii că această demonstrație a fost sarcina lui cea mai ambițioasă și mai arzătoare, dar, în același timp, și cea mai coroziv-amară.

S-au dus fluturii cei mari!

NOIEMBRIE

Paris, 6

Joseph Foret tocmai îmi aduce primul exemplar din *Don Quijote* ilustrat de mine într-o tehnică personală. După ce-am inventat-o eu, tehnica a făcut înconjurul lumii, deși este absolut inimitabilă. Încă o dată, Salvador Dali a repurtat o victorie imperială. Și nu e prima. Încă la douăzeci de ani făcusem legămînt să obțin Marele Premiu pentru pictură al Academiei Regale din Madrid cu un tablou pe care să-l pictez fără să ating nici măcar o dată pînza cu pensula. L-am obținut, evident. Tabloul reprezenta o fecioară goală. Stînd la un metru de șevalet, aruncasem culorile la nimereală pe pînză. Lucru nemaipomenit, n-a existat nici cea mai mică pată. Fiecare tușă astfel obținută era perfectă.

E exact un an de cînd am făcut, la Paris de astă dată, aceeași prinsoare. În vară, Joseph Foret a sosit la Port Lligat cu o masivă încărcătură de pietre pentru litografie. Ținea neapărat să ilustrez *Don Quijote* folosind aceste pietre. Or, la vremea respectivă eu eram absolut împotriva artei litografice, din rațiuni estetice, morale și filozofice. Găseam că procedeul e lipsit de rigoare, n-are monarhie, nici inchiziție. În ochii mei, nu era decît o tehnică liberală, birocratică și moale. Totuși perseverența lui Foret, care-mi căra întruna la pietre, mi-a exasperat voința de putere antilitografică pînă la hiperestezie agresivă. Într-o asemenea stare, o idee angelică mi-a lăsat creierul cu gura căscată. Nu zicea oare deja Gandhi: „Îngerii stăpînesc situațiile de ansamblu fără să aibă nevoie de vreun plan"? Și astfel, ca un înger, am dominat dintr-o dată situația acestui *Don Quijote* al meu.

Dacă nu puteam trage un foc de archebuză într-o hîrtie fără s-o rup, puteam în schimb s-o fac cu o piatră, fără s-o sparg. Convins de Foret, am telegrafiat la Paris să mi se pregătească o archebuză pentru sosirea mea

acolo. Mi-a făcut-o cadou prietenul meu Georges Mathieu. O archebuză foarte prețioasă, din secolul al XV-lea, cu patul încrustat în fildeș. Deci, pe 6 noiembrie 1956, înconjurat de o sută de oi sacrificate în holocaust în cinstea primului exemplar, absolut unic, tras pe pergament, am slobozit dintr-o barcă, pe Sena, prima ghiulea de plumb din istoria lumii, încărcată cu cerneală litografică. Ghiuleaua sfărîmată deschidea era „buletismului"*. Pe piatră a apărut o pată divină, un soi de aripă de înger, ale cărei detalii aeriene și rigoare dinamică depășeau orice tehnică folosită pînă în ziua aceea. În săptămîna următoare m-am dedat la alte și alte experiențe fantastice. Am umplut cu firimituri de pîine muiate în cerneală două coarne de rinocer golite de miez — în Montmartre, în fața mulțimii delirante, înconjurat de optzeci de fecioare în pragul extazului. Apoi, invocînd memoria lui Wilhelm Tell, le-am sfărîmat de piatră. Miracol pentru care trebuie să-i cad în genunchi lui Dumnezeu: coarnele de rinocer au desenat pe piatră cele două aripi desfăcute ale unei mori. Mai mult, dublu miracol: cînd am primit primele probe, unul din tiraje era greșit, se pătase. Am crezut că e de datoria mea să fixez și să întăresc aceste pete, pentru a ilustra în mod paranoic întreg misterul electric al liturghiei respectivei scene. Don Quijote reîntîlnea în afara lui uriașii paranoici pe care-i purta înăuntru. În scena poloboacelor de vin, Dali regăsea sîngele himeric al eroului și curba logaritmică a frunții bombate a Minervei. În plus, fiind spaniol și realist, Don Quijote nu are nevoie de lampa lui Aladin. Îi ajunge să strîngă între degete o ghindă de stejar și Vîrsta de Aur este readusă în actualitate.

De îndată ce m-am întors la New York, producătorii de televiziune au început să se bată pe experimentele mele de „buletism". În ce mă privește, eu dormeam fără încetare, ca să aflu în vis cea mai bună, cea mai perfecționată metodă de a lansa proiectilele umplute cu cerneală și de a aranja matematic găurile. Împreună cu

* De la cuvîntul francez *boule*, „ghiulea" *(n.t.)*.

specialiști armurieri ai Academiei militare din New York, mă trezeam în fiecare dimineață în zgomot de archebuză. Fiecare explozie însemna o nouă litografie completă, pe care nu-mi rămînea decît s-o semnez și pe care amatorii mi-o smulgeau din mîini plătind sume fabuloase. Mi-am dat seama încă o dată că devansasem cele mai noi cuceriri ale științei atunci cînd, la trei luni dupa cea dintîi lovitură de archebuză, am aflat că savanții foloseau în același fel pușca și glonțul, încercînd să descopere misterele creațiunii.

În mai, același an, eram înapoi la Port Lligat. Joseph Foret mă aștepta acolo cu portbagajul plin de pietre noi. Alte și alte lovituri de archebuză l-au făcut pe Don Quijote să renască. Copleșit, redevenea adolescent, un adolescent a cărui tristețe înlăcrimată făcea dreptate frunții lui încoronate cu sînge. Citea romane cavalerești, într-o lumină demnă de Vermeer, filtrîndu-se prin vitralii hispano-maure. Cu un guguloi de *silly past*, dintr-acelea cu care se joacă puștii americani, am făurit spirale prin care curgea cerneală litografică: era un chip angelic, cu puf auriu, aurora. Microcosm paranoic, Don Quijote se confunda și se detașa pe fundalul Căii Lactee, care nu-i altceva decît drumul Sfîntului Iacob.

Sfîntul Iacob, protectorul operei mele. Asta s-a văzut în ziua de 25 august, ziua lui, cînd, în timp ce lucram, am realizat o pată glorioasă rămasă mai apoi în istoria științei morfologice. Ea se află gravată pentru totdeauna într-una dintre pietrele pe care, cu sfînta-i pisălogeală, Joseph Foret le punea asiduu la dispoziția iluminărilor imaginației mele. Am luat un melc de Bourgogne gol și l-am umplut bine cu cerneală litografică. Apoi l-am introdus în țeava archebuzei țintind piatra de foarte aproape. După ce am apăsat pe trăgaci, volumul de lichid a îmbrățișat perfect curbele spiralelor melcului și au produs o pată pe care o analiză atentă mi-a revelat-o ca fiind din ce în ce mai divină. Ca și cum, în realitate, n-ar fi fost vorba de nimic altceva decît de o stare de „galaxie preescargotină" surprinsă chiar în secunda supremă a creației. Ziua Sfîntului Iacob va rămîne deci în istorie ca ziua celei mai puternice dovezi a victoriei daliniene asupra antropomorfismului.

A doua zi avea să cadă o ploaie cu broscuțe care, picînd în cerneală, au devenit pe dată detalii ale costumului brodat al lui Don Quijote. Broscuțele aduceau umiditatea batraciană perfect opusă strălucirii secetoase a platourilor Castiliei, bine înfipte în capul eroului. Himeră a himerelor. Nimic nu mai era himeră. Sancho apărea și el, ca în gîndul lui Cervantes: „Ireal și tangibil", în vreme ce Don Quijote atingea cu vîrful degetului dragonii doctorului Yung.

Azi, cînd Joseph Foret tocmai pune pe masa mea exemplarul rarisim, pot să strig: „Bravo Dali! L-ai ilustrat pe Cervantes. Fiecare din mîzgălelile tale conține în esență o moară de vînt și un uriaș. Opera ta e un uriaș bibliofil și e culmea celor mai fecunde contradicții litografice..."

1958

SEPTEMBRIE

Port Lligat, 1

E greu să ții trează atenția publicului mai mult de o jumătate de ceas. Eu am reușit s-o fac timp de douăzeci de ani — și zi de zi. Am avut următoarea deviză: „Să se vorbească de Dali, chiar dacă se vorbește de bine." Vreme de douăzeci de ani am reușit ca ziarele să publice știrile cele mai absurde ale acestor timpuri, transmise prin teleimprimator:

PARIS. — Dali susține o conferință la Sorbona despre *Dantelăreasa* lui Vermeer și Rinocerul. Sosește într-un Rolls Royce alb, plin cu mii de conopide albe.
ROMA. — În grădinile iluminate cu torțe ale Prințesei Pallavicini, Dali renaște, apărînd pe neașteptate dintr-un ou cubic acoperit de inscripțiile magice făcute de Raymundus Lullus și rostind un discurs exploziv în latinește.
GERONA, SPANIA. — Dali și-a celebrat în secret căsătoria religioasă cu Gala la Schitul Fecioarei cu Îngeri. El declară: „Acum sîntem ființe angelice!"
VENEȚIA. — Gala și Dali, deghizați în uriași de nouă metri, coboară scările Palatului Beistegui și dansează cu mulțimea care îi aclamă în Piață.
PARIS. — În Montmartre, în fața lui Moulin de la Galette, Dali se pregătește să ilustreze *Don Quijote* prin lovituri de archebuză în piatră litografică. Declară: „Morile fac făină — eu, acum, voi face din făină mori." Apoi, umplînd două coarne de rinocer cu făină și firimituri de pîine înmuiate în cerneală litografică, le proiectează puternic în piatră, realizînd întocmai ceea ce promisese.
MADRID. — Dali rostește un discurs în care îl invită pe Picasso să revină în Spania. El începe prin a spune: „Picasso e spaniol! — eu, de asemenea! Picasso e un geniu — eu, de asemenea! Picasso e comunist — eu, deloc!"

GLASGOW. — Faimosul *Crist al Sfîntului Ioan al Crucii* de Dali a fost recent cumpărat, după un acord unanim, de municipalitate. Prețul plătit pentru această operă provoacă indignare și o controversă acerbă.
NISA. — Dali anunță un film cu Anna Magnani, *Roaba de carne,* în care eroina se îndrăgostește de o roabă.
PARIS. — Dali traversează orașul purtînd solemn o pîine lungă de 15 metri. Pîinea e depusă pe scena Teatrului Etoile, unde Dali rostește un discurs isteric asupra acelui „cosmic glue" al lui Heisenberg.
BARCELONA. — Dali și Luis Miguel Dominguin au hotărît să realizeze o cursă de tauri suprarealistă, la sfîrșitul căreia un elicopter, deghizat în Infantă cu o lungă rochie de Balenciaga, va ridica la cer taurul sacrificat și-l va depune apoi pe muntele sfînt Montserrat, spre a fi devorat de vulturi. În același timp, într-un Parnas improvizat, Dominguin o va încorona pe Gala, deghizată în Leda. La picioarele ei, Dali va ieși gol dintr-un ou.
LONDRA. — În planetariu se reconstituie poziția aștrilor din momentul nașterii lui Dali pe cerul de la Port Lligat. În urma analizelor psihiatrului său, doctorul Roumeguère[1], el se proclamă împreună cu Gala încarnarea mitului cosmic și sublim al Dioscurilor (Castor și Pollux). „Gala și cu mine sîntem copiii lui Jupiter."
NEW YORK. — Dali debarcă la New York purtînd un costum auriu de cosmonaut și șezînd în interiorul faimosului său „ovociped": o sferă transparentă, un nou mijloc de locomoție bazat pe fantasmele paradisurilor intrauterine.

Niciodată, niciodată, niciodată, niciodată excesul de bani, de publicitate, de succes ori de popularitate nu mi-au provocat — nici măcar pentru un sfert de ceas — dorința de a mă sinucide... Dimpotrivă, ador toate astea.

---

[1] Doctorul Pierre Roumeguère de la Facultatea de Medicină din Paris este, între altele, și autorul unui studiu despre *Mistica daliniana în perspectiva istoriei religiilor,* pe care o veți găsi în anexă.

De curînd, un prieten, care nu putea pricepe cum de nu mă deranjează toată gălăgia asta, m-a întrebat viclean:

— Și chiar nu te supără atîta succes?

—Nu!

Apoi, rugător:

— Nici măcar o nevroză mică, mititică? (expresia lui voia să zică: „fie-ți milă!")

—Nu, i-am răspuns categoric.

Și cum era un om foarte bogat, am adăugat:

— Pot să-ți dovedesc că sînt gata să accept 50 000 de dolari pe loc, fără nazuri.

Toată lumea, mai ales în America, vrea să știe care este rețeta secretă a acestui succes. Metoda există. Se numește „metoda paranoic-critică". Am inventat-o acum mai bine de treizeci de ani și o aplic cu succes, cu toate că nu știu încă în ce constă. La modul general, cred că e vorba de sistematizarea cea mai riguroasă a fenomenelor și materialelor celor mai delirante, în scopul de a oferi tangibilitate creativă ideilor mele celor mai periculos obsedante. Metoda nu funcționează decît dacă deții un motor moale de origine divină, un nucleu viu, o Gala — și nu există decît una singură.

Așadar, ca eșantion, îi voi bucura pe cititorii acestui jurnal povestind o singură zi — cea dinaintea ultimei mele plecări de la New York — trăită după faimoasa metodă paranoic-critică.

Spre dimineață, visez că sînt autorul mai multor excremente albe, foarte curate și care au fost produse în chip foarte plăcut. Trezindu-mă, îi spun Galei:

— Azi o s-avem ceva aur!

Căci, după Freud, acest vis demonstrează, fără eufemisme, înrudirea mea cu celebra găină cu ouăle de aur și cu măgarul din poveste, care, cînd i se sălta coada, se căca făcînd bani de aur. Asta ca să nu mai vorbim de divina diaree de aur semilichid a Danaei. Eu însumi mă simțeam, de o săptămîna, devenind un fel de creuzet alchimic și-mi făcusem planul ca la miezul nopții — ultima mea noapte la New York — să adun laolaltă, la Champagne-Room de la El Marocco, mai mulți amici, între care se distingeau și cele patru simpatice fotomodele ale orașului,

ce străluceau deja, prevestind un posibil Parsifal. Acest posibil Parsifal, pe care îmi promiteam să-l pun la punct în timpul zilei, îmi stimula grozav capacitățile de acțiune, iar puterea mea, care avea să fie supremă în acea zi, avea să rezolve toate problemele cu mare ușurință, făcîndu-le să stea în poziție de drepți, pocnind din călcîie, după moda prusacă.

La ora unsprezece și jumătate plec de la hotel avînd două obiective precise: să fac o fotografie de tip irațional la Philippe Halsman și să caut să-mi vînd tabloul înainte de prînz; era vorba de *Sfîntul Iacob de la Compostela, Patronul Spaniei*, pe care-l hărăzisem miliardarului mecena american Huntington-Hartford. Absolut din întîmplare, ascensorul se oprește la etajul doi, unde m-am trezit aclamat de o grămadă de ziariști care mă așteptau; uitasem complet de o conferință de presă în cadrul căreia urma să prezint proiectul unei noi sticluțe de parfum. Sînt fotografiat chiar în clipa cînd mi se înmînează cecul, pe care-l împăturesc și-l pun în buzunarul vestonului, ușor contrariat, căci n-aveam altă soluție decît să le desenez pe loc flaconul despre care era vorba în contract și la care nu prea mă gîndisem. Fără să ezit, iau de pe jos un bec de blitz ars. E albăstrui ca anasonul. Îl arăt, ținîndu-l între degetul mare și index, ca pe un obiect foarte prețios.

— Iată ideea mea!

— Dar nu e desenată!

— Cu atît mai bine. Aveți deja macheta. Nu vă mai rămîne decît s-o reproduceți întocmai!

Apăs ușor becul de masă. Becul crapă și se turtește îndeajuns ca să poată sta în picioare. Arăt dulia, care va fi capacul de aur al flaconului. Producătorul de parfumuri scoate un strigăt, extaziat:

— E oul lui Columb, trebuia să mă fi gîndit! Dar care va fi, dragă maestre, numele acestui parfum unic, rezervat Noului Val?

Dali răspunse cu un singur cuvînt:

— Flash!

— Flash! Flash! Flash! strigară toți. Flash!

Întocmai ca într-un super Charles Trenet. La ușă, sînt prins de braț și întrebat:

— Ce-i moda?

— Ceea ce se demodează!

Sînt implorat să emit o ultimă idee daliniană în legătură cu ceea ce ar trebui să poarte femeile. Ieșind, le răspund:

— Sînii la spate!

— De ce?

— Pentru că sînii conțin lapte alb, apt să creeze un efect angelic.

— Vă referiți la pielea imaculată a îngerilor? sînt întrebat.

— Mă refer la spinarea femeilor. Dacă faceți să țîșnească din omoplații lor două jeturi de lapte și dacă reușiți să obțineți o fotografie stroboscopică a rezultatului, veți obține niște „aripi de înger în picături", ca acelea pe care le picta Memling.

Cu această idee angelică, mă îndrept spre locul unde aveam întîlnire cu Philippe Halsman, cu hotărîrea fermă de a recrea la modul fotografic aripile din picături, care mă surprinseseră și mă fascinaseră și pe mine.

Dar Halsman nu era pregătit să facă o fotografie stroboscopică, așa că m-am decis pe loc să fotografiez istoria capilară a Marxismului. În acest scop, mi-am agățat în vîrful mustăților șase rondele de hîrtie albă, în loc de picături. Pe fiecare rondelă, Halsman a suprapus, unul cîte unul, portretele lui Karl Marx, cu barbă și coamă leonină; Engels, cu aceleași atribute capilare, dar considerabil diminuate; Lenin, aproape chel, cu mustață și barbișon rare; Stalin, cu fire aspre numai în mustață; Malenkov, complet ras. Cum îmi mai rămîne o rondelă, i-o rezerv profetic lui Hrușciov, care are un cap de lună plină[1]. Astăzi, Halsman își smulge părul din cap, atîta cît i-a mai

---

[1] Simon și Shuster, care au publicat cartea lui Halsman *Dali moustache*, l-au sfătuit pe Dali să se abțină de la orice profeție, căci improbabilitatea profețiilor putea compromite întreaga perfecțiune a lucrării.

rămas, mai ales după ce s-a întors din Rusia, unde această fotografie a fost una din cele mai apreciate din cartea sa de fotografii, *Dali moustache*.

Ajung la Huntington-Hartford ținînd într-o mînă ultimă rondelă, fără chip, iar în cealaltă reproducerea după Sfîntul Iacob al meu, pe care venisem să i-o arăt. De îndată ce urc în lift îmi amintesc că deasupra lui Huntington-Hartford, la etaj, locuiește prințul Ali Khan. Și, din pricina snobismului meu congenital și irepresibil, îi dau liftierului reproducerea, după o clipă de ezitare, drept cadou-omagiu pentru prinț. Brusc, mă simt caraghios, fiindcă ajung la Huntington-Hartford nu numai cu mîinele goale, dar și cu o rondelă goală, cu atît mai rizibilă cu cît atîrna de un fir. Încep să gust absurdul situației, spunîndu-mi totodată că pînă la urmă lucrurile se vor aranja. Într-adevăr, metoda mea paranoic-critică va întrebuința numaidecît acest eveniment delirant, convertindu-l în incidentul cel mai fructuos al întregii zile. Capitolul lui Karl Marx făcea deja gălăgie înăuntrul viitorului ou dalinian al lui Cristofor Columb.

Huntington-Hartford mă întreabă îndată dacă i-am adus reproducerea în culori după Sfîntul Iacob. Îi spun că nu. Mă întreabă apoi dacă n-am putea merge la galerie să desfacem și să expunem tabloul cel mare. Exact în aceeași clipă mă hotărăsc, nu se știe de ce, că tabloul trebuie vîndut în Canada.

— Mai bine vă fac altul: *Descoperirea Lumii Noi de către Cristofor Columb*!

A fost ca un cuvînt magic, și așa și este! Căci viitorul muzeu Huntington-Hartford urma să fie construit la Columbus Circle, în fața unicului monument al lui Cristofor Columb. Această coincidență aveam s-o descoperim abia peste cîteva luni. Acum cînd scriu, amicul meu, doctorul Colin, care e de față, mă oprește și mă întreabă dacă am remarcat că liftul de la locuința prințului e produs de Dunn & comp. Or, în mod inconștient sau subconștient, exact lui Lady Dunn mă gîndisem să-i vînd *Sfîntul Iacob* — și chiar l-a cumpărat mai tîrziu.

Îi mulțumesc încă și acum lui Philippe Halsman că a refuzat să pună în ultima rondelă portretul lui Hrușciov. Mă socotesc îndreptățit să-l numesc un „Columbus Circle" al meu, căci altfel n-aș fi pictat poate niciodată visul cosmic al lui Cristofor Columb. Or, ultimele hărți geografice descoperite de istoricii sovietici au demonstrat de curînd exact teza pe care o dezvolt eu în tablou, făcînd ca această lucrare să fie în mod deosebit potrivită spre a fi expusă în Rusia. Chiar azi un prieten, S. Hurok, se duce cu o reproducere după această pînză ca să propună guvernului sovietic niște schimburi culturale, care m-ar face să-i reîntîlnesc pe doi mari compatrioți: Victoria de Los Angeles și Andres Segovia.

Sosesc cu cinci minute mai devreme ca să dejunez cu Gala. Nu apuc bine să mă așez că sînt chemat la telefon de la Palm Beach. Dl. Winston Guest îmi comandă să-i pictez *Fecioara din Guadelupa*, precum și portretul fiului său în vîrstă de 12 ani, Alexander, în legătură cu care observasem că are părul perie, ca un pui de găina. În clipa cînd dau să mă așez la loc, sînt chemat de la o masă vecină, unde sînt întrebat dacă aș accepta să execut un ou emailat în maniera lui Fabergé. Oul urma să adăpostească o perlă..

Nu-mi dădeam seama dacă mi-e foame sau mi-e puțin rău; putea să fie și ușoara senzație de vomă pe care mi-o provoca emoția erotică întotdeauna prezentă și de fiecare dată mai acută ori de cîte ori îmi aminteam de Parsifalul de la miezul nopții. În chip de prînz, iau numai un ou la capac cu pesmeți. E necesar să notez aici că metoda paranoic-critică trebuie să acționeze eficace prin intermediul biochimiei mele paranoic-viscerale, pentru a adăuga albumina necesară crăpării tuturor ouălor invizibile și imaginare pe care le-am purtat deasupra capului toată după-amiaza, atît de asemănătoare cu oul perfecțiunii euclidiene pe care Pierro della Francesca l-a făcut să atîrne deasupra capului Fecioarei. Oul acesta devenea pentru mine o sabie a lui Damocles, pe care numai răcnetele telecomandate ale micului leu infinit de tandru (vorbesc de Gala) o împiedica în fiecare clipă să cadă și să-mi crape craniul.

În penumbra din Champagne-Room strălucea deja satelitul erotic al miezului de noapte, Parsifalul meu, idee care mă determina în fiecare clipă să devin și mai virtuos. După ce am urcat în ascensorul prinților și miliardarilor, m-am simțit dator, din pură virtute, să cobor în pivnițele țiganilor. Extenuat, o să fac o vizită micuței țigănci dansatoare La Tchunga, care dansa pentru refugiații spanioli în Greenwich Village.

În momentul acela, flash-urile fotografilor, care vor să ne surprindă împreună, mi se par pentru prima oară rușinos de sfîșietoare. Am simțit că a venit clipa să înghit, ca să le refac în chip visceral. Cer unui prieten să mă ducă la hotel. Avînd încă fosfenele ouălor de pe farfuria fără farfurie în străfundul ochilor închiși, dureroși, am vomat copios și, aproape în același timp, mă cac într-o abundență nicicînd egalată în viața mea. Pentru mine e o dilemă diplomatică, ceva în genul a ceea ce mi-a povestit José Maria Sert: e vorba de unul care avea o răsuflare așa de puturoasă, încît cînd a rîgîit într-un fel care întrecea orice rușine, a primit următorul sfat:

— Duhoarea asta ar fi mai bine s-o eliberați pe partea cealaltă.

Mă culc complet muiat de o transpirație rece ca elixirul alchimiștilor. Unul dintre cele mai rare și mai inteligente surîsuri din cîte a văzut vreodată Gala apărînd pe buzele mele o face să-i moară în priviri o întrebare căreia, pentru prima dată în viața noastră, nu-i poate găsi răspunsul. I-am spus:

— Tocmai am avut adineaori senzația simultană și absolut agreabilă că, deși sînt capabil să fac să dea faliment toate băncile lumii, sînt pe cale să pierd o avere.

Căci, fără scrupulele Galei, de o curățenie de mii și mii de ori distilată, cu răbdare și cu obișnuința ei feroce de a respecta prețurile reale stabilite, aș fi putut cu ușurință — și fără vreo fraudă — să multiplic nebunește rezultatul, care putea fi deja cîntărit în aur, al metodei mele paranoic-critice. Iată deci că încă o dată virtutea paroxistică a oului alchimic este, așa cum se credea și în Evul Mediu, ceea ce permite transmutația spiritului și a metalelor prețioase.

Doctorul meu, Carballeiro, care a venit îndată să mă vadă, a explicat că nu e nimic altceva decît febra de 24 de ore. Mîine voi putea pleca spre Europa, unde, grație febrei îndeajuns de mari, am să-mi pot realiza visul „cledanist"[1] cel mai ascuns, cel mai prețios, pe care l-am urmărit întotdeauna fără să știu, de-a lungul iraționalismelor și materialului imaginativ ale acestei zile, spre a face să triumfe în cele din urmă ascetismul și fidelitatea mea totală și fără de pată față de Gala. Trimit un mesager la oaspeții mei să le explice de ce nu-i pot întîlni și telefonez la Champagne-Room ordonînd să fie serviți regește (deși cu cumpătare). Așa s-a desfășurat Parsifalul meu de la miezul nopții, fără ouă și fără farfurie, în vreme ce Gala și Dali dormeau somnul celor drepți...

A doua zi îmi începeam călătoria spre Europa, la bordul lui „United States" și mă întrebam: tare-aș vrea să știu cine-o mai fi azi capabil ca într-o singură zi (o zi deja conținută în spațiul-timp al oului excremențial din visul meu matinal) să reușească să transmită în prețioasă creativitate întregul timp inform și brut al materialului meu delirant. Cine ar mai fi reușit, cu ajutorul unui simplu ou, să agațe în propria-i mustață neprețuită întreaga istorie trecută și viitoare a Marxismului? Cine ar mai fi găsit numărul 77. 758. 469. 312, cifră magică, ce poate să clintească din drumul ei posibil întreaga pictură abstractă și arta modernă în general? Cine ar mai fi izbutit să facă să pătrundă cel mai mare tablou al meu, *Visul cosmic al lui Cristofor Columb*, într-un muzeu de marmură, cu trei ani înainte ca muzeul să fi fost construit? Cine, repet, ar mai fi putut, într-o singură după-amiază, aduna laolaltă cu iasomiile erotice ale Galei, atîta puritate de ouă supra-albe, întrecînd-o și pe cea care-a fost și pe cea viitoare și amesteca totul cu cele mai păcătoase dintre ideile lui Dali? Cine oare, cu adevărat, a putut fi capabil să trăiască atîta și să agonizeze într-atît, să se abțină de la mîncare și să verse atîta — și totuși să nu convertească aproape

---

[1] Cledanism: perversiune sexuală a cărei denumire provine de la numele Solangei de Cléda.

nimic? Cel care simte că poate da mai mult decît mine să arunce piatra! Dali e deja în genunchi, așteptînd s-o primească în piept, căci nu poate fi alta decît piatra filozofală.

Acum, să ne ridicăm de la anecdotă la ierarhiile categoriale, gîndindu-ne la acest nucleu viu care este Gala, motor fraged ce face să funcționeze metoda mea paranoic-critică, prefăcînd în aur spiritual una din zilele cele mai sulfuroase și mai demente din viața mea newyorkeză. Iată, în cele ce urmează, cum acționează acest același nucleu galarinian transpus în domeniul cel mai animist al spațiilor homerice de la Port Lligat.

2

Visez cei doi dinți de lapte, mărunți, amărîți și aproape transparenți, care mi-au căzut cu întîrziere și, cînd mă trezesc, o rog pe Gala să încerce, de-a lungul zilei, să reconstituie efectul original al acestor dințișori cu ajutorul a două boabe de orez atîrnate de tavan cu o ață. Ele vor reprezenta simbolul primitiv al începuturilor noastre liliputane, pe care vreau neapărat să-l fotografieze Robert Descharnes.

Nu voi face nimic toată ziua, căci asta mi-e ocupația obișnuită în cele șase luni din an cînd locuiesc la Port Lligat. Nimic vrea să însemne că pictez fără întrerupere. Gala stă pe genunchii mei goi, ca o maimuță cosmică, sau ca o ploaie de mai, ori ca un coșuleț împodobit cu merișor sălbatic. Ca să nu pierd timpul, o întreb dacă-mi poate face repede o listă a „merelor istorice". Mi-o debitează sub formă de litanie:

— Mărul păcatului originar al Evei, mărul anatomic al lui Adam, mărul judecății estetice a lui Paris, mărul dragostei al lui Wilhelm Tell, mărul gravitației al lui Newton, mărul structural al lui Cézanne...

Apoi îmi spune rîzînd:

— Gata cu merele istorice, fiindcă următorul ar trebui să fie mărul nuclear, care va exploda.

— Fă-l să explodeze! îi zic.

— Va exploda la prînz.

O cred, pentru că tot ce spune Gala e adevărat. La prînz, aleea noastră lungă de cinci metri, care trece pe lîngă patio, se lungise cu trei sute de metri, fiindcă Gala cumpărase în secret grădina de măslini a vecinilor în care, toată dimineața, se marcase cu var un drum foarte alb. Începutul drumului era însemnat și prin prezența unui rodiu — ăsta era mărul exploziv, rodia!

Apoi Gala, luînd-o înaintea dorințelor mele, mi-a propus să inventez o cutie cu șase laturi, din piele crudă, în care să păstrăm firimiturile de metal, diverse cuie și fierării cuneiforme. Această cutie, ținînd în ea rodia explozivă, urma să graveze instantaneu și apocaliptic cele șase ilustrații la Apocalipsa mea după Sfîntul Ioan[1].

„Inimă, ce vrei? Inimă, ce dorești? — așa-mi spunea mama ori de cîte ori se apleca drăgăstos deasupra mea. Ca să-i mulțumesc Galei pentru mărul exploziv i-am spus:

— „Inimă, ce vrei? Inimă, ce dorești?" Mi-a răspuns printr-un nou dar:

— O inimă de rubin care să bată.

Această inimă a devenit mai apoi faimoasa bijuterie din colecția Cheatham, prezentată în toată lumea.

Maimuțica mea spațială mi se așezase pe genunchii goi, odihnindu-se după rolul de Leda Atomică, în care tocmai o re-pictam. Deodată, am simțit în degetele de la picioare ceva călduț care nu putea veni decît de la Jupiter, și mi-am exprimat noul capriciu, de astă dată unul cu adevărat imposibil:

— Fă-mi un ou!

Și-mi făcu două.

Seara, în patio — oh, mare zid al Spaniei lui Garcia Lorca! — am ascultat îmbătat de iasomie teoria doctorului Roumeguère, după care Gala și cu mine întruchipăm sublimul mit al Dioscurilor născuți dintr-unul din cele două ouă divine ale Ledei. În acel moment, ca și cum cele două locuințe ale noastre ar fi ieșit dintr-un singur ou, am realizat că Gala îmi comanda deja o a treia, o încăpere

[1] Publicată de Joseph Foret, Paris, 1960.

enormă, perfect sferică și netedă, care tocmai se construiește acum.

Voi adormi ca un ou copleșit de satisfacțiile sale, constatînd că toată ziua și fără să fie nevoie de faimoasa mea activitate paranoic-critică, am avut parte de două noi lebede (de care am și uitat să pomenesc), de un măr exploziv, de un rubin în formă de inimă ce bate, oul Ledei Atomica[1] al propriei noastre deificări, și astea toate pentru a-mi proteja lucrul cu saliva alchimică a pasiunii. Și încă nu era tot!

La zece și jumătate sînt trezit din primul somn de o delegație a primăriei din Figueras, orașul meu natal, care ținea să mă vadă. Era scris, se pare, că satisfacția înfășurării în ou să atingă un apogeu gigantic. Giganții pe care Gala, împreună cu Christian Dior îi inventaseră în urmă cu cîțiva ani pentru balul Beistegui urmau să prindă viață în astă-seară în persoana ei și a mea. Într-adevăr, trimișii primarului veniseră să-mi comunice dorința de a încorpora în mitologia Ampurdan-ului doi uriași de procesiune, purtînd efigiile Galei și a mea. Pe urmă pot să adorm cu adevărat. Cei doi dinți de lapte, cu albul lor înșelător, visați de dimineață și pe care voisem să-i atîrn atît de jalnic de cîte un fir de ață, au devenit pe buza visului de noapte doi uriași adevărați, de o albeață plină de certitudine pe măsura celor ce sîntem noi doi. Uriașii merg hotărît cu cele patru picioare pe drumul trasat de Gala și țin foarte sus ramele tablourilor mele gigantice, în timp ce noi ne străduim să ne reluăm și să ne continuăm pelerinajul prin lume.

Și dacă în epoca noastră de cvasipigmei scandalul colosal de a fi geniali ne scutește de a nu fi totuși omorîți cu pietre ca niște cîini sau de a muri de foame, aceasta e numai și numai prin grija lui Dumnezeu.

---

[1] Aluzie la tabloul lui Dali (1954), aflat în proprietatea dnei Gala Dali, „construit în întregime în spiritul proporției divine a lui Lucas Paccioli într-o manieră invizibilă".

1959

[1]

[1] În acest an 1959, la ușa lui Dali se putea citi o inscripție în franceză și engleză: *Prière de ne pas déranjer. Please, do not disturb!* (Rugăm nu deranjați!). Dali pictează, scrie, gîndește. Mai tîrziu, ne va dezvălui secretul acestui an, unul dintre cei mai plini ai vieții sale.

1960

MAI

Paris, 19

În mijlocul unei mulțimi care-mi murmură numele și-mi strigă „maestre", urmează să-mi inaugurez expoziția cu cele o sută de ilustrații la *Divina Comedia*, la Muzeul Galliera. Această admirație, urcînd în efluvii magice pînă la mine, încornorînd și reîncornorînd arta abstractă care moare de necaz, îmi dă o senzație deosebit de agreabilă. Sînt întrebat pentru ce am înălțat infernul prin culori luminoase și răspund că romantismul e cel care a comis măgăria de a prezenta infernul negru ca o mină de cărbune din Gustave Doré, în care nu poți vedea nimic. Numai neadevăruri. Infernul lui Dante e luminat de soarele și mierea Mediteranei și de aceea spaimele din ilustrațiile mele sînt analitice și supergelatinoase, cu o anume doză de vîscozitate angelică.

Hiperestezia digestivă dintre două ființe care se devoră reciproc este înfățișată pentru întîia oară în plină lumină în ilustrațiile mele. O zi frenetică, de bucurie mistică și amoniacală.

Am dorit ca ilustrațiile mele la Dante să semene cu urmele fine de apă dintr-o brînză divină. De unde și aspectul lor multicolor, de aripi de fluture.

Mistica seamănă cu brînza; Crist e și el brînză, dar, ce spun eu, un munte de brînză! Nu ne spune oare Sfîntul Augustin că Isus e numit în Biblie *„montus coagulatus, montus fermentatus"*, ceea ce desigur că trebuie înțeles ca munte de brînză? N-o spune Dali, ci Sfîntul Augustin, Dali doar o repetă.

Încă de la începuturile divine ale nemuritoarei Elade, grecii au făcut din spaima de spațiu și de timp, din zeii psihologici și din sublimele neliniști tragice ale sufletului omenesc un întreg antropomorfism mitologic. În linia

tradiției lor, Dali nu e mulțumit decît atunci cînd, din spaima de spațiu, de timp și din trăirile cuantificate ale sufletului, reușește să realizeze o brînză! O brînză mistică, divină[1]!

---

[1] Expoziția de la Muzeul Galliera a avut loc între 19 și 31 mai și a atras o mulțime considerabilă; cu acest prilej a fost editat și un catalog în onoarea lui Dali, realizat în colaborare cu Clovis Eyraud, René Héron de Villefosse, Marcel Brion, Raymond Cogniat, Jean-Marc Campagne, Jean Bardiot, Bruno Froissart, Pierre Guégen, Claude-Roger Marx, J.P. Crespelle, Jean Cathelin, Gaston Bonheur, André Parinaud, Paul Carrière.

SEPTEMBRIE

1

Au trecut douăzeci de ani de cînd am scris epilogul la *Ma vie secrète* și părul meu continuă să fie negru, picioarele mele n-au cunoscut pînă acum stigmatul degradant al bătăturilor, iar obezitatea incipientă s-a corectat, căci după operația de apendicită pîntecul meu și-a recăpătat profilul din adolescență. Tot așteptînd credința, care e voia lui Dumnezeu, iată că am devenit erou. Ba mă înșel: doi eroi! După Freud, erou este acela care se revoltă împotriva autorității paterne și împotriva tatălui și chiar sfîrșește prin a învinge. Așa a fost și cu tata, care mă iubea mult. Numai că, în timpul vieții, m-a putut iubi prea puțin, iar acum, de cînd e în ceruri, are parte de o altă tragedie corneliană: nu poate fi fericit decît pentru că fiul lui a devenit erou din cauza lui. La fel stau lucrurile și cu Picasso, care a fost pentru mine un al doilea tată spiritual. Picasso va avea motive să se bucure de așa ceva în timpul vieții, pentru că mă revolt împotriva autorității lui și sînt pe cale să-l înfrîng, tot în stil cornelian. Dacă tot trebuie să fii erou, e mai bine să fii de două ori decît deloc. De asemenea, de la acel epilog, eu n-am divorțat ca un oarecare, ci m-am recăsătorit cu soția mea, de această dată în sînul bisericii catolice, apostolice și romane, imediat ce întîiul poet al Franței[1], care a fost și primul bărbat al Galei, a făcut acest lucru posibil prin moartea lui. Căsătoria s-a celebrat în secret, în Ermitajul Fecioarei cu Îngeri și m-a umplut de o frenezie nemăsurată, căci acum știu bine că nu se află pe pămînt vas să țină într-însul elixirurile de preț ale inepuizabilei mele nevoi de ceremonial, de rit și de sacralitate.

Nu trecuse decît un sfert de ceas de la cununie și eram deja pradă unui alt capriciu, cu trup și suflet, un fel de

[1] Paul Eluard.

furie de a mă recăsători încă o dată cu Gala. Întorși la Port Lligat în amurg, avînd dinainte-ne marea la vremea fluxului, întîlneam un episcop șezînd (mi se întîmplă de multe ori în viață, în momente asemănătoare, să dau peste cîte un episcop șezînd). Îi sărutam inelul. O făceam cu o dublă recunoștință, după ce îmi arăta că recăsătoria noastră este posibilă, după ritul copt, unul dintre cele mai lungi, mai complicate și mai extenuante rituri religioase din cîte există. Îmi spunea că asta nu adaugă nimic sacramentului catolic, dar nici nu-i răpește ceva. E tocmai ce-ți trebuie, Dali, Dioscure! După ce ai avut atîtea ouă pe farfuria fără farfurie, îți mai lipsea un singur lucru: un nimic dublu — dublu nimic — care altfel n-ar valora nimic, dacă n-ar fi sacru.

În acest scop, în acest moment al vieții mele, trebuia să inventez o mare sărbătoare daliniană. Am să dau eu o dată și o dată o asemenea serbare. Pînă atunci însă, Georges Mathieu îmi acordă încrederea lui de gentilom cînd îmi scrie:

„Dacă în Franța sărbătorile de curte au început să decadă o dată cu dinastia de Valois, care alungă mulțimile, decadența lor este accelerată de influența italiană, care le transformă în spectacole cu sens mitologic sau alegoric, al căror unic scop nu mai este decît să uimească prin splendoare și «bun gust». Continuatoare ale acestei tradiții, serbările mondene din ziua de azi — fie că sînt creații ale domnilor Arthur Lopez și Charles de Beistegui, ori ale marchizului de Cuevas sau de Arcangues — nu sînt decît simple „reluări" arheologice.

A trăi înseamnă înainte de toate a participa. De la Dionisie Areopagitul încoace, nimeni în Occident, nici Leonardo da Vinci, nici Paracelsus, nici Goethe, nici Nietzsche n-au fost în mai strînsă comunicare cu cosmosul decît Dali. Rolul artistului este, fără îndoială, să-l ajute pe om să acceadă la taina creației, să alimenteze viața cosmică și socială. Aici, cele mai mari merite revin principilor Italiei renascentiste, pentru că au înțeles această evidență și au încredințat organizarea serbărilor unui Leonardo da Vinci sau unui Brunelleschi.

Înzestrat cu imaginația cea mai prodigioasă, avînd gust pentru fast, pentru teatru, pentru grandios, dar și pentru joc și sacru, Dali descumpănește spiritele superficiale, pentru că ocultează adevărurile prin lumină și folosește o dialectică a analogiei mai mult decît una a identității. Pentru cei care se ostenesc să caute sensul ezoteric al gesturilor sale, Dali este cel mai modest și în același timp cel mai fascinant vrăjitor. El împinge luciditatea pînă la conștiința că e mai important ca geniu cosmic decît ca pictor."

Am răspuns acestor amabilități prin *Orgoliul Balului Orgoliului*, care conține ideile mele generalisime asupra a ce ar trebui să fie în ziua de azi o sărbătoare, și asta din prudență, ca să-i liniștesc dinainte pe toți acei prieteni ai mei care nu se vor vedea invitați.

„Serbările din vremea noastră vor fi apoteoze lirice ale ciberneticii orgolioase, umilite și încornorate, căci numai cibernetica va putea înfăptui sfînta continuitate a tradiției serbărilor. Într-adevăr, în răcoroasa epocă a Renașterii, sărbătoarea actualiza plăcerile existențiale, cvasiinstantanee și paroxistice ale tuturor structurilor morale de informare: snobisme, spionaj, contraspionaj, machiavelisme, liturghie, încornorări estetice, iezuitisme gastronomice, leșinuri feudale și liliputane, întreceri între cretini blegi...

Astăzi, numai cibernetica va reuși, prin potențialitatea supremă a teoriei informației, să-i prostească pe dată, în legătură cu diverse subiecte statistice, pe toți participanții la sărbătoare, ba chiar mai mult, pe toți snobii, căci așa cum zicea contele Etienne de Beaumont: «Serbările se dau mai ales pentru cei care nu sînt invitați.»

Șocarea prin scatologic a sacrului trebuie să fie virgula pointilistă cu care să culmineze orice sărbătoare care se respectă. Ea va fi exprimată, ca și în trecut, prin ritmul sacrificării arhetipului. Așa cum în vremea lui Leonardo se spintecau burțile dragonilor și prin tăieturi izbucneau flori de crin, în zilele noastre trebuie spintecate mașinile cibernetice cele mai perfecționate, cele mai complexe, mai costisitoare și mai ruinătoare pentru comunitate. Ele vor fi sacrificate doar pentru pura plăcere și distracție a prinților, păcălind astfel din nou misia socială a aces-

tor formidabile mașini. Prin capacitatea lor de a oferi rapid și eficient informația, mașinile cibernetice nu vor fi făcut altceva decît să procure un orgasm monden, pasager și vag intelectual, tuturor celor veniți să se ardă la flacăra rece a focurilor de diamante păcălitoare ale serbării supracibernetice.

Să nu uităm că aceste orgii informatice vor trebui scăldate din belșug în sîngele și zgomotul maximal al unor muzici de operă, ca și al iraționalității concrete, în muzică hiperconcretă și în decoruri abstracte mathieusine și millaresiene, precum acelea deja faimoase în care Dali cere ca volumul zgomotului liric să se producă prin castrarea-supliciu și omorîrea a 558 de porci, pe fundalul sonor a 300 de motociclete ambalînd motorul, fără a uita omagiile retrospective de genul acordurilor de orgă umplută cu pisici priponite de clape, așa încît mieunăturile lor irascibile să se amestece cu muzica divină a lui Padre Vittoria, care se cînta deja în vremea lui Filip al II-lea al Spaniei.

Noile serbări cibernetice ale informației inutile — trebuie să mă stăpînesc și să nu le descriu de pe acum cu minuția care mă caracterizează într-un mod atît de glorios — vor izbucni în mod spontan, imediat ce monarhiile tradiționale vor fi fost restaurate, realizînd astfel unitatea spaniolă a Europei.

Regii și prinții și curtenii, toți vor face eforturi nebunești ca serbările să reușească, știind foarte bine că nu dai serbări ca să te distrezi, ci ca să hrănești orgoliul popoarelor."

Rămîn deci o dată mai mult fidel proiectelor mele, fără farfuria epilogului, și refuz cu încăpățînare să plec în China sau să fac orice altă călătorie în nu știu ce Orient, apropiat sau îndepărtat. Singurele două locuri pe care nu vreau să încetez a le revedea ori de cîte ori mă întorc de la New York — ceea ce se întîmplă cu regularitate matematică o dată pe an — sînt glorioasele intrări ale metroului din Paris, întruchipări vîscoase ale întregii hrane spirituale a Noii Ere (Marx, Freud, Hitler, Proust, Picasso, Einstein, Max Planck, Gala, Dali și totul, și totul, și totul); celălalt loc e insignifianta gară Perpignan, unde, nu știu

încă din ce motiv, mintea *și* sufletul lui Dali au descoperit cele mai sublime idei. Pornind chiar de la ideile din gara Perpignan, se poate spune că:

Tot căutînd „cuantumul acțiunii"
Picturela, pictureala, picturea-la-la...
Tot căutînd „cuantumul acțiunii"
Cîte experiențe nu picturi el acolo
Picturela, picturea-la, picturea-la-la.

Trebuia să găsesc în pictură acest „cuantum al acțiunii", care stăpînește astăzi asupra structurilor microfizice ale materiei și n-o puteam face decît grație capacității mele de a provoca — provocator suprem ce sînt! — tot felul de accidente scăpate de sub controlul estetic și chiar animist, în scopul de a comunica la nivel cosmic... picturela, picturea-la-la, picturea-la-la-la... cosmorela, cosmorea-la-la, cosmorea-la-la-la. Am început cu closetul... picturela, picturea-la-la, picturea-la-la-la... closetela, closetea-la-la, closetea-la-la-la. Reprezentam noroaiele și substanța caracatiței caracatițoase de pe fundul mărilor. Cu caracatițe vii caracatițeam. Am pus și arici de mare să picteze, injectîndu-le adrenalină ca să le fac agoniile mai convulsive; în mijlocul celor cinci dinți ai gurii lor aristotelice am înfipt o tijă care să înregistreze cele mai mici oscilații pe o suprafață parafinată. Profitam bucuros de-o ploaie cu broaște căzute din cer în vreme de furtună, ca să deseneze chiar ele, zdrobindu-se, o broderie broscantă pentru un costum de Don Quijote. Amestecam femei goale, mînjite cu vopsele și transformate în torșoane vii, cu porci proaspăt scopiți și cu motociclete ambalîndu-și motorul și rulînd, totul închis în niște saci pregătiți să primească dejecții neprevăzute. Făceam să sară-n aer lebede vii, umplute cu rodii, ca să pot înregistra stroboscopic pînă și ultima sfîșiere viscerală a fiziologiei lor cvasivii.

Într-o zi am urcat panta spre grădina de măslini, unde făcusem toate aceste experiențe, dar fără să am la mine nici mitraliera lichidă și nici rinocerul viu, de care aș fi avut nevoie tot pentru amprente, nici măcar vreo caracatiță pe jumătate moartă. A fost singura dată cînd,

așa cum nici lui Ludovic al XIV-lea nu i se întîmplase vreodată una ca asta, „a fost cît pe ce să aștept". Dar Gala era acolo. Tocmai găsise o pensulă și venea să mi-o dea:

— Încearcă, poate merge cu asta!

Am încercat. — Miracolul s-a întîmplat! Toate experimentele din ultimii douăzeci și șase de ani au țîșnit din numai cîteva angelice trăsături de penel! Tot ce abia dacă îndrăznisem să sper de-a lungul vieții mele se realiza. „Cuantumul acțiunii" picturelei... picturela picturea-la, picturea-la-la se concentrase în tușa nonșalantă și eroică a lui don Diego Velásquez de Silva și, în vreme ce Dali picta... și picturela, picturea-la-la, picturea-la-la-la... l-am auzit pe Velásquez vorbind. Penelul lui spunea curgînd: „Te-ai lovit, copile?"... și picturela, picturea-la-la, picturea-la-la-la...

În plin haos antirealist, în clipa de apogeu a lui „Action Painting", ce forță putea să aibă Velásquez! După trei sute de ani, el se dovedește singurul mare pictor din istorie. Atunci Gala, cu modestia orgolioasă pe care singur poporul ei știe s-o acorde eroului victorios, zise:

— Da, dar l-ai ajutat și tu mult!

O priveam, dar după toate astea nici nu mai aveam nevoie s-o fac ca să știu că semăna cu un Velásquez-ploaie-de-mai, cu părul ei, dar cu mustățile mele, după ce fusese aluniță păroasă, maimuță spațială și coșuleț împodobit cu merișor, cu care puteam face dragoste.

Pictura este imaginea iubită care se întoarce prin ochi și se scurge prin vîrful penelului — iar dragostea e același lucru!

*Chafarrinada**, *chafarrinada, chafarrinada, chafarrinada, chafarrinada* — era noua spermă din care urmau să se nască toți viitorii pictori ai lumii, întrucît *chafarrinadas* ale lui Velásquez sînt ecumenice.

---

* pată (sp.) *(n. t.)*.

1961

[1]

[1] Registrul gros, ca de notariat, în care și-a însemnat Dali gîndurile din 1961 poartă scris — cu majuscule roșii — TOP SECRET. Vom ști totuși mai tîrziu ce gîndea Dali la Port Lligat și la New York. Însă deocamdată, să respectăm această discreție, care — de altfel — i se potrivește așa de puțin.

1962

NOIEMBRIE

Port Lligat, 5

Cele șaisprezece atribute ale lui Raymundus Lullus fac posibile 20 922 789 888 000 de combinații. Mă trezesc cu ideea că trebuie să ating acest număr de combinații în interiorul sferei mele transparente, în care fac de cîteva zile primele experiențe (primele din lume, după știința mea) asupra „zborului muștelor". Servitorii mei sînt însă agitați: marea e complet sfărîmată. Lumea spune că e cea mai puternică furtună din ultimii treizeci de ani. Curentul electric a fost întrerupt. E întuneric ca noaptea, sîntem nevoiți să aprindem lumînări. Vaporul galben al Galei a rupt odgoanele și plutește în derivă în mijlocul golfului. Matrozul nostru plînge și dă-n masă cu pumnul.

— Nu pot să văd vaporul ăsta sfărîmîndu-se de stînci! strigă el.

Aud asta de la mine din atelier, unde Gala vine să-mi spună să cobor ca să-l consolez pe băiat. Cameristele se tem să nu înnebunească. Iată însă că trec prin bucătărie și, dintr-o dată, prind din zbor, cu o promptitudine, o îndemînare și cu o nemaipomenită ipocrizie, musca de care aveam nevoie pentru experiența mea. Nimeni n-a observat nimic. Îi spun matrozului:

— Nu mai plînge! O să cumpărăm alt vapor. N-aveam cum să prevedem asemenea furtună!

Și, într-un acces brusc de cochetărie, merg pînă la a-mi pune pe umărul lui chiar mîna în care țin musca. Omul se calmează imediat, iar eu urc în atelier ca să închid musca în sferă. În timp ce-i observ zborul, aud strigăte puternice pe plajă. Alerg. Șaptesprezece pescari, împreună cu servitorii mei, strigă: „Miracol!" Exact în clipa cînd vaporul era cît pe ce să se zdrobească de stînci, vîntul și-a schimbat direcția iar el a revenit la mal ca un animal fidel și blînd, eșuînd pe nisipul din fața casei. Cu o îndemînare supraomenească, un marinar îi aruncase o ancoră la

capătul unui cablu subțire și astfel vaporașul putuse fi tras din calea valurilor care-l împingeau din laturi spre stînci. Inutil să mai spun că, în afară de „Gala", ambarcațiunea noastră se mai numește și „Milagros", adică „minuni".

O dată întors în atelier, constat că și musca a făcut ceva minuni, dintre care cea mai extraordinară era că realizase cele 20 922 789 888 de combinații preconizate de Raymundus Lullus și la care visasem de dimineață.

Pînă la prînz mai erau exact opt minute.

Trebuie că viața e plină de aceste amestecuri între hazard și determinări delirante! Asta îmi amintește de tata, care, într-o dimineață de iulie, răcnea ca un leu:

—Veniți, veniți! repede! repede!

Am alergat cu toții, speriați să-l vedem pe tata cu degetul întins către un băț de chibrit proptit în picioare și care ardea pe dalele de ardezie. După ce-și aprinsese țigara, tata aruncase foarte sus chibritul și acesta, după ce a descris o curbă mare, în care părea să se fi și stins, a căzut vertical pe sol și a rămas lipit, drept, pe ardezia supraîncălzită, care l-a reaprins. Tata continua să-i cheme pe țăranii care se îngrămădeau:

— Veniți, veniți! N-o să mai vedeți așa ceva!

La sfîrșitul mesei, eu eram încă sub tensiunea evenimentului, așa că am aruncat în aer, din toate puterile, un dop, care, după ce s-a lovit de tavan, a sărit deasupra bufetului și a rămas în echilibru la capătul unei vergele de perdea. Tata a rămas siderat de acest al doilea eveniment. Timp de o oră a contemplat dopul, nedînd nimănui voie să-l miște din loc. Mai multe săptămîni la rînd servitorii și prietenii au putut să-l admire acolo.

6

Îmi vărs cafea pe cămașă. Prima reacție a celor care nu sînt geniali ca mine, adică a celorlalți, e să se șteargă. Eu — dimpotrivă. Încă din copilărie aveam obiceiul să pîndesc momentul cînd bonele sau părinții mă pierdeau din ochi, ca să răstorn iute între cămașă și piele restul gros de zahăr din cafeaua mea cu lapte. Dincolo de voluptatea

inefabilă pe care mi-o procura lichidul picurînd pînă la brîu, uscarea lui progresivă, apoi țesătura ce se lipea de piele îmi ofereau posibilitatea unor constatări periodice și persistente. Trăgînd încet, treptat sau prin smulgeri îndelung amînate și cu delicii, provocam noi aderări ale cămășii pe piele, pline de emoții și cugetări filozofice, care mă țineau toată ziua. Această secretă plăcere a inteligenței mele precoce a atins paroxismul în adolescență, cînd perii de pe piept au adăugat o nouă complicație. Țesătura cămășii (veșmînt liturgic) mi se lipea de mijlocul pieptului (același cu locul în care plasam potențialitatea credinței mele). Într-adevăr, firele rare de păr muiate-n zahăr și lipite cu țesătura erau, acum știu, chiar ceea ce menține contactul electronic grație căruia elementul vîscos, aflat în permanentă schimbare, devenea elementul moale al unei veritabile mașini cibernetice mistice, pe care am inventat-o chiar în această dimineață de 6 noiembrie, vărsîndu-mi bogat pe piept, prin grija lui Dumnezeu (deși în aparență din întîmplare) cafeaua cu lapte, prea dulce (îndulcită de subconștientul meu) într-o manieră delirantă. O pastă dulce face să mi se lipească bluza fină de părul de pe piept, pieptul meu atît de plin de credința în Dumnezeu.

Ca să rezum, trebuie să mai adaug că, geniu fiind, e foarte posibil, dar foarte, foarte posibil, ca Dali să știe să prefacă toate posibilitățile acestui accident banal (care pentru alții nu e decît un incident oarecare) într-o mașină cibernetică fluidă, care-mi îngăduie să ajung, mai bine zis să tind către Credință, care pînă acum nu era decît prerogativa unică a omnipotentului har al lui Dumnezeu.

7

Dintre toate plăcerile hiper-sibaritice ale vieții mele, cea mai vie și poate cea mai picantă (chiar fără „poate") este și va rămîne să stau la soare acoperit de muște. Astfel, aș putea zice:

— Lăsați muștele să vină la mine!

La Port Lligat, îmi vărs pe cap, la micul dejun, uleiul rămas în farfuria cu anșoa. Muștele vin imediat. Dacă sînt

stăpîn pe situație grație gîndurilor mele, gîdilătura muștelor mi le accelerează. În schimb, ziua improbabilă în care prezența muștelor m-ar deranja ar fi semnul că ceva nu merge și că mecanismele cibernetice ale găselnițelor mele sînt pe cale să se gripeze, într-atît de mult cred eu că muștele sînt zîne ale Mediteranei. Ele aveau obiceiul încă din Antichitate să acopere fața iluștrilor mei predecesori, Socrate, Platon sau Homer[1], care, cu ochii închiși, descriau faimosul dans al acestor vietăți sublime bîzîind în jurul vasului cu lapte. Aici trebuie să amintesc sus și tare că nu suport decît muștele curate, muștele îmbrăcate la Balenciaga, așa cum am mai spus-o, nu cele pe care le întîlnești pe la funcționari, ori în apartamentele burgheze, ci muștele care trăiesc pe frunza de măslin, care zboară în jurul vreunui arici de mare mai mult sau mai puțin putrezit.

Azi, 7 noiembrie, am citit într-o carte nemțească despre Fidias, care desenase planul unui templu după modelul unei specii de arici de mare ce prezintă cea mai divină structură pentagonală din cîte i-a fost dat să vadă. Și uite că tocmai azi 7 noiembrie, la ora două după-amiază, în vreme ce priveam zborul a cinci muște în jurul unui arici de mare închis, am putut observa o mișcare în spirală, de la dreapta la stînga, în cadrul acestui gen de gravitație. Dacă legea se confirmă, nu mai am nici un fel de îndoială despre viitorul ei: va fi de o importanță egală, pentru cosmos, cu cea a faimosului măr al lui Newton, căci pretind că această muscă, alungată de toți, posedă în ea acel „cuantum al acțiunii" așezat continuu de Dumnezeu chiar pe nasul oamenilor, ca să le arate insistent direcția unei legi universale dintre cele mai secrete.

8

Am adormit gîndindu-mă că viața mea ar trebui cu adevărat să înceapă mîine sau poimîine — sau răs-

[1] În mai 1957, Dali vorbise deja îndelung despre muștele de la Port Lligat, pe care le preferă oricăror altor muște. Redăm în anexă un text de Lucian din Samosata despre muște, pe care Dali îl degustă în mod special.

poimîine —, dar neapărat (asta în tot cazul e lucru sigur și ineluctabil). Acest gînd îmi procură, cu un sfert de ceas înaintea trezirii, un vis creator, teatralizat cu maximum de efect scenic. Într-adevăr, ora mea teatrală a început cu o cortină obișnuită foarte împodobită, puternic luminată și care avea în centru o mică ciudățenie caracteristică, drept care a fost remarcată de către toți spectatorii într-un fel cu totul special. Cînd cortina se ridică, încep să se deruleze niște viziuni, care ating de îndată înălțimea celor mai grandioase mitologii furtunatice. Un fulger jupiterian aruncă pentru o clipă totul în tenebre. Toată lumea se așteaptă la un fantastic crescendo de efecte, dar — lovitură de teatru — se aprinde lumina și apare din nou cortina, întocmai ca la început. Toți spectatorii sînt deci păcăliți, în afară de Dali și de Gala, care visase același lucru. Aveam impresia că asistăm la începutul unei opere despre viața noastră, dar nici vorbă... Cortina nici nu s-a ridicat măcar. Folosită cu atîta îndemînare, ea valorează cît propria-i greutate în aur!

1963

3

De cînd mă știu am obiceiul să privesc ziarele de-a-ndoaselea. În loc să citesc știrile, eu le privesc și le văd. Cînd eram băiețandru, clipeam din ochi și vedeam, printre șerpuirile semnelor tipografice, veritabile partide de fotbal, ca la televizor. Deseori, înainte de repriză, eram nevoit să mă odihnesc puțin, așa de tare mă sleiau peripețiile acestui joc. Astăzi, cînd privesc ziarele pe dos, văd lucruri divine, prinse într-o anume mișcare, și asta mă decide să repictez — într-un sublim elan de pop art daliniană — fragmentele de ziar care conțin comori estetice demne cîteodată de Fidias. O dată mărite enorm aceste ziare, le voi cuantifica prin excremente de muște... Ideea mi-a venit cînd am observat ce frumoase sînt anumite ziare lipite, îngălbenite (și un pic pătate de căcăței de muscă) ale lui Pablo Picasso și Georges Braque.

În seara asta, în timp ce scriu, ascult la radio cum răsună salvele de tun — pe deplin meritate — de la funeraliile lui Braque. Acest Braque, cunoscut între altele pentru marea lui descoperire estetică: colajul de ziare. Și îi dedic, drept omagiu, cel mai transcendent și mai subit celebru bust al lui Socrate, cuantificat de muște și care constituie tocmai coperta genială a acestui jurnal al geniului meu.

19

În gara din Perpignan, în timp ce Gala înregistrează tablourile puse la vagonul de bagaje, îmi vin întotdeauna cele mai geniale idei. Încă dinainte de Perpignan, pe la Boulou, creierul începe să mă furnice, dar sosirea la Perpignan e o veritabilă ejaculare mintală, care atinge în acest moment cea mai mare și mai sublimă imensitate speculativă. Rămîn apoi multă vreme la această altitudine și, în timpul respectivei ejaculări, pot fi văzut cu ochii

albiți, ficși. Totuși spre Lyon tensiunea începe să cedeze și sosesc la Paris pacificat de fantasmele gastronomice ale călătoriei, anume Pic la Valence și dl Dumaine la Saulieu. Creierul îmi revine treptat la normal, deși tot genial, așa cum cititorul meu binevoiește a nu fi uitat că este. Ei bine, pe 19 septembrie al acestui an am avut în gara Perpignan un fel de extaz cosmogonic, mai puternic decît precedentele. Am avut o viziune exactă a nașterii universului. Universul, unul dintre lucrurile cele mai limitate care există, poate fi, păstrînd proporțiile, asemănător în structură cu gara Perpignan. Singura diferență ar fi că acolo unde se află ghișeul, în univers s-ar afla acea enigmatică sculptura a cărei reproducere gravată mă intriga de mai multe zile[1]. Partea goală a sculpturii ar urma să fie cuantificată de nouă muște originare din Boulou, iar o singură muscă de vin ar urma să reprezinte antimateria. Cititorule, privește-mi ilustrația și adu-ți aminte că așa se nasc toate cosmogoniile.

Bună ziua!

[1] A se vedea la ilustrații reproducerea sculpturii a cărei enigmă l-a obsedat pe Dali pînă în momentul cînd, aidoma unui nou Tezeu, a găsit dezlegarea.

ANEXE

ANEXA I

Fragment din
ARTA PÎRȚULUI
sau
MANUALUL FALSULUI ARTILERIST
NEDECLARAT
scris de
CONTELE DE LA TROMPETTE
Medic al Calului de Bronz
Spre folosul persoanelor constipate[1]

PRELUDIU

E o rușine, Cititorule, faptul că de atîta vreme tot dai la pîrțuri și totuși încă nu știi nici cum o faci, nici cum ar trebui s-o faci.

De obicei, lumea socoate că pîrțurile diferă numai după mărime, iar în rest ar fi toate la fel: eroare grosolană.

Tot ceea ce vă înfățișez eu astăzi, analizat cît mai exact cu putință, a fost grozav de neglijat pînă acum, nu doar fiindcă se socotea a fi un subiect nedemn de comentare, ci și fiindcă nu părea deloc susceptibil de vreo metodă anume sau de perspectiva cine știe cărei descoperiri. Greșeală.

Pîrțul e o artă și, prin urmare, ceva folositor vieții, o spun și Lucian, Hermogen, Quintilian etc. El e, într-adevăr, un lucru cu-atît mai important, cu cît nimeni nu se gîndește, de regulă, cu intenție să învețe a da pîrțuri.

Un pîrț ce, spre-a ieși, s-a străduit zadarnic
Și biete măruntaie cumplit a-ndurerat

---

[1] Cartea, nedatată, pare să fi apărut în secolul al XIX-lea. Editorul ei n-a ținut să se fălească, prin urmare se ascunde sub un pseudonim: „Toba mare, frumoasă Țimbalistă", marcînd însă locul de domiciliu: Moncuq (Guyana).

Adesea cheamă moartea grabnic.
Cînd stă să dea și ortul popii muritorul amarnic constipat
De-un pîrț scăpat la timp se-ntîmplă-a fi salvat.

În fine, poți scoate pîrțuri cu metodă și cu gust, e ceea ce am să încerc a vă convinge pe parcursul acestei lucrări.

Nu ezit deci să împărtășesc Publicului rezultatele cercetărilor și descoperirilor mele asupra acestei Arte despre care dicționarele nu ne spun nimic mulțumitor. Nu sînt pomenite (lucru incredibil!) nici măcar noțiunile de bază ale cărei principii ajung să fie prezentate celor curioși abia acum.

*

CAPITOLUL I

DEFINIȚIA GENERALĂ A PÎRȚULUI

Pîrțul, pe care vechii greci îl numeau *Pordé*, latinii *Crepitus ventris*, vechii saxoni *Partin* ori *Furtin*, nemții *Fartzen* iar englezii *Fart*, este un compus de gaze, emise uneori cu zgomot, alteori înăbușit, sau chiar pe tăcute.

S-au găsit totuși destui autori, îndeajuns de mărginiți, dar și de curajoși totdeodată, care să susțină, în mod absurd, arogant și cu încăpățînare, în ciuda a ceea ce spun Calepin și toate celelalte dicționare existente și viitoare, că vocabula pîrț, luată în sine, adică în sensul ei natural, s-ar referi doar la emisia cu zgomot; ei s-au bazat pe acest vers horațian, care, totuși, nu poate da o idee deplină asupra subiectului:

*Nam displosa sonat quantum Vesica pepedi**. (Sat. I, 8.)

Cine nu pricepe oare că Horațiu a luat aici numai sensul generic al cuvîntului *pedere*, a pîrții? Și de ce a fost nevoie, pentru a da de înțeles că acest cuvînt se referă la

* „Plesnind ca o bășică am tras un vînt cumplit", Sat. I, 8, în Horatius, *Opera omnia*, trad. de Al. Hodoș și T. Măinescu, vol. II (*Satire, Epistole și Arta Poetică*), București, Ed. Univers, 1980 (*n. ed.*).

un sunet limpede, ca Horațiu să se limiteze la explicarea genului de pîrț care face zgomot cînd iese? Fermecătorul filozof Saint-Evremond avea asupra pîrțului o idee destul de diferită de sensul vulgar: după el, pîrțul era suspin; îi spuse deci iubitei într-o zi, cînd tocmai o delectase cu un pîrț:

De chinuri inima mi-e plină
Și suspină
Văzînd cît ești de-nnegurată
Deci pe dată
Un biet oftat, de teamă plin
Pe gură nu găsi rostirea
Și pe-altă parte nimeri ieșirea.

Pîrțul este deci, de cele mai multe ori, un gaz comprimat în interiorul pîntecelui, a cărui cauză, spun doctorii, ar fi umflarea materiei mucilaginoase, pe care căldura o potolește și o adună laolaltă, dar nu poate s-o dizolve; țăranii și oamenii simpli consideră că fenomenul e produs de întrebuințarea unor ingrediente ori alimente producătoare de gaze. Pîrțul se mai poate defini și ca aer comprimat, care, căutînd să iasă, străbate lăuntrul corpului și scapă-n graba mare îndată ce găsește acel orificiu pe care buna creștere ne oprește să-l numim.

Aici însă nu trebuie să ascundem nimic; pîrțul se slobozește prin anus, cu sau fără zgomot: cu cît natura e mai înclinată să-l sloboadă mai firesc, cu atît e mai mare nevoia de artă. Aceasta, ajutată de natură, conferă pîrțului o naștere plăcută, făcîndu-l prilej de delectare, chiar de voluptate. De unde și proverbul:

Viață lungă, sănătoasă
Pîrțul dacă-l lași să iasă.

Dar să revenim la definiția noastră, arătînd că ea răspunde tuturor sănătoaselor reguli ale filozofiei. Ea cuprinde atît genul, cît și materia și diferența specifică, *quia nempe constat genere, materia et differentia:* 1) Include toate cauzele și speciile pe care le vom studia rînd pe rînd; 2) Și cum genul său e unul anume definit, fără îndoială că la fel este și cauza îndepărtată, aceea care dă naștere

vînturilor, respectiv mucozităților din intestine, provenite din alimente prost digerate. Să analizăm deci toate acestea cu atenție, înainte de a ne vîrî nasul în clasificări.

Vom spune deci că materia pîrțului este călduță și ușor alterată.

Așa cum în țările foarte calde și în cele foarte reci nu plouă niciodată, întrucît căldura absoarbe rapid orice fel de vapori, în cele dintîi, iar în celelalte frigul excesiv împiedică exalările lor; așa cum, din contră, în regiunile temperate plouă îndeajuns (după cum foarte bine au observat Bodin, meth. hist., Scaliger și Cardano); tot astfel, căldura în exces nu numai că transformă alimentele prin alterare, dar, în același timp, dizolvă și consumă vaporii, ceea ce nu se întîmplă în cazul frigului, care tocmai datorită acestor caracteristici este împiedicat să emane vapori. Cu totul altfel stau lucrurile cînd căldura este moderată, împiedicînd astfel transformarea completă a alimentelor; parte din materia vîscoasă din pîntece și din intestine dă naștere gazelor, care devin din ce în ce mai energice, în funcție de gradul de gazeificare a alimentelor. Fermentarea lor, la temperatură nu prea ridicată, produce vapori groși și turbulenți. Fenomenul este lesne de înțeles, dacă se compară de pildă primăvara și toamna cu vara și iarna, ca și prin studierea artei distilării la foc mic.

CAPITOLUL II

DESPRE CARACTERISTICILE PÎRȚULUI, ÎNDEOSEBI DESPRE DIFERENȚA DINTRE PÎRȚ ȘI RÎGÎIT, PRECUM ȘI DEMONSTRAȚIA COMPLETĂ A DEFINIȚIEI PÎRȚULUI

Am spus mai sus că pîrțul se sloboade prin anus. Aceasta îl și deosebește de rîgîit căruia i se mai spune și „raportul spaniol". Acesta din urmă, deși format din aceeași materie, doar că în interiorul stomacului, este slobozit pe sus, datorită apropierii acestei ieșiri sau, alteori, din

pricina balonării excesive a pîntecului ori pentru că întîlnește un alt fel de obstacol care-l împiedică să iasă pe jos. După părerea noastră, rîgîitul și pîrțul sînt înrudite, cu toate că unii îl socotesc pe cel dintîi mult mai dezgustător: și totuși, nu s-a întîmplat oare odată ca, la curtea lui Ludovic cel Mare, un ambasador, în mijlocul splendorilor și fastului pe care le desfășura în fața lui acest monarh, să scoată un rîgîit grozav de bărbătos, spunînd că-n țara lui rîgîitul era un semn de noblețe și responsabilitate? Nu trebuie deci să tragem concluzii pripite în nici o privință, nici în favoarea pîrțului, dar nici a rîgîitului; fie că vîntul e slobozit pe sus ori pe jos, ele sînt egale, nu mai încape nici o îndoială. Într-adevăr, în Furetière, tomul al II-lea al Dicționarului său universal, putem citi că în comitatul de Suffolk vasalul era dator să facă dinaintea regelui, în ziua de Crăciun, un salt, un rîgîit și-un pîrț.

Rîgîitul nu trebuie însă inclus în categoria vînturilor colicative, după cum nici în cea a murmurului ori a ghiorțăiturilor pîntecului, care sînt și ele tot vînturi, de același soi, agitate însă în interiorul intestinelor și care întîrzie să se manifeste, cam cum se întîmplă cu prologul în comedie, ori cu vijelia înaintea furtunii. Suferă de ele mai ales tinerele fete și femeile care se-ncing foarte strîns, ca să-și scoată în evidență talia. În cazul lor, spune Fernel, partea de intestin pe care specialiștii o numesc *coecum* este așa de plină de gaze și de strînsă, încît acolo ia naștere o adevărată bătălie, ca aceea a vînturilor închise de Eol în peștera din munții Eoliei de altădată. Atîta vînt, încît ar fi de-ajuns pentru o croaziera întreagă pe mare, ori ca să miște morile cu aripi.

Ne mai rămîne doar să facem dovada completă a definiției pe care am dat-o și să vorbim de cauza ultimă a pîrțului, care este deopotrivă sănătatea cea firească a trupului, dar și delectarea ori plăcerea artistică. Despre toate acestea ne vom ocupa atunci cînd vom vorbi și de efecte. A se vedea mai jos capitolul despre această temă. Să mai adăugăm și că nu admitem, ba chiar dezavuăm, orice alt scop, potrivnic bunului gust și sănătății. Asemenea abuzuri n-ar avea ce căuta în rîndul intențiilor rezonabile și delectabile.

CAPITOLUL III

CLASIFICAREA PÎRȚURILOR

După ce am explicat natura și cauzele pîrțului, să procedăm la clasificarea lui, examinînd diferitele specii, spre a le defini apoi prin afinitățile care le leagă.

PROBLEMĂ

Se ridică aici de la sine o întrebare. Iat-o:

Cum poate fi clasificat în mod corect pîrțul? Cel ce și-o pune este însă o fire cîrcotașă. Trebuie oare să-l măsurăm cu cotul, cu piciorul, cu cana ori cu banița? Căci *quoe sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.** Nicidecum: iată soluția găsită de un excelent chimist. Nimic mai simplu, mai natural.

Introduceți, spune el, nasul în anus; vîrful nasului va tăia orificiul anal în două părți egale, iar nările vor deveni cele două talere ale balanței; dacă pîrțul e resimțit ca o greutate, este semn că trebuie măsurat cu o greutate; dacă este tare, cu cotul, ori cu piciorul; dacă-i lichid, cu cana; de-i grunjos, cu banița ș.a.m.d., iar dacă îl găsiți prea debil pentru a duce la bun sfîrșit experiența, faceți ca gentilomii din Verriers: suflați în foale cît puteți de tare, pînă ce pîrțul va avea volum suficient.

Dar să vorbim serios.

Grămătici nepricepuți împart literele în vocale și consoane; acești domni rămîn însă numai la suprafața lucrurilor; noi, dimpotrivă, ne facem un scop din a mijloci simțirea și degustarea subiectului pe care-l tratăm, drept pentru care împărțim pîrțurile în Vocalice și Mute, acestea din urmă fiind Vînturile propriu-zise.

Pîrțurile vocalice sînt de regulă numite Petarde, de la cuvîntul *péter,* a pîrții, din pricina diverselor sunete pe care le produc, ca *și cum* partea de jos a pîntecului ar fi umplută cu praf de pușcă. Consultați în acest sens tezele despre petarde ale lui Willichius Jodochus.

---

* Cele care sînt egale cu un al treilea sînt egale între ele *(lat.)* *(n. ed).*

Petarda este o izbucnire zgomotoasă, antrenată de vapori uscați.

Poate fi mare sau mică, după cauza care a produs-o și în funcție de împrejurări.

Petarda mare este plenivocalică sau vocalică prin excelență; cea mică se mai numește și semi-vocalică.

DESPRE PLENIVOCALIC SAU MARELE PÎRȚ

Marele Pîrț sonor, sau plenivocalicul deplin, se remarcă prin zgomotul puternic, cauzat nu numai de orificiul amplu și spațios care-l produce, cum ar fi orificiul țăranilor, ci și grație mulțimii de gaze, provocate fie de înghițirea unei însemnate cantități de alimente balonante, fie de temperatura medie a ventriculului și a intestinelor. Această minune a pîrțurilor poate fi comparată cu explozia gurii de tun, a unui dirijabil, sau cu vîntul care acționează pedalele de orgă etc. Ceea ce a scris Aristofan despre tunete e doar o palidă idee. Mult mai aproape de adevăr este comparația cu salva de tun menită să doboare ziduri, să străpungă un batalion ori să întîmpine intrarea vreunui senior în cetate etc.

OBIECȚIA ADVERSARILOR PÎRȚULUI

Pîrțul nu ne șochează însă prin sunet, spun ei: dacă n-ar fi vorba decît despre improvizațiile lui armonioase, ar fi mai degrabă plăcut decît jignitor; numai că pîrțul este întotdeauna urmat și de un miros dizgrațios, cu care se și confundă, și care ne jignește nările: asta-i e vina. Nici nu se-aude bine că și-a și împrăștiat mulțimea de corpusculi infecți, care ne strîmbă fețele de silă: uneori e atît de viclean încît lovește fără preaviz, cu surdină; adesea e precedat de-un sunet înfundat, însă-i urmat pe dată de sateliții rușinoși, care nu mai lasă nici un dubiu asupra vinovatei colaborări.

RĂSPUNS

Știu prea puține despre pîrț aceia care-l cred atît de criminal și vinovat de toate aceste grosolănii. Pîrțul veritabil, sau pîrțul curat, este aproape lipsit de miros, ori are

atît de puțin, încît nici nu izbutește să răzbată de la ieșire pînă la nările asistenței. Cuvîntul latin *crepitus*, ce denumește pîrțul, chiar asta înseamnă: zgomot fără miros; dar, de cele mai multe ori, pîrțul e confundat cu alte două feluri de vîntozități dăunătoare, dintre care una supără simțul mirosului și se numește în general vînt, ori pîrț mut, ori pîrț feminin; cealaltă este numită pîrțul gros sau bășina zidarului. Aceasta e confuzia pe care se întemeiază teoriile adversarilor pîrțului. E însă foarte ușor să-i zăpăcești dacă le arăți că pîrțul adevărat este ceva cu totul diferit de cei doi monștri pomeniți mai sus.

Orice boare care se-nstrună în corp și, comprimată, scapă apoi se numește vîntozitate; vîntul curat, pîrțul și bășina zidarului sînt înrudite între ele în cadrul aceluiași gen; deosebirile vin din timpul pe care-l petrec în corp, ca și din gradul de dificultate la ieșire. După ce se-nstrună în corp, pîrțul curat parcurge diferitele trasee interne fără a întîlni obstacole și iese, cu oarecare zgomot. Pîrțul gros sau bășina zidarului încearcă de mai multe ori să iasă, dar întîlnind mereu aceleași piedici, face cale-ntoarsă, uneori chiar pe același drum, se încălzește și se încarcă de particule de materie grăsoasă, pe care le dislocă în mers; astfel îngreunat, el se refugiază în părțile de jos, învelit într-o materie prea fluidă, ce nu așteaptă la rîndul ei decît o umbră de mișcare ca să erupă; în fine, iese, fără cine știe ce zgomot, ducînd cu sine și tot ce-a agonisit în drum. Vîntul parcurge același drum ca și bășina zidarului, este și el înghesuit și oprit din cale, se încălzește și el și se încarcă în mers de particule grase, vine apoi să se ceară afară prin poarta de jos, numai că, aflînd acolo teren uscat și gol, nu mai are ce să apuce: își ia deci zborul numai cu ce are pe el, fără zgomot, răzbunîndu-se însă prin tot ce poate fi mai scîrbos nasului omenesc.

Să revenim însă la clasificare, după ce am răspuns obiecțiilor adversarilor pîrțului.

Pîrțurile seamănă cu salvele de tun ori cu tunetele lui Aristofan, cum vă e voia. Oricum ar fi, ele sînt de două feluri: simple și compuse.

Pîrțurile simple constau dintr-o unică salvă, instantanee. Priap le compara, cum am văzut, cu plesnetul unor burdufuri.

Displosa sonat quantum vesica

Ele se ivesc atunci cînd materia care le compune este omogenă, abundentă, cînd orificiul prin care ies este suficient de larg și de destins, ori cînd, în fine, autorul e robust și le sloboade dintr-un foc.

Pîrțurile compuse presupun mai multe salve puternice și bine delimitate, asemănătoare vînturilor fără sfîrșit care vin unele din altele, întocmai cum ar suna cincisprezece–douăzeci de focuri de pușcă, trase la rînd și circular. Ele se mai numesc și Diftongi și se spune că o persoană bine clădită poate reuși chiar douăzeci dintr-o singură emisie.

CAPITOLUL IV

CAUZA FIZICĂ, DEDUSĂ CU AJUTORUL BUNULUI SIMȚ SAU ANALIZA PÎRȚULUI DIFTONGAT

Pîrțul diftongat se ivește atunci cînd orificiul e destul de larg, materia suficientă din punct de vedere cantitativ, conținînd particule de diferite mărimi, uneori amestecate cu umori calde și ușoare, dar și cu altele reci și dense; de asemenea, cînd materia se formează în zone diferite și e silită să refuleze în diverse părți ale intestinului.

Într-un asemenea caz, ea nu se descompune dintr-o dată, nici nu poate să rămînă în aceleași cotloane intestinale și nici să fie evacuată cu un unic efort. În consecință, e obligată să se elibereze cu zgomot, la intervale inegale, pînă la ultima „suflare". Iată de ce sunetul pîrțului se face auzit în ritm inegal și de ce, dacă ne dăm osteneala, putem produce o canonadă mai mult sau mai puțin spectaculoasă, asemănătoare unor silabe diftongate, cam ca acestea: ta ta tam, ta ta ta tam, ta ta ta ta tam etc. (Aristofan în *Norii),* căci anusul nu se închide total, iar materia răzbește afară în mod natural.

Nu există nimic mai simpatic decît mecanismul pîrțului diftongat, în care personajul principal este anusul. Mai întîi:

1) El trebuie să fie, de la natură, îndeajuns de mare, cu sfincter puternic și elastic.

2) E nevoie la început de un pîrț simplu, deci de suficientă materie omogenă.

3) După prima lovitură, anusul trebuie să se închidă în mod reflex, dar nu într-atît încît materia, mai puternică decît reflexul, să nu poată să-l oblige să se redeschidă și să producă orgasmul (iritarea).

4) Anusul trebuie să se închidă puțin și să se deschidă iarăși, alternativ, împotrivindu-se reflexului de expulzare sau de dezintegrare a materiei.

5) În fine, dacă e cazul, poate să rețină restul de vînturi pentru a le elibera în împrejurări mai prielnice. Aici, se potrivește epigrama lui Marțial, cartea a 12-a, unde zice *et pedit deciesque viciesque** etc. Dar despre asta va fi vorba în altă parte.

Fără îndoială că tocmai la aceste pîrțuri diftongate se referea Horațiu în legătură cu Priap. Ei povestește că, într-o bună zi, acest zeu prost crescut lăsă să-i scape unul așa de grozav, încît sperie un stol de vrăjitoare, care tocmai își moșmondeau vrăjile prin apropiere. Or, dacă pîrțul ar fi fost unul simplu, vrăjitoarele n-ar fi avut cum să se sperie și nu și-ar fi luat cîmpii, lăsînd baltă vrăji și șerpi, ca să se ascundă în oraș; mai sigur e că Priap va fi început cu un pîrț simplu, cu zgomot, asemănător unei bășini bine strunite; acesta a fost însă urmat și de un altul, diftongat, apoi de altul, mai vîrtos, care le zburătăciră pe vrăjitoarele deja înspăimîntate și le puseră de-a binelea pe fugă. Horațiu nu prea explică lucrurile; se vede însă că n-a dorit să spună mai mult, de teamă să nu fie prost înțeles, dar nici n-a tăcut, știind că toată lumea era la curent cu această întîmplare. Am găsit deci de cuviință că precizările de față trebuiau făcute, punîndu-ne astfel de acord asupra acestui pasaj ce poate părea obscur și dificil numai celor ce n-au habar de fizică: asta ca să nu spunem mai mult.

---

* „și trage pîrțuri de zece și de douăzeci de ori" (*n.ed.*).

CAPITOLUL V

NECAZURI ȘI ACCIDENTE PRICINUITE DE PÎRȚURILE DIFTONGATE. POVESTEA UNUI PÎRȚ CARE L-A PUS PE FUGĂ ȘI L-A LĂSAT DE PROST PE ÎNSUȘI DIAVOLUL. DESPRE CASE ÎN CARE DIAVOLUL A FOST GONIT CU AJUTORUL PÎRȚURILOR DIFTONGATE. MOTIVAȚII ȘI AXIOME

Dacă-i adevărat că pîrțul diftongat e mai teribil decît tunetul și dacă se știe că tunetului îi urmează întotdeauna fulgerul, din pricina căruia atîția și-au găsit sfîrșitul ori au rămas surzi sau zăpăciți, nu-i mai puțin adevărat că, deși nu fulgeră, pîrțul diftongat poate pricinui și el aceleași accidente, ba mai mult, poate ucide pe loc inșii slabi, fricoși și cu prejudecăți. Tragem această concluzie bazîndu-ne pe ingredientele din care e alcătuit și pe teribila comprimare a aerului. O dată eliberat, el face să se clatine în așa hal coloanele aerului, încît poate distruge, rupe sau smulge într-o clipită fibre ultradelicate din creier. Capul primește o mișcare de rotație rapidă, înșurubîndu-se pe umeri ca o giruetă, pînă cînd, în dreptul celei de-a șaptea vertebre, se rupe cămașa măduvei spinării, provocînd astfel moartea.

Toate acestea se întîmplă atunci cînd se consumă gulii, usturoi, mazăre, boabe, napi și, în genere, orice alt aliment care produce gaze, recunoscute ca periculoase. Ele produc acel sunet limpede și sacadat, pe care-l auzim la țîșnirea pîrțului. Vai! Cîți pui de găină uciși în ou, cîți prunci lepădați ori sufocați în pîntecele mamei lor de puterea acestei explozii! Diavolul însuși a luat-o la sănătoasa de multe ori. Dintre nenumăratele povești care s-au scris pe-această temă, am să vă spun doar una, la fel de-adevărată și azi.

De mai multă vreme, diavolul chinuia un om, ca să-l facă să-și vîndă sufletul. Nemaiputînd să îndure chinurile Satanei, omul consimți, dar cu trei condiții:

1) Îi ceru o groază de aur și de argint, pe care le și primi îndată.

2) Vru să devină nevăzut, iar diavolul îl învăță niște vicleșuguri, pe care omul le încercă chiar de față cu el. În sfîrșit, căznindu-se să găsească a treia condiție, ceva ce n-ar fi fost în puterea diavolului și cum mintea nu-l ajuta deloc în acele momente cu ideea salvatoare pe care o aștepta, omul fu cuprins de frică. Or, tocmai spaima asta îi fu de ajutor și-l scoase din încurcătură. Se spune că, în clipa aceea de cumpănă, omul scăpă un pîrț diftongat, al cărui zgomot semăna cu o salvă de muschetă. Pe loc, prinse din zbor ocazia, zicîndu-i diavolului:

— Vreau să-mi înșiri pe ață toate pîrțurile astea și apoi sînt al tău.

Diavolul încercă, dar nu izbuti să vîre pîrțul prin gaura acului, nici chiar trăgînd cu dinții. Speriat de grozavul zgomot al pîrțului, pe care ecoul îl mai și repeta voios, zăpăcit și furios că s-a lăsat păcălit, diavolul o luă la fugă, slobozind însă o bășină infernală, care infectă tot ținutul. Dar astfel îl lăsă în plata Domnului pe nefericit.

E lucru știut în toată lumea, în toate regatele, republicile, orașele, satele, cătunele, în toate familiile și conacele de țară unde locuiesc bone, bătrîne și ciobani, în cărți și în istorii vechi, că mii și mii de case au fost izbăvite de diavol grație pîrțului și, fără îndoială, a pîrțului diftongat. El reprezintă cel mai bun mijloc, din toate cîte se cunosc, pentru a-l alunga pe diavol; această *Artă a pîrțului*, pe care o prezentăm astăzi căutînd adepți ne va aduce cu siguranță binecuvîntarea celor chinuiți de necuratul. Și credem că artei trebuie să-i răspunzi prin artă, vicleniei, cu viclenie, căci cui pe cui se scoate, iar lumina mare o stinge pe cea mică, precum și sunetele și mirosurile pier absorbite de altele mai tari; prin urmare, îngerul negru va fi cu siguranță ofuscat de flacăra călăuzitoare ce o pune acum în mîna amărîților pe care îi vînează și oricine o va purta, de nimic nu mai are a se teme.

Pîrțul diftongat este un fel de tunet de buzunar, pe care-l ai oricînd la îndemînă; folosul său e și activ și retroactiv; este neprețuit și a fost astfel recunoscut încă

din cea mai adîncă Antichitate; de unde și proverbul latin: un pîrț ca lumea se face numai cu talent.

De regulă, pîrțul diftongat nu miroase urît, dacă nu cumva este rezultatul vreunui proces de putrefacție în intestine și cu condiția să nu fi stat prea mult în ori sub un trup mort, intrat în putrefacție, sau dacă alimentele îngurgitate nu vor fi fost ele însele alterate. Deosebirile sînt evidente pentru un miros fin — ceea ce nu e cazul meu. Dar poate cititorul este mai sensibil decît mine.

CAPITOLUL VI

SEMIVOCALICUL SAU MICUL PÎRȚ

Pîrțul mic, sau semivocalicul, este mai silențios decît pîrțul mare, fie din cauza dimensiunilor orificiului, fie din pricina conductului de evacuare, prea strîmt (ca în cazul domnișoarelor); o altă cauză poate fi cantitatea redusă de vînturi care se află captive în intestin.

Pîrțul mic este de trei feluri: limpede, mijlociu și aspirat.

PÎRȚUL LIMPEDE

Acest tip de pîrț semivocalic sau pîrțul mic este alcătuit dintr-o materie foarte uscată și foarte aerată, care străbate ușor conductul de evacuare, de felul său foarte strîmt. Semivocalicul abia de-ar putea să clintească un pai. În limbajul vulgar, mai e numit și pîrțul de domnișoară; nu supără nările sensibile și nu e indecent, cum sînt pîrțurile ori bășina zidarului.

PÎRȚUL ASPIRAT

Pîrțul aspirat este un pîrț mic, semivocalic, alcătuit din materie umedă și greu de definit. Ca să vă faceți o idee, l-aș compara cu pîrțul de gîscă; nu contează dacă orificiul care-l produce e larg ori strîmt; cert e că este atît de plăpînd, încît e mai mult un soi de avorton. I se mai spune și pîrțul brutărițelor.

PÎRȚUL MIJLOCIU

Acesta din urmă se situează undeva între pîrțul simplu și cel aspirat; materia din care e făcut e omogenă, îmbelșugată, de calitate mediocră și bine digerată, drept pentru care se evacuează de la sine, fără efort, prin orificiu; în acest caz, acesta nu e nici prea strîns, nici prea deschis. Acest pîrț este specific celor plictisiți de burlăcie și soțiilor de primari.

CAUZELE PÎRȚURILOR DESCRISE MAI SUS

Trei sînt cauzele cele mai însemnate care diferențiază zgomotul în cazul acestor trei categorii de pîrțuri, ca și pe celelalte, de altminteri; materia vîntului, natura conductului și forța individuală.

1) Cu cît materia este mai uscată, cu atît e mai limpede sunetul pîrțului; cu cît e mai umedă, cu atît sunetul este mai înfundat; dacă e omogenă, va fi un sunet simplu, iar dacă materia este heterogenă, va ieși un pîrț multisonor.

2) În ceea ce privește natura orificiului, cu cît acesta este mai strîmt, cu atît sunetul va fi mai ascuțit; dacă e larg, sunetul va fi grav. Dovada o dă chiar subțirimea sau, dimpotrivă, grosimea intestinelor. Sunetul diferă dacă intestinul e plin ori gol; căci, se știe, tot ce-i gol sună mai tare decît ce-i plin.

3) În fine, cea de a treia diferență constă în vigoarea și constituția individului; cu cît natura împinge mai tare și mai vîrtos, cu atît zgomotul pîrțului e mai mare și mai amplu.

Este limpede că ceea ce diferențiază sunetul pîrțului este deosebirea dintre cauze. Lucrul se poate lesne dovedi studiind flautul, trompetele sau flageoletele. Un flaut cu pereți groși și deschidere mare dă un sunet înfundat; un flaut subțire și strîmt, unul limpede; în fine, un flaut ai cărui pereți și deschidere sînt mijlocii dă un sunet așa și-așa. Constituția agentului este și ea un aspect care argumentează afirmația. Dacă, de pildă, cineva cu plămînii bine dezvoltați pune la gură o trompetă, el va scoate cu siguranță sunete foarte puternice; dacă e tocmai pe dos,

înseamnă că omul are respirație scurtă și slabă. Vom spune deci că instrumentele de suflat sînt bine gîndite și de mare folos în aprecierea pîrțurilor. Studiindu-le, pot fi aflate fără greș cauzele deosebirilor de sunet dintre pîrțuri. O, admirabile flaute, tandre flajeolete, gravi corni de vînătoare! etc. sînteți întocmai ceea ce trebuie pomenit în legătură cu arta pîrțului, dacă vă mînuiește un nepriceput; în schimb, cînd o gură îndemînatică vă face să sunați, căpătați atîta elocvență, în sunetele grave cît și în cele înalte; suflați, deci, cu pricepere, dragi Muzicanți.

CAPITOLUL VII

PROBLEMĂ MUZICALĂ. DUO DE UNUL SINGUR. INTERVENȚIE MINUNATĂ PRIN CARE SURDUL POATE SĂ ASCULTE UN CONCERT

Un savant german a pus aici o problemă foarte dificilă: sînt oare pîrțurile mużică?

Distinguo: în pîrțurile diftongate e ceva muzică, ce-i drept.

Concedo: în celelalte pîrțuri, *nego.*

Muzica pîrțului diftongat nu seamănă cu cea produsă de voce ori de mînuirea vreunui obiect sonor, cum ar fi vioara, chitara, clavecinul etc. Ea nu depinde decît de sfincterul anusului, care, strîns ori lărgit, dă naștere cînd unor sunete grave, cînd unora ascuțite: muzica astfel obținută seamănă mai degrabă cu cea produsă prin suflare; și, cum am spus mai sus, e analoagă sunetului de flaut, trompetă, flageolete etc. Pîrțurile diftongate sînt singurele care pot produce muzică, prin chiar natura lor, așa cum se poate vedea și în Capitolul III din clasificarea pîrțului; așadar, putem vorbi de muzică în cazul pîrțurilor. Exemplul ce urmează va lămuri încă și mai deplin problema.

Pe cînd eram la școală, aveam doi colegi foarte talentați, fiecare avînd însă alt dar, pe seama căruia se distrau însă amîndoi și eu pe lîngă ei: unul rîgîia la comandă, pe

diverse tonuri, celălalt era specialist în pîrțuri. Ca să facă totul mai elegant și mai cu gust, cel din urmă folosea o pînză dintr-acelea în care se strecoară brînză, pe care o acoperea cu o foaie de hîrtie; pe urmă, se așeza deasupra cu fundul gol și, legănîndu-și fesele, scotea fel și fel de sunete, ca de orgă ori flaut. E drept că muzica aceasta nu avea cine știe ce armonie, nici modulări tocmai savante; ar fi fost de altfel și greu să inventezi reguli pentru un asemenea concert, să pui în armonie înaltele, potrivitele și joasele. Dar îndrăznesc să spun că un bun specialist într-ale muzicii ar fi putut să descifreze în ele un sistem original, demn de a fi transmis posterității și înscris în arta compoziției: un soi de muzică diatonică, emisă în stil pitagoreic, a cărei cromatică se obține scrîșnind din dinți. Reușita ar fi sigură de tot, cu condiția să nu fie trădate nici o clipă principiile și noțiunile mai sus înfățișate. Într-o asemenea operațiune, temperamentul și felul de a se hrăni ale persoanei slujesc drept lumină călăuzitoare și busolă. Doriți sunete înalte? folosiți un trup plin de vapori subtili și-un anus strîmt. Doriți sunete de două ori mai grave? Puneți la treabă o burtă plină de gaze dense și un prapure suficient de larg.

Foalele umede nu scot decît sunete joase! Pe scurt, pîntecul este o orgă poliftongă, capabilă să scoată sunete diverse, din care, fără mare caznă, se pot alege, ca de la magazin, pe puțin douăsprezece moduri muzicale. Dintre acestea vom reține numai pe cele potrivite petrecerilor, cum sînt Lixoleidianul, Hipolixoleidianul, Doricul și Hipodoricul. Căci, folosite de-a valma, și afectînd în acest fel semivocalicele, sunetele ar fi din ce în ce mai slabe, pînă la a nu se mai auzi deloc; dimpotrivă, de s-ar scoate simultan, la unison, mai multe sunete de-același fel, înalte ori grave, muzica ar deveni insipidă și neplăcută auzului, ceea ce nu se întîmplă decît într-un cor foarte mare, ori pur și simplu într-o harababură muzicală. O cugetare filozofică vine să atragă atenția asupra acestui inconvenient și anume că tot ce e excesiv de sensibil distruge pînă la urmă sentimentul *(a sensibili in supremo gradu destruitur sensibile)*. Așadar, e nevoie de moderație, dacă vrem să ne facem plăcuți; altfel, vom stîrni doar spaimă, imitînd vacarmul cascadelor de la Schaffouse, din

munții Spaniei, ori al cataractelor Niagara și Montmorency din Canada, care provoacă surzenia și le fac pe femei să lepede chiar înainte să fi rămas însărcinate.

Cu toate acestea, sunetul nu trebuie să fie nici prea slab, pentru că l-ar obosi pe ascultător, obligîndu-l la eforturi prea mari și la destulă silință ca să le perceapă. E o măsură-n toate.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines
*Quos ultra citraque nequit consistere rectum**

Urmînd cu sfințenie sfatul lui Horațiu, va fi întotdeauna bine și fi-vom cu siguranță aplaudați.

Dar înainte de a încheia acest capitol, nu pot, ca bun cetățean, ce caută să despăgubească față de greșelile naturii, pe cît îi stă-n putință, pe-aceia dintre semeni urgisiți de soartă, nu pot deci să nu vorbesc de modul în care și un surd se va putea bucura de-această muzică. El trebuie să ia o pipă și să-i așeze capul pe anusul concertistului, în timp ce muștiucul îi va rămîne între dinți; grație contingenței, va simți toate intervalele sonore în deplina lor desfășurare și gingășie. Sînt destule asemenea exemple la Cardano și Baptiste l'orta de Naples. Iar dacă lîngă surd s-ar mai găsi și vreun altul, oricare-ar fi el, care să vrea să-mpărtășească asemenea plăcere, nu-i rămîne decît să tragă zdravăn aerul din pipă; se va umple astfel de toate senzațiile și voluptățile imaginabile.

CAPITOLUL VIII

PÎRȚURI MUTE, DENUMITE ÎN MOD GREȘIT BĂȘINI. DIAGNOSTIC ȘI PROGNOSTIC

Să lăsăm acum vorbăria și să încercam a ne face înțeleși fără cuvinte.

Pîrțurile mute, popular numite bășini, nu fac zgomot și se formează dintr-o cantitate mică de vînturi foarte umede.

---

* „E o manieră în toate; tu drumul drept îl ține
Și nu călca hotarul pus între rău și bine."
Horațiu, Sat. 1,106–107, în *op. cit. (n. ed.)*.

În latinește se și spune *Visia*, de la verbul *visire;* în nemțește, *Feisten*, iar pe englezește, *Fitch* ori *Vetch*.

Bășinile sînt fie uscate, fie fecaloide. Cele uscate ies fără zgomot și nu antrenează nici un fel de materie fecală.

Cele fecaloide, din contră, se compun din vînturi tăcute și obscure. Ele transportă întotdeauna și ceva materie lichidă; bășinile sînt iuți precum săgeata ori ca fulgerul și sînt insuportabile în societate, datorită duhorii lor fetide. Dacă ne uităm în izmene, corpul delict poate fi lesne observat. Jean Despautere a stabilit o regulă cum că o consoană lichidă alături de una mută, în aceeași silabă, scurtează vocala; ceea ce vrea să spună că efectul bășinii fecaloide este unul foarte rapid. *Cum muta liquida jungens in syllaba, eadem, ancipitem pones vocalem quae brevis esto**. Am citit undeva că un diavol venit din vechiul Latium vru să emită un pîrț și dădu cogeamite bășina fecaloidă, care-i pătă izmenele; și că, blestemîndu-și dosul trădător, strigă mînios și indignat: *Nusquam tuta fides***, adică: nu mai e pic de bună-credință pe lumea asta! Fac bine deci aceia care se tem de acest soi de bășini, dîndu-și pantalonii jos și suflecîndu-și cămașa înainte de a le slobozi. I-aș numi chiar înțelepți, prudenți, prevăzători.

DIAGNOSTIC ȘI PROGNOSTIC

Întrucît bășinile fecaloide ies fără zgomot, e semn că nu implică o mare cantitate de gaze. Excrementele lichide pe care le antrenează arată însă că nu e vorba de nici un pericol pentru sănătate, ba chiar dimpotrivă. De altfel, ele sînt și semnul maturizării materiei, anunțînd momentul cînd șalele și vintrele se cer eliberate, după cum spune

---

* „Unind o consoană mută cu una lichidă în aceeași silabă vei pune o vocală anceps" (care poate fi scurtă sau lungă, în funcție de poziția ei) „care să fie scurtă." *(lat.) (n. ed.)*.

** „Nicăieri nu există o bună-credință sigură" *(lat.) (n. ed.)*.

și axioma ce urmează: *Maturum stercus est importabile pondus**.

Nevoia de defecație este, în cazul lor, teribil de imperioasă și trebuie satisfăcută cît mai repede; în caz contrar, putem păți ca acel diavol din țara latinilor (a se vedea mai sus).

CAPITOLUL IX

PÎRȚURI ȘI BĂȘINI FORȚATE ȘI INVOLUNTARE

Și unele și altele sînt socotite a avea drept cauză eficientă gazele produse de îngurgitarea unor alimente cum sînt ceapa, usturoiul, guliile, napii, varza, tocănițele, mazărea, bobul, lintea ori fasolea etc. Pot fi forțate sau involuntare și se regăsesc cu toatele în categoriile mai sus descrise.

Pîrțul forțat nu se întîlnește printre oamenii binecrescuți; cel mult printre cei care locuiesc împreună sau care dorm împreună în același pat. Se poate întîmpla atunci să te forțezi să lași vreo cîteva, fie spre amuzament, fie ca să te dai în spectacol, făcîndu-le așa de dolofane și de distincte, încît nimeni nu le-ar putea deosebi de bubuiturile de culevrină! Am cunoscut o damă care-și acoperea dosul cu cămașa și se apropia de-o lumînare abia stinsă, pe care o re-aprindea cu îndemînare, pîrțîind și bășind încet și progresiv. Alta, vrînd s-o imite, n-a izbutit decît să-și pîrlească fundul. Pe drept cuvînt se spune că nu tuturor le este dat să ajungă în Corint. Mult mai amuzant e însă să primești o bășină chiar în podul palmei și s-o duci apoi la nasul celui sau celei cu care ești în pat, cerîndu-i părerea asupra gustului și mirosului. Numai că știu destui cărora nu prea le-ar plăcea jocul.

Pîrțul involuntar se realizează fără participarea celui care-i dă naștere și se ivește, de regulă, atunci cînd stai

---

* „Materiile ajunse în stare avansată sînt o povară insuportabilă" (*lat.*) (*n. ed.*).

culcat pe spate, ori cînd te-apleci sau rîzi în hohote, precum și-atunci cînd te-ai speriat de ceva. Acest soi de pîrț e socotit îndeobște scuzabil.

CAPITOLUL X

EFECTELE PÎRȚURILOR ȘI BĂȘINILOR. DESPRE FOLOASELE LOR DEOSEBITE

După ce am vorbit despre cauzele pîrțurilor și bășinilor, nu ne mai rămîne decît să ne referim puțin și la efecte; și cum sînt foarte diverse, le vom reduce la două categorii: cele bune și cele rele.

Pîrțurile bune sînt întotdeauna bine venite prin ele însele, cîtă vreme omul se debarasează astfel de niște gaze care îl apasă. Această evacuare îndepărtează mai multe boli, cum ar fi durerea hipocondriacă, furia, colicile, suferința iliacă etc.

Dacă însă sînt ținute-n loc atunci cînd urcă din vintre ori nu găsesc drum de ieșire, pîrțurile afectează creierul prin marea cantitate de gaze pe care le transportă; astfel, corup imaginația, induc melancolia, aduc alte și alte suferințe grozav de supărătoare. Flucțiunile formate prin distilarea acestor gaze meteorice coboară înspre părțile inferioare; să fim deci fericiți dacă urmarea nu e decît o tuse, un catar etc., arată medicii. După părerea mea, răul cel mare e însă că te scot din circulație, făcîndu-te inapt de studiu și de muncă. Să încercăm așadar, drag cititor, să dăm curs nevoii de a pîrțîi, eliberîndu-ne pînă și de cea mai măruntă presiune cauzată de gaze și, chiar cu riscul de a fi zgomotoși, mai bine să le dăm drumul pe dată, dragi concetățeni, decît să ne lăsăm chinuiți, riscînd să ajungem ipohondri, melancolici, frenetici ori maniaci.

Pornește deci, dragă cititorule, de la același principiu ca și mine, cum că a da pîrțuri e lucru foarte folositor pentru oricine; dacă ești convins de foloasele lui, vei fi și mai

și după ce-ți voi cita cîteva cazuri de persoane care au suferit amarnic pentru că nu le-au slobozit.

În mijlocul unei adunări numeroase, o femeie se simți brusc rău; speriată de durerea venită pe nepusă masă, ea părăsi serbarea, care se pare că tocmai în onoarea ei fusese plănuită. Băgară toți de seamă, toată lumea se agita, toți se neliniștesc, grăbindu-se să-i fie de folos. Sînt aduși în grabă s-o consulte discipoli ai lui Hipocrate. Aceștia se consultă, caută răul, citează o groază de autori; o întreabă pe distinsa doamnă ce a mîncat. După scurtă gîndire, bolnava și-a adus aminte că, la un moment dat, s-a ținut să nu scape un pîrț de toată frumusețea.

Altă femeie ținu captive nu mai puțin de douăsprezece pîrțuri, care, pe rînd, ceruseră ieșire: s-a supus torturii în timpul unei întruniri care a durat mult și după care a mers să ia masa undeva, crezîndu-se în formă. Ce s-a întîmplat? A mîncat... din priviri din felurile ademenitoare, căci de nimic nu s-a putut atinge: se simțea arhiplină, stomacul său bucșit de gaze nu mai putea suferi și mîncare.

Un profesoraș, un cleric binecrescut, un magistrat scorțos, fiecare un ipocrit în felul său, obișnuiau să facă din trupurile lor adevărate peșteri ale lui Eol. Erau deci plini de fumuri, unul din pricina înfumurării înseși, celălalt tot predicînd, iar cel din urmă datorită lungilor discursuri. În curînd, simțiră apăsarea unei teribile furtuni în intestine: se sumețiră contra ei, nici unul nu lăsă să-i scape măcar vreun pîrț. Întorși pe la casele lor, fură însă doborîți de colici violente pe care de-abia o farmacie întreagă de izbuti să le calmeze, tocmai cînd bieții erau la doi pași de moarte.

Mult bine însă, scumpe cititor, ne poate aduce un pîrț lăsat la timp să zboare! El risipește toate simptomele unei boli serioase, alungă teama și liniștește dintr-o dată orice agitație. Cîte unul, crezîndu-se bolnav și pregătindu-se să-și cheme la căpătîi pe urmașii lui Galenus, se văzu vindecat într-o clipită de un zdravăn pîrț, ceea ce l-a făcut să se dispenseze de ajutorul medicinei.

Un altul se trezi cu o senzație de grozavă greutate în stomac; coborî din pat, umflat ca un cimpoi, deși cu o zi înainte nu se făcuse vinovat de nici un exces. Fără chef și fără foame, omul nu se atinse de nimic de-ale gurii; intră însă la idei: nici noaptea următoare nu-i aduse vreo ușurare, decît poate speranța unui somn pe bucățele. De îndată ce se întinse-n pat, simți cum i se iscă-n vintre o furtună. Mațele îi plîngeau sfîșietor; apoi, după o zgîlțîială zdravănă, un pîrț solid se slobozi, lăsîndu-l pe bolnavul nostru zăpăcit de gîndurile negre pe care de pomană le nutrise.

O femeie robită prejudecăților nu cunoscuse niciodată foloasele pîrțului. De doisprezece ani era nefericita victimă a acestei boli și-a medicinei deopotrivă; încercase toate leacurile. Cînd în sfîrșit se lămuri cît de util e pîrțul, femeia începu să le sloboadă liber, din ce în ce mai des, și gata cu durerile și bolile: era acuma sănătoasă tun.

Iată deci care sînt marile avantaje ale pîrțului pentru oricare dintre noi. Cine oare s-ar mai putea îndoi de ele? Dacă bășina tulbură societatea prin natura ei scîrboasă, pîrțul îi e de bună seamă antidotul; el o anihilează, căci o împiedică să se formeze, făcîndu-și loc la timpul potrivit. E evident și fără nici o îndoială, oricît de superficial am fi studiat noțiunile despre care am vorbit — pîrț și bășină — că nu bășim decît pentru că n-am vrut să facem pîrț; în consecință, oriunde-i pîrț, nu va fi bășină.

CAPITOLUL XI

AVANTAJELE PÎRȚULUI PENTRU SOCIETATE

Împăratul Claudiu, cel de trei ori slăvit, care nu se gîndea decît la sănătatea supușilor săi, fu într-o bună zi înștiințat că unii dintre ei duseseră respectul atîta de departe, încît preferau să moară mai bine decît să dea vreun pîrț în prezența sa. Aflînd apoi (din raportul lui Suetoniu, al lui Dion și din cel al altor istorici) că suferi-

seră de moarte, cu colici îngrozitoare, împăratul dădu un edict, prin care îngăduia oricărui supus să pîrţîie cît îi pofteşte inima, chiar şi la masă, cu condiţia să fie pîrţuri limpezi.

Cu siguranţă că însuşi numele de Claudiu îi fusese dat prin antifrază de la cuvîntul latinesc *claudere*, a închide; căci, prin edictul său, el mai degrabă deschisese organele pîrţului, decît să le închidă. Şi n-ar fi oare potrivit acum să repunem în drepturi acest edict, care, după Cujas, exista deja înscris în codurile cele vechi, ca de altfel atîtea altele pe nedrept abandonate?

Indecenţa care se asociază de regulă pîrţului nu are nici un dram de justificare, decît cel mult capriciul şi prejudecăţile omeneşti. Nu-i vorba aşadar de nici o abdicare de la bunele moravuri şi, astfel, nu este nimic rău în a-l îngădui; avem, altminteri, dovezi destule că, în multe locuri ale lumii, pîrţul e liber acceptat chiar în societatea educată şi că-i o mare cruzime să mai avem vreo îndoială în acest sens.

Într-o parohie oarecare, la vreo 4–5 leghe de Caen, dreptul feudal prevedea dintotdeauna ca seniorul să ceară vasalilor săi cîte un pîrţ şi jumătate în fiecare an.

Egiptenii făcuseră din pîrţ un zeu, ale cărui reprezentări mai decorează încă şi astăzi unele latrine.

În vechime, pîrţul slujea la prevestirea vremii — senină ori ploioasă, după cum pîrţul era mai mult ori mai puţin sonor.

Cei din Pélouse adorau pîrţul. De nu ne-am teme că prea multe dovezi strică, am conchide că pîrţul, departe de a fi un lucru deşănţat, implică cea mai desăvîrşită şi mai aleasă bună creştere, fiind chiar semnul supremului respect pe care un supus îl poate aduce prinţului său, tributul vasalului către senior, oricum, ceva demn de atenţia unui cezar, ba, uneori şi semn de schimbare-a vremii şi, ca să spunem totul pînă la capăt, chiar obiect de cult şi veneraţie în rîndul marelui popor.

Să continuăm însă a dovedi, prin noi exemple, avantajele pîrţului faţă de societate.

Pîrțul zădărnicește încercările potrivnicilor societății. De pildă: într-o adunare numeroasă, un filfizon plictisește pe toată lumea; de-un ceas întreg își arată farmecele și gingiile, spunînd o groază de impertinențe cu care își asasinează auditoriul. Un pîrț scăpat îl reduce la tăcere, sosit tocmai la timp să izbăvească bietele suflete din capcana pisălogului, deturnîndu-le atenția de la ciripitul ucigător al dușmanului comun. Și asta nu e tot, căci pîrțul aduce încă și alte foloase. Cum în societate conversația este ingredientul cel mai îndrăgit, pîrțul nu face decît să-i ofere din plin subiecte.

De două ceasuri, o strălucită adunare zace într-o tăcere și mai sumbră decît aceea din La Grande Chartreuse. Unii tac din snobism, alții din timiditate, în fine, ceilalți din ignoranță. Erau gata-gata să se despartă fără să fi schimbat nici măcar o vorbă. La auzul unui pîrț, un murmur surd se iscă pe dată, pregătind o lungă dizertație, preluată și dirijată rapid de critică și asezonată din belșug cu observații glumețe. Iată deci cum un biet pîrț a izbăvit cinstita adunare de o tăcere ridicolă, oferindu-i prilej de conversație sprințară: pîrțul e deci folositor societății în general. S-ar putea chiar adăuga că-i este și plăcut.

Rîsetele, chiar hohotele pe care le produce pîrțul de îndată ce se face auzit stau mărturie clară pentru neîndoielnicul lui farmec. Nici chiar cei mai scorțoși nu-i poartă pică, nu există înțelepciune care să-i reziste, iar sunetul armonios și imprevizibil care-l compune risipește letargia spiritului. Cînd vreun pîrț se strecoară incognito în vreun conclav de filozofi, cu totul prinși de pretențioasele maxime pe care vreunul dintre ei le debitează, el reușește să pună pe fugă morala în derivă. Se rîde, se leșină de rîs și astfel, natura își ia cu atît mai bucuroasă revanșa cu cît, de regulă, în alcătuirea oamenilor de vază e, de multe ori, cam strîmtorată.

Să nu se mai susțină, pe nedrept, că rîsetele pe care le stîrnește pîrțul sînt semne de milă și dispreț mai degrabă decît semn de bucurie; căci pîrțul are în el însuși

o veselie structurală, care n-are nevoie de vreun loc sau de împrejurări anume.

La căpătîiul unui bolnav familia în lacrimi așteaptă momentul fatal în care-și va pierde șeful, ori fiul, ori fratele; un pîrț, pornit cu zgomot din așternutul muribundului, spulberă durerea celor de față, dă naștere unui licăr de speranță și trezește cel puțin un surîs.

Pînă și la căpătîiul bolnavului, unde totul e doar tristețe, pîrțul e-n stare să înveselească și să umple inimile. Ne mai putem deci îndoi de puterile lui? El găsește mereu alte și alte feluri de a însenina, ceea ce-l face plăcut aproape tuturor. Cînd c-o mișcare impetuoasă dă să iasă, pîrțul imită sunetul salvei de tun și, prin aceasta, place războinicului; cînd e ținut în loc pe drum de apăsarea celor două emisfere printre care se strecoară, sună precum un instrument muzical. Uneori, acordurile sînt cam zgomotoase, alteori are modulații zvelte și moi și, prin aceasta, place sufletelor sensibile și, practic, tuturor, căci prea puțini sînt cei care să nu iubească muzica. Cine deci i-ar refuza sufragiul, cînd e și agreabil și util, atît fiecăruia în parte cît și tuturor și atîta vreme cît așa-zisa lui indecență e de acuma combătută ferm și anulată prin demonstrații convingătoare? Cine-ar mai cuteza să spună că-i semn de proastă creștere, cînd el a fost deja îngăduit și acceptat în anumite cercuri, rămînînd proscris doar acolo unde domnesc prejudecățile? Cînd vedem că nici politeței și nici bunelor moravuri nu le aduce vreo urmă de atingere, mîngîindu-ne numai cu sunetul lui plin de armonie și cu absența oricărei miasme supărătoare. Mai putem deci rămîne indiferenți atunci cînd pîrțul e folositor oricui, cînd risipește de îndată neliniște și boală închipuită aducînd numai ușurare? Societatea va fi oare atît de ingrată încît să nu-i arate recunoștință, cînd o ferește atît de bine de nepoftiții plicticoși și cînd îi face numai plăcere, iscînd în jur doar joc și veselie? Tot ce-i folositor, plăcut, cinstit e socotit și bun și valoros. Cic. *Cartea I a Oficiilor.*

CAPITOLUL XII

MIJLOACELE PRIN CARE PÎRȚUL POATE FI ASCUNS DE CĂTRE CEI SUPUȘI PREJUDECĂȚILOR

Cei vechi, departe de a-i blama pe Pîrțomani, își încurajau chiar discipolii să nu se jeneze. Stoicii, a căror filozofie era, la vremea lor, dintre cele mai pure, spuneau că deviza omului trebuie să fie libertatea. Filozofii de vază, printre care și Cicero, care era convins de toate acestea, împărtășeau ideea, preferînd doctrina stoică altor filozofii ce propovăduiau despre fericirea pămîntească.

Pînă la urmă, aceștia toți au reușit să-și convingă adversarii. Cu argumente de neclintit, i-au silit să admită că, printre preceptele cele mai salutare ale vieții, nu numai pîrțul, dar și rîgîitul ar trebui îngăduite. Aceste argumente pot fi găsite în cea de a noua epistolă a lui Cicero către prietenii apropiați, adresată Poetului, 174, unde, printre atîtea sfaturi bune se află și acesta: în toate, trebuie să ne ghidăm după cum ne îndeamnă natura. Cu asemenea minunate precepte, e inutil să invocăm cu emfază legile pudorii și politeții, care, în ciuda semnelor de considerație pe care, se spune, le impun, nu trebuie să ne distrugă sănătatea și chiar viața.

În fine, dacă totuși se află cineva atît de înrobit prejudecăților, noi nu-l vom sfătui să renunțe la pîrț atunci cînd natura i-l cere, ci îl vom învăța cum să-l ascundă.

Cînd îi vine, omul cu pricina trebuie să-și dreagă glasul. Dacă plămînii îi sînt prea slabi, să se facă brusc a strănuta cu forță; toți se vor repezi să-i spună „noroc" *și* să-l acopere de binecuvîntări. Dacă-i cumva atîta de neîndemînatic încît să nu izbutească nici una nici alta, atunci să scuipe tare, ori să-și așeze scaunul, în fine, să facă orice zgomot capabil să mascheze pîrțul. Dacă nici asta nu îi izbutește, să se țină: prin comprimare și contracție a mușchiului mare anal, ceea ce urma să se mani-

feste la modul viril se va feminiza; doar că subtila și nefericita stratagemă va oferi mirosului ceea ce tocmai a refuzat auzului. În acest caz, se va-ntîmpla întocmai ca în acest fragment din *Mercur galantul*, de Boursault:

Sînt un trup invizibil
născut din prost aluat
Nu cutez deci a spune
Nici cine sînt, nici de-unde m-am iscat;
Cînd vreau să ies, mă fofilez
cu iscusință deghizat
Și-ajung femeie-nșelăciune,
din bărbatul ce-aș fi fost.

Nu pot ascunde însă, la rîndul meu, că toate aceste trucuri aduc adesea prejudicii serioase celui ce le întrebuințează și că nu o dată se întîmplă să-și fi trimis înapoi în vintre un greu dușman, care mult rău va aduce. De unde și multele suferințe pe care le-am descris mai sus, în capitolul al treilea.

Se mai întîmplă ca, vrînd să reținem pîrțul, să facem chiar mai multă mojicie. Căci, neputînd îndura colicile pricinuite de îngrămădirea gazelor în vintre, putem scăpa de-a dreptul vreo canonadă în toată regula, evident, înfiorător de ridicolă. Așa a pățit bietul Aeton, de care pomenește Marțial, cînd, vrînd pe Jupiter să îl salute, scăpă un pîrț de s-a cutremurat din temelii chiar Capitoliul.

EPIGRAMĂ

Multis dum precibus Jovem salutat
Stans summos resupinus usque in ungues
Aethon in Capitolio, pepedit.
Riserunt Comites: sed ipse Divum,
Offensus genitor, trinoctiali
Affecit domicoenio clientem.
Post hoc flagitium misellus Aethon,
Cum vult in Capitolium venire,

Sellas ante pedit Patroclianas,
Et pedit deciesque viviesque.
Sed quamvis sibi caverit crepando,
Compressis natibus Jovem salutat. *

MART. Lib. 12, Ep. 77

CAPITOLUL XIII

SEMNELE EFECTELOR ULTERIOARE ALE PÎRȚULUI

Se cunosc trei tipuri de semne: apodicticele, necesarele și probabilele.

Semnele apodictice sînt cele a căror cauză e deja prezentă, astfel încît efectele nu vor întîrzia nici ele să se manifeste. Astfel, un om care a mîncat mazăre împreună cu alte legume, struguri sau smochine proaspete, care a băut vin dulce ori și-a înșelat nevasta ori ibovnica, se poate aștepta oricînd la o explozie iminentă.

---

* „Pe Joe preamărindu-l, în picioare,
Cu fruntea sus, cu rugi tremurătoare,
Cînd Aeton pe-a lui vîrfuri s-a săltat,
Un vînt în Capitoliu a scăpat.
Ceilalți au rîs, însă lui tata Joe
Tămîia asta nu i-a fost pe voe,
Și supărat, voind să-l pedepsească,
L-a pus trei zile-acasă să prînzească.
Acuma, Aeton, după-acea rușine,
De cîte ori în Capitoliu vine,
Pe la privata lui Patercliu trece,
Și lasă vînturi, zece cîte zece.
Cu cea mai mare grijă se păzește,
Dar tot îi mai e teamă c-o pățește,
Și cînd lui Joe-i dă, umil, salutul,
Rugîndu-se, își ține strîns șezutul."

Marțial, „Rugăciunea lui Aeton", în Persius. Juvenal. Marțial, *Satire și epigrame,* trad. de T. Măinescu și Al. Hodoș, București, Editura pentru Literatură și Artă, 1967, p. 438 *(n. ed.).*

Semnele necesare sînt cele care dau un efect secundar: zgomot mare, miros urît etc.

În fine, probabilele sînt cele care nu apar întotdeauna și nici nu însoțesc de regulă pîrțul. Astfel sînt contracția, ghiorăitul mațelor, tusea, ori trucurile cu scaunul, cu strănutul ori cu tropotitul, atunci cînd nu vrem să fim dați în vileag ca autori.

Cei tineri și bătrînii trebuie sfătuiți să nu roșească atunci cînd dau vreun pîrț, ci ei să rîdă cei dintîi, ca să destindă conversația.

Nu s-a stabilit încă dacă e bine sau e rău să pîrții în timp ce urinezi; în ce mă privește însă, cred că e bine și mă bazez pe această axiomă care-mi pare destul de întemeiată:

*Mingere cum bombis res est gratissima lumbis**

Căci, într-adevăr, a urina fără de pîrț e ca și cum te-ai duce la Dieppe fără să vezi marea.

Și totuși, de cele mai multe ori, întîi urinezi și abia apoi dai pîrțul, pentru că gazele din pîntec ușurează mai mult cea dintîi îndeletnicire, prin comprimarea vezicii, abia apoi urmînd să intre chiar ele în scenă.

CAPITOLUL XIV

LEACURI ȘI METODE DE A PROVOCA PÎRȚURILE. PROBLEMĂ. ASPECT CHIMIC. DESPRE SPIRITUL PÎRȚULUI ȘI DESPRE PETELE ROȘII

CONCLUZIE

Cum se întîmplă de regulă cînd te reții de la ceva, sînt mulți dintre cei care nu dau pîrțuri decît rar și cu greutate și care pățesc fel de fel de accidente și se îmbolnăvesc de felurite boli. M-am gîndit deci că trebuie să scriu și

* „A urina cu pîrțuri este un lucru foarte plăcut pentru șale" (lat.) (n. *ed.).*

pentru ei, rezervînd un capitol leacurilor și mijloacelor de a provoca evacuarea gazelor supărătoare. Voi spune deci, în două vorbe, pentru ei, că se cunosc pînă acum două tipuri de leacuri care provoacă pîrțurile: leacuri interne și leacuri externe.

Cele interne sînt: anasonul, mărarul, rădăcina de șofran, pe scurt, toate carminativele și producătoarele de fierbințeală.

Remediile exteme sînt clistirele și supozitoarele. Fie că se întrebuințează unele ori altele, ușurarea este oricum garantată.

PROBLEMĂ

Se ridică întrebarea dacă poate exista analogie între sunete: dacă le putem combina între ele, făcînd un fel de orchestră pîrțoidică. Ne mai putem întreba, de asemenea, cîte soiuri de pîrțuri există, dacă le comparăm din punctul de vedere al sunetului.

La prima întrebare, promite de multă vreme un răspuns și un concert un mare muzician.

În ceea ce-o privește pe a doua, vom răspunde că sînt șaizeci și două de feluri de sunete provenite din pîrț. După Cardano, podexul poate produce și alcătui patru moduri simple ale pîrțului: ascuțit, grav, reflexiv și liber. Din ele derivă alte cincizeci și opt care, împreună cu cele patru de bază, însumează șaizeci și două de sunete ale articulării pîrțului sau tot atîtea specii.

Numere-le cine vrea!

ASPECT CHIMIC.
DESPRE SPIRITUL PÎRȚULUI.
DESPRE PETELE ROȘII ETC.

Se pune întrebarea dacă un pîrț poate fi distilat chimic și dacă i se poate extrage esența.

Răspunsul e afirmativ.

Un spițer a stabilit recent că pîrțul se înscrie în clasa lucrurilor spirituale, el este *numero spiritum*. Iată ce a întreprins spițerul după ce s-a folosit mai întîi de alambic.

A chemat din vecini o *hybernoise*, care înfuleca la o masă cam cîtă carne înghit șase catîrgii mergînd de la Paris la Montpellier. Femeia aceasta, care se ruinase prin lăcomie și combustia exagerată a ficatului său, își cîștiga existența cum dădea Dumnezeu. Spițerul i-a dat deci să mănînce cîtă carne a vrut și a putut, dimpreună cu multe legume producătoare de gaze. I-a poruncit apoi să nu dea nici un fel de pîrțuri ori bășini fără să-l prevină. Cînd a fost aproape momentul, a luat un vas larg, ca acelea în care se prepară uleiul de vitriol, și i l-a pus la fund, provocînd însă și mai mult evacuarea cu ceva carminative ușoare, cum e de pildă apa cu anason, folosind, în fine, cam tot ce se potrivea acestui scop de prin spițeria lui. Operațiunea a reușit de minune. Spițerul a luat atunci o substanță uleioasă sau balsamică, al cărei nume nu l-am reținut, și a pus-o în vas, amestecînd continuu și făcînd să se condenseze totul la soare; a rezultat o chintesență minunată. Ideea spițerului era că o picătură din ea avea puterea să îndepărteze petele roșii de pe piele și chiar i-a încercat efectul, în ziua următoare, pe obrazul nevesti-sii, care s-a curățat pe dată, văzînd cu ochii. Să nădăjduim că descoperirea le va fi de folos doamnelor și va aduce bani frumoși spițerului, căruia nimeni n-o să-i mai poată reproșa că nu mai știe altceva decît... harta Țărilor de Jos.

CONCLUZIE

Ca să nu lăsăm nimic pe din afară în ceea ce privește arta pîrțului, ne place să credem că fiecare va găsi aici cu plăcere lista celor cîteva tipuri de pîrțuri care n-au făcut obiectul studiului. Evident, nu putem avea nici o pretenție de exhaustivitate, mai ales într-un domeniu atît de puțin cercetat și abordat acum pentru întîia oară în mod științific. Tot ce urmează a fost extras din documente pe care le-am primit recent. Vom începe cu pîrțurile provinciale, spre a slăvi astfel onoarea provinciei.

PÎRȚURILE PROVINCIALE

Inși cu experiență ne asigură că acest soi de pîrțuri nu sînt nici pe departe atît de pervertite cum sînt cele din Paris de pildă, unde domină tendința de a suprarafina totul. Nu sînt deci așa de savant etalate, sînt însă naturale și au un gust puțin sărat, asemănător cu cel al scoicilor verzi. Reîmprospătează în chip plăcut pofta de mîncare.

PÎRȚURILE BUCĂTĂRESELOR

Din relatările unei cunoscute gospodine din Petersburg știm că acest soi de pîrțuri au un gust excelent de trufanda; încălzite, se ronțăie cu plăcere, dar o dată ce s-au răcit își pierd savoarea și ajung să semene cu pilulele pe care le înghiți doar de nevoie.

PÎRȚURILE FECIOARELOR

Mi se scrie din insula Amazoanelor că acolo pîrțurile au un gust delicios și că sînt foarte căutate. Nu se întîlnesc decît acolo, pe cît se pare, dar nu se știe niciodată. Oricum, se spune că sînt foarte rare.

PÎRȚURILE MAEȘTRILOR DE SCRIMĂ

Din scrisorile primite de pe cîmpul de bătălie de lîngă Constantinopole, rezultă că pîrțurile maeștrilor de scrimă sînt teribile și că nu e bine să le miroși prea de aproape. Și cum mai totdeauna se ivesc pe sub apărătoarea de piele, bine ar fi să nu te apropii decît înarmat cu floretă.

PÎRȚURILE DOMNIȘOARELOR

Sînt delicatese, mai cu seamă la oraș, unde sînt degustate precum biscuiții cu aromă de floare de portocal.

PÎRȚURILE FETIȘCANELOR

Dacă sînt bine coapte, au gust de „mai vreau o dată", foarte apreciat de cunoscători.

PÎRȚURILE TINERELOR NEVESTE

Despre ele am putea transcrie aici un întreg studiu; ne vom mulțumi însă numai cu concluzia autorului, zicînd deci, împreună cu el, că „n-au gust decît pentru amanți, căci soții nu prea se dau în vînt".

PÎRȚURILE BURGHEZILOR

Am primit o scrisoare lungă din partea unor burghezi din Rouen și Caen, o scrisoare avînd forma unei dizertații despre natura pîrțurilor prea cinstitelor lor consoarte; am fi dorit, desigur, să-i satisfacem pe amîndoi, transcriind aici în întregime această dizertație. Ne vedem însă nevoiți să apărăm reguli chiar de noi stabilite. Vom spune așadar, în general, că pîrțul femeilor burgheze are un parfum de calitate, cu singura condiție să fie rotofei și la largul lui și că, atunci cînd nu e altceva mai bun la îndemînă, el poate mulțumi.

PÎRȚURILE ȚĂRĂNCILOR

Am primit din împrejurimile Orléans-ului un răspuns la glumele proaste care au stricat reputația pîrțului de țărancă și am aflat pe această cale cît e de bine făcut și ce frumos: deși rustic, are un gust încîntător, iar călătorii trebuie să știe că pîrțul țărăncii e o bucățică pe cinste, din care te poți înfrupta în deplină siguranță, cu lingura mare.

PÎRȚURILE PĂSTORIȚELOR

Păstorițele din valea Tempe din Tessalia ne încunoștințează că pîrțurile lor au chiar parfum de pîrț, perfect natural, ele fiind produsul unui ținut în care cresc doar mirodenii: cimbrișorul, măghiranul etc. Ele solicită de altfel să nu li se mai confunde pîrțurile cu cele ale altor păstorițe, hrănite de vreo brazdă oarecare.

Aceste pîrțuri se pot recunoaște fără greș întocmai cum se-ncearcă iepurele dacă e de crescătorie: se miroase în formă.

PÎRȚURILE BABELOR

Negoțul cu așa ceva e atît de scîrbavnic, încît nici nu mai găsești în ziua de azi negustori. Cu toate astea, nimeni nu poate fi oprit să-și vîre nasul, dacă vrea.

PÎRȚURILE BRUTARILOR

Iată o scrisorică pe această temă, primită de la un meșter brutar din Le Havre.

„Datorită efortului pe care-l face muncitorul cînd frămîntă aluatul, stînd mereu cu burta lipită de copaie — spune el — pîrțurile lui se diftonghează; uneori ies mărunte precum cărăbușii, de poți înfuleca și doisprezece dintr-o dată." Iată o observație dintre cele mai rafinate și de bun augur pentru digestie.

PÎRȚURILE OLARILOR

Deși sînt făcute ca pe roată, nu sînt bune de nimic: sînt murdare, puturoase și lipicioase. Nu pot fi atinse, fiindcă întinează.

PÎRȚURILE CROITORILOR

Sînt cu adevărat de ținută și cu gust de prună; doar că trebuie evitat sîmburele.

PÎRȚURILE GEOGRAFILOR

Geografii seamănă cu giruetele, bătuți de toate vînturile. Cîteodată însă stau în loc și arată nordul, ceea ce-i face să pară perfizi.

PÎRȚURILE LAICILOR

Unele dintre ele sînt de-a dreptul nostime, au gust apetisant și ghiorăie necontenit de foame, pe nemțește. Atenție însă, nu sînt marfă pură. Dacă totuși nu găsiți ceva mai bun, serviți-vă, doar dacă scrie pe ele „Paris".

PÎRȚURILE BĂRBAȚILOR ÎNCORNORAȚI

Sînt de două feluri. Unele suave, blînde, moi etc. Ele provin de la încornorații de bunăvoie și nu fac nici un rău. Celelalte sînt însă bruște, lipsite de rațiune și furioase; sînt de evitat. Ele seamănă melcului, care nu iese din cochilie decît cu coarnele scoase. *Foenum habent in cornu.**

PÎRȚURILE SAVANȚILOR

Sînt prețioase. Nu prin volum, ci prin noblețea învelișului din care ies. Sînt și rare, fiindcă savanții stau mult în băncile Academiei, deci nu pot întrerupe o lectură importantă, în plină adunare publică, ca să dea drumul unui pîrț. Așa încît sînt siliți, de multe ori, să-și feminizeze pîrțurile, dîndu-le astfel un fel de pașaport, ca să nu deranjeze ordinea de zi și alocuțiunile. În schimb, au mare vigoare cînd se nasc în singurătate și în deplină libertate, căci savanții din ziua de azi mănîncă mai mult linte decît găină grasă.

Cît despre autorii mai mărunți, așa ca mine, ei au drum deschis la closet; acolo ne înveselim cu zgomotoasa armonie a pîrțului diftongat, ea ne dă idei în ce privește construcția odelor iar sunetul i se amestecă în chip plăcut cu modul solemn în care ne recităm propriile versuri. Cu siguranță că celebrul Boursault va fi tras și el destule pîrțuri drăgălașe, pe care le-a privit apoi cu cea mai mare atenție, spre-a le descrie cu priceperea și gustul cu care a făcut-o în *Mercur galantul.*

PÎRȚURILE FUNCȚIONARILOR

Sînt cele mai bine hrănite dintre toate și cinste fac bucătăriei autorilor. Am auzit nu o dată, prin birouri, salve de pîrțuri cu care copiștii trîndavi obișnuiesc să se

---

* Sînt furioase (expresie cu sens figurat, raportîndu-se la obiceiul de a se pune șomoioage de fîn (*fenum*) în coarnele taurilor furioși) (*n. ed.*).

salute între ei. De cîștigat, cîștigă autorul celei mai reușite și mai sonore canonade. Este, orice s-ar spune, un concert strălucit și minunat interpretat. Și de vreme ce acești domni nu au altceva mai bun de făcut, au toată îndreptățirea; plictiseala ce macină birourile de funcționari trebuie risipită și e mai bine să dai pîrțuri, ca să omori timpul, decît să bîrfești, ori să faci epigrame sau versuri proaste.

Am demonstrat de altfel pe larg grozavele neajunsuri care-i așteaptă pe cei temători de pîrț; de aceea, nu pot decît să-i laud pe conțopiștii harnici care, mai înțelepți decît Metroctes, preferă să fie luați de mitocani, dînd drumul prizonierului, decît să-și întrerupă lucrul spre-a ieși în coridor s-o facă. Căci, spune proverbul: „mai bine pîrțuri cu prieteni decît moartea de unul singur".

PÎRȚURILE ACTORILOR ȘI ACTRIȚELOR

Acestea nu se-ntîmplă niciodată pe scenă. Dar, de vreme ce pe scenă au ajuns să stea acum și caii, nu e exclus să capete și pîrțul cîndva îngăduire. Pentru moment, nu se strecoară decît incognito, ca produs de contrabandă, exact ca la savanți, schimbîndu-și sexul. Teatrul ne oferă însă zi de zi noi inovații, astfel încît nu m-ar mira deloc să aud cîndva de-o pîrțaradă pusă în scenă de dl Z.

SFÎRȘITUL ARTEI PÎRȚULUI

ANEXA II

ELOGIUL MUȘTEI
de
LUCIAN DIN SAMOSATA[1]

1. Musca nu-i nicidecum cea mai măruntă dintre făpturile cu aripi dacă o comparăm cu mușițele ori țînțarii, fie cu alte insecte și mai ușoare; musca le depășește în mărime tot pe atîta pe cît e întrecută de albină. Musca nu are, ca alți locuitori ai văzduhului, trupul acoperit de pene din care unele mai lungi, care să-i ajute la zbor; aripioarele îi seamănă cu cele ale lăcustei, greierului sau albinelor și sînt alcătuite dintr-o membrană fină ca țesăturile de Grecia. Apoi, e plină de culori ca un păun, dac-o privești cu atenție în lumină, cînd își întinde aripile.

2. Zborul muștei diferă de al liliacului, nefiind bătaie continuă din aripi, dar nici săritură, ca la lăcustă; nu scoate sunetul acela neplăcut, ca viespea, ci plutește cu grație la înălțimea la care se poate ridica. Mai are și alt avantaj: cînd zboară, musca nu tace, ci cîntă cumva, fără să producă nici țiuitul insuportabil al mușițelor și țînțarilor, nici bîzîitul albinei și nici freamătul amenințător al viespii. Musca le e superioară prin suavitate, întocmai cum flautul are accente mai melodioase decît trompeta ori țimbalele.

3. În ce privește trupul, capul muștei e ferm legat de gît. De-aceea îl și mișcă în toate sensurile, cu mare ușurință, căci nu rămîne fix ca la lăcustă. Are ochi bulbucați și mari, ieșiți ca niște coarne. Pieptul e bine zidit, iar picioarele se țin de el, dar fără să rămînă lipite, ca la

[1] După traducerea lui Eugene Talbot, apărută în 1874 la Hachette.

viespi. Pîntecul muștei pare turnat în armură, din pricina solzilor și a dungilor late care-l împodobesc. Nu se apără de dușmani cu coada, ca viespea ori albina, ci cu gura, mai precis cu trompa, de care se folosește ca și elefantul: apucă hrana sau diverse obiecte; tot cu trompa se agață, cu ajutorul unui cotiledon aflat la capătul ei. Din trompă, musca scoate un dinte, cu care înțeapă și apoi suge sîngele. Mai bea și lapte, dar preferă sîngele, iar înțepătura ei nu e grozav de dureroasă. Musca are șase picioare, dar merge doar pe patru; cele două din față îi slujesc de mîini. O poți vedea mergînd în patru labe, cu vreo firimitură-n mîini, pe care o ridică într-un gest atît de omenesc, întocmai ca noi toți.

4. Musca nu se naște așa cum o vedem; la început e doar un viermișor, ce scoate capul din vreun leș de om sau animal. Curînd îi cresc picioare, apoi aripi și, din reptilă, iat-o devenită pasăre. Puiarnică, produce la rîndul ei un alt viermuș, care va deveni o muscă. Musca stă la masă cu omul, gustă din tot ce mănîncă el, cu excepția uleiului, care-o ucide. Oricît de iute-i e destinul — fiindcă musca are viață scurtă — prea dragă-i e lumina și trebăluiește numai pe zi. Noaptea, stă liniștită undeva, fără să miște, nu zboară și nu cîntă.

5. Pentru a dovedi că nu-i deloc lipsită de istețime, ar fi de-ajuns să spun că știe să se ferească bine de cursele pe care i le-ntinde păianjenul, cel mai crud dintre dușmanii săi. Păianjenul organizează ambuscade, dar musca îl observă întotdeauna la timp și se întoarce-n zbor, să nu se prindă-n plasă și să nu cadă-n labele crudei bestii. Dar despre forța și curajul muștei nu eu sînt poate cel mai îndreptățit să mă pronunț, ci cel mai sublim dintre poeți, Homer. Dorind să facă elogiul unuia dintre eroii săi mai însemnați, poetul nu-l compară nici cu leul, nici cu pantera ori cu mistrețul, ci cu musca, asemănînd curajul ei cu istețimea și perseverența viteazului. Și nu spune că musca se dă mare, ci că e chiar vitează. Degeaba o gonești, adaugă Homer, nu-și părăsește niciodată prada, ci se întoarce mereu unde-a mușcat. Atît de tare prețuiește

Homer pe muscă și-atîta-i place să o ridice-n slăvi, încît vorbește despre ea în versuri, nu doar o dată și nu în două vorbe, ci mult și în cuvinte tot mai frumoase. Descrie undeva un roi de muște, zburînd în jurul unui vas cu lapte; într-altă parte, unde vorbește de Minerva întorcînd din drum, precum o mamă ce veghează somnul pruncului, săgeata ucigașă trimisă către Menelau, el are grijă să strecoare și musca în sublima comparație. În fine, musca e împodobită cu epitetul „cea mai cinstită". Homer le cheamă în batalioane, botezîndu-le roiurile cu nume de popoare.

6. Așa de mare e puterea muștei, încît tot ce mușcă își păstrează rana. Înțepătura ei pătrunde nu doar prin pielea omului, ci și prin cea a calului și-a vitei. Pe elefant îl zăpăcește doar, vîrîndu-i-se între riduri și-l rănește cu trompa ei cît poate de adînc. Dragostele ei și nunta se petrec în cea mai mare libertate: ca și cocoșul, masculul nu coboară de pe cal cu una cu două, ci rămîne „în șa" mai multă vreme, așa încît femela își cară soțul în spinare, zburînd cu el, ca nimic să nu le tulbure celesta lor unire. Dacă-i tai capul, restul trupului muștei respiră mai departe încă multă vreme.

7. Dar darul cel mai minunat cu care a-nzestrat-o natura e cel despre care am să vă vorbesc acum: și cred că însuși Platon îl băgase-n seamă în cartea lui asupra nemuririi sufletului. Dacă presari cenușă peste musca moartă, ea se trezește îndată, renăscută pentru o viață nouă. Și astfel, trebuie să credem toți că musca are suflet nemuritor, că, deși se-ndepărtează cîteva clipe de trup, se și-ntoarce în curînd, îl recunoaște, îi dă din nou viață și-l ajută să-și ia zborul. Și-așa ajunge să fie adevărată fabulă lui Hermotimus de Clazomene, ce pretindea că adesea sufletul îi ieșea din trup, călătorind o vreme singur, pentru ca apoi să revină și să reintre-n trupul lui Hermotimus, reînviatul.

8. Cu toate astea, musca e leneșă. Își însușește rodul muncii altora, dînd peste tot de masă pusă. Pentru ea se mulg caprele; pentru ea, dar și pentru oameni, desigur,

își desfășoară albina meșteșugul; ea gustă cea dintîi din felurile pregătite regilor de marii bucătari, plimbîndu-se nestingherită pe mese, trăind ca ei și împărtășindu-se din toate plăcerile regești.

9. Nu-și face cuibul nicăieri și nici nu ouă undeva anume, dar, făptură rătăcitoare pentru că e zburătoare, musca își face vatră oriunde înnoptează, asemeni sciților. Cît ține noaptea, nu se mișcă, am mai spus, căci vrea să-și facă meseria la vedere și nu crede c-ar trebui să ascundă noaptea vreun lucru de care, ziua în amiaza mare, ar roși.

10. Fabula spune că, demult, musca era o femeie de o neasemuită frumusețe, cam guralivă însă. Altfel, cîntăreață bună. Femeia ajunsese la un moment dat rivala lunii, care, ca și ea, îl avea drag pe Endymion. Și îi plăcea nespus să îl trezească șoptindu-i vrute și nevrute la ureche. Dar într-o zi, Endymion se supără și luna, ținîndu-i partea, o prefăcu în muscă. Așa se înțelege și de ce nu lasă musca pe nimenea să doarmă și mai ales pe flăcăii chipeși, cu pielea fină, în care-l caută mereu pe Endymion. Mușcătura ei, plăcerea sîngelui nu sînt așadar semn de cruzime, ci de dragoste și generozitate: se bucură și ea cum poate, culegînd astfel floarea frumuseții.

11. În vechime a existat și o femeie pe care o chema așa, Musca: era mare meșteră în poezie și, pe cît de înțeleaptă, tot pe atîta de frumoasă. A mai fost o Muscă, una dintre cele mai ilustre curtezane din Atena. Despre ea, poetul comic spune:

Musca l-a înțepat pînă în fundul inimii.

Iată însă că nici muza comediei nu s-a sfiit să pomenească acest nume și chiar să-l suie pe scenă; iar tații noștri nici ei nu s-au temut să-și boteze astfel fiicele. Pînă și tragedia vorbește despre muscă, lăudînd-o pînă peste poate, cînd spune:

Cum! musca e în stare, cu nespusu-i curaj
Să se îmbete-n sînge din trupul muritorilor
Iar un soldat se teme de strălucirea armelor?!

Multe ar mai fi de spus apoi despre Muscă, cea care-a fost fiica lui Pitagora, dar povestea ei o cunoaște toată lumea.

12. Există o specie aparte de muște mari, numite de regulă muște soldățești, ori cîini. Bîzîitul lor este foarte puternic, zborul — foarte iute. Trăiesc mult și hibernează pe timp de iarnă, ascunse în lambriuri, fără hrană. Ce-i însă mai ciudat la ele e că îndeplinesc pe rînd rolurile de mascul și de femelă, stînd cînd deasupra, cînd dedesubt și avînd — întocmai precum fiul lui Hermes și al Afroditei — un dublu sex și-o dublă frumusețe. Multe-ar mai fi de adăugat în acest elogiu, dar mă opresc, de teama să nu par a vrea, cum spune proverbul, să fac din muscă elefant.

ANEXA III

În 1935, Dali îi consacrase deja lui Picasso un poem care pune laolaltă toate ideile și premonițiile sale privind experiența genială a celui pe care-l considera ca un al doilea tată[1].

fenomenul biologic
și dinastic
al cubismului
lui
Picasso
a fost
cel dintîi mare canibalism al imaginației
depășind ambițiile experimentale
ale fizicii matematice
moderne

*

viața lui Picasso
va alcătui baza polemică
neînțeleasă încă
pe care
psihologia fizică
va deschide din nou
o cale sîngerîndă
și întunecată filozofiei.

*

Căci din pricina
gîndirii materialiste

---

[1] Extras din *La Conquête de l'irrationnel*, Editions Surréalistes, 1935.

anarhice
și sistematice
a lui
Picasso
vom putea cunoaște fizic
experimental
și fără să avem nevoie
de noutățile „problematice" psihologice
cu parfum kantian
de „gestalitiști"
toată mizeria
obiectelor de conștiință
localizate și confortabile
cu atomii lor blegi
cu senzațiile infinite
și
diplomate.

*

Fiindcă gîndirea hiper-materialistă
a lui Picasso
arată
în ce fel canibalismul rasei
devoră
„specia intelectuală"
cum vinul de regiune
udă deja
șlițul familial
al matematicilor fenomenologice
ale viitorului
că există „figuri stricte"
extra-psihologice
intermediare
între
grăsimea imaginației
și
idealismele monetare
între
aritmeticile transfinite

și matematicile sangvinare
între entitatea „structurală"
a unei „sole obsedante"
și felul de a fi al ființelor vii
în contact cu „sola obsedantă"
căci sola în chestie
rămîne
total exterioară
înțelegerii
gestalt-theorie-ei
pentru că
această teorie a figurii
stricte
și a structurii
nu are
mijloacele fizice
prin care
să analizeze
și nici
să înregistreze
comportamentul uman
față de
structuri
și figuri
prezentîndu-se
obiectiv
ca
fizic delirante
căci
nu există
azi
din cîte știu
o fizică
a psiho-patologiei
o fizică a paranoiei
care nu poate fi privită
decît
ca
baza experimentală

a filozofiei
ce va veni
a
psiho-patologiei
a viitoarei
filozofii a activității „paranoic-critice"
la care voi încerca
într-o bună zi
de voi avea vreme
și chef
să mă refer
polemic.

ANEXA IV

MISTICA DALINIANĂ FAȚĂ ÎN FAȚĂ CU ISTORIA RELIGIILOR

După primul război mondial, mișcarea suprarealistă a fost ca un val uriaș, care a măturat totul în cale. Dar, pe lîngă o esențială împrospătare a imaginației (necesarmente legată de acest curent pentru a-i permite să se realizeze), s-a făcut remarcată și o anume forță distructivă, căci suprarealiștii contestau tot se ce putea contesta, negau toate valorile sociale: armată, guvern, religie, arta clasică din muzee — acestea din urmă vizate în chip sistematic și insultate grosolan, mai exact spus, scatologic, ori ridiculizate la modul umoristic (vezi, de pildă, mustățile puse lui Venus din Milo).

Atît de tipic realist, prin modul de funcționare mintală a imaginației sale (cel puțin), Dali este singurul dintre reprezentanții importanți care a reușit să-și transforme experiența religioasă cotidiană „catolică, apostolică și romană" în materie artistică de cea mai bună calitate, capabilă să rămînă fidelă atît spiritului dogmei (așa cum o dovedește întrevederea lui Dali cu Sanctitatea Sa Papa Pius al XII-lea), cît și spiritului suprarealist, cel puțin în esență, adică în mecanismul mintal al creației imaginative; acesta este un eveniment suficient de neobișnuit pentru a profeți că, din întîlnirea celor două fenomene, egal de bogate și de dense în umanitatea lor cum sînt suprarealismul și creștinismul, se va naște, de bună-seamă, o nouă bogăție umană, la puterea a doua.

Se știa deja de cîțiva ani buni că preocupările religioase, mistice chiar, au cîștigat teren în existența lui Salvador Dali. O dovedesc lecturile, întîlnirile sale cu cei mai eruditi prelați ai Spaniei. Grundul permanent al

preocupărilor și speculațiilor artistului de la Cadaqués l-au constituit, în vremea din urmă, marile texte mistice — Sfîntul Ioan al Crucii, Sfînta Tereza de Avila, Ignațiu de Loyola, precum și cele mai complicate probleme ale teologiei. Rezultatul a fost, pe de o parte, *Le Manifeste mystique du surréalisme*, iar pe de alta, noua etapă în iconografia daliniană, atît de fericit numită de Michel Tapié „continuitatea daliniană". În principal, ea se axează acum pe două teme: „Nativitatea" (1949-1951) și „Fecioara Mistică", în care trebuie să vedem încununarea celei dintîi, apoi, după 1951, iubirea pentru Dumnezeu. Faptul că resursele profunde ale imaginației originare a lui Dali nu au secat prin acest fel de angajare în construcțiile verbale ale celei mai abstracte și mai puțin plastice dintre ontologiile religioase ține de marele miracol al invenției daliniene.

Concret, miracol este faptul că, schimbînd scolastica pe un penel și cîteva culori, acest „exaltat, acest arivist odios, cabotin și megaloman" — pentru cei care nu vor să vadă decît aparențele —, uită cu desăvîrșire de toate suprastructurile contingente și istorice și regăsește, dezgroapă straturile cele mai arhaice, moștenirea cea mai îndepărtată, stadii ale cunoașterii umane depășite deja de milenii. Așa se întîmplă de pildă cu studiul său, făcut nu din perspectivă estetică, ci din punctul de vedere al istoriei religiilor, asupra Fecioarei Mistice. E vorba de o suprapunere de tablouri, fiecare centrat pe celălalt: Maica Fecioară, Cristos, pîinea: emblemă vegetală a seminței vieții, sămînța hrănitoare, simbol întregit de spicul de grîu, în partea de jos a lucrării, iar sus, de oul legat printr-un fir de o scoică, avînd la dreapta o rodie și scoici nedesfăcute; iar dedesubt, „Rhinoceronticus-Protonicus" și cornul său (în secțiune). În studiile pregătitoare pentru această lucrare, găsim o Naștere a lui Cristos sub forma grăunței care germinează, dislocînd capul Fecioarei. În altul, Rhinoceronticus apare, printre nori, unui înger în adorație. Or, știm că cel mai vechi mesaj religios care ne-a parvenit de la strămoșii noștri preistorici este cel al înhumării morților, în poziție foetală, într-o groapă

săpată adînc în pămînt sau într-un vas, uneori într-o peșteră — simbol abia deghizat al credinței în renașterea pentru o altă viață. Mai e apoi și cultul acelei „Magna Mater", Marea Mumă, „Umma", „Amma", „Ma", „Maya", mama lui Buddha, devenită „Maria" în religia creștină și ale cărei nume arhaice sînt încă și astăzi reinventate de copiii din zilele noastre. Semnificația ei esențială este aceea de hrănire și procreație, fie în modurile de viață dominate de principiul vegetal, contemporane civilizațiilor agricole (cultul spicului, al grîului, al semintei, deci, prin excelență cult al Cybelei, al lui Demeter etc., iar mai tîrziu, uneori, cult al fructului, al rodiei, al strugurelui din care se scotea licoarea extazului dionisiac, ea însăși variantă a nenumăratelor licori dătătoare de extaze și de nemurire, între care, haoma la iranieni, soma la hinduși etc.), fie în modurile de viață stînd sub semnul animalului; „Magna Mater", reprezentată adesea ca o vacă sacră (din India pînă în Egipt) și însoțită de un zeu cu chip de taur, des întîlnit în civilizațiile pastorale, unde e numit Enlil, Bel (la mesopotamieni), Mitra (la iranieni), Min, Amon (la egipteni), Zeus (la troieni, cretani, miceenieni). Magna Mater mai apare și însoțită de fiul său Dionysos — zeu-taur, pentru care Minotaurul, răpirea Europei, adorarea Vițelului de aur, din *Biblie*, cursele de tauri din Spania nu sînt decît cîteva variante tîrzii. Acest zeu-taur este întotdeauna un zeu al Cerului, numit Preaînaltul și care se leagă de multe ori de starea extazului profetic (cazul lui Amon, Apis, Dionysos etc.) Starea de extaz obținută prin metoda „paranoic-critică" de Dali devine astfel un fel de succedaneu al bețiilor sacre, căci este conectată, ca și ele, la aceleași elemente. Autenticitatea imaginației daliniene e dovedită chiar de faptul că această metodă l-a inventat pe Rhinoceronticus. Contopirea celor două coarne ale taurului într-unul singur, tăiat, exprimă castrarea, prezentă în mod simbolic în toate religiile (de la mutilarea lui Abélard pînă la tonsură și la celibatul din religia catolică). Pînă și faptul că Dali atribuie lui Isus și nu Fecioarei puterea procreației este

„scris" deja, atît în miturile foarte vechi, cît și în cele moderne: de la supremul zeu solar, născut din sine însuși (la egipteni, Ra) pînă la Jupiter, care le concepe pe Semele și pe Atena (născută din capul lui) și pînă către noi, cînd Eva s-a născut din coasta lui Adam.

Se poate merge însă și mai departe: inspirația daliniană nu este revelație divină, ci rezultat al unor procese mintale învecinate cu nebunia. Asupra acestui punct, Dali ne oferă toate mijloacele spre a-i înțelege opera în a sa *Vie secrète*, document incomparabil, veritabilă mină de aur atît pentru amatorii de umor, pentru psihiatri, cît și pentru psihologi și esteticieni, curioși să demonteze mecanismele creației artistice. Dali își amintește momente din copilărie: că sînt sau nu, conștient sau inconștient, aranjate în scop „publicitar", contează prea puțin, căci, se știe, mitomania nu strică niciodată psihanalizei, ba dimpotrivă. Această autobiografie este un document uman prodigios, a cărui importanță științifică este perfect comparabilă cu cea a președintelui Schreiber, celebrul paranoic mistic despre care vorbea Freud.

Întreaga operă a lui Dali se confundă cu însăși viața lui. Nu are oare Fecioara chipul Galei? Nu s-a reprezentat Dali pe sine însuși crucificat, alături de Gala și în chip de Sfînt Ioan? Pînă și semnătura, împletită cu cea a Galei, nu-i oare trasă-n țeapă pe un crucifix?

Rotirea permanentă a unor roabe în jurul capului Sfintei Fecioare, despre care știm că e locul de unde se naște Isus-spicul, își găsește explicația în mitul nașterii Atenei din țeasta lui Jupiter. Acesta suferea teribile dureri de cap, pînă ce Vulcan i-a crestat țeasta, eliberîndu-l de presiune; zumzetul acesta al roabelor exprimă exact senzațiile de vertij pe care le încearcă femeile în chinurile facerii și nu e deloc întîmplător că într-un articol din *Revue Française de Psychanalyse* stă scris că durerile de cap și amețelile sînt legate, întocmai ca la Dali și Jupiter, de traumatismul nașterii.

Esența geniului dalinian se definește prin permanență și necontenită înnoire, avîndu-și rădăcinile la izvoarele arhetipale ale umanului, dar nu mai puțin înfipte în trama și în epoca istorică. Geniul lui Dali întîlnește marea tradiție a Maeștrilor Renașterii, pe care atît de des îi pomenește și cu atîta plăcere. Dincolo de exuberanțele lui cabotine și uneori frenetice, universul lui Dali este cel al unui mare baroc.

doctor PIERRE ROUMEGUÈRE

ANEXA V

SALVADOR DALI ȘI LUMEA ÎNGERILOR

O dată secularizate, spațiile infinite au încetat să-i mai sperie pe contemporani. Dimpotrivă, îi atrag, în vreme ce raționalizarea Universului continuă să-i irite, pentru că intră în contradicție cu zona, acceptată azi chiar și de științe, a misterului. Atîta doar că știința nu bănuise cît de vastă și de greu de numit este această zonă. Or, dacă lumile nu mai pot fi *numite*, la ce bun filozofarea? Iată însă că atunci cînd vorbește Dante vizionarul, poetul-teolog, sufletul se declară mulțumit.

Traversăm cele nouă cercuri ale Infernului, Antipurgatoriul, Purgatoriul și ocolurile lui. De la cel de al șaptelea, sîntem deja în Paradisul terestru... Și apoi e Paradisul. Ajungem în Lună, aflăm secretul petelor ei. Cerurile se desfășoară: al lui Mercur, al lui Venus, al Soarelui, al lui Marte, al lui Jupiter, al lui Saturn și, în sfîrșit, al optulea, cerul stelelor fixe, triumful lui Cristos. Apoi al nouălea, sediul lui Dumnezeu și al celor nouă coruri de Îngeri...

„văzui un punct ce răspîndea lumine
pătrunzătoare-astfel că orice față
sub focul lui se cade să se-ncline:
cea mai măruntă stea și mai răzleață
s-ar zice Lună lîngă dînsul pusă
să stea ca-n ceruri soață lîngă soață.
Și nu departe de lumina spusă
mai mult decît un nimb de focul său,
cînd deasă-i pînza de vapori adusă,
rotea împrejur sclipind un cingătău
atît de iute, c-ar fi-nvins mișcarea
supremei bolți ce ne-mpresoară-n hău.

Alt cer în juru-i își rotea vîltoarea,
cuprins și el de-al treilea în strînsoare
și tot așa de-a rîndul, cît e zarea.
Era-n lărgime-al șaptelea atare
că însuși curcubeul întregit
să-l prindă-n brațe n-ar fi fost în stare.
Și încă două se roteau în sit,
tot mai agale înscriind tighel
de foc în jurul punctului zărit,
și mai vîrtos zvîrlea scîntei acel
ce mai aproape-i sta, căci mai cu vlagă
sorbea puteri și adevăr din el."*

Într-un dialog înregistrat în 1956 cu acordul lui, Salvador Dali îmi spunea că nimic nu-l stimulează mai mult decît ideea de Înger. Dali dorea enorm să picteze cerul, să pătrundă bolțile celeste pentru a intra în comunicare cu Dumnezeu. Pentru el, Dumnezeu e o idee inefabilă, cu neputință de concretizat. Poate că, se gîndește el, aceasta o fi substanța pe care o caută fizica nucleară. Pentru el, Dumnezeu nici nu e ceva cosmic, căci atunci ar fi vorba, îmi spunea, de o limitare. În această chestiune, el vede mai degrabă o seamă de raționamente contradictorii, imposibil de rezumat într-o idee de structură. Catalan pînă în vîrful unghiilor, Dali are nevoie să atingă formele, or aceasta e *chiar caracteristic pentru îngeri.* „Cînd eram foarte tînăr, îmi spunea Dali, am pictat un tablou cu îngeri." Apoi, în vremea din urmă, se apleacă tot mai mult asupra temei Fecioarei, tocmai pentru că Fecioara s-a urcat la cer *prin puterea îngerilor.* Iar Dali ar vrea cu tot dinadinsul să afle secretul acestei Înălțări.

În ce constă deci mișcarea?

(Așa ne vom lămuri și pentru ce întrebuințează el material nuclear în Înălțările sale.)

Dali își închipuie că protonii și neutronii sînt *elemente angelice,* întrucît, explică el, în trupurile celeste „se mai

* Dante, *Divina Comedie* (Paradisul), trad. de Eta Boeriu, Editura Minerva, colecția „Biblioteca pentru toți", București, 1982, Cîntul XXVIII, pp. 254–255 (*n.t.*).

află încă resturi ale substanței divine și așa se face că unele făpturi îmi par *atît de asemănătoare îngerilor:* Rafael și Sfîntul Ioan al Crucii".

„Temperatura trupului lui Rafael e chiar temperatura aceea, mai degrabă scăzută, a primăverii, care este și temperatura trupului Fecioarei și a Trandafirului."

Și mai adaugă, cu gravitate: „Am nevoie de un ideal hiperestezic pur. Sînt tot mai mult preocupat de ideea de castitate. Pentru mine, e o condiție esențială a vieții spirituale."

Dacă vrem să găsim explicația înclinației angelice a lui Salvador Dali, orientare mai degrabă demoniacă multă vreme (deși pînă la urmă și diavolul e tot un înger), e oare suficient să ne referim la obiceiul său din copilărie, cînd se distra împreună cu alți copii apăsîndu-și tare pînă la durere globii ochilor pentru a provoca fosfene? Dali numea asta *jocul de-a văzutul îngerilor.* Ar fi oare suficient să spunem, așa cum i-a spus cîndva un psihanalist, că astfel regăsea Paradisul pierdut al pîntecului matern? De ce să nu vedem mai degrabă semnele unei „predestinări"! În orice caz, e mai mult decît probabil ca, exprimîndu-se așa cum a făcut-o, Dali a evitat nebunia, căci astfel nu pierde nici un moment contactul cu exigențele impuse de artă. În plus, Dali chiar crede în existența îngerilor. Iar cînd l-am întrebat de ce, a răspuns: „În orice reverie, nu resimt plăcere decît dacă știu că ar putea să fie și adevărată. Și, întrucît în preajma îngerilor încerc o atît de intensă plăcere, nu pot decît să fiu încredințat de existența lor." Dali afirmă de fapt că există o mare diferență între ceea ce-și închipuie el că ar fi un înger (în existența căruia crede din pricinile mai sus arătate) și Miraculosul, care nu-i altceva decît fantezie, „această piatră unghiulară a nebunilor", cum o numea Paracelsus.

Salvador Dali se regăsește în Înger, se ia în stăpînire; se întîlnește el oare cu partea bună din sine, cu acel Altul, cunoscut de Dumnezeu și pe care noi trebuie să-l realizăm?

Pînă unde a reușit Salvador Dali să pătrundă în Paradisul Îngerilor lui Dante Alighieri? Rămîne să judecăm noi:

„ca roiul de albine cînd se-nclină
pe flori și iarăși zboară către vale
să stoarcă mierea-n faguri la stupină,
se pogora pe floarea ce-n petale
nenumărate-i prinsă și urca
din nou spre cer cîntîndu-i osanale.
Obrazul lor ca flacăra sclipea
și-aveau aripi de aur, iar veșmîntul
era mai alb ca cea mai albă nea."*

BRUNO FROISSART[1]

---

* Dante, *op. cit.*, Cîntul XXXI, p. 278 (*n. t.*).

[1] Datorăm domnului Joseph Foret, editorul lui *Don Quijote* și al *Apocalipsei*, îngăduința de a reproduce acest eseu al regretatului Père Bruno, extras din catalogul apărut cu prilejul Expoziției de la Muzeul Gallierà, în 1960.

ANEXA VI

Tabel comparativ al valorilor, după o analiză daliniană

	Tehnică	Inscripție	Culoare	Subiect	Geniu	Compoziție	Originalitate	Mister	Autenticitate
LEONARDO DA VINCI	17	18	15	19	20	18	19	20	20
MEISSONIER	5	0	1	3	0	1	2	17	18
INGRES	15	12	11	15	0	6	6	10	20
VELÀSQUEZ	20	19	20	19	20	20	20	15	20
BOUGUEREAU	11	1	1	1	0	0	0	0	15
DALI	12	17	10	17	19	18	17	19	19
PICASSO	9	19	9	18	20	16	7	2	7
RAFAEL	19	19	18	20	20	20	20	20	20
MANET	3	1	6	4	0	4	5	0	14
VERMEER VAN DELFT	20	20	20	20	20	20	19	20	20
MONDRIAN	0	0	0	0	0	1	1/2	0	3,5

CUPRINS

Cele mai citite cărți
Humanitas

Dali are conștiința propriului geniu. Pînă la vertij. Pare să fie un sentiment intim foarte reconfortant. Părinții l-au numit Salvador tocmai pentru că era menit să salveze pictura amenințată cu moartea de către arta abstractă, de suprarealismul academic, de dadaism și, în genere, de toate „ismele“ anarhice. Jurnalul este deci monumentul pe care Dali îl înalță gloriei personale. Lipsește din paginile lui orice urmă de modestie...

ISBN 973-50-0175-6